

Reverendi admodum in CHRISTO Patris,

SAMUELIS PARKERI,

EPISCOPI non ita pridem *Oxonienſis,*

De REBUS ſui TEMPORIS
COMMENTARIORUM
LIBRI QUATUOR.

K

Parker (Samuel) Bishop of Oxford

294 617
REVERENDI ADMODUM IN CHRISTO PATRIS,

SAMUELIS PARKERI,

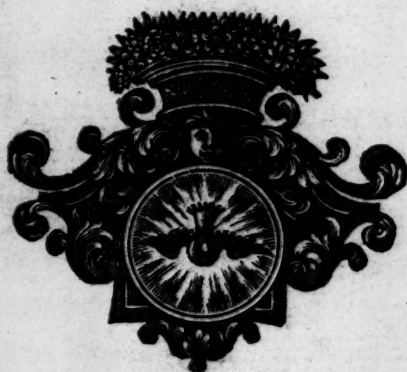
EPISCOPI non ita pridem *Oxonienſis*,

De Rebus ſui Temporis

COMMENTARIORUM

LIBRI QUATUOR.

E Codice M. S. ipſius AUTHORIS manu
caſtigato, nunc primùm in lucem editi.

LONDINI;

Typis JACOBI BETTENHAM.

M. DCC. XXVI.

Reverendi admodum in CHRISTO Patris,
SAMUELIS PARKERI,

EPISCOPI non ita pridem *Oxonienſis,*

De REBUS ſui TEMPORIS
 COMMENTARIORUM
 LIBRI QUATUOR.

LIB. I.

CUM CAROLUS SECUNDUS ad 1660.
 avita regna, ſummâ ferè omnium
 civium & ſubditorum lætitiâ ex-
 ceptus, rediiſſet; aurea & plusquam *Sa-
 turnia* ſecula ſperavimus: jamque Regis
 imperium in omne ævum ſtabilitum,
 Eccleſiæ pacem perennem, reſtitutam
 ſummam Reip. tranquillitatem, noſtrâ
 ſaltem & Nepotum ætate duraturam,
 quiſque ſibi ſuiſque pollicetur. Quippe
 B omnes

omnes Regni Ordines de Regiâ Majestate ampliandâ inter se certare; vetera omnia perduellionis asyla sibi ante præmunire; solenne fœdus, ipsum *Presbyteriani* Belli sacramentum ejurare, subditisque ejurandum imperare; vectigalia tum mercatoria, tum domestica, (unde orta fuerat superiorum temporum perduellio) Regi, quandiu vixerit, fore debita edicto sancire; itidemque omnem gladii sive belli administrandi potestatem penes unum Regem esse; Ecclesiam, omni jurisdictionis plenitudine instructam, legibus instaurare; denique, cordati quique cives, quòd jam tandem belli ærumnas, proscriptiones, ipsasque furcas evassissent, lætari; ipsi quoque Fanatici & Perduelles inopinato gaudio, quòd viverent, insanire. Quod enim regale solium robustius stabiliri posset quàm Regis à recenti memoriâ perduellionis, tanto subditorum gaudio restitutum? Quod imperium magis immune à periculo motuum civilium, seu potius rebellium, (nullum enim bellum inter ejusdem Reip. cives esse potest, saltem in Regio imperio, quin

quin altera pars, Regi adversa, sint omnes ad unum perduelles) quàm Regis, in quem unum omnes Regni Ordines, potissimùm verò ii, qui cum illius Patre de rerum summâ ante dimicaverant, omnem potestatem cumulare consensissent? Denique, cùm Rex ipse, inauditâ ferè clementiâ, Amnestiæ lege hostes devinxisset; cùm Plebs omnes perduellionis misérias sat diu persensisset; cùm materia, cùm duces, cùm populus, ut rati fuimus, procellis & seditiõibus concitandis defuissent; quidni cœleste ferè regnum speremus? præsertim cum supplicio de Regis optimi Parricidis sumpto, (quanquam & istorum omnium vitæ & sanguini parcitum, qui se Regis Clementiæ sceleris pœnitentes tradiderunt) cæteris omnibus in unius populi societatem, eamque quæ inter ejusdem patriæ populares interesse debet, amicitiam inire licuit. Et ut omnis omnibus tollatur metus & suspicio, sua cuique dignitas & fortunæ lege latâ integræ sanciantur: Deinde, ut omnis memoria veterum discordiarum oblivione sempiternâ deleatur,

bonis Civibus interdictum, ne sua malis superiorum temporum scelera vel quidem exprobrarent: Imò denique quò tutiora omnia sibi sperarent perduelles, eorum non pauci in Regis amicitiam, in maxima Aulæ, & Reip. officia, in ipsa secretiora Consilia excepti fuère.

At ea est Perduellium, uti Serpentum, ingrata natura, ut pro Beneficiis Venenum & Aculeos semper rependant. Cùm enim se Regio in sinu reviviscere sensissent; cùm sua cujusque crimina, Amnestiæ lege, in æternum deleri; cùm suas possessiones & divitias bello conquistas (quas nudius tertius, modò quâvis conditione viverent, læti abdicarent) sibi quasi perduellionis præmia donari deprehendissent; eâ confestim malevolentia fuere, ut sua ubique per omnem Remp. venena spargere, atque in ipsius Regis sinum aculeos vibrare conarentur. Et quanquam longo tempore nihil proficerent; nulla tamen tanta esse poterat laborum frustratio, quæ homines sceleratos à nefariis in patriam conatibus deterreret. Eâque vecordia insanierunt quidam nimium

miùm felices, ut vix pensi quicquam habuisse viderentur, si sui quoque Lares universo omnium incendio conflagrassent.

Verùm de istis postea. Alii autem fuère, qui omnibus suis fortunis exuti, quas ex perduellione & sacrilegio occupaverant, priscam dignitatem, Rep. ever-sâ, se recuperaturos sperârunt. Quatuor sunt plerumque hominum genera; ex-auctorati Cromvelliani exercitûs Tribu-ni; Evangelii Armati Concionatorculi; Nuperi Trunci Senaculi Patres; Sacrilegi denique omnes, qui raptos Regis & Ec-clesiæ redditus amisissent. Hi mox in suam seorsim ab Regio imperio rempub-licam, occultâ inter se conjuratione, inierunt. Ad rem administrandam mag-num senatum ex omni suarum partium colluvione *Londini* posuerunt, qui reli-qua, quæ ubique per oppida & vicos habuère, Conventicula moderabatur. Quo commercio, si nihil præterea confecissent, saltem magnum hoc consecuti sunt, ut inti-mam factionum omnium inter se quasi cognationem tuerentur. Atque tam arctâ

& ferè conglutinatâ concordîâ omnes invicem conspirârunt, ut non tam conjunctionis, quam familiæ conjunctio videretur. Eodemque more in Patriâ quasi hospites peregrinantur, quo *Judæi* in toto orbe extorres: Nullam iis cum Rep. societatem, nullas amicitias, nulla connubia, nulla ferè commercia nisi cum suis inire licet: Neque Servus, neque Tyro, neque Ancilla in familiam ascita, nisi quoque in sanctam societatem coire pactione stipulantur. Hâc ratione, non modò Perduelles veterani stationes quique suas tumentur, verùm supra quàm credibile, factio ubique ingentibus Tyronum copiis augetur. Ipsi autem rerum summæ præfuere secretior Confessus. Hi sexaginta circiter sunt *Cromwelliani* Exercitûs duces; qui *Londini* Concilia sua singulis septimanis habuère, seque summum Reip. Concilium dixerunt; itaque se mutuo Affinitatis nomine appellârunt. Scilicet pro *Angliæ* more, quo Rex Primores, qui in secretiora Concilia evocantur, *Consanguineos* appellare solet. Eâdem quoque Auctoritate, quâ olim suam rempublicam

cam, nunc quasque suarum partium provincias ubique moderantur. Horum imperio duces & centuriones in suas provincias ad exercitus conscribendos missi; conquisitores tutioris Commericii causâ undique legati; seditiosi denique Præcones in suis quique stationibus constituti. Quo evenit, ut nihil seorsim auderent, sed quicquid tentatum est, id communi consilio adierint: Quanquam enim variae diversis in locis conjurationes erupere; tamen per omnes Regiæ ditionis provincias fusa erant cujusque consilia. Id quod postea in ipso cujusque judicio Forensi, Consociorum testimonia, Reorum confessiones, interceptæ Conjuratorum literæ planè indicârunt. Vixdum Rex à diuturno exilio se recreaverat, quin ipsi, nullâ aut sibi aut illi quiete datâ, belli civilis æstus undique commoverunt. Cum enim ipse, Mense Maii exeunte, rediisset; isti æstate nondum maturâ, omnia ad bellum comparata habuere. * Nox præfinita erat, quâ *Londini & Vindesorii*

* V. Illustrissimi Cancellarij concionem ad Parlamentum habitam Dec. 29. 1660.

Arces, duo maxima Regii Palatii munita, occuparent; simul & in regionibus occiduis & borealibus bellicosos tumultus molirentur. Cùm verò omnia eorum consilia ipsi Regi indies patefacta fuissent, ipse tempestivè præcipuos Belli Ductores in custodiam rapuit. In his *Holmesius* Tribunus; qui octogenarius *Monumethana* Rebellione captus viginti quinque post annis patibulo plexus est. Hi coram regiâ Majestate culpam & confessi sunt, & deprecati; Conjuratorem undique factam de Regii imperii in Democratiam mutatione indicârunt; ut à repentinis motibus sibi indies caveret, ii, qui seriò respiscere visi sunt, monuerunt; Schismaticos nunquam fore quietos: Quoties unius Perduellionis capita amputaverit, alia statim, quandiu supersit Hydræ corpus, repullulatura: Vim & Voluntatem rebellandi nunquam defuturam: Neque profectò Vaticinio suo aut se, aut Regem fefellerunt; cùm isti annuatim Perduellionum sementes fecerint, & ipse Perduellium messes.

Omnium

Omniū verò Conjuratiōum Princeps, & quasi Dictator fuit *Ludlowus*; qui quanquam in exilium eiectus, cuncta tamen eorum concilia moderabatur: Neque quicquam, nisi quod ipse iussit, gesserunt. Atque id præcipuè factioni audaciam auxit, quod cuique perduellioni se adfuturum promisisset. Vir enim erat fortis & bellicosus, audax & temerarius, non modò Parricida, sed infensissimus Regiæ causæ hostis. Quippe qui cum Rege suo in amicitiam se nunquam rediturum iurejurando obligaverat: Neque si Rex ipse illi ultro veniam & dextram offerret, se accepturum: sed in Tyrannos omnes (sic enim Regiam stirpem appellârunt) sempiterna bella gesturum. Et quanquam à multis, iisque magnis ausis excidisset, continuò tamen novas turbas tentare perrexit. Huic secundus extitit *Danversus*, notissimus in *Cromwelliano* exercitu *Catabaptista*; qui quoque ab ipsâ Regii imperii instauratione in hunc usque diem scelera sceleribus cumulare pergit; hodieque ob crimen læsæ Majestatis recens, nuperâ Perduellione *Monumethanâ*

methanâ perpetratum, aut fugâ, aut latebris jugulum à laqueo redemit.

1661. Altero post anno (is fuit à millesimo sexcentessimus sexagesimus primus) Oct. Idum Jan. erupit *Venneri* Vietoris è *nova Angliâ*, cum quadragenariâ Enthusiastarum turbâ, rabies, quæ intra urbem *Londinensem* eâdem ferè die & orta est & extincta. Nova Fanaticorum monstra dixissem, nisi quod suos olim *Circumcelliones Africa* peperisset, & superiori ævò suos *Anabaptistas Germania*; Orta ex ipsis perduellionis *Cromwellianæ* facibus. Quòd in bello primum extitissent, se Imperatoris sui *Jesu* Milites Prætorianos fore crediderunt. Quippe ipsum in Terrarum Orbem, quò quintam sibi struat Monarchiam, aliquando rediturum. Ad id cæde, sanguine, & impiorum internecione viam aperire suis jussisse; neque se eorum conatibus defuturum. Hinc insana Turba in quæque pericula præceps ruit. Neque quid fieri posset, cogitat; sed quicquid cogitat, audet. Antequam arma induissent, (quod in Conventiculi Latibulo factum) *Vennerus* concionem habuit,

buit, sacro isto Lemmate pro textu (uti dicimus) usus, *Unum decem in fugam versurum, versuros decem mille*; idem quod suis, ut Vates cœlo demissus, pollicetur, in Libello, quo belli causas denunciârunt. Hostes, aiunt, ne quidem Capitæ capillum contrectare ausuros; se ad singulare istuc Domini opus delectos, neque se gladios vaginâ antè tecturos, quàm *Babylona* (sic *Monarchiam* appellant) in sibilum & execrationem fecissent; neque supersit residuum, neque filius, neque nepos: Cùm *Captivitatem* in *Angliâ captivam* duxerint, in exteras Nationes, *Gallicam, Hispaniam, Germaniam*, se arma deportaturos; Fratres omnes per universas gentes subsidio adversus *Meretricem* convocaturos; cum *Monarchistis* (isto verbo utuntur) nullas inducias facturos, neque pacem inituros; sed semper in *Carnales* ad possidendam Portam (propterea isto *Portæ* verbo, pro secreto in pugnâ symbolo utebantur) *insurrecturos, ad alligandos reges in vinculis, & proceres in ferreis catenis*. His Deliriis ita capti sunt, ut non dubitârint quadraginta Latrones, quin

quin sint, non modò tantæ magnitudinis & frequentia urbem, sed ipsum Terrarum Orbem facîle superaturi. Quorum tamen ferociore acie, reliqui furcâ periêrunt. Haftenus non tam bella, quàm belli præludia fuêre; seu potius paucorum tumultus & turbæ, qui nimio ac præfervido animi æstu suos intra ordines coerceri nequiissent. Non enim intra paucos hosce Lymphatos stetit conjuratio, per universam gentem jam antè effusa. Neque enim septimanam præterisse perhibetur, quâ insidia in Regis caput & vitam extructæ non aperiantur. Innumera Fanaticorum cujusque factionis & comitatûs interceptæ sunt literæ, se mutuò hortantium ad *opus Domini* impigre perficiendum. In Comitatu *Devonensi*, in *Cryptâ Pearsoni*, cujusdam notissimi inter Fanaticos Nebulonis, ædibus effossâ, ingens armorum vis reperitur; quam plagam ipse *Vennerus* jam ante undique circumiverat. Interceptæ quoque ducentæ literæ uni nuncio è suis commissæ inde ad fratres *Londinenses* datæ, *summum ardorem in causâ* pollicentes. Eâdem nocte quâ

Vennerus

Vennerus cum suis *Londini* comparuit,
Anabaptistas in Comitatu *Lincolniensi* un-
 dique circumequitare, quasi magnum
 aliquid molientes, ab incolis est animad-
 versum. Denique Epistola à quodam
Anabaptistâ, cui cognomento *Millenex*,
 ad quendam è *Tremulorum* familiâ, no-
 mine *Fellico*, scripta de structâ *Cestriæ*
 Rebellionē, in lucem eodem tempore
 prodiit, in hæc verba. “ Te cum tuis
 “ valere opto; nos quidem valemus.
 “ Vide ut amicis fidem præstes. Tibi
 “ dico, nos magnis numeris, ad minus
 “ sex mille Sociorum, coaluisse. Hæc
 “ tibi nota esse volui, ut cæteris fratri-
 “ bus impertiaris, quo Universi vi &
 “ armis, veritatis tuendæ causâ, coëa-
 “ mus. Viceſimo quarto die mensis
 “ primi (*Januarii*) *Cestriam* sumus con-
 “ venturi. Hujus diei cura sis memor.
 “ Vale. Neque cum fratribus tuis adesse
 “ obliviscaris.” *Tremulus* ille (uti quidem
 ingenuè dixit) sceleris audaciâ perterritus
 rem Urbano *Cestriæ* Prætori indicavit. Ipse
 Comiti *Derbiensi*, qui accersito ad se in-
 dice, plura de Conjuratione percuncta-
 tus,

tus, omnem Regis militiam in Comitatu *Cestriæ*, *Palatinatu* dicto (cui Majores sui multa sæcula præfuere) & *Lancastriæ*, mox concitavit. Re simul Præfectis Comitatum *Derbiensis*, *Staffordiensis*, *Salopiensis*, *Westmorlandiensis*, *Cumbriensis*, & partis *Eboracensis* Occiduae communicatâ; & propterea copiis omnibus in procinctu habitis, & *Cromvellianis* militum Præfectis ubique in Custodiam datis; factionis conatus istâ Regni plagâ penitus compresserunt. Verùm feliciter extincto undique incendio, variæ tamen ejusdem scintillæ hinc inde erupere. Etiam ipsa *Wallia*, ad eam diem perduellionis insolens, jam primum talia in Orbe Terrarum portenta, rei novitate stupefacta, sensit. Captis autem decem & quinque *Cromvellianæ* factionis Ducibus, se à feris peregrinis in hanc usque diem liberavit. Quanquam verò perduelles in *Walliâ*, sicut in *Hiberniâ* Angues, ipsâ Cœli temperaturâ interimantur; nuperis tamen temporibus in *Angliâ* Nostrâ, ut sponte orti, seu potius Perduellione *Presbyteriana* sati, ipsis Ranis frequentiores singulis

lis ferè mensibus enascuntur. Nondum enim peracto anno, Nov. 23to, *Westmonasterii* Urbe captum est veteranorum Perduellium Conventiculum. In his præcipuè fuere Exercitûs exauctorati Tribuni; *Packerus*, *Streaterus*, *Weilksius*, *Gladmannus*, *Heinsius*, *Litcottus*, *Kerrickus*, *Readus*, & cæteri; celeberrima inter *Cromwellianos* Nomina. Quibus in custodiam maturè datis, in ipso partu interiit Conjuratio: Nisi quòd paulo post *Johannes* quidam cognomento *Jacobus*, celeberrimus inter Fanaticos Concionator, in Conventiculo suo, quod tenuit vico vulgo *Albâ Capellâ* dicto, Regem, Regiam sobolem, etiam Proceres omnes jugulandos docuisset; *Vennerum* cæterosque ut Martyres laudâsset, eorum sanguinem impio Parricidio expiare hortatus. Quibus confertâ testium multitudine delatis, suspendio plexus est. Cùm verò, multis indies in carcerem contrusis, neque quiescerent; Omnes qui in *Cromwelliano* Exercitu militum Præfecti fuissent, ab urbe *Londinensi* viginti passuum millia abesse jubentur; simul & inermes esse,

esse, quoties in publicum prodirent.
Quod ni fecerint, Carcere mulctandos.
Idem quod eodem tempore Regium in
Hiberniâ Concilium, ad id eâdem causâ
adaçti, fecere.

Diar.
Parl.

Tert. autem Non. Decemb. Inferior
Ordinum Confessus in *Angliâ* delectos
quosdam è suis ad Regem questum mi-
serunt, se literas & nuncios è singulis
ferè gentis *Comitatibus* (sic enim Provin-
cias appellamus) de ingenti seu potiùs
universâ in remp. conjuratione accepisse;
simul & Regiam Majestatem implorare,
ut contra omnes Rebellionum conatus Regni
Pacem quàm optimè, ut Regiæ pruden-
tiæ visum foret, tueretur.

Regi autem rem retrò ad ipsum Par-
liamentum referre placuit; & unde orta
sit, quemadmodum patefacta, & quo-
dammodo constructa, iis aperuit. “Com-
“munem fuisse omnium Factionum
“conspirationem, rerum summam se-
“cretiori viginti unius Concilio (quo-
“rum tres è quâque factione delecti)
“in id tempus administrari. Rem jam
“paululum impeditam; quòd Principes
2 “ in

“ in vinculis haberet ; interim tamen
 “ tam latè fufam, ut nifi adjumento ve-
 “ nirent, fe periculum agrè superatu-
 “ rum.” Hi cùm jam adelfet Feftum
 Natalis Domini, quo feriæ femper actæ ;
 rei indignitate percuffi, ex utrifque Ordini-
 bus Concilium delegere, qui omne rei
 maleficio, quàm poterant manifef-
 tificis, aperirent.

Infequentis Veris initio ipfi omne rei 1662.
 indicium ad Parliamentum detulerunt.
 Nunc arctius constrictos elfe conjurato-
 res, alios plures captos ; in his præci-
 puos *Salmonum, Cromwellianum* Tribunum,
 qui Catalogum centum & fexaginta
 Præfeftorum confecerat. Omnes *Lon-*
dini conveniffe decimo Decembris elap-
 fi, & ante mensis Januarii exitum mul-
 tas Urbes & Oppida occupaturos fecum
 ftatuiffe, imprimis *Salopiam, Coventriam,*
Bristoliam. Hæc itaque loca Illuftriffi-
 mum *Albemarliæ* Ducem è fuis Cohorti-
 bus ante fatis muniviffe. Iplos perdu-
 ellionem à repentinâ lanienâ exorfuros ;
 Prope in Vicinis *Galliæ & Bataviæ* Lito-
 ribus fugitivos Regis Parricidas adelfe ;
 C huc

huc quovis momento appulsuros. Conjuratos, si res semel prosperè cœpta esset, de exitu auspicato non dubitandum palam jactitasse. Harum rerum indicium altero Concilii viginti-unius-viralis ad Regem fuisse delatum. Denique, varios undique tumultus rem omnem confirmare. Hâc tantâ Perduellium audaciâ utrique Ordines incensi, confestim tot tantisque malis quadruplici lege obviam ivere. Prima de re militari cura, utpote quæ ad pacem in periculosis temporibus tuendam maximi momenti fuisset. Primùm, omnem militiæ potestatem penes unum Regem semper fuisse, esse, & fore decernunt. Neque licere ipsis Regni Ordinibus quovis prætextu Bellum in Regem, ne quidem sui defensione, movere. Deinde sancitum est, ut Regiâ Auctoritate milites in quovis Comitatu, Urbe, & Oppido conscribantur. His præesse quos Rex voluit. Eorum stipendia, quoties opus erit, Comitatus Incolis esse solvenda. Semel quovis anno omnes cujusque Comitatus conventuros, & quatuor dierum spatio in armis

armis exerceri. Singulas autem cohortes quovis trimestri spatio arma tractare, ut sint semper ad militiam prompti & expediti. Neque quemvis aut Præfectum aut Militem, nisi hoc Sacramento, conscribi licere. “ Jurejurando rem nefariam esse quovis prætextu Regi armis obistere, se quoque, ut à læsæ Majestatis crimine ab isto dogmate abhor- rere, licere Regis Auctoritate adversus ejusdem Personam, aut quosvis ab eo Delegatos depugnare.” Ita cum Gens omnis ubique copiis militaribus tam bellè (ut videbatur) instructa esset, si quæ quovis loco conflata sit conjuratio, facillimè constringeretur.

Re militari stabilitâ, proxima fuit de magistratu cura. Cùm enim *Cromwellianis* temporibus ipsi Perduelles omnem in quâvis Urbe & Oppido potestatem ad se solos arripuissent; Alii, his omnibus ejectis, in eorum subsellia suffecti sunt. Neque hi aliâ conditione assumpti, nisi prius dato priori jurejurando, & solenni fœdere ejurato. Ita cum hæc loca populo frequentiora, unde seditionis

pestis in vicos serpere soleret, integra conseruentur, præcisa est omnis seditionis licentia.

Ad hæc, Præli audaciam coercere pergunt; unde innumerabiles libelli ad seditiones concitandas indies emissi. Hinc Senatûs-consulto ablata præla omnia, nisi quæ publicâ societatis Typographicæ Auctoritate erigantur. Neque quosvis libros imprimi licere edictum est, nisi Episcoporum aut *Cantuariensis* aut *Londinensis*, aut utriusque Academiae Præfectorum permissu & auctoritate comprobatos. Si quis Typographus contra fecerit, primum ei omni librorum commercio per triennium, dein in perpetuum interdictum. Hâc lege cum immensâ ista mentiendi licentia ablata sit, quâ præcipuè per id tempus intemperantiùs utebantur, fracta erat ipsa Perduellionis Machina: Quæ quanquam omni tempore sit malorum facunda, hoc tamen sæculo, pestium examina non tam peperit quam sponte effudit. Inter innumerabiles, quos per biennium emisere, libellos, maxime seditionis facti sunt, quos

quos de *Prodigiis* ediderunt. In his omnia *Liviana* Prodigia indies visa sunt. Duo soles. Naves in aere natantes. Arcus Cœlestis Sanguineus. Lapidibus pluit. Agnus biceps natus. Ædes Cathedrales ubique de Cœlo tactæ. Bos locutus. Gallina in marem versa. Mula peperit. Parricidis sceleris sui pœnas luentibus quinque pulcherrimi Juvenes astitere. Eorum artubus, qui sublime in Urbis portis contis suffixi sunt, splendidissima stella circumfulsit. *Oxonii* visum spectrum Episcopi Pontificalibus ornatum. Egregii duo porci in Ecclesiam Cathedralē *Cantuariensem* precum tempore pervenerunt; id quod (inquiunt) factum erat anno 1641. ante Hierarchiæ excidium. Effigies Ministelli Fanatici straminea flammis intacta. Multi Sacerdotes Liturgiam celebrantes repentinâ morte prærepti. Quidam *Harrisoni* Parricidæ supplicio exultans subitâ Paralyfi corripitur. Alter in *Petreium* ad Patibulum transeuntem invecus a Cane Cicure & sibi familiari multis vulneribus fermè ad lanienam laceratur. Mulier quædam Urbe

Cicestriensi partum non utero sed ore effudit. Cum infinitis istiusmodi mendaciorum portentis. Nihil enim fingo. Vel quidem centesimam stultitiæ partem recitare piget. Neque modo fabulas scripsere, sed Parallela cum multis cœlitus in impios superiorum temporum irrogatis confecere. Neque id modo, sed ipsum Dei Numen, ut qui sit Cordium Scrutator, homines blasphemi in ipsâ libri præfatione de omnium narrationum veritate cunctis execrationibus in se devinctis obtestantur. En impiam & plusquam *Abderiticam* Fanaticæ Superstitionis vesaniam! Hæc narrare duces, hæc populus haurire. Eo tempore ipse Juvenis planè memini istos libros non minori diligentia quam Sacros Codices fuisse evolutos. Nemo è factione fuit, quin habeat, quin legat, quin veneretur. At lege, de quâ diximus, opportunè latâ, nulla posthac visâ sunt prodigia, nulla facta miracula, denique nulli contingere *Anni mirabiles*. Quem titulum libellis suis præfixerunt.

Postremò, quod tamen primæ curæ habuere, rem Ecclesiasticam curare, & Ecclesiam

Ecclesiam *Anglicanam* in pristinam dignitatem instaurare pergunt. Primum Regii Diplomatis Auctoritate, Clerus in Synodum convocatur. Synodus duplici Sacerdotum confessu conflata est. Superiori soli Episcopi confederunt; inferiori Decani, Archidiaconi, & unus è quâque Ecclesiâ Cathedrali Canonicus; duo denique Presbyteri è quâvis Diocesi Cleri suffragiis delecti. Hi de rebus Ecclesiasticis decernunt; tum decreta ad Regem deferunt; ipse si probaverit, ad Parliamentum, ut quod Ecclesia spirituali suâ potestate sciverit, id Civili Lege muniatur. *Convocatio* itaque, (sic enim Cleri Synodum vocamus) cum omnia ut ante in Ecclesiâ *Anglicanâ* rata habuisset, nisi quod quædam in Liturgiâ, pro variâ temporum ratione, immutanda censeret, quod decreverant ad Regem & Ordinum Confessus attulerunt, eorum tandem Auctoritate muniendum: Hinc orta est lex ista celeberrima, vulgo *Uniformitatis* dicta. Quâ lege Ecclesiasticis omnibus istâ solâ Liturgiâ in publico cultu uti imperatum est; Id ni fecerint,

ante Sancti *Bartholomæi* Festum, omnibus in Ecclesiâ Emolumentis fore mulcandos; Deinde ipsum solenne fœdus ejurare; & ut contra omnia Dei, Naturæ, & Regni jura impositum execrari. Quo factum est, ut horum alterum eveniret, aut ut *Presbyteriani* Ministelli in Ecclesiæ pacem & unitatem redirent, simul & suum perfidiæ & perduellionis Sacramentum ejurarent: Aut ut omnibus in Ecclesiâ Emolumentis simul & maleficii opportunitatibus abirent. Ingens hinc in factione perturbatio; homines ultro citroque cursare; se mutuo novo fœdere contra legem munire. Si omnes obsequium detrectarent, sine iis Ecclesiam stare non posse; Concionatores ubique defuturos; ipsum populum legis abrogationem undique rogaturum, ne Concinatorum paucitate ipsi Verbi Divini fame interirent.

At maxima factioni spes suis intra Aulae limina amicis sita est. Hi enim in Arcana Regis consilia & summa Reip. officia admissi, nihil nisi publica negotia impedire; leges in factiosos latas comprimere; eorum delictis advocatos adesse; denique

denique id unum moliri, ne aut Resp. aut Ecclesia legitimis suis fundamentis jacta coalescant. Quippe isto Incœpto, quod jam benè inchoatum viderant, absoluto & undique perfectò, res suas confestim in summam desperationem collapsuras perspexerunt. Hi itaque mox concurrere, in Regis aures insusurrare (quem ad clementiam satis proclivem experti fuere; & quidem, ut evenit, nimium, quòd ipsis pepercisset) tantam tamque potentem hominum multitudinem non temerè lacessendam, maximam esse Gentis & numero & divitiis partem; Neque eos veteres *Uniformitatis* conditiones recusâsse. Sed si nova ista atque hactenus inaudita vincula de sacro fœdere ejurando tollerentur, ad unum omnes in Ecclesiam *Anglicanam* convolatueros. Denique, ni confestim periculo obviam eatur, rem ad populi defectionem subitò deventuram. Ad hæc libelli supplices à *Presbyterianis Londini* Ministellis Regi in hunc modum porriguntur. “ Summam Majestatis vestræ Misericordiam erga bonos
 “ Cives jam ante experti, nos qui sum-
 “ mam

“ mam fidem semper præstitimus, (*Deus*
 “ *bone*) lege tamen Uniformitatis, quòd
 “ omnibus per eandem imperatis è Con-
 “ scientiâ parere non licet, mox simus,
 “ ni miserearis, è sacro Officio exaucto-
 “ randi. Ad sacra genua provoluti à
 “ Majestate vestrâ humillime petimus,
 “ ut pro vestrâ summâ Prudentiâ &
 “ Misericordiâ aliqua concilii ratio in-
 “ eat, ne populum vestrum docendi
 “ facultate Officium & in Deum & in
 “ vestram Majestatem expellamur. Quod
 “ si vestræ Clementiæ permittere visum
 “ erit, non dubitamus quin summo er-
 “ ga Majestatem vestram obsequio, &
 “ in Ecclesiâ morum tranquillitate, si-
 “ mus nos tantâ gratiâ non prorsus in-
 “ dignos demonstraturi.

His cum Rex quodammodo perculsus
 esset, ab eo, ægrè tandem, rem in tempus
 experiri impetrârunt. Adeoque cum
 suam Lex Auctoritatem proximo Die
 Dominico obtinere debuisset, illi triduo
 tantùm ante Concilium ad rem confici-
 endam convocari obtinuêre, ne fortè ante
 Diem quis molestus interveniret. Id
 quod

quod unius prudentiâ & fortitudine inopinato contigit; Maximi scilicet istius Antistitis *Gilberti Sheltoni*, tunc Episcopi *Londinensis*, postea Archiepiscopi *Cantuariensis*. Facto enim Concilio ipse ultrò accessit; nondum enim in secretiora Regis consilia evocatus fuerat. Eo autem Ingenii acumine, eâ Eloquentiæ copiâ, eoque rerum pondere pro Lege dixit, ut Regem, Ducem, Concilium, omnes denique qui adfuere, etiam fere ipsos Petitores in suam Opinionem non tam revocârit, quam rapuerit. Hujusmodi Legis relaxationem jam nimis serò venisse dixit; se enim omnes qui superiori Die Dominico Legi in suâ Diœcesi non paruisent, ejusdem jussu ejecisse. Quo facto ita eorum iram & odium irritasse, ut si denuo restituti fuerint, se non in Cleri societate, sed Hostium faucibus post hæc victurum. Neque se legi tanto bonorum omnium favore, tanto Parlamento consensu, tantâ deliberatione latæ contra ire ausurum. Ad hæc, si eo tempore Lex tam sacra tolleretur, id ipsos Legislatores Factionis ludibrio & contemptui

temptui daturum; denique Remp. & Ecclesiam, si hominibus factiosis, quicquid vellent, audaciâ & importunitate extorquere liceret, discordiis & perturbationibus nunquam carituras. His & hujusmodi dictis, qui Concilio adfuere, victi, de præsentis Legis executione, summâ cum alacritate, & quodam animorum impetu consenserunt. Quo feliciter evenit, ut cum unus duntaxat dies interventurus esset inter consilii mutationem rei que exitum, *Presbyteriani* ferè omnes, nihil tale metuentes, imo contra suâ quiete læti, se subitò, ipso ferè oculi nictu, unâ strage prostratos, suisque parochiis eliminatos, non sine summo animi stupore & fremitu sentirent.

Quo quidem uno Facto Ecclesiam *Anglicanam* ab pestibus istis multos annos liberavit. Ità enim prosperè, & quidem summâ Numinis Providentiâ factum est, ut ipsi Schismatici suo se Schismate, jam pacto & conventu, illaqueassent: Novâ initâ inter se conjuratione, magnis *Londinensium* promissis illusi, se legi non obtemperaturos, ut scilicet suâ
 se

se multitudine tuerentur. Atque cum Regi persuadere voluissent Aulici Concionatores isto Dominico die Urbi *Londinensi* defuturos, sapientissimus Urbis Præful, qui censum factionis fecerat, parem Orthodoxorum numerum (eosdem fautores & doctos Theologos) præsto habuit, qui signo dato, quasi ex insidiis, pulpita omnia occuparent. Et quamquam ab eo tempore omnes artes experti sint Schismatici, ut denuò in Ecclesiæ sinum recipiantur; eâ tamen diligentia omnem eis aditum interclusit, ut cum conatus suos toties elusos vidissent, suo jam tandem Schismate non multum aliter molesti, quam quod Schismatici, quousque ipse vixerat, confederunt. Cum 1672. enim aliquot post annos, novos in Ecclesiâ motus tentare voluissent, ut scilicet solâ sublatâ de solenni Fœdere lege, istis aperiatur in Ecclesiam redeundi libertas, quippe id unum sibi obesse ne in Ecclesiam revertantur; neque profectò in utroque Senatûs Confessu iis amici, ne quidem inter Episcopos, defuere. Quippe cum Rex ipse non ita pridem
pro

pro Regiâ suâ, ut arbitror, Auctoritate (ut olim Imperatores consuevere) in Belli *Belgici* angustiis & difficultatibus, Legis pœnas intermisisset, tum quòd pacem domi, quantum poterat, tueri vellet, tum quòd Factiosos cum hostibus commercium habere intellexisset; Huic malo ut remedium compararet, iis aliquandiu, ne recalcitrarent, indulgentiâ palpandum censuit. Quo factò, quamplurimi utriusque Senatûs ita incensi fuere, quòd legem suo jussu (uti videbatur) latam suo injussu sublatam vidissent, ut eandem, etiamsi ipsi rogâssent, ne eidem ab alio quocunque derogari fas sit, abrogari malent. Quâ factâ opportunitate, mox *Presbyteriani*, amicorum ope, quos jam plurimos in utroque confesso habuere, Legis abrogationem postulare. Verùm novi Rescripti formulâ, omnibusque ad Legis sanctionem pertinentibus peractis, Archiepiscopus monuit bonis quidem omnibus lenitatem & clementiam semper placere; maximè si viam ad pacem & concordiam aperiret; Neque se reliquorum vocibus dissensurum; si sublatâ lege,

lege, ne nimium cedendo, summa potestas sibi nimium detraxisse videatur, talem tantum fidelitatis stipulationem ab iis postularent, qualem nemo bonus recusare aut posset aut vellet. Adeoque nihil aliud proposuit, nisi ut Bellum in *Carolum* primum licitum non fuisse fateantur. Quo vix dicto, legis novæ interrogationem dimiserunt; tantoque animi metu à proposito deterriti fuere, ut quasi armis abjectis nunquam postea ausi sint instaurare. Usque adeo res *Presbyteriana*, sublatâ perduellionis spe & licentiâ, in imam desperationem perducuntur. Cum vero apertis consiliis hætenus se sibi illulisse serò perspexissent; quod auctoritate non poterant, idem fraude moliri secum meditantur. Itaque novam cum perfidis quibusdam in Ecclesiâ *Anglicanâ* Theologis conjurationem confestim iniêrunt; viris qui nihil in eâ præter emolumenta comprobârunt, cætera toti Fanatici. Hi junctis intra & extra muros viribus, rem jam tandem se confecturos dubitare nequeunt; etiamsi eadem, quæ prior fuisset conjuratio, novâ

2

tantum

tantum verborum formulâ induta, ut nova incautis videretur. Nunc enim *Comprehensionis* legem appellari placuit; quâ scilicet *Presbyteriani* Perduelles, rescissis legibus, quas ipsi pro suo arbitrio, seu potius imperio, tolli postularent, unâ cum *Catholicis* in Ecclesiam atque Ecclesiastica Officia excipiantur. Huic conjurationi unus fortè & alter Episcopus interfuere; Pauci Presbyteri, cum duobus Leguleiis, qui summâ gravitate, quasi penes se tum imperii tum ecclesiæ summa fuisset, legem sciscunt sancientiam. Archiepiscopus, quo nemo unquam vigilantior, aut ad fraudes captandas paratior, omnia Proditorum consilia de die in diem accepit; atque ipse tantam audaciam pro suâ auctoritate sæpe coram & quidem acriter increpantem audiui, quâ unus & fortè alter Episcopus paucique Presbyteri sine Metropolitano atque Provinciæ Synodo sacrosanctas Ecclesiæ leges rescissum irent: Scelus & Schisma profectò in Primævâ Ecclesiâ non aliâ quàm perpetuæ depositionis pœnâ expiandum. Verum Archiepiscopus, ut erat

mitis

mitis & generosæ indolis, nihil comminatus, amicè solum hortatur, ut paulisper acquiescant, donec suum & suorum fratrum Episcoporum assensum aut impetrarent, aut saltem rogarent. Interim leniter cum conjuratorum principibus egit, ut si fieri posset, lenitate in sanitatem redintegraret. Me interfuisse memini, cum Episcopus quidam ab omni rei conatu se supersedere sanctè pollicitus fuisset, quanquam ipso eodem die, quo Conventiculum ad rem conficiendam convenerat, eum ad conventum profectum fuisse novi, & quantum potuit, perfecisse. Cum autem mox rem perfectam accepisset Archiepiscopus, omnem Conjuracionis scientiam nisi inter domesticos perpaucos aliquandiu simulavit. Tandem autem captâ occasione, meipsum atque alterum, non quidem Episcopum sed Episcopo proximum ad se accersens, utrosque pariter, ut erat vir facetus, inter conjuratores fuisse accusavit. Quid ipse insons nisi modestè, ut decuit, audacter tamen rem inficiari? Alter iste non quidem simplici menda-

cio contentus; sed *Petri* instar cum Dominum ejurâisset, repetitâ facti inficiatione se defendit; imo quosdam, qui se, ut adesset, tentâssent, acriter monuisse, ut ipsum dimittant institutum, quoad ad Archiepiscopi & Episcoporum confesum referretur. Quam primùm autem abiisset, mihi subridens Archiepiscopus, atque veniam objurgationis, quâ uti visus fuerat, præfatus; hominis hujusce perfidiam nunc, inquit, nimium perspexi, impudentiam aut stupiditatem satis mirari nequeo; cum nisi trunc useisset, omnia conventiculi, cui ipse semper aderat, magnaue pars fuerat, consilia mihi planè prodita esse, ex certis verborum formulis, quibus usus sum, non potuit non deprehendisse. Atque ab eo tempore omnem, quantum poterat, cum eo, reliquisque conjuratoribus amicitiam intermisit. At isti eo diligentius rem inceptam perficere, eâque perfectâ, ad inferioris Senatûs confesum deferre decernunt.

Interim Archiepiscopus, cui, ut dictum est, omnia eorum consilia aperta fuere,

fuere, bonos quosque ejusdem Confessûs ita paraverat, ut ipso primo Conventûs die Senatûs decretum fiat: Se, si ad se referretur, nequaquam laturos. Adeoque interiit infestum istuc *Henoticon Anglicanum*; quod nisi in ipso partu confecisset, eadem Ecclesiæ *Anglicanæ*, quæ olim Catholicæ istuc *Zenonis* alterum, mala & pestes invexisset.

Jam vero quoniam de tanto Viro res obtulerit, præterire nequeo, quin optimam illius naturæ indolem, virtutis constantiam, morum suavitatem, his paucis aperirem. De quo diu in animo fuit justam historiam conficere; & quidem confecisse, si rerum gestarum monumenta, quæ ipse de Rebus suo tempore gestis reliquerat, quovis modo adipisci possem. Ut enim maturè ad publica negotia accessit Vir maturi ingenii, & rebus maximis interfuit; ita cum maximè judicii vi & acumine præstaret, nullo dubio præstantissimi fuere, quos de rebus omnibus confecit Commentarios. Interim cum historiam conscribere non liceat; mihi tamen temperare nequeo, quin ali-

quam tam magnæ mentis descriptionem, tam præclarum virtutum exemplar posteris imitandum proponam. Atque ut a maximâ in Viro Præfulari virtute incipiam, insigni Pietate fuit. Quamquam enim in precibus frequens & assiduus erat; non tamen tantus earum, ut alii plerique, æstimator; neque tam cultum, quam cultûs usum respexit. Summam itaque Religionis in vitâ bene actâ cautè posuit; in quotidiano sermone suis concionari mos erat, caveant ne dimidiatâ Religione se decipiant, ne reputent omnem cultûs divini rationem intra Templi claustra, & mœnia coerceri; maximam partem foris & in hominum Societatibus versari: Si justè, si sobriè, si castè vivatur, tum demum, neque ante, se pios arbitrentur. Alioqui cujus sint Ecclesiæ, aut quam Religionis normam sequantur improbi, nihil interesse. Adeoque istoc effato se maximè oblectabat, & quasi exultans ore semper habuit, *Fac bene, & letere.* Istuc unum vitæ officium, simul & solatium censuit, cætera omnia ad id valere, sine eo nihil prodesse.

desse. Itaque secundum Atheos & Fanaticos, fastidiosum istuc hominum genus contempsit, qui in Cultûs & Religionis ceremoniis omne hominum officium positum esse vellent, atque cum fortasse ipsi sint quàm alii in cultu frequentiores, se quoque meliores reputarent. Hos non tam pios quam stultos dicere solebat, quibus non sat mentis suppeteret, ut quid æquum, quid iniquum, quid bonum, quid malum cernere valerent. Quippe magnam esse in precibus vim & adjumentum, ut quibus Dei Gratia auxiliatrix impetratur, atque perpetua Numinis Divini Reverentia in mente viva & valida fovetur. At frustra isthæc, nisi ultra proficiscamur. Eucharistiam (in quâ præcipuè cultus *Christianus* situs est) esse quidem Sacramentum *Christiane* Legis. Hanc legem positam in mutuæ charitatis atque benevolentiae officiis; ipsum igitur optimum esse virum *Christianum*, qui sit erga humanum genus maximè beneficus. Præcellentissimam Beneficentiam unâ Justitiâ exerceri: est enim erga universos homines Charitas, sine quâ nulla Societas stare

potest, quæque totius Orbis pacem & tranquillitatem tuetur. Cæteras virtutes huic tantum ancillari; etiam magnas istas Liberalitatem & Munificentiam ab hâc divulsas nil nisi furta & rapinas esse. Atque igitur Adolescentes nobiles & generosos (quorum magnus ad eum Parentum jussu undique concursus) semper monere solet; Fac imprimis sis vir probus, deinde quantum velis, pius & religioni devotus: Nulla pietas sine vitæ morumque probitate fructum aut tibi aut alii cuicunque afferre potest: Deus enim ignavis cultoribus nulla unquam præmia persolvit: Neque è sterili pietate quicquam commodi hominibus evenire potest. Sin in animi integritate de vitâ benè agendâ Religionis fundamenta jacere secum statuerint; istuc efficiet, ut in Dei cultu, simul & officiis erga homines, se delectent. Atque si quâ re angi potuit, id ipsum est quod improborum simulatam religionem vix ullâ patientiâ ferre potuisset; Dei, Hominumque Opprobria dicere solitus. Maximè autem doluit, quod per omnem vitæ longævæ cursum animadvertisset

animadvertisset pessimos quosque sub
 Monasticæ humilitatis larvâ atque severe-
 rioris pietatis simulatione occultiores am-
 bitionis insidias posuisse, à quibus ad
 unum omnibus, ut à furunculis, caven-
 dum dixit. Se enim non ultra tres qua-
 tuorve, eosque fatuæ prorsus simplicita-
 tis, homines meminisse, qui sub Cucullo
 non dignitatum furta & latrocinia fecis-
 sent. Quanquam in eo aliquid vindictæ
 & solaminis esse, quod iidem se suis digni-
 tatibus suâ imprudentiâ semper exuissent.
 Quibus enim animalculis cum honore
 latere licuisset, ii cum in rerum culmen
 abrepserint, non tam dignitatis suæ, quam
 publici contemptus apicem semper occu-
 parunt. Vitæ enim humanæ urbanitati
 & modestiæ non assueti, tam imperitè,
 tam tetricè, tam insolenter se gerunt, qua-
 si in altum solum sublatis sint, ut se om-
 nium ludibrio, & despectui conspicuos
 exhiberent. Quantumcunque autem lar-
 vatos hujusmodi homunciones oderit, &
 contempserit; tum quod Religionis Digi-
 nitatem suâ fraude expilârunt, tum quod
 debitam rerum moderationem suâ petu-
 lantiâ

lantiâ interturbarent; si tamen in quovis simplicioris & integræ pietatis homines incidisset, qui scilicet se totos Dei cultui Cœlestiumque meditationi seriò vocassent, mirum est quo affectu, quâ amicitia, quo denique gaudio complexus sit: Ut Patres coluit, ut fratres amavit, omni familiaritate, ut cum intimis amicis est versatus.

Cum verò tam benignæ de Religione opiniones ad optimam naturæ indolem accessissent; quantas tam præclara semina, tanquam in solum foecundissimum projecta virtutum segetes sint datura! Hinc orta illa Animi Tranquillitas æquissima, quâ in utrâque fortunâ, prosperâ an adversâ, ipse sibi similis, idemque fuit. Adversis major, Prosperis melior, sibi par & æqualis, Vitæ Dominus, non Contemptor, extremum nec metuit diem, nec optavit, sibi & aliis jucundè vixit; neque interim aliam sibi in vitâ præsentī felicitatem posuit, quàm quòd eam melioris spe vir prudens ferre, imo frui posset; quippe cum eâ lætam & gratam esse, sine eâ non ferendam; inde eadem æquanimitate,

nimitate, quâ vixit, vitam reliquit. Neque solitam hilaritatem, vitæ bene actæ fultam, ante, quàm se deposuit.

Ex animi tranquillitate sponte oritur morum Comitas; qui enim ipse sibi placet, ipsum aliis placere delectat; pariter suâ & alienâ felicitate gaudet. Facillimâ igitur cum omnibus consuetudine usus est. Neminem, si fieri posset, à se tristiores dimisit, nisi quod invitus ab eo quisque discessisset. Inter domesticos facetus simul & gravis, familiam & imperio & urbanitate moderabatur. Omnes veriti sumus, nemo timuit; si quando castigatione opus esset, ad quod raro & invitus accessit, gravi sermone *Socraticâ* comitate condito usus est. Domum ad hospitalitatem semper patere voluit. Mensam optimis cibis extructam, non ad luxuriam, sed ad nitorem habuit. Ad hanc Viri illustres, ut suæ consuetudinis suavitate fruerentur, magno numero confluxerunt; ipse enim cibos omnes gravi simul & acuto facetiarum sale acceptiores reddidit; quemque hospitem cujusque conditionis comiter & festivè affatus

affatus est; singuli semper discesserunt
 singulari Urbanitate devincti. Hæc De-
 cori minora de Viro Magno pluribus di-
 cere non decet; quanquam verò inter vir-
 tutes fortè non sint laudanda, propria ta-
 men maximi cujusque sunt ornamenta.
 Neque equidem diligentiori majorum vir-
 tutum descriptione laborare ultrà decere
 puto. Quam parva, quàm jejuna, quàm
 nulla laus esset, de Præsule tam integræ &
 generosæ Pietatis, eum justum, temperan-
 tem, modestum prædicare; præsertim cum
 non sint tam Hominis Virtutes quam Func-
 tionis Officia. Quanquam enim in alio
 viro, si absint, summum vituperium, in
 Sacerdote, si adsint, vix laudem mere-
 antur. Cum itaque de Viris maximis
 nulla nisi maxima sint dicenda, omissis
 Honesti, de solis Magnitudinis virtutibus
 dicemus.

Omnis autem animi magnitudo trinis
 istis sita est, Sapientiâ, Magnanimitate,
 Munificentia. Sapientiæ gloriam ei maxi-
 me detulit Rex optimus *Carolus* primus;
 cui propter junctam morum integritatem,
 & urbanitatem, ut semper fuerat charus in
 paucis,

paucis, ita prudentiæ singularis ratione, amicitia familiaritatem pene adeptus est. Eum enim non tantum publicis negotiis & legationibus, ut plerisque alios, ab *Uxbrigienti* collatione, quâ primum ad remp. venisset, adhibere placuit; verum in interiora quæque admisit, & quo melius novit, eo uberius dilexit; cumque ipse ad summam Sapientiæ maturitatem magnis & longis calamitatibus edoctus pervenisset, hujus maximè consilio & societate uti voluit; eum si ad latus haberet, magnum miseriarum lenimentum existimare visus est; atque in infimâ rerum suarum desperatione, cum post Collationem *Vestensem* decreto à Perduellibus militum præfectis illius parricidio, servi & amici omnes ab illius latere arcerentur; Rex tandem importunis precibus impetravit, ut uno *Sheldono*, abactis reliquis, unius Diei spatio frueretur; quem Diem ad mediam usque noctem extraxerunt, donec vi planè militari à Rege abripere-tur. Quo tam brevi tempore secreta omnia sua & ultima consilia in illius sinum deposuit: in primis mandata quæ habuit

habuit ad Filium deferenda. Inter alia istiusmodi multa præclara optimæ mentis oracula, quæ ab illius ore accepi, trium præcipue memini.

Primùm : ut inimicis perduellibus, quantum velit, ignoscat; ne vero uni, nisi denuo interire velit, fidem adhiberet. Deinde: ut, quantam posset, æris vim fisco suo teneret, quippe subditos nisi in Reges inopes peccare non ausuros. Postremo: ut quantum posset, Sacrilegii peccatum redimeret, atque in primis ut ipse sit subditis exemplo; reditus, quos ab Ecclesiâ abstulerat superiorum temporum impietas, redhibendo; id quod si unquam ad imperium perveniret, Deo secum ipse vovisset.

Cum verò de tanto Regis optimi in eum affectu & charitate hæc dixerimus, nihil opus est, de Magnanimitate dicamus. Inviçti & infracti animi erat, cum talem virum, à quo tanta acceperat beneficia, tam indignis modis tractatum intueretur, & quidem ipsis humanæ naturæ propudiis ludibrio factum; mœstitiâ immodicâ in saxum non diriguisse:
Pondus

Pondus tamen tulit, & temporis diuturnitate quodammodo subire didicit. Eâ autem naturæ hilaritate fuit, ut sæpius eum profitentem audiverim nihil unquam *ad Cor suum* (sic enim vix à lachrymis sibi temperans locutus est) pervenisse nisi unam ipsius Regis calamitatem; eâ verò tanquam fulmine perculsum, devictum jacuisse; neque nisi longo tempore ad quamvis animi firmitatem rediisse; semper autem quamdiu superfuerit, maximos angoris æstus, quicquid obnitetur, laturum. Neque aliter se virum fortem & strenuum periculis adeundis, quàm adversis ferendis præstitit. *Carolo 2do*. enim fuerat, etiam dum exularet, ferè à Secretis. Regis negotia, quæ domi gerenda erant, maximè moderabatur. Omni ferè prudentiori conjurationi in Tyrannos ipse interfuit. Potissimum autem in pecuniis colligendis occupatus erat, tantamque æris vim annuatim ad Regem misit, ut quidem regii ærarii Quæstor videretur.

Postremò, de Munificentia: importunus sim, si singula illius virtutis monumenta recitarem. Sat sit totius calculi
impensa

impensâ supputare; atq; ut, quæ in privatâ fortunâ gessit, præteream; quâ tamen familiæ suæ fortunas à fratre majore decoctas ipse pro Defuncti filiis redemit: postquàm ad Episcopalem thronum evectus est, quem septem & decem annos insedit, septuaginta tria Librarum millia, aut Munificentia, aut Eleemosynæ Operibus impendit; Eâ tamen incredibili prudentiâ in rebus suis gerendis fuit, ut exhaustâ tantâ æris mole, magnas possessiones, multamque Pecuniæ vim Hæredibus reliquerit; simul etiam servis omnibus, quorum non exiguus numerus, opima, quamdiu viverent, stipendia legaverit.

Exiguum hoc Monumentum tanti viri memoriæ Sacrum hîc posui; eandem posthæc ampliori, & quodammodo illius magnitudine digniori consecraturus. Interim grati animi Conscientiam quodammodo liberavi. Quanquam plura de illustrissimo Præsule (si Deo sic visum fuerit) in sequente Annalium serie erunt dicenda. Superfuit enim usque ad annum sæculi septuagesimum septimum; quo

quo tempore Octogenarius, morte tamen Ecclesiæ & Reip. immaturâ, cœlum migravit. Quemadmodum autem ab illius obitu res Ecclesiastica hisce temporibus se habuerit, efficiam (si vita suppetat) ne nesciant Posterî. Verùm ut ad Annalium seriem, unde pulcherrima Præfulis Illustrissimi imago divertit, & à quâ profectò perinvitus divellor, redeamus.

Dum Regni ordines de Reip. pace sunt solliciti, omnesque perduellum conatus se perfregisse arbitrantur, isti ipso eodem tempore (ea erat hominibus istis animi audacia) universæ perduellionis conjurationem per gentem perfecerunt. Sub idem ferè tempus *Londinum* convenerat magnus iste, de quo superius dictum, Senatorum confessus, qui soli magna imperii arcana tractabant. Sub his res administravere minor Sex-viralis cœtus, cujusque factionis unus. Sex factiones fuere, *Presbyteriani, Independentes, Anabaptistæ, Tremuli, Quintæ Monarchiæ* sectatores, & *Æqualitatis possessionum Cultores*. Et quo

occultius res omnium consensu peracta sit, *Sex-virale* hoc Concilium mandata à Supremo Confessu accepit; neq; qui sit Confessus iste, ulli præterea Conjuratorum novêre. Hi denique militum Tribunos, quo quemque proficisci placeret, misêre. Nuncios suos & speculatores in omni Comitatu habuêre. Ipsi interim incertis locis, nunquam biseodem, confedêre. Neque quosvis concilii socios & participes habere, aut cum quibusvis nisi legatis suis tractare libuit. Ita cum omnes omnium factionum conjugationis socios, verum se ipsos tantum ejusdem conscios habuissent; adversus prodicionem se cautè muniêrunt; ut sicubi fortè eveniret indicium, non ultra serperet; cum ubique per omnes Regni Provincias conflata sit conjuratio; quibus tamen auctoribus nemo noverit. Speculatores enim cum solis militum Tribunis seorsim egerunt; neque sibi ipsis invicem noti; ut si quis eorum fortè captus fuisset, neminem extra Comitatum sibi commissum deferre posset. Hinc jam magna per omnem gentem undique sparsa est de Perduellione fama & rumor.

Literæ

Literæ ex omni Comitatu ad Regis Primicerios de eâdem missæ. Tanta verò ab eâdem formido Civium *Londinensium* animos occupaverat, ut per omnem ferè æstatem Miles urbicus vigilias in urbe, stationes in muris & ante portas tenerent. Ingens omnium trepidatio; unde, Omnes pariter mirantur. Tandem verò quæ revera sit ipsa Conjunctio, Conjuratorum quibusdam *Londini* captis, Idibus Octobris aperitur, neque tamen ipsi Indices quosvis nisi suæ cohortis socios poterant deferre; quorum pars latuère, pars capta est. Horum alii perduellionis pœnas luerunt; aliis veniam deprecantibus pepercit (ut solet) Regia Clementia. Conjunctionis Principes fuère *Ludlowus*, *Danve sius*, *Lockerius*, *Strangius*, aliique veterani *Cromwellianæ* militiæ Præfecti. Hi verò aut fugâ aut latebris evasère. Quanquam itaque cognita fuit Conjunctio, nequaquam tamen fracta aut dissipata; sed indies auctis viribus bellum atrox & crudele plusquam viginti annos gesserunt Conjuncti.

E

Cum

Cùm verò jamprimùm absoluta sit Perfidia machina, dicendum est quâ fraude, quo scelere, quibus mendaciis rem, si possent, confecissent. Neque profectò plusquam uno stratagemate ad omnia uti noverunt; nempe veteri isto, ut quoties quodvis facinus eorum animis insederit, magnas ubique in plebe tragœdias de fictis *Papisticis*, jamjamque in Protestantium jugula adigendis, excitare conentur. Sic enim jam fabulam struxêrunt. Cum tandem pridie calendas Novembris ad arma, *Ludlowo* duce, qui se adfuturum promiserat, ire conjurâssent, famam de Lanienâ *Papisticâ*, in eandem diem perpetranda, per universam gentem fictis hisce literis sparserunt.

DOMINE,

Pro jure amicitiaë nostræ, & communi erga Protestantes omnes humanitate, scias velim quatuordecim circiter abhinc diebus mulierem nobis bene notam, tibi verò nondum nominandam, *Papistâ* quodam Conjuratore privatim

vatim monitam fuisse, se omnes arma, quorum magnam vim habuere, pridie calendas Novembris sumpturos. Propterea officii erga amicos duximus, quantâ fieri posset cautelâ, eos de magno isto, quo versantur, periculo admonere: ut Religionem, Regem, Patriam, Seipsos, suasque Familias, quoquo modo poterant, tuerentur. Cave ne suspiceris tibi fraude, aut mendacio illusum esse. Deum Immortalem de piâ hujus Narrationis veritate obtestor. Neque privatus est Quorundam Rumor, sed res fuit coram Eirenarchâ jurejurando patefacta; ab eodem ipsi Regis Concilio delata. Quo autem eventu, nondum audiui. Circumspicite, & si quid vos deprehenditis, nobis quoque indicate. Vale.

Has per Speculatores suos amicis suis in omni Comitatu impertivere; adeo ut

Pontificii variis in locis, præsertim in Comitatibus *Vigornienfi* & *Varvicenfi*, in custodiam conjecti fuissent. In urbe *Londonenfi* quinquies millia Apographa, per omnem vicum & plateam, mox ante rem tentandam spargenda habuere. At cum pars Conjuratæ ante diem patefacta fuisset, totam aliquandiu id compressit. Capti sunt complures; inter quos principes fuere *Tongus* quidam veteranus Centurio, & *Rigsius Presbyterianus* Concionator, olim *Blakio* perduellium Classis Præfecto à Sacris; nunc autem Cerevisiæ coctori à Secretis. Hic verò captus, ut propriam vitam redimeret, scelus omne aperuit, sociosque, quos ipse primus corruperat, pro insitâ sacrificulis *Presbyterianis* perfidiâ, accusavit. Verùm tam manifesta detecta fuere conjurationis indicia; ut accusati, quanquam quidam, uti par erat, innocentiam suam defendere voluissent; tandem tamen cum se neci fore adjudicatos viderent, seipsos ultro accusarent, in ipsis Lethi faucibus quisque in Concionibus, quas ad populum habuere, se perduellionis conscium ingenuè faterentur.

Hi

Hi sex fuêre; *Tongus, Philipsius, Stufius, Bakerus, & Gibſii* fratres. Alter verò Captivorum, nomine *Hindus*, coram Tribunali se judicio committere noluit; & Sceleris culpam agnoscendo, ejusdem pœnam à Regiâ clementiâ deprecatus est. Inter multa alia scelera, quæ secum statuissent, in primis de Rege occidendo conjurârant; fœdere inter se inito, eum se non aliter tractaturos, quàm ipse *Ludlowum*, eum si caperet, tractaret. Ipsissima sunt Conjuratiōis verba. Accidit autem, ut istâ æstate Regina Parens *Greenvici* commoraretur; quam cum filius sæpiſſime inviſere ſoleret, hi locum opportunum in viâ prope *Camberwelliæ* vicum delegérant, quo ex insidiis percussores ipsum occuparent. At cum Regina inopinato, & antequam ipsa secum statuisset, inde *Londinum* profecta sit, filium subitâ istâ profectiōe ex eorum ficiſ eripuit. Id quod ipsi conjuratores palam confessi fuere. Causam belli denunciârunt; contra Papismum & Tyrannidem se pro libertatibus cum sacris tum civilibus pugnaturos. Sic autem

novam suam remp. regendam statuerunt: Primùm, Senaculum isthuc vetus paricidiale in jus Parliamenti esse revocandum. Secundò, eis adjungendos ad plenum numerum Senatores. Tertiò, neminem eos electurum, nisi qui *Bonæ Causæ* (quo nomine se distinxerunt) se fidum ostendisset. Quartò, annuam in posterum fore cujusque Parliamenti ætatem. Quintò, nullam potestatem in Sacris aut in Conscientias exercere. Sextò, crimen læsæ Majestatis fore, si quis Regem, Procerum domum, aut quemvis Monarcham, instaurari quoquo modo adnixus sit. Septimò, nequa stipendia è publico ærario concedantur. Octavò, quamdiu se bene gesserint, iis non parere futurum læsæ Majestatis Crimen.

Longæva proculdubio futura Resp. quæ sit Fanaticæ plebis arbitrio; neque amplius perennatura? Rem maximè arduam (ea fuit vetus inter Factiones æmulatio) distractos ab invicem *Presbyterianorum & Independentium* animos in pristinam concordiam conglutinare compererunt. Id autem ubi factum, minora omnia schismata,

schismata, primum ex eorum fœcibus sponte orta, semper in procinctu steterè.

Cæterùm jam redintegratâ fratrum amicitia, vetus respublica quodammodo restituta videbatur; neque posthæc de Imperii summâ ad se deterendâ dubitatur. Hæc ex ipsis fori Actis excerpti, quæ quoque verbatim in publicum eo tempore edebantur.

Veris insequentis initio, Rex, cum hâc tantâ conjurationum frequentia & 1663. crebritate perterritus, tum Aulicorum fraude & perfidia victus, Rescriptum de Lege Uniformitatis in partem derogandâ promulgavit. Modò posthæc pacifici esse vellent Schismatici, suam cuique Conscientiæ libertatem, quamdiu se bene gesserint, permisit. Quare mox à seipso ad Comitata delatâ, ut eorum quoque permissu, Indulgentiâ (uti vocant) in Conscientias teneras rata habeatur: Isti ingenti animi ardore contra ire, Legem ut Palladium tueri; Regiam Majestatem advolare, orare, implorare ne tantum sibi imperioque suo detrahat, ut hominibus factiosis indulgeret, qui sub Consci-

entiae larvâ, nil nisi perduelliones meditantur. Dein sublatâ istius Legis in subditos omnes vi & auctoritate, nullum posthâc fore adversus Atheos & Impios munimentum. Ecclesiæ Disciplinam ultra stare non posse. Eiusdem censuras nullius pretii futuras. Neque Senatûs prudentiam & gravitatem decere, quam legem altero anno tulerunt, eandem altero nullâ causâ, repudiare. Tum Regis tranquillitatem semper fore imminutam; quippe si se hominum importunitate vinci patiatur, importunos nunquam defuturos. Deinde novas innumeras hæreses ex istâ turpi licentiâ exorturas; neque Fanatico furori finem futurum. Ipsam Ecclesiam in primis solitariam fore. Denique, non Indulgentiam esse, quod quærunt Schismatici, sed Summum Imperium: & quàm primùm se numeris suis satis valere senserint, apertâ vi & armis in Remp. invasuros. Horum importunitati Rex ad tempus cessit; verùm ut à sententiâ decederet, nunquam adduci potuit, usque dum tristi rerum exitu & audaci Schismaticorum Rebellionem Parliamen-

2

tum

tum hoc tempore non magis fidos Confiliarios, quam Vates verè divinos nimis pene ferò expertus fuisset.

Comitiis Tert. Calend. Sextilis post vectigalia Regi concessa solutis, factiosi in perduellionis suæ molitione proficisci pergunt. Armorum millia, *Colo* quodam (qui singulis Conjuratibus interfuit) in *Bataviâ* empta, in *Angliam* deportantur. Libelli in vulgus sparsi: Horum altero ipsi Populo Reges capite mulcare fas esse docetur. Dei legem Regis Personam *Ancipiti Mucrone*, quem in Sanctorum Dextris in impios cujusque fortis stringendum posuit, nusquam ex-misse. Nunc, si unquam, tempus adesse, Populum Domini, vestimentis venundatis, eorum pretio gladios comparare. Tyrannum, (Regem volunt) quam habet Auctoritatem, eam omnem à populo accepisse. Nos Tyranni servos non esse; ipsum nobis servire. Cum itaque indignum Officio suo se gesserit, esse jure imperio expellendum. Altero, *Carolus* primum jure securi percussus. *Penrium*, *Barrowum*, aliosque è *Puritanâ* factione,

tione, olim patibulo suspensos occidisse impium; quòd ex Officio in Prælatorum Tyrannidem & Superstitionem Testimonia liberè dixerant. Denique, *Ebudi* Exemplum *Eglonem* Regem jugulantis in Sanctorum hujus seculi imitationem affertur. Verùm nihil populum vehementius movit, quàm magna Concionum volumina in publicum emissà, quas Ministri ejecti ante Sancti *Bartholomæi* Festum *Valedictorias* ad populum quisque suum habuère. Hi libri Factionis odore veneunt. Populus cujusque Parochiæ, quâ quis expulsus erat, irâ & odio incensus; ut ille olim, Idolis ablati, eos, qui abstulerunt, vi & armis insecuti sunt. Hujusmodi fraudibus populi animos ab Regis Imperio ita averfos tenuère, ut ratum haberent, si quando ad arma ventum foret, milites ultroneos sibi nunquam defuturos.

Dum hæc in *Angliâ* geruntur, res eadem sic in *Hiberniâ* peracta est. Octavo Iduum Januarii Anno post *Christum* natum 1662. Quidam *Philippus Aldenus Vernono* regiarum partium Tribuno, integræque

integræque erga Regem fidelitatis Viro, ultro Conjuratiōis de regio imperio evertendo per tria regna indicium detulit. Hic *Aldenus* vetus fuerat Perduellis, Possessionum venalium & proscriptionum Mercator, cum primis Regiæ causæ hostis. Hunc autem *Vernonus*, quod vitam ejus à Pro-Rege impetrâisset, sibi ita devinxerat, ut ei beneficii mercede pollicitus sit, si quid unquam sceleris adversus Regiam Majestatem à Perduellis compositi novisset, id se eidem delaturum : omnibus enim eorum consiliis ipse pars maxima interfuit, cujus præcipuè fidei *Ludlowus* res *Hibernicas* permiserat, ut nemo inter Perduelles ipsum Auctoritate anteiret. Hic itaque conjuratione ad maturitatem quandam perductâ rem omnem *Vernono* ingenuè aperuit. Secretum Conjuratorum confesum indies urbe *Dublinensi* confidere ; hos de negotiis omnibus inter se tractare ; socios in conjurationem conscribere ; Belli causas denunciare ; cuique militum duci suam in Exercitu stationem mandare. Hi numero sex fuere, præter ipsum Indicem ;

dicem; *Shapcotus* Tribunus, Pars Miles; Pars Leguleius, cum dente, tum lingua nocuus; *Warrenus* & *Thomsonus* Subtribuni; *Sanfordus* Centurio; *Bloodus* Sub-Centurio; & *Bondus* quidam è Scotia Mercator. *Vernonus* indicium ad Pro-Rex, cui in paucis charus erat, Illustrissimum *Ormonia* Ducem, mox detulit. Pro-Rex Indicem ad se accersit, qui ei quoque rem omnem aperuit, & Promissis illectus singula Conjuratōis vestigia, ut ire pecturi essent, indicaturum pollicetur. Mense Martii delecti sunt Exercitus Duces; conscriptæ è Conventiculis, quæ nunc frequentiora habuere, militum cohortes; instructæ in aliis per *Hiberniam* Oppidis & urbibus acies; Legationes in *Angliâ*, *Scotiâ*, *Bataviæ* prosperè peractæ; Omnibus itaque tandem sic ad mentem comparatis, altero post anno (is fuit hujus seculi sexagesimus tertius) Bellum quinto Idus Maii Obsidione Arcis *Dublinensis* aperire statuunt. Pro-Rex, cui comperta erant omnia, ingentem Militis vim intus in procinctu habuit; cui præfuere tres filii, summæ fortitudinis Viri.

Hi

Hi suas in muris stationes ita posuerunt, non tam ut hostem arcerent quam caperent. *Bloodus* autem & quidam *Chamberus*, qui nocte à conjuratis emissi sunt exploratores, cum loca omnia tam arcè munita & custodita viderent, perterriti rem proditam confessui narrare festinârunt. Hi mox de indicio factò nihil dubitantes se repente dissipârunt, diem alium magis opportunum capturi. At Pro-Rex ita vigilias collocaverat, ut quosdam eorum Duces intra mœnia cepisset, qui postea in jus vocati, & Majestatis læsæ damnati, laqueo plectuntur. In his *Warrenus*, & *Jephsonus*, militum Tribuni, eodem tempore Parliamenti *Hibernici* Senatores: præter hos novem alii ejusdem confessus, criminis ejusdem comperti, biennio post, Comitibus in id tempus dilatis, Senatus-consulto in exilium ire jussi. *Thomsonus* item satellitum Ductor, & *Lackeus* Presbyteriani Schismatis Ministellus, suspensi. Quanquam autem ipse unus è Sacrificulis istis captus est; septem præterea fratres, consilii socios & participes habuit. Horum Nomina

mina *Coxus*, *Chamberus*, *Hartus*, *Cormac-*
kus, *Bainsius*, *.Kingus*, *Charnocus*. Hic
Charnocus *Henrico Cromwellio* à Sacris fue-
 rat, in eam dignitatem à *Johanne Oweno*
 evectus. A Conjuratis Legatus *Londi-*
num missus, magna iis ibidem auxilia
 promiserat; sicut *Gibbus*, *Carrus*, alii-
 que in *Scotiâ* & *Bataviâ* fecerant. Verùm
 Conjuratiōe jam indicatâ, ipse rursus
 in *Angliam* fugam cepit; atque mutato
Charnoci in *Clarkum* nomine, *Londini*
 maximam auctoritatem inter Fanaticos ex-
 ercuit; magno Conventiculo diu præfuit;
 neque enim ante biennium obiit, Anno.
 1683, cujus exequias penè regali funeris
 pompâ per Urbem extulerunt. Causas belli
 denunciârunt, Regem eorum patientiâ
 abusum; Protestantibus, quorum solâ
 ope in regna restitutus est, neglectis, so-
 los *Papistas* ficarios fovisse; Prædia, quæ
 tantis periculis & laboribus meruissent
 Protestantes, i. e. Perduelles *Cromwelli-*
ani, ab iis direpta, *Papistis* dedisse; i. e.
 quæ Perduellionis præmia militi suo de-
 disset *Cromwellius* è *Pontificiorum* patrimo-
 niis, qui à Regiis partibus steterant, veris
 possessoribus,

possessoribus, & integræ erga Regem fidei viris restituisse. Tum pergrande Vectigal in Exercitûs Veterani stipendia exactum, militibus exauctoratis, *Pontificiorum* quæstui pervertisse. Pro-Regem denique idem delictum deliquisse; occulta cum *Papistis* commercia habuisse; ab iis contra Protestantes in omni Judicio stetitisse. Quibus, inquiunt, quid in nos decretum sit, novimus; proinde Patriam, Conjuges, Liberos ab excidio tueamur. Et sicut olim Populus *Israeliticus* vim *Sauli*, quanquam Rex fuerat, cum *Jonathani* viro innocenti mortem minitaretur, intulerunt, per Deum Immortalem obtestantes eum non hodie moriturum: Ita non dubitamus, quin Puriores omnes Protestantes in causâ tam piâ nobiscum sint arma sumpturi. Omnibus itaque denunciamus suam cuique Conscientiæ libertatem, quâ solâ Protestantium Religionem stabilitam novimus; suas cuique Possessiones, quas ante Regis Reditum occupaverat, restituendas; omniaque Exercitui stipendia solvenda stipulamur. Quibus perficiendis (ita rem claudunt)

dunt) non dubitamus Dominum Exercituum, Omnipotentem *Jacobi* Deum, dextram auxiliatricem nobis porrecturum.

Hujus Conjuracionis Testes fuere, præter Indicem, *Sanfordus*, qui & ipse secretioris consilii socius; *Tannerus*, *Scottus*, *Foukesius*, Duces in exercitu constituti; qui capti idem Indiciū, quod prius ipse Index, detulerunt. Quanquam his omnibus major accessit Testis *Theophilus Jonesius* Eques. Cum enim de tribus præcipuè deliberassent perduelles, primum an Regem, deinde an *Ormonie* Ducem occiderent; denique Exercitui Imperatorem, an militarem Senatum præficerent; priora consultis per *Cormacum* Scotis *Presbyterianis* decrevere; de tertio non unum, sed plures exercitui præesse placuit. Elegerunt *Ludlowum*, *Mazarenum*, *Baronem*, *Audleum*, *Mervinum* Equitem, *Edvardum Masseium* Equitem, *Richardum Ingolsbium* Equitem, *Henricum Cromvellium*, *Johannem Skevingtonum* Equitem, *Carrum* Tribunum, *Theophilum Jonesium* Equitem. Hic autem cum cæteris

teris propius adesset, Dux fortitudine & consilio inclytus, summæque inter milites auctoritatis, eum primum tentare decretum est. Id quod *Jephsono* factum. Iste silentium & operam polliceri simulavit; cum interim veteris suæ perduellionis pertæsus ad boni civis fidelitatem rediisset, nullâ morâ omnia conjurationis consilia, quæ à *Jephsono* acceperat, Pro-Regi indicavit. Quæ cum tam pulchre cum *Aldeni* indicio consentirent, indubitatam totius sceleris fidem fecerunt. Verùm ipse Index, quo melius simularetur Proditio, unâ cum reliquis in carcerem conjectus est. Unde erupisse fingitur, clam à Pro-Rege in *Angliam* ad Regem missus, ob fugam verò dissimulatam Proscriptus.

Rex hominem complexus est; atque ut se perduellium conciliis immiscere pergeret, jussit. Ipse omnibus interfuit; neque Regem quicquam celavit. Arctius Epistolarum commercium cum *Ludlowo* habuit; omnes illius Epistolas ad Regem detulit; & quicquid domi actum est, aperuit; ita ut Rex conjuratos omnes

F

quasi

quasi Obsidione clausos teneret; quo omnes conatus in irritum ceciderunt. Hâc operâ summâ cum fidelitate perfunctus est usque ad annum 1666, cum ab ignaro aut ignavo quodam inter alios Conjuratōnis tunc suspectos captus esset; & quædam literæ ab *Ormoniensi* Ducis servis illi inscriptæ, temerè nimis publicatæ essent; quibus iste inter suos suspectus esse cœpit; itaque omne cum iis commercium amisit, & à suâ Provinciâ in vitam privatam ab eo tempore secessit. Inter conjuratos fuit *Thomas Walcottus*, veteranus Centurio, idem qui anno post vigesimo (is est seculi octogesimus tertius) desperatæ istius Conjuratōnis Dux fuerat designatus, quâ Regem *Eboracique* Ducem, ut è Novo Emporio *Londinum* redirent, de viâ trucidarent. Verùm scelere patefacto, ipse captus, damnatus, & in furcas actus est, ubi cum sociis omne scelus liberè confitetur. Ipse autem extremis verbis Regem minitabundus sibi cavere monuit; quippe Conjuratōnem tam latè & arctè per tria regna fuisse, ut, si incolumis esse velit, in

pacem

New
Market.

pacem & amicitiam inire cum Fanaticis oporteret; alioqui ipsum cum fratre charissimo aliquando eorum sicis certò perituum.

Anno eodem (is est seculi sexagesimus tertius) latior in *Angliâ* ejusdem conjurationis flamma erupit; quæ nisi maturè deprehensa & extincta fuisset, repente omnem gentem pervaserat. Etenim nisi forte pars Conjurati in septentrionalibus plagis ante tempus præstitutum se in bellum effudisset, nihil dubii est quin Universa erupisset Conjunctio. Quippe Confessus *Londini* Quartum Idum Octobris delegerant, quo die omnes unâ horâ simul ad arma procincti starent; cum verò omnia (ut plerunque fit) *Londini* tempore præstituto non poterant satis comparata habere, duodecim ultra dies rem distulerunt. At tamdiu sibi temperare non potuit Boreali ardor; sed quidam, die prius indicto, Nemore, *Farliensi* dicto, prope Oppidum *Leeds*, Lanificio opulentum, in parte Comitatus *Eboracensis* Occiduâ, in Armis comparuere. Hi mox victi & capti totius

Conjuracionis indicium aperuerunt; quam eam jam ante obsessam et præoccupatam Rex ipse, uti dicitur, tenuisset. Dux Conjuratorum fuit *Thomas Otesius*, militum Centurio. Duces Testium, qui sociorum nomina detulerunt, bini ejusdem filii fuere, *Radulphus Otesius*, Artium Magister, & frater natu minor *Samuelis*; nomen profecto & Perduellium & Delatorum foetum. Hi in ipsum Patrem jurejurando testimonium dicere voluissent, id nisi vetuissent Iudices. Quamquam tam aperta res erat sine testibus, ut *Otesius* Pater committere se judicio non ausus sit; sed facinus confessus Regis misericordiam implorârit. Libellus quo bellicausas denunciârunt, vereor ne forte interierit; variis tamen hisce articulis, ut singulis testibus indicatum est, contextus fuit, quibus omnes Schismaticorum factiones procliviùs in causam pertraherentur. Primus, qui *Presbyterianorum* fuit, Auctoritatem veteris istius perduellis, Parlamento instaurandam contendit; alter ejectos ministros esse restituendos; tum deinde ut singulis simul palpetur, Conscientiæ

scientiæ libertatem cuique permittendam; Decimas & Vectigalia tollenda; denique, justas Patriæ in omni re libertates, longâ Regum Tyrannide violatas, vi & armis esse redintegrandas. Ut uno verbo dicam, Fanaticos omnes in præsentem rerum sub Regibus statum, variis de causis, unâ tamen voluntate, Bellum continenter gesturos.

Adeoque præcipui hujus conjurationis Architecti fuere *Presbyteriani* quidam nefasto illo *Bartholomæi* die ejecti. Præ aliis *Richardsonus* Theologiæ Doctor, Ecclesiæ *Ripponensis* Præfectus; Vir ebrietate, libidine, omnique vitæ fœditate turpis: *Marsdenus*, olim *Overtoni Anabaptistæ* Tribuni, & *Hullæ* Præfecti *Sacellanus*. *Richardsonus* omnia rure administravit; *Marsdenus* plerumque legatus ad Concessum *Londinensem*, ut eorum jussu minoribus in rure conciliis, quæ semper in Conventiculis indixere, nunciaret. Uterque, conjuratione patefactâ, proscripti. *Richardsonus* Exul diem obiit supremum; *Marsdenus*, mutato in *Raphsonum* nomine, viginti annos securus *Londini* vixit, in-

gentis Conventiculi Præfectus; neque enim ante annum octogesimum tertium excessit. His accesserant alii aliis in locis ejusdem sortis Schismatici; *Fisberus*, nuper *Sheffeldiæ*, Oppidi Fabris ferrariis celebris, magnas Opificum suorum copias promiserat; idemque *Harmatagius*, *Holbeci* Oppido ejectus, pollicetur. *Sledus*, Ministellus *Scotus*, qui è Parochiâ in *Devoniæ* comitatu fuerat ejectus, Legati & Nuncii munere perfunctus est inter Fanaticos *Anglos* & Populares suos.

Omnium autem in re agendâ impigerimus fuit *Atkinsonus* quidam, Circuitor nugivendulus, qui in Officinulâ suâ, quam à Tergo pendulam habuit, literas per omnes gentis plagas incredibili celeritate comportavit. Suos præterea undique Tribunos, qui momento militibus præessent, quasi in stativis suis abditos, per proximos *Notinghamiæ*, Episcopatus *Dunelmensis*, & *Lancastriæ* Comitatus habuere. At ii, in quibus præcipuam fidem & spem posuissent, eos maximè fefellerunt. *Smithsonus* *Lilburno* olim Tribunus vicarius, & *Greatheadus* *Lamberto*;

berto; alter Dux partis Comitatus borealis; alter occiduæ designatus. Hi verò *Eboraci* præfecto rem omnem ultrò aperuerunt. Quo Indicio sublata est omnis conveniendi opportunitas; ita ut cum *Otesius* in sylvâ paucos suos nocte abdidisset, vix tamen primâ luce ab invicem secesserant, quin plerique de itinere abrepti sint in carcerem. Hic tam felix tam periculosa conjurationis exitus. Quamquam & Rex ipse omnia eorum consilia planè occupaverat. Sic enim in Concione, quam altero post anno ad Parliamentum habuit, die Martii vicesimo primo, utrumque confessum affatur.

“ Nuperâ perduellione septentrionali
 “ priscos nostros hostes, quibus tantâ
 “ misericordiâ pepercimus, vetus odium
 “ minimè exuisse cernitis. At
 “ istuc Scelus nondum satis perscrutati
 “ estis: Minimam mihi credite,
 “ Conjurationis partem deprehensam,
 “ ut quæ sit veteris istius progenies,
 “ quam vobis biennio ante indicavi,
 “ quæ indies in omnes plagas crescit

“ & diffunditur. At mihi nota sunt
 “ omnia, & nisi profecto præsensif-
 “ sem ipsam horam, variosque in Sep-
 “ tentrione coeundi locos; & non
 “ modo militiâ rusticâ, sed propriis
 “ cohortibus prætorianis, eos indies
 “ interceptissem; magnis profectò nu-
 “ meris in apertum bellum consurrex-
 “ issent.

“ Neque in paucorum supplicio de-
 “ bellatum putetis; sed hoc ipso tem-
 “ poris momento, quo sceleris parti-
 “ cipes in patibula actos intuentur,
 “ sub ipso spectaculo eadem flagitia
 “ perpetrare pergunt. Planè novi
 “ ipsos commercia cum perditis qui-
 “ busque in omni Comitatu habere;
 “ hâc autem urbe magnum Confes-
 “ sum; Cujus consilio omnia rure
 “ aguntur, atque horum jussu pos-
 “ tremam suam Conjunctionem fe-
 “ liciter distulerunt; eâ enim stultitiâ
 “ cum fracta & divisa fuisset Conju-
 “ ratio, facilè interiit. Propius om-
 “ nibus eorum consiliis adsum, quam
 “ ipsi, cum omni suâ calliditate, su-
 “ spicantur;

- “ spicantur; & spero omne scelus
 “ vobis quoque brevi me delaturum.
 “ Interim singuli acriori diligentia in
 “ Reip. salutem vigilemus, quam
 “ illi in ejusdem perniciem.

Hinc quis fuerat iis temporibus rerum
 status, ipsius Regis, qui omnia perspexerat,
 testimonio indicatur. Eos nullam
 unquam cum eo pacem aut iniisse aut
 inituros. Bellum Internecinum intulisse;
 neque nisi in alterius aut forte utriusque
 (ut plerumque fit) exitio debellandum.
 Eodem enim tempore, quo hæc in Sep-
 tentrione gesta, libellis famosis Populum
 in perduellionem movendam stimulârunt.
 Cum enim quartus Iduum Octobris præ-
 stitutus esset ad arma capienda dies, qua-
 triduo antè chartulæ quædam sudantes &
 jam fermè perfectæ, in prælo correptæ
 fuere. In his laudatur *Caroli* primi Parricidium.
 Ab ipsis Apostolicis temporibus non aliud
 facinus tantæ gloriæ & pietatis perpetratum.
 Sanctos ipsos Martyres libenter, Cælo relicto,
 pro causâ tam eximiâ rursus passuros. Neminem
 in

in terris pium detrectaturum. Execrandos, qui adjumento non venirent. Urbem, Comitatum, & Oppidum quæ ad defectionem non accederent, divinâ ultione peritura. Et his similia. Quatuor capti sunt Typographi. Horum alter, cui cognomento *Twinius*, furcâ plexus. Tres alii in carcerem coniecti, ubi duo brevi animi angore & ægritudine periêre. Funebria magnâ sequentium ad tria hominum millia pompâ (ut solet) persoluta.

1664. Principio Anni insequentis (is fuit se-
 1665. culi sexagesimus quartus) cunctis utriusque Ordinum Confessûs suffragiis Bellum in *Belgas* cœptum est Sept. Cal. Maii. Cum enim Mercatores *Anglos* diuturnis injuriis & latrociniiis ubique summo cum ludibrio diripuissent, superiori æstate privatis injuriis publica, & fortè in eam diem inaudita perfidia accessit. Quippe cum *Angli* & *Belgæ* (his id petentibus) classes fœderatas in Latrones *Algerinos* misissent; dum *Laufonus*, Regiæ Classis Præfectus, pari fide & fortitudine hostes insequitur; *Reuterus*, qui *Belgarum* Classi præfuit,

præfuit, Ordinum jussu furtim se in *Guineæ* Littora subduxit, nulloque indicto bello *Anglos* undique per istam oram fusos vi & armis adortus est. Quo scelere ita incensa fuit Gentis *Anglicanæ* Ira, & Indignatio, ut antè nunquam tanto omnium impetu, quanto nunc ad hanc Perfidiam ulciscendam concurreretur. Annus autem in Belli Apparatu & Justæ Pacis (si fieri posset) postulatione confectus est. Cùm verò nihil præter contumelias & ludibria Regii Legati retulissent, Veris insequentis initio, Undec. Cal. Maij Regia Classis è Portu ad bellum navigare cœpit; de cujus Exitu proximo anno dicetur. Interim Schismatici, cum Regem tantâ belli mole jam impeditum deprehendissent, animos solito majore audaciâ extulêre. Rex vicissim, Regni-que Ordines, Factionis Os & Ingenium jam diu satis experti, arctioribus legibus eorum Insolentiam refecare decreverunt, ne externo bello occupati intestinis motibus turbarentur. Vix enim factum in *Belgas* Senatus-consultum, quin confestim querelæ ab omni Gentis parte, de infanis

fanis Fanaticorum turbis & tumultibus, indies ad Comitia Parliamentaria deferrentur. Hinc vetus ista Reginae *Elizabethæ* Lex, Anno sui Imperii tricesimo quinto lata, jam tandem adversus Fanaticorum Conventicula renovata & aucta.

Primâ culpâ Schismatici quinque Argenti libris mulctantur; secundâ, decem; tertiâ, exilio; si injussu redirent, morte plectendi. Deinde, singulari Regis Rescripto omnes *Cromwelliani* Præfecti ad vicesimum lapidem ab Urbe *Londinensi* abire jussi. Regis & Ordinum exemplo Magistratus Provincialis & Militiæ præfecti excitati Conventicula undique per Urbes & Oppida dissipârunt. Quod cum seriò factum Schismatici vidissent, plerique facile cessârunt. Soli *Tremuli* obstitere; cum vix quicquam tam religioni haberent, quam ne imperio humano parerent. Vetiti itaque solito frequentiores convenêrunt; neque ullâ vi ab invicem avelli poterant, donec facetus quidam in hanc fraudem incidisset. Regiâ Auctoritate edixit, Nemini inde injussu abire licere;

licere; quo vix dicto, confestim abierunt omnes, ne Homini parerent. Neque tamen isti diu obstiterê; cum enim socios indies captos, & in Exilium in *Anglicanas* per *Americam* Colonias avectos, neque in Patriam, nisi mortis periculo, reversuros intuerentur, per territi *exteriori homini* (ut loquuntur lymphati) cavere cœperunt. Ita sublatâ à sectariis per omnem gentem conveniendi libertate, isto anno quieti, nullo facto tumultu, permanserunt. Idem quoque eodem tempore in *Scotiâ* & edictum & factum est. Simul etiam, cum per idem tempus *Buchanani* libellum *De Jure Regni apud Scotos* Latine scriptum in linguam vernaculam vertissent, quo uberius hominum animos ab fide & obsequio fascinarent, ab Regio Concilio ejus lectioni minaci Rescripto interdictum est. Id quod olim Anno 1584. in Codicem Latinum Parlamenti decreto factum erat. Verùm extinctâ unâ peste, mox altera grassari cœpit, & ubique omnem ferè gentem maximâ post hominum memoriam strage, ad ducenta millia, pervasit. Quo factum est, ut Comitia Parliamentaria

liamentaria in sequentem annum dilata sint; neque ante mensem Octobris convenere, *Oxonium*, id quoque necessitate rei urgente, convocata.

Quanquam Pestilentia à bellis otium præbere solet, nulla tamen nunc ab armis quies datur. Dux enim *Eboracensis*, Magnus *Angliæ* Admirallus incredibili celeritate Classem omnium instructissimam apparaverat, quæ unquam ab portu *Anglicano* solverunt. Et veris initio, ingenti pugnandi ardore, ad incrementa Gloriæ, ipsa *Belgarum* litora penè bimestri obsidione obsedit. Neque enim ante Calendas Quintilis à nostris visa est hostium classis; pugna autem tert. Non. commissa. *Opdamus*, cui summum Classis imperium delatum, bellis navalibus innutrituserat; nobilisidem ac fortis, rei maritimæ peritissimus.

Dux verò *Eboracensis* (quanquam militiâ terrestri Imperator omnium istâ tempestate celeberrimus) vix unquam prælium navale antè conspexerat. Quantâ tamen hominum & navium strage Tyro Veteranum prostravit! Ipse *Opdamus*,
unâ

unâ cum quatuor vicariis Classis Præfectoris, octo militum millibus, octodecim navibus, quarum pars dimidia maximæ molis erant, unius diei pugnam perijt. Cæteræ fugam ceperunt; neque una fortasse piscatoria hostium navicula superfuisset, nisi nox, an potius perfidia, prælio simul & victoriæ intervenisset. Tantus autem Captivorum numerus, ut nova nautarum militumque Classis in Portum redux videretur. Ea enim semper fuit Ducis in Bello Clementia, ut Hostium sanguini, non secus ac Cives fuissent, quantum poterat, parcere maluisset. Naves itaque veloces undique dimisit, quæ *Battavos* in Oceano laborantes sublevarent; unde Classis *Anglicana* cum duplicata (ut dictum) quasi classe, unâ tantum naviculâ deletâ, incolumis in Portum concessit.

Dum Gens omnis gravibus pestis simul & Belli calamitatibus laboravit, Schismatici se ad spem Libertatis rursus erexerunt; neque enim unquam se nisi in Patriæ miseriis felices arbitrantur. Bonis itaque omnibus ad alia negotia intentis,

tis, ipsi quoque omni impetu sua instaurare moliuntur, solliciti, & omni Fortunæ varietati invigilantes. Si victa fuisset Regia Classis, in apertum bellum mox conspirâssent: cùm verò vicerit, in aliud tempus dilata est Conspiratio. Neque domi modo, sed foris, sed cum hoste, in patriam conjurârunt. Eodem enim tempore alterum in *Batavia* Perduellium Concilium confederat; qui Consilia cum ipsis Ordinibus, quanquam in id tempus Bellum cum iis planè *Carthaginense* fuisset, miscuere. Haud pauci Milites voluntarii solo Perduellionis amore & Patriæ odio incensi ipsam Hostium Classem advolârunt. In his quidam ita mox inter *Belgas* illustrantur, ut summa in Rep. Imperia meruisse existimentur.

Omniùm verò maxime seditiosi fuerunt Schismatici Concionatores, qui cùm superiori anno compressi fuissent, nunc autem Rep. aliis rebus occupatâ soluti, acriori furore undique bacchantur. Coram populo rursus in Conventicula collecto, de unâ persecutione & tyrannide
 concio-

concionantur. Jamjam tempus fore libertatem redintegrandi; nullum forte postea, bello prosperè peracto, futurum. Denique, tantum abfuit, ut *Cromwelliani* Duces tot tantisque calamitosis sociùm casibus perterriti de rebus magis prosperis desperarent, ut potius acrius incitati & ferociores facti, jam tandem ultima experiri vellent. Hinc nova exorta est Conjuratio, quam tamen magna Magni *Albemarliæ* Ducis vigilantia occupaverat, antequam in apertam vim erumperet. Ingens eorum ab omni plagâ *Londinum* fit confluxus; ubi urbis magnitudine numeros suos faciliùs celare poterant, & uno nocturno impetu undique ab Universis facto, citius hostem, quàm ipsi arma occuparent. Verùm quo melius rem conficerent, *Londinum* incendio delere decretum est. Id quod quart. Non. Septemb. eodem profecto die, eodemque modo, quo revera Anno insequente interiit, factum voluere. Ad id non modo *Lilii* cujusdam vasserrimi prædictione, sed ipsorum Astrorum indicio impulsî; cum eo temporis mo-

mento (ut aiunt) imperaret Aſtrum, quod ſempiternum Monarchiæ Interitum ſignificaret.

At Conjuratiōis indicio maturè factō, præcipuè ejusdem duces capti morte plecuntur; *Rathbonus, Sanderus, Tuckerus, Flintus, Evansius, Milesius, Westcotius, Colus.* Cæteri ex conjuratis evaſerunt. Fuit quidam, cognomine *Alexander*, miles in Exercitu *Cromvelli* Veteranus, & in ipſâ *Cromvelli* cohorte Subtribunus, adhuc ſuperſtes, Conjuratiōis princeps. Ipſe ſtipendia omnia perduellibus perſolvit, ſtationes per Urbem diſpoſuit, & quidem ipſam Belli ſummam adminiſtravit. Huic tamen aliisſque illius fociiſ, cum ſui criminis, ſeu potius infortunii, quod omnes conatus ludibrio eſſent, pœniteret; Rex poſteà, ut tandem quieti eſſent, ſclerum omnium veniam conceſſit. Quâ impetratâ ipſe omnem rei hiſtrioniam non timuit amicis familiari ſermone, & inter pocula aperire. A quibus hæc, aliaque plurima cum ipſis Fori Actis congruentia accepi. Cubiculum, quo Reip. Ordines (ſic enim ſe appella-

vit

vit Perduellium Confessus) confederunt, & à quibus ipse mandata ad Conjuratores foràs deferenda accepit, novi quibus per jocum ostendit. Neque id modo, sed alterum in *Hollandiâ* conventum fuisse, utrumque inter se & cum ipsis *Belgii* Ordinibus commercium coluisse; neque quicquam in patriam nisi communi omnium consilio fuisse effectum.

Hic idem *Alexander* ille fuit, qui cum *Cromwellianâ* Perduellione semper se strenuè gessisset, neque quicquam periculi in singulis conjurationibus adversus Regiam Majestatem metuisset; postea tamen *Monumethanâ* Perduellione, quâ Tribuni Præfecturam in Equitatu obtinuit, quasi totus in tremorem versus, ipsa hostiaspectum cum ægerrimè sustineret, vix ausus in aciem concurrere, inter primos fugæ exemplo fuit; si qui ante alios terga dederint. An facinorum conscientia fractus; an repentinâ (ut de viris fortibus nonnunquam fertur) animi demissione correptus; an ætate debilitatus, (Quicquid erat) omnium, qui rei gestæ interfuere, admirationi fuit tam abjecta

in viro forti & strenuo pusillanimitas. Cæterum cum inter primos se in fugam coniecisset, è periculo evasit; nunc solenni decreto læsæ Majestatis proscriptus aut latet aut exulat. Ea est hujusmodi hominum in perduellionem insita ferocia, ut nullis beneficiis evelli possit, nullâ ætate exolescere; sed ipso corpore ad scelera perficienda deficiente, animus nihilominus ad tentanda vigeat. Quanquam tamen non singularis erat *Alexandri* vecordia, sed universi Equitatûs communis. Hi enim inopinatò, hostem per noctis silentia adorti, primâ Sclopeti à Regiis explosione in fugam se ad unum omnes effuderunt. Adeo ut, an omnino pugna fuisset, singuli pariter nesciissent; quisque non modo quid socii, sed quid ipse fecerit, ignarus. Neque enim Ducibus aut Militibus, qui capti fuère, ipsi Regi postea in ipso prælii campo interroganti quâ viâ, quam prope hostem adiissent, quo loco prælium commissum, quandiu pugnatum, fuga unde cœpta, denique, quo quisque post fugam profecti, quicquam præterea responsum, nisi quod ubi

in

in hostem incidisse se comperissent, quo tamen loco nesciunt, quasi uno omnium consensu facta esset totius Equitatûs dissolutio. Tum per noctis tenebras palati, primâ luce in proxima suorum munita dilapsi, allato de sociis integræ victoriæ nuncio, (aliquandiu enim steterant pedites) suæ quisque salutis, ut fors tulit, consulere. Hæc erat inclyti istius Ducis, qui expediti Imperatoris munere functus erat, qui omnia belli pericula tentaverat, qui *Mastricum* audaci temeritate, & fortè ante id tempus inauditâ, ceperat, qui cruento isto *Moncæi* prælio inter primos meruerat; hæc, inquam, fatua erat in tanto Imperatore belli administratio. Usque adeo res diversæ sunt Miles & Perduellis. Cæterum in Annalium seriem.

Tam crebris Perduellium turbis Regni Ordines laceßiti ipsas malorum omnium radices unâ lege evellere statuerunt. Hæc Concionatores omnes quinque miliaria ab Urbe quâvis, aut Oppido, aut ipsâ Parochiâ unde ejecti, exulare jussim, nisi hoc dato Jurejurando; Nefas esse

Arma ullo prætextu contra Regem gerere; se è Conscientiâ execrari nefarium istuc effatum, Arma ejusdem auctoritate aut contra se, aut suos Legatos movere fas esse; se denique nihil aut in Remp. aut in Ecclesiam novi moturos; Hoc ni fecerint, quadraginta libris mulctantur. Quâ pecuniâ non solutâ, in carcerem ad sex menses contruduntur; eâdem pœnâ, quoties peccaverint, plectendi. Pauci juravere. Plerique rus abire adaçti, ubi cum deesset cum hominum multitudo, tum latebrarum opportunitas, quieti plerunque vixerunt. Neque profectò, Schismatici tantùm ullâ aliâ, quantùm hâc, lege fracti fuère. Hoste itaque domestico per eam occupato, externum latâ alterâ tenuère. Senatus-consulto omnes Regni *Anglicani* subditi profugi, & Provinciis Fœderatis commorati, ut Patriam trimestri spatio revertantur, sublæsæ Majestatis crimine jussi. In his nomine evocati *Dolmannus*, *Bamseildus*, & *Scotus Scoti Parricidæ filius*, Capita Proscripta in aeternum futura. Et mox Regis Edicto *Johannes Desburius*, *Thomas Kelsius*,

Kellius, multique alii è Tribunis *Cromwellianis*, cæterisque perduellibus, eâdem indictâ mulctâ, accersiti. Qui pervenere, iis in obsequii præmium incolumes in ipsâ Patriâ vivere permissum; Qui abnuerunt, sempiterno exilio mulctantur.

Anno insequente novum Bellum cœpit 1666.
tum est; an potius vetus, jam pacto inter *Gallum & Batavos* adversus *Anglos* Fœdere, renovatum. Calendis Quintilis Classis *Anglicana* è portu solvit. Mox secretiori Regis Concilio, an hostium fraude, an potius cujusdam perfidiâ nunciatum est, Classem *Gallicanam* propè adesse; *Belgicam* vix semestri spatio è portu exituram. Ut itaque hostes, antequam junctis viribus coirent, deleantur, *Ruperto* Principi *Palatino*, qui cum Duce *Albemarliæ*, pari uterque potestate, regiæ Classi præfuisset, *Gallis* obviam ire imperatur. Ipso cum dimidiatâ classe in hostem, qui nondum è portu solvisset, profecto; *Belgæ* alteram Classis phalangem, geminato navium numero, repente quâsi ex insidiis adorti sunt. *Albemarlius*, pa-

voris nescius, & fugæ insolens, nimius fere simul hostis contemptor, *Belgicam* virtutem diu & sæpius expertus, in prælium lætus procurrit. Triduo inauditâ ferociâ pugnatum; dum maxima Classis *Anglicanæ* pars malis & antennis amissis immota jaceret; itaque cum hoste, quasi pugna fuisset terrestris, confligit. Quo temporis momento *Rupertus*, quem tormentorum fragor procul attigerat, subsidio suorum, velis latè expansis, opportunè advolavit. Neque mora: pugna atrox cum jam cunctante hoste renovari cœpta est. Eoque ardore ab *Anglis* cum irâ tum vindictâ incensis pugnatum, ut *Belgas* inusitato pugnandi genere stupentes penè vicissent. Eos enim non procul (ut solent) tormentis suis pugnare permiserunt; sed prope in mediam & confertissimam aciem involantes, naves explosione utrinque factâ transfixerunt. Tandem verò sub vespèram, fracto *Ruperti* malo, à prælio cessatum. Interim *Belgæ* hōc non ferendo impetu attoniti, sobrii vela converterunt. Quòd tamen semel non prorsus prostrati discessissent; magnos

magnos per omnem undique *Europam*
 de deletis *Anglorum* viribus, quasi una vix
 navicula superesset, in ejusdem fidem sig-
 natis numismatis, rumores emiserunt.
 Insequente tamen Sextilis Mense, altero
 praelio commisso, vix quatuor horas pug-
 nam sustinuerunt. Quippe quatuor Sub-
 prætoribus & sex Navium Præfectis tam
 brevi tempore occisis, & duabus sub-
 prætoriis navibus deletis, tantâ vi victi
 effusâ fugâ avolârunt. Solus *Trompius* cum
 suo globo adversus *Anglorum* alterum ad
 usque vesperam, solitâ virtute & audaciâ
 depugnavit; verum à suis relictus se fur-
 tim noctu subduxit. *Angli* hostium por-
 tus & littora jam obsederunt; eos frustra
 in praelium provocantes. Postremum
 verò, antequam abirent, Cymbula quæ-
 dam, per jocum *Fanfan* i. e. *Ineptiæ* dic-
 ta, duobus parvis sclopetis instructa in
 portum missa Prætoriam *Reuteri* navem
 explosione sæpius repetitâ invasit; cum
 tandem binis globulis leviter sauciata, in-
 genti hinc spectantium risu, inde indig-
 natione, justo utrinque Gentis vanæ lu-
 dibrio, ad suos discessisset.

Hæc

Hæc ita gesta. Cùm verò universa facta fuisset Conjuratio, *Scoti* nullâ fociorum strage perterriti, causæ foederatæ, quam tuendam susceperant, deesse noluerunt. In primis Sacrificuli isti, qui superiore anno, eâdem lege, quâ schismatici *Angli*, mulctati, pari furore erupere. Nisi quod ferociores fortè fuissent *Scoti*, ut qui graviori supplicio urgerentur. *Angli* enim quinque solum passuum milia ab Urbe aut Oppido exulârunt; hi à propriis parochiis viginti, ab Urbe sex, ab Oppido tria; neque in eodem vico duobus simul considerare permissum. Tantâ itaque in *Sanctos Dei* indignitate commoti, populum, ut ipsius *Magni Jehovæ* prælia depugnent, indefessis vigiliis concitârunt.

Omnia autem eorum Consilia, ut & reliquæ Conjuratiōis, Regi allata sunt. Ipse itaque cunctis perduellium vestigiis insistere, ne ulterius quàm pro illius arbitrio moverent. Tandem cum rem ad arma venturam percepisset, eos vi coercere festinavit. Bini Bello inclyti Duces fuere, *Deyellius* & *Drummondus*, quicum,
flagrante

flagrante in *Carolus* primum Perduelli-
 one, à Regiis partibus infractâ fide ste-
 tissent, *Cromwellianis* temporibus Extorres
 facti, *Russiam Albam* seu *Muscoviam* con-
 fugerunt; ubi cum paululùm stipendia
 meruissent, brevi tempore ita virtute bel-
 licâ illustres evaserunt, ut omnibus Reg-
 ni Copiis Imperatores sint præfecti. *De-*
yellius primum Imperii locum tenuit;
 secundum *Drummondus*. Quâ eximiâ
 dignitate multos annos tam in suam
 quàm in Patriæ gloriam vixerunt. Tan-
 dem hōc ipso anno *Carolus* secundus, da-
 tis ad Imperatorem literis, ut iis in Pa-
 triam reverti liceret, postulavit. Impe-
 rator Viros tanti usûs & auctoritatis,
 quanquam perinvitus, & solùm quòd
 communi jure Gentium adactus est,
 summo cum honore & munificentia di-
 misit. Hi *Londinum* appulsi, eâque quâ
 meruerunt gratiâ excepti, mox in *Sco-*
tiam mittuntur; ut omnibus illius Regni
 copiis eodem Imperio, quo in *Muscoviâ*,
 præessent; ubi ad veteranos milites binæ
 legiones conscriptæ; peditum altera, cui
Deyellius; altera Equitum, cui *Drummon-*
us

*du*s præfuit. Mense Augusti *Scotiam* ap-
 pulsi, eâ vigiliantia rem confecerunt, ut
 ante Cal. Novem. exercitum promp-
 tum, instructum, & ad arma expeditum
 comparâssent. His copiis quanquam per-
 cussi, non tamen perterriti fuere Fana-
 tici; etiamsi paulo maturius quàm ipsi
 secum statuissent, in apertum bellum eru-
 perat Conjuratio. Vir erat & Bello &
 Pace clarus *Jacobus Turnerus*, ordinis
 Equestris, & Peditum Tribunus; simul
 & faceti Ingenii, Eloquentiæ promptæ,
 & Fanaticæ Gentis hostis acerrimus.
 Propterea aliquot ante annos Regii Con-
 cillii Jussu ad Factionem comprimendam
 missus. Cum enim primus ab Regis
 Reditu Pro-Rex Insignissimus *Mideltoniæ*
 Comes, Anno 1662, Ministros omnes
 aut Episcopis parere, aut se Parochiis ab-
 dicare jussisset, plerique in plagam occi-
 duam se abdiderunt. Ad hos indies tu-
 multuantes coercendos *Turnerus* ab Con-
 cilio Regis arctiori primùm missus. Hic
 initio, (scilicet Anni 1663.) cum Fana-
 ticiis facetè egit; nullâque irrogatâ mulc-
 tâ, haud paucos morum suavitate vicit:
 Anno

Anno proximo, ipso Urbem *Glascoam* evocato, populus ad Conventicula relapsus est; anno autem altero revertens, cum auctoritate tum monitu, ab aperto furore aliquandiu compescuit. Cum autem secundo tempore evocatus esset, plus solito celebrantur Conventicula. Anno itaque seculi sexagesimo sexto, cum Consilii jussu severiore forte in eos uteretur imperio, præsertim in pecuniæ mulctis exigendis, decimo octavo Cal. Decembris eum non modo in hybernis *Oppido Dunfrisiæ*, verum in lecto ægrum decumbentem, militibus per proximos vicos undique dispersis, repente adorti sunt, armati ferè ad numerum ducenti; & direptâ non exiguâ æris vi, quam in promptu ad militum stipendia habuit, ipsum Captivum deportârunt. Postridie ipse Tumultûs Dux, qui se non modicè *Turneri* pecuniâ ditaverat, collectis sarcinis, socios deseruit. Qui, qualis, aut unde fuit, sociûm nemo novit, nisi quòd se *Graii* nomine appellâssset, & imperium sibi superiori potestate delatum dixisset. Quæ autem fuerat ista potestas,

&

& quemadmodum constituta, pariter nescierunt omnes. Usque adeò seditione arserunt, ut temporis momento, ab ignoto conscripti, quovis prætextu in arma concurrerent. Puto equidem ipsum non fuisse è Factione unum, sed vasserrimum quendam Nebulonem, qui cum fortè in conjurationis conscientiam pervenisset, stratagemate ad latrocinium usus est; & hòc furto prosperè peracto, evanuit spectrum, ab eo tempore nusquam terrarum reperi-
tum. Postridie in amissi Ducis locum tres alii suffecti fuère; quorum alter *Robinsonus* nomine, Ministellus. His se adjunxit postero die *Johannes Wellsius*, famosus iste seditionis simul & Evangelii Concionator. Utrique Concionatores mox *Turnerum* visentes, eum nunc minis, nunc blanditiis ad se pertrahere tentârunt. Ille per jocum an ludibrium cerevisiæ poculum adhiberi jussit. *Robinsonus*, antequàm bibere fas esset, ita potum benedixit; Deum audacter compellans, *ut ipse nullâ morâ Sancto exercitui subsidio adesset; ni veniret, comminatus se eum deserturos; quippe ipsius, non eorum Causam esse; nisi*
itaque

itaque ipse pro se pugnaret, ut ipsi pro ignavo pugnent, officii nihil interesse. Ipsissima, mihi crede, sunt lymphati hominis verba. Quarto Cal. Dec. (erat dies Dominicus) coacto Ducum concilio (in his duo & triginta *Presbyteriani* Concionatores) Fœdus solenne Exercitui, quasi ad lustrationem, jurandum imperatur. Quo tempore disceptatum, an mox *Turnerum* morte mulctarent, cum alter sit fœderis articulus, se Malignantes omnes ad justum supplicium adducturos. In viri morte consenserunt; an verò mox victimam mactarent, an in majus sacrificium servaretur, sententiis valdè certatum: tandem eorum sententia, quòd acerbior visa sit, qui differendum rati sunt, vicit. Exinde mortis metu virum fortem, & penè Somni expertem, tentare pergunt. Ipse se mortem non timere; sed cum moriendum sit, nihil interesse dixit, an febre, an bombardâ, an ficâ, an securi, an laqueo cæsus efferretur. Tandem tert. Cal. Dec. Regis exercitus hostem, quem diu insecutus erat, invenit, millia ab *Edenburgo* passuum duo;

& mox commisso prælio, acriter ab utrifque pugnatum est. *Drummondus* primus cum centum Equitibus prælium cœpit cum Hostium trecentis. Primo impetu è perduellibus ceciderunt duo maximi Duces, & quidem Tubæ Belli, *Crookshankus* & *Mac-Cormacus*; veterani milites simul, & Concionatores. Horum fato reliqui perterriti cursum represserunt. Mox *Ogilvius* Eques, cum aliâ Equitum Cohorte, in hostem procucurrit; inter quos ancipiti prælio fortissimè dimicatum est. Equites autem Regii multitudine hostium defessi paulatim cesserunt; quibus *Deyellius* dextrum Equitum cornu subsidio summisit. Hi loci angustiis nimium conferti, alii aliis impedimento fuere. Quod ubi animadvertit lævum perduellium cornu, magno impetu concurrunt; ut Regii paulum loco cederent. Mox autem in ordinem redacti, hostium impetum fliterunt. Cum verò *Lermontius*, olim Sutor vestiarius, nunc dextri Perduelliani cornu præfectus, istam in dextro Regionum cornu perturbationem animadvertisset; loco quo adversus *Drummondum*

mondum constiterat, imprudens excessit; ut ubi jam cœpta esset victoria, facilius perficeretur. Id ut animadvertissent *Drummondus*, & illustrissimus *Hamiltoniæ* Dux, qui seorsim ex adverso cum delectâ Equitum Cohorte steterat, Eos ab latere tantâ vi adorti sunt, ut pedem in pedites referre coacti, omnesque præcipites in fugam fusi. Perduelles non amplius numero mille & ducenti fuere; ante pugnam tertia pars sibi fugâ consuluerat: mille enim & sexcenti per fœderis sacramentum se non deserturos jurâssent. Adeo nulla est sine integræ conscientiæ fiduciâ fortitudo. Cæsi sunt octoginta, totidem capti; quod autem prælium appropinquante nocte commissum esset, plus fugæ fuit quam cœdis. Perduelles Belli tesserâ in eam diem utebantur verbo, *Fœdus*. Captivi omnem sceleris culpam in Concionatores conferebant. Triginta circiter *Edenburghi* & *Glasqui* patibulo plectuntur: In his *Robinsonus*, de quo superius gratias ad cerevisiam agente diximus. Pugnâ initâ *Wellius* & *Semplerus* sacrificuli & præcipui Conjurationis auctores, in montem à suorum tergo

H

ad

ad preces recesserunt, continuò *Deum, Deum Jacobi* reboantes. Hi sanè sociis multò prudentiores, non modo quòd precari tutius sit quàm pugnare, & minus periculi sit in Sacerdotis quàm Militis Officio; sed quòd qui sint in pugna postremi, esse possint in fuga primi: Ita longe ante suos evaserunt. Duces *Deyellius & Drummondus* in victoriæ præmium asciti sunt in Regis & Regni concilium. Et quidem meritò; nisi enim indefessâ celeritate & vigilantia perduelles persecuti fuissent, magnis numeris undique confluxissent. Erat enim, ut diximus, universa Conjuratio, quam cum tam maturè hòc prælio intercepissent, Factionis vim & animum penitus fregere. Quanquam & Regni Proceres summâ fide & fortitudine ad perduelles comprimendos concurrarunt; In his præcipuè virtute & vigilantia meriti fuere Dux *Hamiltonensis*, Comites *Athollensis, Linlithquensis, Kellensis*; quanquam maxima *Hamiltonia* Ducis gloria enituit, quòd à suâ Equitum cohorte initium victoriæ oriretur. Id quòd ab ipso *Drummondo* accepi, ut & cætera

cætera omnia, partim ab ipso, partim à *Jacobo Turnero*, qui Diurna Commentaria in utroque exercitu conscripsère; quæ propriis manibus scripta *Drummondus* mihi benignè impertivit. Post pugnam *Turnerus*, cum in hostis victi potestate esset, in majori periculo quàm ante versabatur; cum in mandatis haberent illius custodes, ut si vincerentur Perduelles, ipsum confestim jugularent; eum alioqui ad acrius supplicium servaturi, ut jam ante illustrissimum illum Comitem *Montisrossanum*, quem furcâ pedes triginta altâ suspenderunt. Quæ cùm *Turnero* cognita fuissent, ipse se hâc solertiâ expedit. Prælii exordio suos stipatores (octo enim ad illum custodiendum relictî fuere) sic blandè affatus est;

“ Hâc nocte, Amici, aut vos aut nos
 “ victores erimus. Si viceritis, Ego
 “ vester, ut sum, captivus ero; nullam
 “ nisi in morte libertatem speraturus.
 “ Sin vicerimus, vos & Ego in pari periculo versamur. Si itaque vos me à
 “ vestris fugientibus incolumem tueamini;
 “ ni; Ego non modo vos à nostris tue-

H 2

“ bor;

“ bor; verùm Perduellionis veniâ impe-
 “ tratâ efficiam, ut suos quisque penates
 “ incolumis perveniat.” Universi con-
 sensere. Cum verò, quæ sit in istis ho-
 minibus fides, intellexisset, monuit, ut fœ-
 dus inter se ictum jurejurando manibus
 in cœlum sublatis sancirent. Isto enim
 ritu solennis Fœderis Sacramentum cele-
 brabant. Vix dum peractæ novi hujus Fœ-
 deris Ceremoniæ, cùm Perduelles se in
 fugam dederunt. Quo viso quatuor è Cus-
 todibus fugerunt; ipse cum reliquis se qui-
 busdam *Hamiltoniæ* Ducis Equitibus, qui ut
 in vincendo, ita in prosequendo primi fu-
 ere, tradiderunt. Hi læti de *Turneri* inco-
 lunitate, eum ad Ducem perduxerunt.
 Ipse *Turnerum* summo gaudio complexus ad
 Imperatores perduxit; (quibus ut & Duci
 & bonis omnibus imprimis charus erat)
 & ab his pari benignitate exceptus, stipen-
 satorum vitas & libertates impetravit. Id
 petenti promptè annuerunt, præ gaudio
 quòd tantæ virtutis virum, de cujus vitâ
 tamdiu desperatum, vivere comperissent.
 Ita finitum est non modo hoc decem &
 quatuor dierum bellum, sed bella hujus
 anni omnia,

Hoc

Hôc eodem anno contigit fœdum & triste istuc Urbis *Londinensis* incendium; ipsoq; eodem die (ut diximus) à perduellibus Fanaticis præstituto; quo immensam istam ædificiorum molem flammæ per quatrimum populatæ sunt. Solo æquata ferè omnia mœnibus inclusa; extra portas ignis latè vagatus magnas strages in locis suburbanis edidit. Absumpta sunt plusquam tredecim tectorum millia; Templâ plusquam nonaginta, unâ cum Ædibus *Paulinis*; Excambio, ut dicitur, Regali; municipali Urbis Curiâ; *Sionis* Collegio; multis Nosocomiis; aliisque quàm plurimis tam sacris, tam profanis ædificiis, quæ omnia terræ jugerum quinquaginta sex spatia implevêre.

Hujus tantæ Ruinæ cùm numerus, jubente Rege, iniretur, rerum periti damnum circiter dena centena librarum millia æstimârunt. De incendii ortu, variæ fuere hominum sententiæ. Quidam casu, alii humanâ fraude, non pauci ultione divinâ factum contenderunt. Cum enim eodem tempore bellum cum *Gallis* & *Batarvis* gestum esset, incendium ip-

fos hostes fecisse plebs clamabat, quan-
 quam præcipuè (ut in omni tumultu so-
 let) *Pontificiorum* odio & furori adversus
 Protestantium Urbem, scelus tam nefan-
 dum plurimi ascripsere. E Fanaticis au-
 tem fuere, qui alteri alteris insusurrant,
 jussu factum esse, ipsoque Prætoriano
 Milite continuatum. Ea est Gentis istius
 Procacitas, omnia etiam optima quæque
 convitiis infectari. Cum enim unâ ferè
 Regis Regiique militis ope, potissimum
 Ducis *Eboracensis* indefessis vigiliis, ubi-
 que sisteretur; annon grati sit animi eos
 quasi ipsos incendii Authores accusasse?
 Sin quâ fraude factum est scelus, suorum
 fuit; Cum non modo publicis fori mo-
 numentis, verum, ipsis reis & confectis
 fatentibus, se incendium eodem die fac-
 tuuros constet, ut, si humanâ operâ con-
 tigit, omnem culpam ab aliis in suos
 transferre debeant. Cum verò Urbs ista
 Arx & Caput horrendæ istius Perduellio-
 nis in *Carolus* Primum fuisset, non pauci
 in istius sceleris supplicium Deo Auctore
 immissum crediderunt. Præsertim cum
 ignis plerumque intra ea loca obtinuit,
 quibus

quibus primi facti sunt in Regem optimum tumultus; è quibus mox bellum istuc tam impium, tam crudele, tam exiabiabile exarsit. Quanquam verò temerarium esse puto arcana Divini Numinis consilia interpretari; mirari tamen satis non potui, cum jam multos ante annos tantam calamitatem audacter præfinitam perlegissem. Quippe anno post millesimum sexcentesimo quinquagesimo tertio adversus Regicidas, imprimis *Miltonum*, Libellum scripsit *Zeiglerus* quidam *Lipsiensis*, in quo Urbem perduellem his verbis affatus est vates iratus.

“ Tu, superbum hodie *Londinum*, ali-
 “ quando non eris; Imo nisi me omnes
 “ sensus, omniaque Politicorum Axio-
 “ mata fallunt, non adeò procul es ab
 “ Interitu tuo.

Sin eodem casu, quo aliæ magnæ in rebus humanis calamitates, contigisset; non tanta admirationis causa esset tam latè, quàm non latius serpsisse ignem, si loci, quo primum erupit, situm intueamur.

In Panificis officinâ ortum est nocte cecâ inter ædiculas ligneas, vetustate ferè

jam ante absumptas. Hæ omnes, vehementius, flante Euro, primo flammæ impetu arsere. His proximi astiterunt viculi, & plateæ quædam angustæ, in quibus multa magnaue reconditoria oleo, pice, sulphure, bitumine, lino, cannabo, sebo, aliisque mercibus ad ignem alendum aptis referta. Hæc flammis correpta, *Ætnæ, Vesuvii*que instar, non modo suo fornace arserunt, verum globos igneos longè latèque emiserunt; unde pluribus simul in locis, iisque diffitis, nova coorta sunt incendia. Neque incendium ædes modo, verum ipsum aerem comprehendisset, qui in ædificia quæque excelsiora, antequàm ad ea flammarum vis pervenire posset, incredibili celeritate deportavit. Hinc *Paulinæ* Ædes Basilica, sui verticis sublimitate inclyta, aliquot ante horas, quàm eò incendium per ædificia accesserat, magno furore deflagrasset..

Quantocunque autem Civium & Incolarum qui tunc fuere, detrimento tam immensa strages evenisset; tanto tamen & Gentis & Urbis ornamento è cinere surrexit,

surrexit, ut eam (cum ex Ligna Marmorea nata sit) fato cessisse vix poeniteret. Nova enim Urbs eo Decore, eâ Tectorum Majestate extructa est, ut nulla alia par, aut quidem similis, in omni terrarum orbe reperiatur. Hospes Artificum Officinas, Nobilium Arces; Mercatorum Domos, Palatinas ædes reputaret. Ut autem Decore, ita & Magnitudine crevit; Urbs enim vetus hujus præsentis vix pars dimidia fuisset. Nec denique magis ædificiis quàm novis suis moribus emendatur.

FINIS LIBRI PRIMI.

Reverendi

Reverendi admodum in CHRISTO Patris,

SAMUELIS PARKERI,

EPISCOPI non ita pridem *Oxonienſis,*

De REBUS ſui TEMPORIS

COMMENTARIORUM

LIBRI SECUNDUS.

REX hiſce tam funeſtis peſtis ſi-
mul & incendii cladibus deſeſ-
ſus, ſe tandem Regum finiti-
morum, *Galli* & *Sueci* præcipuè hor-
tatu, de pace cum *Batavis* tractandâ in-
duci paſſus eſt. Dum verò Legati Re-
gumque Internuntii inter ſe diſceptâ-
runt, *Batavi* per ipſum Pacis ineundæ,
& à ſe petitæ tempus, contra jûs Gen-
tium, & proſecto contra ipſam Belli
gerendi dignitatem, Claſſem *Anglicanam*
in portu deſidentem, omnique appara-

tu discinctam, furtim laceſſunt. Quanquam verò ſi, quâ fraude, eâ quoque fortitudine rem geſſiſſent, claſſem omnem nullo quidem ſuorum periculo delere potuiſſent; ſuâ tamen audaciâ quaſi perterriti, quatuor tantum navibus incenſis, pauciſque raptis, non tam victoriâ quam triumpho aucti redierunt. Neque enim iſſis *Bataris* arduum fuerat omnem claſſem *Anglicanam* inermem, & milite inopem ſuperare. Alioqui nunquam ab iis proſpere cum *Anglis* pugnatum; niſi aut hoc furto, aut ſemel diſiſâ claſſe, cum altera pars in *Bataros*, altera in *Gallos*, expeditionem feciſſet; quo caſu *Batarum* æquo fortasſe Marte à dimidiatâ *Anglorum* claſſe diſceſſerunt. Quanquam enim ſuos habuere *Trompios*, *Opdamos*, *Ruteros*, alios belli maritimi Duces præclariffimos; validior tamen & Ducibus & Milite res *Anglicana* ſtetit. Imò datâ pari Ducum aut peritiâ aut fortitudine; ipſe tamen miles hoſtem pugnandi audaciâ & alacritate ſemper profligavit. *Blakio* par ſit *Trompius*, ut erat 1652. Vir ingentis animi; tamen impari ſuorum

rum fortitudine victus triplici prælio discessit. *Monkio* militi terrestri superior
 1653. sit rei maritimæ scientiâ; ei tamen ingentem, unâ cum vitâ, viginti septem *Belgarum* navibus aut captis aut deletis victoriam reliquit. Dux *Eboracensis*, magnus in omni genere belli Terrestris Imperator, rei tamen Maritimæ rudis, & pugnis navalibus inassuetus, quantam primo quo concurrerunt die, ab *Opdamo* Veterano victoriam Tyro reportavit, jam ante anno superiori dictum est. Sit denique *Reuterus* fortè Ducum omnium maritimorum scientissimus; vix tamen cum *Anglis*, nisi duplo navium numero pugnare ausit: omni prælio, nisi semel cum classe dimidiatâ, in fugam versus.

Etiam hâc ipsâ Expeditione, dicam, an Latrocinio, præclarum nihil ausi sunt; ubi enim adversus hostem Bello opus erat, quanquam multa moliti, re infectâ, cum summâ infamiâ repulsi abierunt. Cum enim celoces circiter undeviginti *Edvardus Spraggus*, Vir pariter bellicâ virtute & morum suavitate omnium amor & delicia,

liciæ, comparâſſet; iis ad fluminis *Thamesini* Ostium dispositis, unâ cum paucis incendiariis, hostem, ne in fluvium rediret, quanquam biduo pugnatum sit, arcebat. Deinde exscensu in *Suffolkia* litora facto, Duce quodam è *Perfugis Cromwellianis* Tribuno, Munimentum vulgò *Landguard* dictum aggressi sunt. Hujus Arcis Præfectus erat *Darrellus*, veteranus sub *Carolo* primo Tribunus; Vir pari in Regem fide, & in Hostem fortitudine. Hic eos scalas muris admovere permisit; quo facto conscendentes, uno repentino impetu cum magnâ *Bataavorum* strage deturbavit. Id quod cum iterum fecisset, hostem ducentis circiter occisis in tam præcipitem fugam vertit, ut relictis ad muros scalis, confestim ad classem contenderent. Denique, omnem pene insulam circumvecti, loca omnia exscensionibus opportuna, *Portsmouth*, *Dartmouth*, *Plimouth*, tentârunt, eâdem semper fortunâ, damno & infamiâ repulsi: Ita oviculas per campos suffurando, fermè ad mensis sextilis exitum, cum pax icta esset, permanserunt. Prætoriâ
 Reuteri

Reuteri navi per omnem expeditionem affuit *Dolmannus*, infensus iste in ipsius Patriæ viscera hostis, unà cum *Johanne de Vitsio*, qui solus per ea tempora in *Batavorum* rep. Imperium gessit; Vir è Sebo natus; at superbus, insolens, tetricus; propterea inexorabilis Regum, quòd eorum fastigium ferre non possit, hostis: scilicet ut infimæ sortis homuncio summis inimicitiiis claresceret. In primis autem *Britanniæ* Regem oderat, (turpissimus idem *Cromwellii*, quamdiu vixerat Tyrannus, Adulator) quod tantâ per mare potentia super *Batavos*, ut ipsi visum est, dominaretur. Hic unus omnium cum *Anglis* bellorum Auctor fuerat. At tandem post longam dominationem, populari tumultu, miserrimè discerptis membris & artubus, *Hagæ* Comitum dilaceratur. De quâ re mox plura.

Eodem hóc anno diem obiit *Southamptoniæ* Comes, *Gazæ* Regiæ Præfectus, Vir splendidis Natalibus ortus, integerrimâ in Regiam Stirpem fide; post Instaurationem Regii Fiscus Custos, quam dignitatem honorificè, nulli suo quæstui, admi-

administravit. Neque Regem ære alieno astringi permisit; sed Ærarium, quod inane invenerat, (quantum per se liceret) refertum reliquit. Eodem mortuo, id Officii Delegatis quibusdam defertur. In his Princeps *Ashleus Cooperus*, postea Comes *Shaftoniensis*; reliqui enim aliis plerunque negotiis occupati, hujus Administrationem huic potissimum permiserunt.

Aliquot post mensibus, à Thesaurarii obitu, Comes *Clarendonia*, Cancellarius *Angliæ*, à *Shaftoniensi* potissimum cum sociis impetitus, adjuvante Inferioris Confessûs irâ (quæ nullâ unquam offâ lautius, quàm potentioris cujusque strage mulcetur) exilio mulcatur; an quâ suâ culpâ; an omnino nullâ; cum integrum erit, ingenuè dicetur. Qualiscunque fuerit, ita contigit, ut simul è Regis gratiâ cecidissent veteres Consilarii, qui per omnes temporum mutationes summam eidem fidelitatem præstiterant.

Verùm quo illustrior sit hujus temporis Annalium ordo & series, duplex annorum æra constituenda est; Altera Intervalli,

tervalli, quo penes Comitem *Shaftonien-*
sem cum suis rerum omnium quasi Im-
 perium fuit; quo tempore cum consilia
 quæ placerent, afferre visi sunt; ea tamen
 arte in effectum perduxere, ut per simula-
 tionem Amicitiae existimatio & auctoritas
 Regiae dignitatis sit valde imminuta: Alte-
 ra, cum Proditionis in crimen vocatus, ab
 omni Rerump. procuratione amovetur.

1667. Primi Intervalli exordio mox in duas,
 quasi Acies sibi invicem infensissimas,
 Resp. scinditur. Prima optimi cujus-
 que, qui Regis & Regni tristissimum ca-
 sum doluerunt; cum publica omnia nego-
 tia in ipsas hostium manus (ut saltem huic
 Parti visum est) pervenissent. Altera il-
 lorum, qui Partium suarum acrius quàm
 Reip. negotia procurârunt. Hinc jam
 indies novæ in istud genus hominum tur-
 bae Comitibus Parliamentariis concitatae.
 Haecenus enim per Integrum Septenni-
 um tantum erga Regem Obsequium,
 quantum nulla ante ex omni memoriâ
 præstiterunt. Nunc verò undique cir-
 cumspicere, ad omnia timere, Reip. ex-
 cubare, ipsam denique factionem omni
 horâ,

horâ, ne quid improvisum moliantur, perturbare cœperunt. Quippe cùm isti Imperium suum à duplici consilio, salubri altero, altero pernicioso exorsi sint; primum ratum habuere Ordines, secundum prorsus irritum esse jusserunt. Isto fœdus triplex inter Reges *Angliæ, Sueciæ, & Provincias Fœderatas* in Regem *Christianissimum* sancitum est. Rex *Christianissimus*, in ætatis flore, Princeps audax & callidus, summi Imperii compos, quo fortasse à *Caroli* primi *Galliarum* Regis temporibus *Gallia* neminem tulit majorem; Terrâ marique potens, omni *Europæ* Terror & Formido; Bellum hoc anno *Flandricis* Provinciis, uxoriæ dotis jure, indixerat. Ut tanti Principis conatibus obviam eatur, hœc triplici fœdere cautum est; cui plerique *Germaniæ* Principes accesserunt. Hoc consilium Regni Ordines, magnifico vectigali ad Classes apparatus exacto, complexi sunt. Alterum de *Societate & amicitia inter subditos Protestantés ineundâ*; tametsi Rex ipse eam suâ ad eos concione laudaverat, gravi admodum animorum offensione audierunt. Mox itaque universi Regem convolare; ut le-

Diarium
Com.
Martii
4°.
1667.

ges in Schismaticos latas ubique ratas esse juberet, implorare. Quippe tot querelas sibi indies ab omni undique Comitatu de recenti eorum insolentia allatas esse, ut nisi repente coerceantur, nulla posthac reip. pax sit futura. Cum enim Factiosi eos, quos sibi favere confidebant, jam rebus præesse cernerent; mox omnem (ea est hominum procacia) erga Leges & Magistratus reverentiam excusserunt. Neque sua tantum Conventicula denuo vi & impetu occupavere; verum inaudita audacia ipsos Ecclesiæ *Anglicana* Sacerdotes, Sacris operantes, contumeliis, turbis, & clamoribus invasere. Rex his Comitiorum precibus & querelis victus Rescriptum omnibus Provinciarum, Urbium, & Oppidorum Præfectis cum militaribus, tum civilibus, emisit. Quo singulis legum executioni omni cum diligentia invigilare imperatur. Qui ex altera parte fuerunt, hanc tantam Parliamenti constantiam attoniti, id quamdiu superesset, se res suas facturos jam desperarunt. Itaque primum de Comitibus abrogandis consulere; deinde, id si minus effecissent,

effecissent, quâ ratione rebus publicis expediendis inepta fiant. Primo frustra tentato, mox Belli discordias inter Ordinum Confessus de Privilegiis & Prærogativis moverunt. Ex compacto structa est controversia inter *Skinnerum* quendam, Comitis *Shaftoniensis* clientem, & *Samuelem Bernardistonum*, Equitem, ipsius factionis Primipilum. Quippe qui se Tyro Urbicus tumultuum ducem fecerat, qui anno seculi quadragesimo primo Comititia indies obsederant, in *Straffordiae* Comitem, *Fustitiam*, *Fustitiam*, reboantes. *Skinnerus* Procerum auxilium implorat; ab iis *Bernardistonus* ad inferiorem Confessum provocat. Factionis utroque Confessu litem summo animi ardore complectuntur; & privatâ causâ memoratu non dignâ, in publicam mutatâ, nova enata est controversia: Procerum, ne confessui fas sit Judicia, nisi in causis Appellandis Jure delatis, exercere. Contendunt Proceres; Cum sint ipsi summum in Rep. Tribunal, penes se esse sui Judicii Arbitrium. Si jure ab alienis & inferioris subsellii foris ad se provocari possit; quidni idem

Judicium sine Provocatione liceret. Contrà Inferior Confessus, datâ istâ Judicandi Prærogativâ, tolli communem, quâ unâ pendet subditorum *Anglorum* libertas, legis administrationem: Neque cujusvis usûs, aut auctoritatis fore Aulæ *Westmonasteriensis* Tribunalia, si omnia, iis aliisque foris omissis, fas sit ad proceres referre. Denique, eâ iracundiâ inter se exarserunt, ut Comitia per varia Intervalla in annum dilata sint; dein, cum primo comitiorum die ante omnia factio ulcus refricaret, in sesquiannum; quo tempore lis sopita est; ipso Rege Hortatore & Intercessore. Quanquam altero post anno alia nova fata est inter Confessus contentionis seges de vectigalium Tabulis Procerum Auctoritate emendandis. Cùm enim Rationes quasdam aliter, quam inferior Confessus statuerat, Proceres putâssent; Id iis non licere reclamatum est. Neque de re tributariâ tractandum, nisi quatenus de eâdem in suâ Camerâ definiatur. Proceres contrà, nisi sibi immutare fas sit, se nullam in vectigalibus imponendis potestatem habituros;

A Martii
8vo. 1668.
ad Octob.
19. 1669.
hinc in
Feb. seq.
14. 1670.

The
Books of
Rates.

habituros; se frustra consultos, omnem de eâ re auctoritatem in alterum Confessum devolvi. Ita denique exarsit inter Factiones contentio, ut Rex, magno vectigali amisso, Comitia in alterum annum differre adactus sit. Interim tamen Cordati quâque sessione remp. curare non omiserunt; sed nullis datis Factioni induciis, legum executionem postulârunt. Ipsum Regem de eorum audaciâ questum ^{Jul. 17.} adierunt, tam manifesta sceleris indicia ^{1669.} deferentes, ut Rescripto proposito Concionatores omnes milliaria quinque, juxta Legem *Oxoniensem*, Urbe & Oppido abire juberet. Cùm verò mox latius fama undique de hominum audaciâ percrebuiſſet; ipsi irâ ardere, minari, posthâc non ferendos denunciare, à quibus foti percunctari. Neque enim tam aperta flagitia homines ausuros, nisi essent ^{Diar. Nov. 18.} potentiores, qui eos occultè tuerentur: ^{1669.} Se Regi cum vitâ & fortunis contra omnes Reip. hostes adhæsuros: Hostes esse omnes, qui quicquam, quod legibus, sive in Rep. sive in Ecclesiâ ratum est, irritum fecissent: Denique, in eisdem, ut

*Feb. 14.
1670.*

si Perduelles sint, animadvertendum. Quâ importunitate indies repetitâ, incendium, quoties eruperat, extinxerunt. Anni autem insequentis initio Turbarum pertâsi lege recens latâ in conventicula detonuerunt. Quâ scitum est, ut quisquis conventiculo affuerit, eum primâ culpâ quinque solidis mulctandum: secundâ, decem: Concionatorem viginti libris primâ, secundâ quadraginta; eandem mulctam domûs Possessorem subiturum. Et si quis magistratus, delatione ad se allatâ, legem exequi neglexerit, eum centum libris mulctandum. Quo gravi vulnere ita exanimantur Schismatici, ut Conventiculis ubique desertis, se rursum in latibula sua abdidissent. Verum, Comitibus tandem dilatis, Factiosi jam extra metum Animadversionis positi, se in omnem petulantiaë licentiam effuderunt. Atqui, ne singula quæ in Patriam peccarunt, recordemur; septem fuere Lethalia (ut aiunt) Peccata, quæ eodem ferè tempore contra jura omnia, ipsius naturæ, Gentium, Reip. pari dolo & audaciâ perfecerunt.

Primum,

Primum, ipsum Coronæ Patrimonium vānum exponitur.

Secundò, Fœdus Triplex violatur.

Tertiò, Fœdus alterum cum Rege *Christianissimo* initur.

Quarto, Bellum in *Belgas*, etiā Fœderatos, nullā ante dictā Belli denunciatione, gestum.

Quintò, Ærarium in Latrocinium verſum.

Sextò, ſua cuique permiſſa infinita Religionum licentia.

Septimò, Codicillis ſponte è Cancellariatûs Curiā proſiſtis Senatorum Electiones in Inferiorem Conſeſſum peractæ; contra morem, qui quamquam recentior, multos tamen annos invaluerat.

Primum enim cum Ærarium exhaustum fuerat, & Magnâ æris alieni mole obrutum; Rege, quemadmodum ſe nullo ſubditorum pretio expediret, ſollicito; census ratio inventa eſt, quo Rex ipſe ſibi vectigal ſolveret. Cum enim Annuum *Dominii* (ut dicitur) Tributum è plerif-
Feeſarm
Rents.

que subditorum Fundis Regi penderetur, id vānum expositum. Quo factō Corona duplici maximā injuriā attrita est. Primum, quōd magna esset Regiæ Potestatis in subditos imminutio. Isto enim Tributo jus suum *Feudale* à Rege acceptum agnoverunt. Tum quod unum, quod Coronæ supererat, Patrimonium effusum esset. Quo factum est, ut posthæc Reges *Angliæ* nihil, quo Imperii dignitatem tueri possent, haberent; nisi quōd subditorum Benevolentiae acceptum referrent. Nilominus ut tandem liceret, Senatusconsultum elicuere. Neque quidem id obtinere arduum erat. Factiosi suffragia dederunt, ut Coronæ Majestas turpi Mendicitate polluta jaceret. Idem quoque per Regis amicos, quanquam alio consilio, factum, ut Principem dilectum, sed jam tristi necessitate astrictum, in præsens sublevarent.

Verum absorpto Coronæ Patrimonio, mox ejusdem quoque fama & existimatio decoquuntur. Nunc enim primum clausum est Regis *Ærarium*, immenso subditorum, imprimis viduarum

& Pupillorum, ære refertum. Rex enim summâ mendicitate laborans in Bellum secundum adversus *Batavos* impulsus. Ipse verò cum pecuniam tanti Belli stipendiis defuturam causatus esset; ei responsum est, sat pecuniæ in *Ærario* fore, si modò ejusdem solutiones in annum tantum dilatae essent. Rex, cujus maxima culpa fuit, quod nimis otii amans, alienæ fidei se nimium tradidisset, consilium in præsens necessarium, ut visum, complexus est. Quo facto multa familiarum millia omnibus suis fortunis exuta, in summâ mendicitate ad hanc usque diem vivunt, & posthæc sunt eorum posterius victuri. Ut enim Rex pecuniam, quantâ opus erat, à *Trapezitis* mutuam diu sumpserat; ita subditi omnes, qui æs fœnori dandum habuere, id in eorum tabernas intulerunt: Cum quod regium *Ærarium* sibi pro vadimonio fuit, tum quod, si opus erat, pecuniam in promptu ad usus quosque haberent. Ità cum *Trapezitæ* maximam pecuniæ vim fœnori à subditis accepissent, præsertim (ut dictum est) à *Viduis* & *Pupillis*; Et Rex à Tra-

à Trapezitis; pecunia, quam in Ærario ab aliis mutuam habuit, in alienos usus corripitur. Atque eo turpior erat hujus peculatûs infamia, quod Rex se Vadem subditis, pro Trapezitis jam ante dedisset. Cùm enim *Batarvi*, anno 1667, Regiam Classẽ *Chatamiæ* in portu desidentem invasisent, in tantâ istâ rerum omnium perturbatione Sponsores & Creditores ad Trapezitas pro pecuniæ solutione confluxerunt. Primâ enim trepidatione omnem Insulam devictam esse existimabatur; neque quenquam aliâ ratione nisi fugâ incolumem fore. Sua itaque omnia complures secum in alienas terras exportanda conghesserunt. Rex, ne Trapezitæ tam repentinâ importunitate oppressi succumberent, Rescripto Proposito, se Regiam fidem & Dignitatem ad solvendum devinxit; ut paululum quiescerent, hortatus; periculum confestim abiturum; se posthæc, quicquid calamitatis eveniret, nullâ de causâ Ærarii solutiones vel quidem in diem dilaturum. Itaque formidine mox compositâ, hujus Rescripti autoritate de scœnore posthæc solvendo

solvendo jam securi, omnes qui pecuni-
am scenori dandam habuere, ibi tanquam
præsidio tutissimo deposuere; quo fac-
tum est, ut maxima pecuniæ vis Ærarii
fidei & custodiæ tradita surriperetur; quo
tam ipsi Regi quàm subditis illusum est.
Ei enim, modo in Annum solutiones
dilatatas fore persuaserunt, tum certo libe-
randas. Quippe ipsum statim Classem
Bataworum Smyrnensem, ingenti gazâ o-
nustam, capturum; cui prædæ se tunc
accinxerant. Quo facto, se ante tem-
pus solvendo præstitutum, debita omnia
persoluturum. Verùm exacto anno in
alterum sesquiannum distulerunt, non
amplius differendum publicâ fide datâ
pollicentes. Rex autem cum tandem se
solvendo inopem deprehendisset, neque
importunas miserorum lachrymas & que-
relas ferre posset, ipse rem ad Parlia-
menti Comitia detulit. At ipsi legis
Rogationi Factioni intercesserunt.

Cum itaque Rex orare pergeret, ut
Tributum Focarium lege latâ ad satisfaciendum
in perpetuum obligaretur, (quanquam
maxima erat Regii Patrimonii imminu-
tio)

tio) id tamen acerrimâ contentione abnuerunt: Ut qui mallent Ærarii famam quam ipsum Ærarium labefactare. Hoc enim unius seculi vulnus esse, istuc fore labem in omnia secula perennaturam; nec ante delendam, quàm se publica fides liberaverit; neque tunc quidem sine cicatrice sanabilem.

De Fœderis Triplicis Jure violando; de Bello, nullo Fœciali præmissio, in *Batavos* inchoando; de fœdere in eisdem cum *Galliæ* Rege; hæc Regem monuerunt. Jus Fœderum nullum esse populi *Anglicani* cum *Batavis*. Ipsos non justam & legitimam remp. esse, sed latronum & piratarum Asylum. Insitum esse inter Gentes Odium. *Belgas* sempiterna bella in *Angliam*, cum naturâ tum lucro, quo homines sordidi maximè ducuntur, gesturos. Gentem vanam, *Romæ* veteris æmulam, de orbis Imperio somniare. Diu omne per ipsum Terrarum Orbem commercii Jus sibi postulasse. Unum *Angliæ* Regem immensæ eorum Ambitioni intercessisse. Devictis *Anglis*, iis omne Maris Imperium sine Rivali

Ravili obventurum. Tum maris Dominos facilè Terræ Imperii potituros. Cum itaque sic steterit Belli ratio, ut Gentium altera deleatur, *Carthaginem* esse extemplo delendam. Ad hæc, quid si fœderum jura Bellum, nullâ edictâ belli denuncia-
 one, inchoando paululùm violentur? Rem cum justo hoste non esse gestam; sed cum Gente fœderum omnium ruptrice. Nullam cum Perfidis fidem esse. *Batavos* Deos Hominesque semper fefellisse. Per-
 juros jure Gentium excidisse. Denique, cum nullam fœderum Religionem ipsi haberent, nullam ab aliis ipsis debitam :
 Nedum ab *Anglis*, quos post tot icta fœdera perjuriis semper elusissent. Mo-
 do *Amboinæ* & *Surinami* recordetur; modo fœderis postremò *Hagæ* Comitibus icti; cujus, cerâ adhuc madidâ, obliti fuere, ita ut ip-
 sum vexilli Obsequium Regiis navibus ab-
 nuissent. *Guinensis* facinoris meminerint, cum *Holmesium* juxta *Africæ* littora navi-
 gantem inopinatò adorti sunt; qui, cum sui defensione eos devicisset, & præsidia,
 unde in eum tormenta explosa, cepisset; ipsi, eo absente; impigre *Angliæ* Regem
 conquestum

conquestum accurrunt; *Holmesium* piratica latrocinia fecisse; nullâ Offensione datâ, ex improvîso eorum propugnacula expugnâsse. Meminerit *Reuteriani* sceleris, cum *Belga*, foederatâ cum *Anglis* Classe, Piratas *Algerinos* obsedisset. Ipse autem *Reuterus* se furtim Ordinum jussu in *Guinea* littora subduxit, ubi perfido latrocinio omnia *Anglorum* nihil hostile metuentium abripuit. Denique si foederum jus aliquantum violetur, tanti præmii gratiâ violandum esse. Quippe Regem citò Classẽ *Smyrnensem* Belli securam capturum, eâque unâ prædâ cum *Ærarium* suum liberaturum, tum ipsa insequentis Belli stipendia persolaturum.

Postremò cum Rege *Christianissimo* fœdus ferendum, primùm quòd Rex fuit omnium per *Europam* potentissimus; deinde infensissimus *Bataavorum* hostis. Imo communem esse Regum omnium causam, superbam Oligarchiam in ipsis *Europæ* visceribus dominantem deleri. Neque quidem tam in popularem *Bataavorum* statum, quam in Factionem *Devittiorum*, *Barchinam*, quæ ipsi Regio nomin-

mini diu bellum indixerat, belligerandum. Quâ devictâ *Aurantia* Principem, Regis Nepotem, veterem Majorum dignitatem denuò adepturum. Facilem & expeditam fore de hoste victoriam, ut qui longo tempore Belli terrestris insolentes fuissent; cum *Gallus* contrâ plures exercitus veteranos afferret. Esse *Anglum* per mare vincendi securum, cum in hostem semper ab eo profligatum dimicaret; Hôc autem tempore nullo dubio victurum, cum Classem *Gallicanam* auxiliatricem haberet. Magnum itaque fore Belli & compendium & præmium; quippe *Galliæ* Regi Interiores omnes Provincias, *Angliæ* maritimas ex pacto obventuras.

Quæ consilia, cum omnia Regi grata, pleraque justa & salubria visa sint, non ægre ejusdem assensionem elicuere. Eæ tamen Belli strages inde coortæ sunt, quas omnes *Europæ* Gentes in hanc usque diem indoluere. *Gallus* enim (ut dictum) unus erat omnium potentissimus, & propemodum re & virtute militari par omnibus, ita solus ab *Europæis* Principibus

bus metuendus. Cùm itaque omnium perindè interesset eum non nimium posse, communi ferè omnium fœdere provisum est. Quanquam enim triplex diceretur quod primum inter *Anglum*, *Suevum*, & *Batavum* iētum sit; tamen extemplò accessere *Hispanus*, Elector *Brenneburgicus*, Princeps viribus potens & bellicâ virtute clarus, pene omnes unâ cum ipsâ *Cæsareâ* Majestate *Germaniæ* Principes, quo multiplici vinculo, quandiu tenuit, *Galium* satis constrinxerunt. Verùm eodem rupto, ipse mox omnia invasit; quæ non potuit universâ, singula adortus; omni *Europâ* repente Bello flagrante. Primum ex improvîso & quâdam *Cæsaris Julii* celeritate *Belgia* omnis ad usque *Amstelodamum* ingenti cum hominum strage victa est. Cruentum per mare prælium eâdem ætate inter *Anglos* & *Batavos*; Ducibus hinc *Eboracensi*; inde *Reutero*. Acerrimè utrinque pugnatum. Hostis quâdam rerum suarum desperatione solito ferocior supra se audebat. Et quanquam victi sunt, in fugam versi, & in portu obsessi; tamen magno pretio constitit

constitit victoria. Ingens utrinque hominum cædes. Cum enim ipsi *Batavi* nunc *Anglorum* pene furore propius admoti dimicarent, quovis Tormentorum ictu & Navium circumactu magni utrinque hominum numeri ceciderunt. Inter *Anglos* multi ex Honorariis Militibus cæsi; simul & decem Navium Præfecti. In his *Sandovici* Comes, & *Digbeius* Comitis *Bristolensis* filius, qui pene soli cum tertiâ *Bataavorum* Phalange depugnarunt. Tandem verò, cum *Digbeius* sclopeto per Cor ictus esset, & Navis cui præfuit innumeris Tormentorum ictibus perforata, eam Classiarii ægre in portum deduxerunt. *Sandovicus* autem post debilitatas septem hostium naves actuarías, & depulsas tres incendiarias, tandem multitudine oppressus pro Patriâ occubuit. Vir omnibus *Alcibiadis* virtutibus excellens, nullis ejusdem vitiis imminutus; summis Natalibus ortus; ad omnes res aptus; consilii plenus; mari & terrâ imperator summus; disertus idem & eruditus; affabilis, liberalis, splendidus. *Digbeius*, familiâ ortus fortitudine

K

simul

simul & ingenio inclytâ, *Sando-vico* præclaris animi virtutibus, ut si filius fuisset, charus; eruditione omni, quæ Natalium dignitatem decuit, instructus; Juvenis formosissimus, (vix enim post multa præclare gesta virilem ætatem attigerat) timoris nescius; laboris patiens; sui prodigus; neque tamen temerarius; præliis, oppugnationibus, pugnis navalibus, omni denique re militari ab ineunte ætate occupatus. Malè profectò Patriæ evenit, tantæ virtutis & ingenii adolescentem fuisse tam immaturâ morte præreptum. Adeo etiam quæ eximia, caduca sunt.

Eodem Patriæ damno præclari Ingenii Juvenis *Carolus Cotterellus* Optimi Patris filius natu maximus ætatis vicesimo secundo cæsus est. Vir omni literarum generi deditus; neque modo Græcis & Latinis eruditus erat, sed singulas *Europæ* linguas (ea etate ejusdem felicissima memoria) promptè non aliter quàm si vernacula fuissent, locutus est. Quanquam autem omni doctrinâ liberali & homine generoso dignâ ornatus esset, non tamen virtute militari caruit; pari simul animi suavitate,
&

& magnitudine. Amicos summâ integritate complexus est; inimicum, si quem habuit, neminem timuit. Incredibili naturæ vi & constantiâ præstitit. Hic quoque his morum & virtutum dotibus eximius *Sandovico* erat in deliciis. Eum itaque in omnia Belli pericula secutus est; neque eum minori diligentia comitatus, quàm si stipatorum in censu fuisset. Verùm cum extremo hoc periculo Virum maximum periturumprehendisset: Quo furore, quâ indignatione, quâ sui oblivione, in hostem involavit! si quis navem conscendere ausus sit, ipse omnium primus hominis temeritatem ultus est; sæpius primus hostium naves insiluit; pericula undique oblata aggressus; neque quicquam tam arduum erat, quod non est ausus, dum hostium cæde fessus victoriæ incubuit suæ.

Cæterùm ipsius Ducis *Eboracensis*, ut melior fortuna, ita major cum periculitum fortitudinis Gloria. Primo concursu quatuor navibus circumfessus est; alterâ Prætoriâ *Reuteri*, alterâ Proprætoriâ *Van-essi*, binisque aliis maximæ formæ in

subsidium adjectis. Harum impetum non modo sustinuit, sed repressit. Et quoties venti beneficio uti poterat; ita ex propinquo nave navi collatâ pugnam conferuit, quasi res non tam tormentis quam gladiis gerendum esset. Quamquam autem *Batavis* primum multitudo sua animum auxerat; eos tamen tam acris dimicandi ardor cito turbavit, ut, cum post tres horas Prætoria Ducis *Eboracensis* tot tantisque vulneribus confossa fuerat, malis, antennis, & velis simul omnibus dejectis, inde in Proprætariam, cui præfuit *Holmesius*, trajecerit. Quam cum pari animi constantiâ aliquot horas, non tam cum singulis hostium navibus, quam quasi cum totis classibus conseruisset, ista quoque tam multiplici concursu ita mutilata fuit, ut postea vix in portum, aquâ in carinam ante ipsius Ducis discessum ad sex pedes acceptâ, pertrahi potuerit. Hinc itaque tertiam cum Vexillo Prætorio conscendit, (huic *Spraggus* Præfectus) quâ prælium acrius redintegravit, tandemque, inclinatâ jam in vespèram die, (primâ autem luce certa-

men cœptum est) hostem in fugam con-
jecit, effusosque in portus secutus bi-
dum circumfedit, cum, increbescente
vento & inde obortâ tempestate, retro
cum classe victrice in portum concessit.

Neque uno hœc prælio debellatum est;
sed altero post anno variis pugnis con-
curritur; primùm, Mensis Maii vicesimo
oûtavo, deinde Junii quarto, postremo
Augusti vicesimo. At *Belgæ* jam rerum
suarum in melius mutatione cautiores fac-
ti, solitâ prudentiâ, arte potius quam vi
rem gerentes, congregiuntur. Non enim
prælium ineunt, nisi prope littora sua
& portus, & aggestos arenæ cumulos,
imo ferè intra ipsa æstuaria. Neque ni-
si eminus & magno ab hoste intervallo
concurrunt. Nisi quòd insignis inter
Spraggum & *Trumpium* pugna fuit; hi
enim cum non odio, sed gloriâ, ex pac-
to se mutuo adoriri convenissent, omni
Belli rabie vel potius quasi ludo, con-
fixerunt. Tam è propinquo pugnam
conseruere, ut se tormentis simul & gla-
diis, velut pedestris acies, urgerent.
Quovis pene circumactu, utriusque na-

vis, si non demersa, magnis tormentis intra sclopeti ictum explosis undique perforata est. Neque unus è globis mari vanus intercudit, sed navis navem, quasi hastâ pugnaretur, confixit. Tandem verò tribus quatuorve navibus debilitatis, ut *Spraggus* Parone in alteram transiret, Cymba fortuito Ictu eversa est; & Vir maximus nandi imperitus, fluctibus haustus; non sine magno generosi hostis dolore, qui, *Spraggo* defuncto, vix hostem sibi parem futurum speraret. Sic autem res evenit, ut cum vir strenuus tot pericula vicisset, jam Patriâ victrice & incolumi, nullum ei, præter unum mortis gloriosæ præmium, decus superesset.

Tanti itaque viri exequiis Paci (quæ paulo post icta est) & Libitinæ litatur. *Belgæ* enim tot jam cladibus mari terrâque prostrati, irâ demum demissâ & stomacho, Libellos supplices pacem & misericordiam implorantes Magnæ *Britanniæ* Regi obtulerunt, Legato *Hispano* pro se Sponsore & Intercessore usi. Rex enim post tot à Factione *Devotianâ* rupta foedera, & irrita promissa, *Belgicâ* fide diutius

diutius emungi noluit: Fidejussorem itaque postulavit, qui sibi de pactis pacis conditionibus vadimonium (hodie *Garantiam* appellant) præstaret. Quo facto pax in has præcipuè leges scita est.

Primum, *Batavos* posthæc omni obsequio Regis Navibus Vexillum submissuros.

Dein, Captivos *Surinami* Incolas in Libertatem restituturos.

Post, quicquid in utrâque *Indiâ* surreptum fuit, id pristino suo juri relicturos.

Octingenta quoque mille Coronas in Belli stipendio *Britanniæ* Regi soluturos.

Pactis hisce Conditionibus Regi, priusquam ratas habere vellet, ad Senatum referre placuit. Senatus, cum permissa omnia, præter unum minoris pretii, scilicet de piscandi libertate juxta littora *Britannica*, accepissent; Effusâ gratiarum actione Regium factum laudarunt. Mensis itaque insequentis ferme initio *Fœdus* Feb. 9. utrinque, 1674. cujus hodieque stat fides & religio, signatum est.

Ita his pactis in pacem conventis, omnia, propter quæ Bellum initum est, concessa: in primis Jus & Honos vexilli; Quod *Batarvi* nullo ante fœdere ingenuè, neque nisi ambiguis verbis, ut *Anglis* debitum, à *Cromwellianis* temporibus agnoverunt. Cum verò causa hujus belli seu potius Color inde fuisset: *Borellus* Legatus ab Ordin. Gen. ad Mag. *Britanniæ* Regem, *Johannem Devitsium*, penes quem summa rerum erat, consuluit: Quemadmodum de eâ re tractaret. Respondit in hæc verba *Devitsius*, Sept. 22. 1671. “ Illum ipsum prætextum
 “ maris Dominium, ingratum semper
 “ *Belgarum* auribus fuisse; & quoties in
 “ medium prolatum fuerat, cum indig-
 “ natione rejectum, & quidem illis
 “ ipsis Temporibus, cum *Bataavorum*
 “ res *Angliæ* respectu humili loco, &
 “ maximis in angustiis essent, tum ob
 “ defectum Navium, tum ob rationes
 “ nondum stabilitas pro capeffendo bel-
 “ lo, scilicet annis 1653. & 1654.”
 Quum Fœdus cum *Cromwellio* pepege-
 runt. Quo cum diu disceptatum, de
 Vexilli

Vexilli honore convenerunt *Batavi*, se quidem non ex jure & debito, sed (ut dicitur) ex comitate & civilitate daturos, & cum tam singulis navibus quam integris classibus Vela & Vexilla demittenda esse diu ab *Anglis* certatum esset, *Batavi* contra, nisi clausulâ istâ (*sive Singulæ, sive in Classibus*) sublatâ, constantissimè in pacem convenire abnuerunt.

Idem in Tractatibus Annor. 1662. 1667. pactum, quibus, inquit, quoad hanc rem nihil novi actum, sed *Anglos* simplici transcriptione articuli olim concinnati contentos; “ unde constare
 “ vult non sine insigni injuriâ factum,
 “ ut iste honor sub Titulo Juris cujus-
 “ dam & debiti à Rep. *Belgicâ* exigatur,
 “ vel ut integra *Uniti Belgii* Classis
 “ ad occursum unius alteriusve navigii
 “ *Anglicani* Vela ac Vexilla in signum
 “ honoris submittat; Utrumque
 “ igitur negotium etiam difficillimis Reip.
 “ Temporibus pro intolerabili est habitum
 “ & rejectum: Quanto minùs ferendum
 “ (pace aliorum hoc dixerim) quod nunc
 “ tale quippiam à nobis esse flagi-

28. Jan.
7. Feb.
167 $\frac{1}{2}$.

“ flagitetur? ” Sic ille — In eandem sententiam ipsi Ordines Memoriale per Legatum suum Magnæ *Britanniæ* Regi postea porrexerunt: Ita verò & re & verbo *Devotissimæ* Epistolæ consentiens, ut se eodem Authore fuisse conscriptum ipsum fateatur. His ab Rege responsum, valde se indignari *Cromwelliana* Temporum sibi objecta; Jus vexilli Regibus *Angliæ* vetustissimum fuisse, & ex ultimâ retro hominum memoriâ præstitutum, non pacto, non fœdere concessum, nedum *Cromwelliano*; Ipsum, quo Tyrannidem suam recenter occupatam domi facilius tueretur, foris in quascunque turpes pacis conditiones pepigisse; & Jus Regium injustæ suæ possessioni litasse; Tyranno sat fuisse, si quam civilitatem (ut ipsi aiunt) fuerit ab exteris consecutus; Regem verò *Angliæ* honorem tam precariò datum nunquam accepturum, nisi sibi ut pleno jure debitum concesserint, ipsum à *Batavicâ* comitate nihil unquam admissurum; dignitatem ab isto Titulo oriundam, non diu duraturam; & primâ quâque oportunitate

tunitate datâ subtrahendam. Sciant itaque se absolutum maris Dominium postulare, non modo freto *Britannico*, (ut ipsi vellent) sed ulterius Boreali ad usque *Norvegiam*; meminerint patres suos *Carolo* primo vectigal annis 1635, 1636, 1637. pro piscandi libertate in sui imperii & ditionis maribus solvisse; Ipsos itaque jam frustra obniti. Ita victi *Batavi*, in quas ipse vellet conditiones, pacti sunt; Jus antiquum denuo agnoscetes, imperiique nostri maritimi fines adusque *Norvegiam* dilatantes. Unus Foederi intercessit *Gallus*: Hujus Legatus *Ruvignius* memoriali Januarii 25. 1674. exhibito, pacem separatam per Foederis leges cum *Gallo* pactas inire, nefas esse conquestus est. Annon animo advertisset istuc foedus jam ante à se violatum? Quippe in eam conditionem præcipuè convenisse Reges, modò pax *Aquisgranensis* inter *Hispanum* & *Gallum* anno 1662. de utriusque Regni finibus confecta, conservetur. *Gallum* nihilominus in fines *Flandricos* penetrâsse: Propterea *Anglie* Regem non modò à Foedere violato solutum

tum esse, sed cum focii (ut fuerat *Hispanus*) tum sui defensione *Flandriam* vi & armis adversus *Gallum* tueri devinctum. Ita Bellum fœde à Factionis inceptum, iis à Rep. dejectis justè, prospere, & cum honore finitum est.

Cæterum quanquam hœc Bello cum *Belgis* confecto *Jani* Templum nostro altero Orbe clausum esset, eadem tamen belli rabies & contagio cæteras omnes *Europæas* Gentes corripuit. Qua hinc inde à Gente in Gentem desiliente, nulla natio per quadriennium fuit, præter unam *Britanniam*, quin quæ pessimas quasque belli ærumnas sensit & indoluit. Ut enim Rex *Christianissimus* ob res tam prospere in *Batarvos* gestas elatior factus, Vir ante magni animi, omnia nunc suæ fortunæ succubitura confidit; Ita finitimi Principes, repentinâ ejusdem magnitudine attoniti, communi inter omnes fœdere in arma consurrexissent. Primum fœdus inter Imperatorem *Romanum*, Regem *Hispaniæ*, & Provincias Fœderatas, ictum est in Legem fœderibus cunctis communem; Esse omnia conjunctim

& communi fœderatorum consensu agenda. Neminem seorsim sibi consulturum. Alterum alteri easdem pacis leges ab hostibus pacturum, quas ipse sibi stipulatur. Neque aliâ conditione in pacis pacta conventurum.

Sic cum *Hispano à Belgis* per Articulum octavum pactum est; Non seorsim de Induciis tractaturos; neque alterum sine alterius consensu Armistitium cum Hoste inituros. Per articulum nonum, alterum in pacem ab altero separatam non consulturum, neque nisi in easdem socio ac sibi conditiones pacisci. Per Articulum 16. Non ante pacem cum Rege *Christianissimo* ineundam, quàm in locorum omnium possessionem, quæ capta sunt post Tractatum pacis *Pyrenæum*, anno 1659. Rex *Catholicus* restituatur. Speciâtim per Articulum 18. Se *Mastrici* Oppidum unâ cum villis adjacentibus in ejusdem manus tradituros, ut ipsi *Gallici* loquuntur *sans aucune reserve*. Cæterum non tam arctum cum *Cæsareâ* Majestate Fœdus percussum; cui (quod per id tempus Imperio impenderet *Ottomanus*)

nus) per Articulum 6. permissum est;
 Si fortè bellum *Turcicum* eveniret, copias
 suas ab Belli in Regem *Christianissimum*
 societate in Patriæ defensionem revocare.
 Huic triplici fœderi primus accessit Dux
Lotharingæ. Quocum Articulo sexto
 in hæc verba conventum est. Quod si
 res in apertum bellum prorumpat, fidem
 dant *Cæsarea* Majestas & *Catholica*, &
Ordines Generales conjunctim communi-
 que omnium consensu Serenitati suæ
Lotharingæ Duci, se neque de pace ne-
 que de induciis tractare cœpturos, nisi
 eo consilii particeps; neque priusquam
 ipsi eodem tempore requisitam & neces-
 sariam facultatem ac securitatem Legatos
 suos ad locum Tractatûs mittendi procu-
 raverint. Se quoque Serenitati suæ de tem-
 pore in tempus indicaturos de re quâlibet,
 quæ in Tractatibus istis eveniret. Neque
 se ad pacis aut Armistitii pactionem per-
 venturos, nisi quæ jura sibi, eadem illi pa-
 ciscantur, & restitutis Terris, Dominiis,
 locis, juribus, immunitatibus & præro-
 gativis omnibus, quæ in Ducatu suo ha-
 buit, cum eum *Galli* postremum invasis-
 sent.

Idem

Idem fœdus, mortuo *Lotharingia* Duce cum *Carolo* Nepote & Successore suo ab *Ordinibus Fœderatis* post biennium in hæc verba ultro renovatum est. *Ordines Generales* omnibus & singulis, quorum intererit, salutem. Cum primo Julii die 1673. Tractatu conventum sit inter Majestatem *Imperialem, Catholicam*, & nosmet ipsos ex unâ parte; & Serenitatem suam Dominum *Lotharingia* Ducem Gloriosæ memoriæ, ex alterâ; sciant omnes fœdus prædictum non prædicti Ducis personam tantum spectare, sed Dominos successores suos; proinde cum præsentī *Lotharingia* Duce idem pactum ex nostrâ parte renovamus; neque in quemvis pacis conventum consentiemus, nisi Serenitate suâ in illius societatem assumptâ, & in jura omnia, quæ Avunculus suus gloriosæ memoriæ possederat, restitutâ. In cujus rei fidem sigillum &c. apposuimus, 11. Decemb. 1675.

Lotharingo proximi in eandem fœderis conditionem accesserunt Duces *Brunopolensis* & *Lunibergensis* ²⁰/₁₀ Junii 1674. per Articulum 14. Eodem tempore Elector *Brandoburgicus*

Brandobergicus per Articulos 20. 24. Tum Rex *Daniæ* per Articulos 18. 19. 20. Initio anni insequentis, viz. 26. Jan. 1675. Episcopus *Osnabrugensis* per Articulum 14. Ejusdem anni exitu Octobris 16. Episcopus *Monasteriensis* per Articulum 8. Postremum, Princeps *Palatinus* 25. Nov. 1676. per Articulum 19. Quanquam seriùs; neque fortè, nisi patriâ pene captâ & direptâ, accessisset. Prima enim belli arena fuit *Rheni* Palatinatus. Provincia, si qua alia, pessime Marte vexata; Præliis crebris Bello superioris seculi *Germanico* devastata.

Jun. 16.
1674

Prima pugna inter præclarissimos Imperatores, hinc *Turinum*, inde *Lotharingiæ* Ducem, magnâ utrinque hominum cæde, æquo tamen Marte, commissa est. Ita Imperatores utrique pares, maximâ suorum strage, victoriâ utrinque vindicatâ, non paratâ, discesserunt. In utroque exercitu, paucis horis cæsi hominum amplius viginti mille. Et nisi nox furori intervenisset, cum uterque Imperator, nisi superior abire, dedignatus esset, utriusque fortè exercitûs strage in eadem,

cædem, non victoriam fuisset dimicatum.

Eâdem belli rabie juxta & fortunâ, *Aug. II.*
 Ducibus hinc *Aurantia*, inde *Condaei*
 Principe, prope villam *Seneff* dictam,
 in *Flandriæ* Provinciis, in mediam ferme
 noctem pugnatum est. Prælium atrox
 & anceps; Nullus nisi in morte receptui
 locus; utrâque acie sæpius inclinante,
 neutra cessit.

Primum *Galli* ex improvîso è sylvâ
 exilientes hostem à tergo adorti in fugam,
 Tormentis & Impedimentis captis, de-
 derunt; Cæterum fugientes ad suos in-
 sequuti, maximâ strage repulsi sunt;
 & in tam præcipitem fugam versi, ut
 amissâ prædâ, vix se in ordines recepissent.
 Hinc cum omnia magis ad æquum præ-
 lium composita fuissent, pugna redintegra-
 ta est. Infestis signis concurritur; Duces
 ubique adeste, fortes laudare, ubi seg-
 niùs pugnatum, increpare; si inclinave-
 rit acies, suo exemplo obsistere; unde
 atrox utrinque clades. Eo enim impetu
 pugnatum est, ut tandem plane delassati,
 & vix arma sua, nedum hostium ictus,

(si & ipsis ferendi robur esset) sustinentes, utrinque non tam ordine servato Receptui cecinere, quam noctis intervenientis favore à pugnâ ultro abstinere. Uterque Exercitus hostis potius pertinaciam mirari, quam propriam jactare victoriam. Fatebantur *Galli* cæsos è suis ad hominum quatuor millia, ex hostibus amplius decem. Prælii exitus, qualis inter Imperatores ambos sibi fidentes & cedere nescios.

Tertium hujus anni prælium eadem *Palatinatûs* provinciâ inter eosdem exercitus, iisdem Imperatoribus, quo primum, commissum est. Id quoque prælium fuit, quale inter exercitus sui jam æmulos; nondum enim de superioris prælii fortunâ, cui aciei inclinata sit victoria, convenerat. Cùm itaque duplicis prælii hujus unius exitus quasi præmium esset futurus, geminatâ pertinaciâ conflixerunt. Manè concursum est; eoque pugnandi ardore in vesperam dimicatur, quo inter Exercitus irâ, odio, ultione, gloriæ æmulatione incensos. Cæde itaque tam immani, ut non
tam

tam pugna, quam laniatus habeatur; neque ante ab invicem discesserunt, quam uterque cædendo fessi ad vires recreandas abirent. In utroque exercitu desiderati ad minus viginti mille; fermè pars hominum dimidia, qui prælio interfuere. His atrocissimis internecionibus insumptus hic annus; Quæ tamen nunquam evenire potuissent, nisi ante rupto primo Triplici Fœdere Bello aut locus aut facultas fuisset. Non enim adeò furebat *Gallus*, ut ipse solus omni *Europæ* bellum indicare auderet. Rupto autem fœdere, extemplo id bellum in *Batavos* exorsus est, quod omnes *Europæos* populos, è sedibus suis longè latèque, quâ patet Orbis *Christianus*, in se pro suâ cuiusque defensione excivit. Unde tam immane effusum sanguinis *Christiani* diluvium, quale fortasse nunquam ante; saltem si breve tempus, quo tot bella gesta sunt, cum cladium magnitudine conferatur.

Cæterùm cum toties utriusque æquis 1675. viribus juxta & funeribus pugnatum fuisset, detritâ jam nimîâ sui fiduciâ, &

hostium contemptu, de pace deliberari cœptum est; magnæ *Britanniæ* Rege suasore & intercessore, qui quoque se Fœderis Vadem & Sponsorem obtulit. Diu (uti dictum) de Conventûs celebrandi loco altercantur; tandem altero post anno de *Noviomagi* Urbe in *Geldriæ* Provinciâ conventum. Interim dum Principum Legati (quod magno plerunque fit apparatus tædio) se in legationem quique suam accinxissent; Major fit undique inter hostes sibi mutuo diffidentes Belli apparatus. Fœderati Principes quinque exercitus conscripsere; Primum Imperatorium, Duce Comite *Montecuculensi*, ad *Rhenum* Amnem in *Alsatiâ* confessurum; Secundum, Duce *Lotharingo*, ad flumen *Mosellam*; Tertium, Duce *Brandeburgo*, adversus *Suecos*; Quartum, *Luneburgensis* Ducatûs, tum *Osnabrugensis* & *Mindeburgensis*, Episcopatum; Quintum, Duce *Aurantiæ* Principe, in *Flandricis* Provinciis. Quibus accessit Rex *Daniæ* cum exercitu amplius decem & sex millium *Brandeburgo* suppetias adversus *Suecum* allaturus. His pares Apparatus Rex

Christia-

Christianissimus confecit. At ipso Belli initio res Gallicana geminato lethali vulnere icta & collapsa est. Cum enim Imperator Imperatori par, *Turinus* & *Montecuculensis*, æstatem ferme in locorum opportunitatibus captandis insumpsissent; post innumerabilia belli Stratagemata; Castra tandem intra Tormenti ictum posuerunt. *Turenus* castris vallum circumduxit, ut hostis eum sibi præ virium inopiâ diffidentem ratus, proclivior, & minus cautus ex improvise insiliret. Cæterum cum binos pontes super *Rheni* fluvium, qui *Argentorato* non procul, castra interfluebat, extruxisset, & opportuna omnia ad prælium comparasset, simulati quidam ab hoste transfugæ insidias ei positas non procul à ponte indicârunt. Ipse mox cum Indicibus in *Julii* 17. opportunam loci altitudinem spectatum ivit. Hostis interim duo minora Tormenta Sclopeticis globulis onusta in Dumetum non longè dissitum abdiderat. Quibus, dum specularetur, explosis, ita Viri maximi pectus percusserunt, ut ipsius ictûs momento expiraret. Sic inte-

riit Imperator omnium sui seculi cum consilio, tum fortitudine præclarissimus, sexagenarius non plusquam quatuor annos, cum plusquam triginta magni *Gallie* Marescalli dignitatem, cum omni bellicæ virtutis laude & gloriâ administrasset: Vir, cum summâ rei militaris peritiâ, tum inexpugnabili fortitudine, prælio nunquam victus; neque ante occasum astu aut stratagemate superatus. At par fatis visum est, ut Discipulus (quippe Juvenis sub *Montecuculensi* meruerat, eadem bellicâ virtute in paucis dilectus) à magistro in Arte, quam ab eo acceperat, vinceretur. Occisi Imperatoris, seu potius Patris (sic enim omnes, qui sub eo meruere, appellârunt) famâ inter milites pervulgatâ, tantâ simul irâ & dolore percussi sunt, ut ægre Ducum auctoritate factum sit, quin lacrymis perfusi & ultione rabidi in medium hostem involassent. Etenim non alius Imperator militibus charior; quos enim disciplinâ castigavit, urbanitate devinxit; severus, si opus esset; nunquam iracundus aut crudelis; Et quantum Imperatori fas erat, inter

inter milites comiter familiaris. Duces interim, militum irâ paulatim defervescente, rem in pavorem & trepidationem versuram rati, mox Concilio coacto, retro ire; & *Rhenum* amnem, quantâ poterant celeritate, superare statuunt. Quod triduo post noctu factum est; Comite *de Lorge Turini* nepote receptûs Duce; qui quanquam præclarâ admodum prudentiâ & fortitudine receptum procuraverat, tot tamen hostis à tergo insequentis præliis attritus, ut vix tandem dimidiam exercitus partem incolumem abduxerit. Postridiè quàm castra *Galli* reliquissent, *Germanis* eos impigre insequentibus, atrox prælium commissum est. Cum ingenti utrinque clade ab ante meridiem ad solis occasum dubiâ pugnâ dimicatum. E *Gallis* sex mille amplius; è *Germanis* ter mille desiderati. Cæterum *Rheno* post prælium ab *Gallis* superato, *Alsatiâ* in stativa defatigati & læti pervenerunt.

Eodem ferme temporis momento, alter tristis nuncius Regem *Christianissimum* de victoriâ in Marescallum *Crequium* per

Lotharingie Ducem & Fœderatos partâ, ex *Germaniâ* inferiore affertur. Cùm enim Urbem *Augustam Trevirorum* dictam Fœderati diuturnâ Obsidione cinxissent, *Crequius* ad sublevandum accurrit. In hunc *Lotharingus* subitò ex adversâ Urbis parte exiliens, ipso meridie profectus, totum illius exercitum, non aliter quàm si ad *Cannas* aut Lacum *Thrasymenum* pugnatum esset, delevit. Equitum plerique, Pedites omnes cæsi; Tormenta & Impedimenta capta. *Crequius*, cum sex circiter Equitibus, per medium hostis exercitum mirâ calliditate, & audaciâ urbem *Augustam* confugit. *Lotharingus*, victo *Crequio*, quem ingentis animi senex maximè omnium oderat, ut quo patriâ & imperio pulsus fuisset, diutius (ut ita dicam) in vivis esse sprexit, animumque justæ & generosæ ultionis plenum latus exhalavit. Quid autem fortissimo Imperatori, qualis ipse fuit, lætius evenire poterat, quàm sic in victoriâ mori? Interim Marefcallus *Crequius* opportunè Urbem obsessam pervenerat; quippe urbis Præfectus, Comes *de Vignorii*, aliquot

quot ante diebus occisus erat: Tormen-
tis majoribus continenter in muros ful-
minantibus, oppidum ruinis patefactum.
Neque jam *Crequio* victo auxilia speran-
da; Adhæc, oppugnatio hostis à victo-
riâ, multo quàm ante, atrocior. *Crequi-*
us tamen istâ rerum desperatione pene
urbem in integrum instauravit. Tor-
mentis in muros dispositis hostem aditu
arceat; eruptionibus crebris laceffit; sæ-
pius è vallis fûsum in Castra redigit;
muros & turres quassatas reficit; munitio-
nes interiores locis suspectis oppositas ex-
truxit. Nec die nec nocte à prælio aut
opere cessatum. Nonnunquam in ipsas
stationes erupit, & tumultuariis certami-
nibus semper vicit. Tandem hostis tot
præliis & cladibus fessus, Cal. Sept.
Urbem uno virium omnium insultu ador-
tus est. Quatuor locis quadruplici Ag-
mine impressio facta; obsessi hostium
multitudine è muris excussi; Fœderati
captis muris Oppidum quoque captum
rati, in loca complura mœnibus nudata
impetum fecerunt, multâ suorum strage
expulsi, & statim è muris quoque ex-
turbati.

turbati. Nihilominus tribus per muros factis ruinis pedes quadraginta latis, de ulteriori defensione omnes præter unum *Crequium* desperârunt. Ipso itaque reluctantæ cæteri Non. Decemb. Legatos de conditionibus dedendæ Urbis miserunt. Pacifcebantur, ut *Victoriacum* proximam *Gallorum* Arcem cum præsidio emitti liceret; jurejurando dato se intra tres menses nulla arma gesturos; militum Tribunos in equis armatos urbe excedere; cæteros non nisi cum gladiis exire. Solus *Crequius* se Martis Captivum (ut aiunt) hostis Arbitrio transdidit. Quâ animi magnitudine summam non modo Regis sui gratiam redintegrait, sed auxit. Ita penes eum posthæc, ut *Turinum* ante, in omni bello Imperii summa pependit. Verùm cæteri, qui dediderunt, exauctorati; & eorum Princeps securi percussus. Nulla enim lex Belli sanctior & antiquior, quàm militem Imperatoris injussu, nedum contra illius jussa, quicquam facturum: Quâ sublatâ, disciplinam militarem prorsus jacere. Oportuit itaque totum Exercitum potius cum Imperatore

Imperatore in Oppidi ruinis succumbere, quàm quavis rerum desperatione deferere.

His variis unius anni cladibus, non ^{1676.} modo suis, verum sociorum (malè enim *Suecis* hâc æstate pugnatum) *Gallus* animo magis in pacem propendere cœpit. Tanti belli molem, si fortè diutius, quam ipse vellet, incubuerit, Rex acerrimus rerum iudex & æstimator nimis sibi gravem & molestam fore præsensit. Itaque bellum posthæc non tam præliis quam obsidionibus variâ partium fortunâ gestum est.

Primo anni insequentis vere Urbs *Con-* ^{Apr. 17.} *dæum* inopinatâ obsidione ab *Gallis*, ipso Rege *Christianissimo* oppugnandi rationem administrante, obsessa. Intra novem dies & primo ferme impetu capta & direpta; quanquam milites ad mille septingentos intus fuerint. Cum enim Regi, *Aurantiæ* Principem, magno cum exercitu, in Oppidi Auxilium omni, quâ poterat celeritate, advolare, nunciatum esset; ipse, cum militum multitudine abundaret, oppugnationes pertinaciter, in variis locis fecit, unius autem impressione,
cum

cum muri pars strata & patefacta esset, vi fere momento cepit, & obsessos omnes belli captivos fecit. Quanquam verò *Auranti*us suis crebrò in aciem eductis sæpius ad prælium provocavit; *Gallus* tamen, ut è Castris exiret, belli fortunam experturus, superioris anni malis edoctus; & è Feroci Cunctator jam factus, nullis indignitatibus exciri poterat, sed rem prudentiâ potius quàm vi gerere maluit.

† Ma-
strick
Jul. 7.

Cum itaque *Gallus* in æquum certamen, post longa itinera hinc inde per viarum flexus confecta, trahi non posset; *Auranti*us ambulando fessus † *Trajectum Mosæ* in inferiori *Germaniâ* oppidum circumfedit; quo eodem tempore Fœderati *Philippoburgum* in superiore obsedere. Utraque obsidione hinc totis viribus oppugnatur; inde crebræ eruptiones, & tumultuaria certamina; dira utrinque pro pugnantium pertinaciâ occisio. Interim Marescallus De *Humiers* * *Æriam, Artesiæ* Urbem, infedit, eâque martis rabie oppugnavit, ut præter spem, quanquam Vir animi maximè fidentis, intra paucos dies

* Aire.

dies ceperit. Imperator quidem summus, per omne bellum, ubi quid fortiter ac strenuè agendum, præfectus; pericula omnia ausus; in periculis consilii promptus; nullo labore fatigatus; denique, animi magnitudine & firmitate inexpugnabili, Duci *Eboracensi* in primis charus. Hinc *Linckia* Arce permunitâ obiter expugnatâ, magnis itineribus ad Mareſcallum *Scombergum* contendit; Virum sibi parem, & si quis alius eodem in exercitu Imperator, audaciâ, consilio, celeritate, rerum denique gestarum claritudine superiorem, ut junctis viribus Urbem *Trajectum Mosæ* ab obsidione liberarent. Ea enim duos jam menses & dimidium inauditâ utrinque obstinatione & oppugnata & defensa fuisset. Indies hinc erumpitur; inde oppugnatur. Crebri copiarum omnium insultus ingenti utrinque cæde facti; Turres maximæ sæpius ab hoste occupatæ; & hostis inde ab obsessis repulsus; Tandem verò cum quicquid insani martis furor audere poterat, utrinque peractum esset; & obsessi jam nihil spei reliquum nisi in Auxiliis haberent;

rent; eodem temporis momento Mare-
scalli apparuerunt; quo læto aspectu ut ob-
fessis animi in fiduciam creverunt, ita ho-
stis viribus longâ obsidione accisis, concilio
Ducum coacto, obsidionem potius sol-
vere, quàm Belli fortunam experiri con-
stituerunt.

Hæc in inferiore *Germaniâ* gesta; In
superiore interim majori, id si fieri posset,
rabie & cæde pugnatum est. *Philippo-*
burgi eadem pessima, quæ solent, omnia
in Obsidione diuturnâ, quâ omnia ten-
rantur. Fœderati primo adventu, quòd
non expectaretur, Arcem, quæ inter Ur-
bem & Pontem super Amnem *Rhenum*,
ceperunt. Quâ captâ, suis patuit adi-
tus auxilia, quantis opus esset, ad exer-
citus summittendi. Hujus autem Urbis
custodia tanti utrinque æstimatur, ut
mox copiis omnibus omni celeritate, hinc
ad Obsessores tuendos, inde ad obsessos
sublevandos, concurratur. Interim spe
maturiùs castra posita; Urbs circumval-
lata; munitiones ad oppugnandum ex-
tractæ; iisdem octoginta tormenta im-
posita; explosiones nullâ intermissione
mutuò

mutuò factæ; eruptiones indies ab obsessis; indies tamen obsidio arctius stringitur, & fossâ oppletâ sub ipsos fere muros circumcingitur. Quod cum *Luxemburgo* Duci allatum esset, accurrit cum exercitu amplius quadraginta mille. At *Lotharingus* tam opportunis locis exercitum imperatorium ante urbem opposuerat, ut *Luxemburgus*, re infectâ, & ne quidem tentato certamine, auxilii dandi desperans, sese recepisset. Obsessi interim nihil animis conciderunt; continenter in ipsâ hostium castra erumpentes; tandem verò loriciis confectis universâ Oppugnationo decreta est; cùm Urbis Præfectus, (cui *Fay* Cognomento,) se non aliter expugnandum dixisset; ante verò quàm aggrederentur, id ei per Legatum indicarunt. Ipse, Concilio Ducum indicto, cum fermè omnis pulvis tormentarius absumptus sit, & pars muri tam latè strata, ut diutius propugnari non posset; & si posset, non satis esset virium, cum non amplius sexcenti pedites superessent; de Urbis tradendæ conditionibus misit, & mox hæc in honestas deditio pacta est.

Exercitui omni, nisi intra sex dies auxilia
 accesserint, in armis, cum signis milita-
 ribus, impedimentis, classicis sonantibus,
 tympanis pulsatis, gladiis strictis, pecu-
 niâ, sive privatâ sive publicâ, urbe ex-
 cedere licere; & Urbem *Hagenoiâ* fini-
 timam suorum Arcem, dato utriusque
 exercitûs præsidio, se recipere. Tam
 magnificas conditiones hostis generosus
 generoso permisit; neque enim majores
 primâ obsidione, quàm nunc desperatâ
 Urbis tutelâ, per Belli jura aut rogare,
 aut dare fas erat. Quâ autem urbanitate
 conditiones pactæ, eâdem peractæ sunt.
 Præfecto enim exeunti obviam accurrit
 Illustriss. *Hermannus* Princeps *Badensis*;
 Imperator summus, qui *Lotharingo* ab-
 sente Exercitui præerat. Relicto equo,
 Præfectum summo honore complexus
 est, ab eodem futuram amicitiaæ dignita-
 tem exorans; in cujus pignus enssem
 suum gemmis in capitulo confertum, ut
 acciperet, petiit. Præfectus se munera
 ab hoste accipere, nisi prius impetratâ
 Regis sui veniâ, non ausurum retulit.
 Princeps itaque Præfecti gladium sibi dono
 oravit.

oravit. Præfectus neque fas neque integrum sibi esse quicquam victori suo recusare respondit; gladiumque eidem submit. Nunc, inquit, Princeps, quamquam Regis tui injussu ab hoste munera referre non lubeat; tamen amicos mutua amicitiae pignora solvere non dubia res est Regem summæ magnanimitatis permissurum. Ita gladium gemmatum in illius dextram tradidit; quo accepto, omni urbanitate dimisit. Neque minori gratiâ virum fortissimum Rex excepit, & in fortitudinis præmium, mox cum opimo annuo stipendio *Brisaci*, in *Alsatia* etiam Oppidi, Præfecturam tradidit. Hæc inter *Gallum* & Fœderatos hōc anno gesta; neque minor hominum cædes ex hujus anni obsidionibus, quàm ex superioris præliis. Hactenus tamen tam opimis victimis (ut ita dicam) Libitinæ non satisfdatum est; sed quo tempore omnes de pace inter se paciscuntur, acrius bello incumbitur.

Anni proximi initio, cum vixdum 1677.
Belli tempestas appropinquâisset, Rex
Christianissimus pro solitâ celeritate, ante

M

Valencenas,

Valencenas, munitissimam in *Hannoniâ* urbem, cum ingenti exercitu confedit. Decimo Martii die pervenit; nocte eâdem vallum extrui cœptum; munitiones ante quintum diem perfectæ; neque mora; insequente die, universam oppugnationem imperat, exercitu in quatuor phalanges diviso, qui signo dato, undique eodem temporis momento muros insiliunt. Id eo impetu factum, ut penè primo clamore obsessos ex exterioribus munitionibus deturbarent; & cedentes tanto ardore ad interiores insecuti sint, ut nullam iis sui colligendi facultatem permiserint. Pulsi è munitionibus in urbem confugerunt. *Galli* turbæ immixti simul portam occupârunt, tum muros; & versis in ipsam urbem tormentis, ita territi fuere obsessi, ut mox, abjectis armis, se penitus victoris arbitrio summisserint. Rex suo imperio militis ferociam repressit, & Urbem à direptione conservavit. Ita Urbs victa est; nullâ aliâ fortunæ mutatione, nisi quod Dominum mutâisset. Hinc extemplo cùm copiis omnibus * *Camaracum* sive *Samarobrinarum*,

* *Cambray*.

brinam, ejusdem Provinciae urbem, contendit; quò vicesimo secundo ejusdem mensis pervenit; & mox rebus omnibus in oppugnationem comparatis, tam acri insultu urbem adortus est, ut Oppido calendis Aprilis expugnato, hostis in Castellum confugeret; quod, etiamsi Arx munitissima esset, ante diem vicesimum cepit, permissis hosti honestissimis deductionis conditionibus.

Per idem tempus * *Audomarensem*, *Sile-*^{* St. O-}
siæ urbem, per illustrissimum fratrem *Au-*^{mers.}
reliae Ducem obsedit. Cæterum *Auran-*
tiae Princeps tot victoriis ab hoste partis incensus, omni festinatione sociorum subsidio accurrit. *Galli* illius adventum expectant; simul ac venit, atrox proelium committitur. Ab horâ decimâ matutinâ in solis occasum ingenti utrinque ferociâ & sanguinis effusione pugnatur; ad minus decem & sex millibus interfectis: Cum Princeps, quòd milites itineris longinquitate confecti ulterius laboris tedium sustinere non possent, receptui cænendum jussit. Nunc autem omni aditu auxiliis præsepto, oppugnatione atroci-

or, quam ante, obsessos adorta est; & biduo post captam à Rege *Camaraci* Arcem, ipsa *Audomari* Urbs deditioe in easdem conditiones capta est. His tam crebris præliis & oppugnationibus uterque exercitus labore defatigatus, sese in stativa recepit. Recreati in Campum descendunt. Primum *Aurantie* Princeps † *Caroloregium*, in *Belgiâ* Arcem, arctâ obsidione cum copiis omnibus, mensis sextilis initio circumcinxit. Verùm confestim, appropinquante Duce *Luxemburgiensi*, cum exercitu plusquam quadraginta millium, nondum advectis Principis tormentis, obsidio consilii bellici suffragiis, perinvito Principe, & in sex horas reluctante, soluta est.

† *Charle-roy.*

Anno penè exeunte circa Novemb. initium Marescallus *D'Humiersius* † *Ursidungum Hannoniæ* in inferiore *Germaniâ* Oppidum, cum *Gallico* ardore, tum suo, oppugnavit, &, deditioe permisâ, undecimo die cepit. Ita confecta sunt omnia hujus anni bella; Marte *Gallis* semper favente.

† *St. Guislam.*

Neque

Neque tamen proximo aliâ fortunâ 1678.
 pugnatum est. *Gallus* enim, ut solet,
 primo vere ante avem *Chelidoniam* cam-
 pos circumvolitare cœpit. Idem enim
D'Humiersius, ipso quoque Rege præsentē,
 Non. Mart. **Gandavum*, *Flandriæ* Ur- * *Ghent*.
 bem, circumcinxit; & quarto die urbem,
 tum tertio post Arcem, in deditionem
 cepit. Quo die Marescallus de *Lorge*
 **Hypras* urbem, à *Gandavo* tredecim leu- * *Ipres*.
 cis in occasum distantem, obsidione
 clausit; & quanquam acerrimè defensa
 esset, decimo sexto ejusdem mensis die de-
 ditione capta est. Sext. Maii. Non.
Trajecti ad *Mosam* Præfectus cum qua-
 dringentis Equitibus & quingentis Pedi-
 tibus, quibus *Mellacus* Dux præfuit, † *Le-* † *Leeuw*
vaci Arcem & Oppidum, ipsum *Bra-*
bantiæ Ostium, inopinato insultu expug-
 navit. Cal. Jun. Induciæ in sex septi-
 manas inter *Gallum* & *Batavum* pactæ.
 Interim verò gestum cum *Hispano* &
Germano bellum. Dux itaque *Navaillen-*
sis, Exercitûs *Gallicani* in *Cataloniâ* ad-
 versus *Hispanum* Præfectus, *Puysardum* ur-
 bem obsedit. Quam *Gusmannus*, urbis

Præfectus, *Romanâ* quidem magnanimitate propugnavit; neque de ullis deditio-
nis conditionibus tractare voluit, dum
auxilia sibi subsidio missa, per Tribunum
suum, quem id exploratum, permittente
hoste, emiserat, se retro recepisse nun-
ciatum esset. Ita ope desperatâ deditio-
nem prid. Cal. Jun. injustas condiciones
fecit.

Prælium verò omnium hujus Anni
atrocissimum in *Germaniâ* superiore inter
præstantissimos Duces, *Crequium* & *Sta-
renbergum*, commissum fuit. Cum enim
Exercitus *Gallicus* & *Germanicus*, longo
tempore, paucorum millium intervallo,
consedissent; *Starenbergus*, hujus sæculi
Marcellus, moræ impatiens, impetratâ
ab Imperatore veniâ, cum sex millibus
propius admovit, eidem pugnandi li-
bertate pro arbitrio permissâ. Vir otii
insolens, & præliis assuetus, non poterat
sibi temperare, quin cum exiguo exercitu
hostem provocaret. *Crequius* primùm
parem suorum numerum emisit; his,
cum hostium impetum sustinere non pos-
sent, omnem exercitum admovit. Ali-
quot

quot horis sustinuit *Starenbergus*; tandem multitudine oppressus in castra se recepit. Et cum *Rhenofeldæ* Ponte (isto enim Oppido *Starenbergus* stativa habuit) acerrima pugnae rabies fuisset; hinc, ne in Oppidum hostis irrumperet; inde, ut superato ponte hostis diriperet; magna strages utrinque facta, multis caesis, pluribus demersis, post horam & dimidium, *Germanis* in oppidum coactis, simul hostis irrupit; eo tamen ardore exceptus, ut mox ultra pontem repulsus fuerit. Quo à *Germanis* dirupto, Proelium pari cæde, quanquam longè impari congressu, diremptum est. Proelium certè *Starenbergi*, viri in orbis *Christiani* salutem nati, magnitudine dignum. Nisi enim Optimâ Numinis Providentiâ *Starenbergus* hâc nostrâ ætate extitisset, verendum est, ne magna pars Orbis *Christiani Ottomanico* Jugo succubuiisset; Quippe captâ anno 1683. antequam Exercitus Fœderati coaluissent, urbe *Viennensi*, (quam nemo fortè præter unum *Starenbergum* tandiu tueri potuisset) facilis aditus in omnes *Germaniæ* populos patuisset. Cum verò

operis quotidiani labores per omne Ob-
sidionis tempus ipse mecum animo revol-
vo, non tam rem ipsam contemplari,
quam ad Rei Prodigium stupere videor;
& ferme an somniem necne, quæro.
Cæterum ita omni sæculo factum est,
ut Divinum Numen paucos præclariores
in Terrarum Orbem ad majorem Gloriæ
fortunam immiserit. Ita *Starenbergus*,
quanquam alioqui Vir in se magnus &
gestis heroicis præclarus, tamen nisi ad
istam Præfecturam delectus esset; exigua
suorum pars mortem vitasset; nunc au-
tem immortalis & semper vegetâ victurus
gloriâ interim ipse suæ gloriæ conscientiam
diu superstes fruatur, & hoc exiguum
grati animi pignus pro *Christiani* Orbis
incolumitate oblatum, obsecro, accipere
ne gravetur.

Hæc inter *Gallos* & *Germanos* gesta;
cùm interim inter *Batavos* & *Gallos* om-
nia ad pacem spectare visa sunt. Mag-
næ enim *Britanniæ* Rex Anno 1674.
Jun. 3. Omni *Europâ* bellis funestis un-
dique flagrante, cum se Pacis communis
suasorem & mediatorem injecisset, om-
nium

nium consensu in id Officii delectus est; Quanquam neutra pars minimè in pacis consilia inclinare visa sit. Hinc diuturna, quanta esse potuit, mora, ipsius rei Tractatui injecta. Primùm de Convētus loco disceptatur; & exacto ferme anno, tandem *Neomagi Geldriae*, convenire decretum; Tum biennium in Legationis Apparatu insumptum; tum de Præliminaribus, (uti vocant) de Literis salvi-conductus, de Legatorum titulis, de Congressus Ceremoniis, aliisque ejusmodi. Neque enim ante idus Martias 1677. de pace seriò tractari cœptum. Quo tempore *Gallus*, qui hætenus rem, quantum potuit, protulerat, (ut erat non minus fœderis tractandi quàm belli gerandi peritus, quæ duo maxima sunt Regis & Militis munera) cum *Batarvis* seorsim tractare cœperat. His inter alias pacis condiciones, quas eorum Legatis proposuit, *Trajecti ad Mosam* seu *Mastrici* Oppidum, omniaque illius ditionis, in illorum possessionem, ut amicitiae suæ tesseram, traditurum stipulatur. Interim Urbes obsidere pergit.

Rex

Rex *Angliæ*, cum ita sibi, suoque muneri mediatorio illudum vidisset, & Provincias *Flandricas*, suis finitimas, *Gallicæ* ditioni brevi accessuras; impellente Parlamento (quâ fide, suo infra loco dicemus) Fœdus cum *Batavis* anni insequentis initio percussit.

Id ubi *Gallo* nunciatum est, confestim decimo quinto mensis insequentis ipse ultro conditiones ad Conventum misit; in quas solas se pacturum edixit. In his primùm easdem Fœderatis suis conditiones, quas sibi, postulat; *Sueco*, & Duci *Holstatiæ Gottorpiensis*, loca omnia bello capta restituenda; Episcopo *Argentoratensi* Episcopatus jura; fratri ipsius Principi *Furstinburgensi*, libertatem. Dein sui juris fore, locis quibusdam *Hispano* restitutis, omnem *Burgundiæ* comitatum, *Valencenas*, *Condeum*, *Camaracum*, *Audomarum*, *Hypras*, *Æriam*, aliaque minora oppida; Fœdus si intra decimum Maii pactum fuerit, ratum; alioqui irritum fore.

Cæterùm cum postulatis tam arduis nihil profuisset; (adeò ut mediatores ne quidem

quidem foederatis ex Officio suo afferre voluerint) & omnia in *Angliâ & Belgio* Belli cum terrestris tum navalis apparatu ferverent; Rex *Christianissimus* literis è castris prope *Deinsam* missis Maii 18. *Belgas*, ut seorsim dicto suo audirent, tentavit. Ipsos enim cæteris in pacem procliviores quamplurimis documentis persenserat; non modo per querimonias, quas paulo ante *Hispano & Anglo* deplorassent, se diuturniori bello neutiquam suffecturos; sed per *Beverningum*, Ordinum Legatum; qui clam Legatis *Galliacis Ordines Generales* oblatas pacis leges accepturos indicâssent; modo ne, si recusaret *Hispanus*, iis à devictâ *Flandriâ* periculum esset. Ipse, modo *Neutralitatem* (uti dicimus) profiterentur, eos in pristinam amicitiam se accepturum pollicetur; & quicquid eveniret, se ab omni in Provinciis Foederatis Bello abstineretur. Illi, gratiis humillime peractis, Regis misericordiam per literas complectuntur, misso quoque *Beverningo*, qui ulteriorem ab Rege benevolentiam impetraret. Huic Rex, se latari, quòd animum in pacem

tam

tam propensum ostendissent; quo ut maximum orbi *Christiano* beneficium, ita summam sibi voluptatem attulissent. Nihil sibi magis in votis esse quàm ut sanguinis *Christiani* jacturæ parcatur; maximo itaque sibi gaudio esse, eos eodem pio affectu incensos: Propterea inducias in sex septimanas se permissurum, quo Fœderatos suos in eadem consilia tentarent. Sin hi pacem *Europæ* restitutam nollent, se ab *Batavis* stipulari, eos nullam ab eo tempore belli societatem habere. *Batavi* sociis, quid ipsi facturi essent, indicârunt; & nisi easdem secum pacis condiciones inirent, se sibi seorsim consulturos. Fœderati singuli, Memorialibus die decimo Junii exhibitis, rei perfidiam exprobrârunt. Primùm à *Cæsareæ* Majestatis Legatis intercessum. Eadem acerbè satis per cæteros Fœderatorum Delegatos exprobrata. At pergunt *Batavi*; neque enim res suas ullam pacis moram laturas; aut extemplo conjunctim paciscantur, aut se seorsim mox pacturos. Die vicesimo ejusdem mensis data est altera Collatio, in quâ eadem acerbius

acerbiùs queri pergunt Fœderati; cæterùm omnium acerrime *Lotharingi* Legatus, qui in tam turpes pacis conditiones Serenitati suæ oblatas ejusdem jussu & nomine omnino tractare non sine summâ indignatione recusavit; Fœderatorum simul fidem & religionem obtestatus. Quod tamen si nulla, inquit, sit hominum fides (nullam autem esse, si post tot Fœdera ipse à fociis deferatur) Serenitati suæ longè honestius liberum exilium quàm servile imperium videri. Ordines, nullis fociorum opprobriis & indignitatibus commoti, biduo post Legatos suos pacis Diplomata signare jusserunt. Pace jam inter *Batarum* & *Gallum*, (ut visum est) confectâ, & rebus in *Angliâ* propterea dilapsis, Parlamento Exercitûs dimissionem ab Rege flagitante, subitò cum ad signandum ventum esset, *Gallus* fortè rogatus, quo demum tempore loca ab *Hispano* capta esset dimissurus; Non ante, respondit, quam *Pomeraniæ* Provincia omniaque loca à *Sueco* capta, *Suecico* juri restituta fuerint. Hâc novâ & inopinatâ lege denuo rupta omnia; Fœde-

rati de dimisso *Anglorum* exercitu metuere; si fortè dimissio peracta esset, rem *Flandricam* esse jam planè desperatam; sin in longius prorogetur, hætenus integrum cuique fore sua in pacem postulata afferre. Exercitu fortè per Regis constantiam, & præter *Galli* spem nondum dimisso, rursum crevit animus Fœderatis; ipsique *Batavi* se in Magnæ *Britanniæ* Regis sinum, ut in arcem & tutelam, coniecerunt. Et rescissâ mox omni cum *Gallo* pactione, novum cum *Anglo* fœdus iniierunt; scilicet ut nisi Rex *Galliæ* ante diem Mensis Augusti undecimum pacis conditiones oblatas acceperit, & loca omnia à se capta dimiserit, se eodem die bellum sociale eidem indicturos; neque antequam eum vi & armis in justam pacem adegerint, abstinturos. Cunctatur *Gallus*; moras nectit, nescio quæ remedia, ut tempus lucretur, afferre simulat; cum verò se nihil profuturum vidisset, Legatis *Suecicis* à se orare permisit, ut *Europæ* pacem unius suæ Gentis rationibus anteferet. Non quòd ipsi, quid è re suâ esset, nescirent; sed quod *Batavis* à Fœderis

deris societate abruptis, & *Anglis* ab iis desertis, scirent *Gallum* postea, quas sibi placeret, leges cæteris Fœderatis imperaturum. Id quod ipsi comperuere; cum ipse loca omnia à *Dano* & *Brennoburgo* capta, *Sueco* restituenda jussit. Ita tandem undecimo die serâ nocte pax, separatim à fœderatis tractata, inter *Gallum* & *Batavum* signata est. Horruere Fœderati; res tota in indignationem versa est; acerrimè reclamant omnes; in primis Mediatores *Angli*, qui non modo signare abnuunt, sed nomina sua ex ipso diplomate deleri jubent; quippe se ab Rege suo in conventum missos, ut Generalem orbi *Europæo* pacem, non *Batavis* Singularem procurarent. Et haud ita multo pòst, scilicet vicesimo quinto ejusdem Mensis Augusti, *Laurentius Hidus* ipse Legatus Extraordinarius & Plenipotentarius *Hagam* Comitum ad Ordines questum missus est: Quòd cum bis jam ab Rege suo Auxilium implorâssent; cum pacem, nisi quam ipse æquam censerent, se non accepturos datâ fide convenissent; Cum Rex nullam pacem se

2

ratam

ratam habiturum edixisset, nisi eandem quoque cum *Hispano* pactam; eos clam, furtim, mediâ nocte, sibi & Fœderatis omnibus fidem mentitos pepigisse. Neque locis *Hispano* restituendis vadimonium stipulatos. Novas contrâ *Gallo* leges de *Bellomontio* eidem permittendo indulgisse. His fœdè ruptas esse fœderis secum ab iis postremum icti conditiones; quibus uterque jam *Gallo* bellum inferre devinctus. Si ipsi recusarent, se mox indicturum; adeoque Copias, quantâ potuit festinatione, *Flandriam* deportavit. Ad hæc, *Batarvi* Regi grates pro summis in se beneficiis habere; in se suscipere pacem *Gallum* inter & *Hispanum*, in quas ei placeret conditiones, se pacturos. Si *Gallus* abnueret; integrum postea fore fœdus cum Magnæ *Britanniæ* Rege in eum susceptum; seque, ipso die ad pacem indicto, eidem bellum illaturos.

Sic res omnis tot fœderum religione sacra in ludicrum versa est: Cum pacifcente *Batarvo Hispanus*, cui nullæ per id tempus ad bellandum vires, nullas conditiones recusare potuit. Neque pro-
fecto

fecto ipse, ut res erat, tam sibi pepigit, quàm quas *Batarvus* leges daret, accepit. Ut non tam pacis conventus, quam deditio facta videretur.

Ita foedus, (qualecunque fuit) procurante *Batarvo*, (Mediatores enim *Angli* ab eo munere se abdicassent) 17. Septembris ictum est.

Itaque denique secessu sociorum cœpto, foederati in suam quisque Patriæ defensionem alius post alium dilapsi, optimas, quas poterant, pacis conditiones acceperunt.

Cæterum eventu funestissimo sic accidit, ut quo die signatæ, & mutuo datæ sint inter *Batarvum* & *Gallum* Pacis Conditiones, atrocissimum omnium prælium ab confirmatæ Pacis insciis pugnaretur. Dux *Luxenburgus* diuturnâ Obsidione urbem * *Montium* in *Hannoniâ* presserat. * *Mons.* Obsessi nuncio misso *Aurantiæ* Principi se tantâ rerum inopiâ subactos indicârunt, ut nisi extemplo accurrat, gravissimas deditiois conditiones sibi subeundas. Princeps nihil cunctatus, momento adest; hostem prælii securum, cum loco opportuno, & naturâ munito, castra posuisset,

set, repentino impetu adortus est. Pugna paulo post meridiem cœpta; neque nisi noctis interventu dirempta. Nunquam atrocius dimicatum. Quisque quemque, cum quo fortè contulit gradum, aut obtruncat; aut ab eo obtruncatur. In vestigio mortui sunt, qui occubuerunt. Sine quâvis fugâ aut prœlii inclinatione duodecim mille amplius interfecti.

Verùm longè maxima strages eo aciei cornu, quo steterant *Britanni*. Quippe *Offoriensis* Comes, Illustrissimi *Ormoniae* Ducis filius natu maximus, Patri bellicâ virtute, sicut & aliis, simillimus, *Anglorum* & *Scotorum* sex millibus, in sex cohortes divisus, Imperator præsuit. Pugnandi locum cepit, quo ob aggressus difficultatem maximum ab hoste periculum. Tanto autem ardore adortus est, ut, quam pari pertinaciâ obsisteretur, hostem tamen ipsâ loci opportunitate munitum demum è statione quasi vestigiis excusserit. Ipse suis exemplo prævit; primus omnium hostem aggressus; inter primos Castrorum vallum conscendit. Siqua sit inter suos pugnae inclinatio, advolat, cedentesque

dentesque sui exemplo in aciem acuit.
 Denique, cum pugnatum esset in delectatissimas exercitûs *Gallicani* cohortes; in ipsas Regis Custodias; in proprias, cum ejusdem, tum *Delphini*, Cohortes; & in Cohortem omnium celeberrimam, *Regalem Maritimam* dictam; fieri non posset, quin atrocissimâ utrinque cæde concurreretur. Milites plerique interfecti. Duces pauci evaserunt. E nostris triginta occisi, & par numerus fauciati. Quot ex hostibus, quamquam maximam stragem confessi sunt, nunquam fateri voluerunt. Eâ animi constantiâ Dux fortissimus omne prælium inivit, ut nunquam vivus, nisi victor, sit excessurus. Neque tamen victoriæ magis quàm periculi avidus. Ubi quid magis audendum, id muneri sibi postulavit. In omni prælio semper pars prima & maxima; Nec mari magis quàm terrâ, bellicâ virtute nobilitatus. Primo in *Batavos* bello in omnia prælia se militem honorarium conjecerat. In his tam fortiter & strenuè se gessit, ut Rex eum inter Præfectos Vexillarios (uti dicimus) mox esse jussit. In omni

Classium congressu ipse maximo hosti
semper terrori fuit. Quippe pugna con-
fertâ, mox repentino incurſu in mediam
hostium aciem invecſtus ordines undique
dissipavit; pugnamque adeò è propin-
quo conferuit, ut primo impetu attoni-
tos in fugam præcipitaret. Navem, quâ-
cum fortè congressus est, (quanquam,
ſi penes se eſſet, Prætoriam ipſam adoriri
voluit) aut cepit, aut demerſit. Semper
à prælio primus (Navi quaſſatâ, nun-
quam niſi Victor) in portum conceſſit.
Quâ animi magnitudine ut hostem, ita
ſuos devicit; militum quemque ſibi ob-
noxium & devinctum tenuit: Claffarii
eum cultu quodam ſingulari, tanquam
maris Numen, inſecuti ſunt; (Etenim,
cum Virtute militari, primùm Liberali-
tate excelluit) magna ſtipendia ſibi debi-
ta in eos diſtribuit; ſi quis quid præclare
geſſiſſet, ei, pro re, præmium ex ære
ſuo perſolvit: Tum Hospitalitate popu-
laris, ut qui propriis impenſis menſam,
quam omnibus patere voluit, lautiffimè
inſtructam celebraverit: Denique Urba-
nitate *Tito* charior; inter milites omni mo-
rum

rum facilitate, ut inter socios, versatus; familiaris; placidus; urbanus; cuique, qui insigniùs meruit, amicus; nullâ superbîæ labe (quæ sæpe Nobilitatis nævus) tactus. His virtutibus instructus, non alius militi Dux charior fuit; neque miles tantum alio, quantum ipso duce, confidit, aut ausus est. Ita Belli momenta potissimùm ex Ducis exemplo pendent. Cum ipse nihil non audet, istos quicquam timere pudet. Vir tamen maximus tot periculorum immunis, in ipso ætatis flore, subitò febre tabidâ correptus, cum magno Patriæ luctu, verùm multo majori damno, è terris abripitur.

Sic Bellum fermè bilustre cruento hóc prælio confectum est; & pax tot milium sanguine obsignata, quasi Mars pace jam inceptâ Imperii sui finem appropinquare conscius, hujus Diei cædem ante sibi occuparet. Sub idem tempus erupere conjurationes, *Tekeliana* altera in *Hungariâ*, in *Angliâ Otesiana* altera. Verùm fortasse de istis postea; Interim ad reliqua per *Europam* bella solâ rupti Fœderis triplicis violatione fata retro eundem.

Classium congressu ipse maximo hosti
semper terrori fuit. Quippe pugna con-
ferta, mox repentino incurſu in mediam
hostium aciem invecſtus ordines undique
dissipavit; pugnamque adeò è propin-
quo conseruit, ut primo impetu attoni-
tos in fugam præcipitaret. Navem, quâ-
cum fortè congressus est, (quanquam,
ſi penes se eſſet, Prætoriam ipſam adoriri
voluit) aut cepit, aut demerſit. Semper
à prælio primus (Navi quaſſatâ, nun-
quam niſi Victor) in portum conceſſit.
Quâ animi magnitudine ut hostem, ita
ſuos devicit; militum quemque ſibi ob-
noxium & devinctum tenuit: Claffarii
eum cultu quodam ſingulari, tanquam
maris Numen, inſecuti ſunt; (Etenim,
cum Virtute militari, primùm Liberali-
tate excelluit) magna ſtipendia ſibi debi-
ta in eos diſtribuit; ſi quis quid præclare
geſſiſſet, ei, pro re, præmium ex ære
ſuo perſolvit: Tum Hoſpitalitate popu-
laris, ut qui propriis impenſis menſam,
quam omnibus patere voluit, lautiffimè
inſtructam celebraverit: Denique Urba-
nitate *Tito* charior; inter milites omni mo-
rum

rum facilitate, ut inter socios, versatus; familiaris; placidus; urbanus; cuique, qui insigniùs meruit, amicus; nullâ superbîæ labe (quæ sæpe Nobilitatis nævus) tactus. His virtutibus instructus, non alius militi Dux charior fuit; neque miles tantum alio, quantum ipso duce, confidit, aut ausus est. Ita Belli momenta potissimùm ex Ducis exemplo pendent. Cum ipse nihil non audet, istos quicquam timere pudet. Vir tamen maximus tot periculorum immunis, in ipso ætatis flore, subitò febre tabidâ correptus, cum magno Patriæ luctu, verùm multo majori damno, è terris abripitur.

Sic Bellum fermè bilustre cruento hóc prælio confectum est; & pax tot millium sanguine obsignata, quasi Mars pace jam inceptâ Imperii sui finem appropinquare conscius, hujus Diei cædem ante sibi occuparet. Sub idem tempus erupere conjurationes, *Tekeliana* altera in *Hungariâ*, in *Angliâ Otesiana* altera. Verùm fortasse de istis postea; Interim ad reliqua per *Europam* bella solâ rupti Fœderis triplicis violatione fata retro eundem.

1675.
Julii ini-
tio.

Quanquam enim Australis plaga tot cladibus profligetur, acerbior tamen Belli moles in Aquilonem incubuit. Ubi prima Belli alea inter *Suecum* & *Brennoburgum* de *Pomeraniæ* Provinciâ jacta est. Quâ primo prælio ingens de *Suecis* victoria parta, Tormentis captis, plusquam quatuor hominum mille occisis; cum ex hostibus vix istius numeri pars dimidia cæsa sit. Victor Victum in quinque dies infecutus, eum pene ex ipsis *Pomeraniæ* finibus arcebat. Hæc prima Fortunæ inclinatio. *Suecus* enim, tam fædè rupto triplici Fœdere indignabundus, se *Gallo* belli focium adjunxerat: Ut itaque alter Bella per Austrum ubique intulit; Ita per Aquilonem alter. At impari fortunâ. Quippe amissâ *Brennoburgo Pomeraniâ*, & *Dano Scaniâ*, de Imperii summâ, nisi victoribus intervenisset *Gallus*, desperatum fuisset. *Danus* & *Brandeburgus* copias conjunxerant, præclari Imperatores ambo, qui ipsi suis Exercitibus præfuere, belli peritiâ juxta & virtute validi. Hi *Suecorum* fines ex adversis partibus ita attriverunt, ut ante belli exitum

exitum pene in ipsius Gentis visceribus *Nov. 10.*
 dextras junxissent. *Brandeburgus* * *Vol-* * *Wolgast-*
gastiam, munitam *Pomeraniae* citerioris
 Urbem, & *Suecici* juris, intra decem dies
 per deditionem occupavit. Quo eodem
 tempore *Danus* † *Wismariae*, munitissi- † *Wismar.*
 mam Ducatus *Meckelburgici* Urbem, ob-
 fedit. Et cum solito obsidionis apparatu
 tam prope Urbem appropinquasset, ut
 universâ virium omnium concursione
 adoriri posset; invicto animo & tenta-
 vit & effecit. Nempe mediâ hyeme,
 vallis aquâ impletis, continuis pruinae
 & nivis imbribus, nocte illuni, Rege
 Duce & Auctore, eâ ferociâ in munitio-
 nes insultum fecit, ut intra duas horas
 defensoribus deturbatis, & occupatâ
 Turrium maximâ, obsessi in deditionis
 conditiones petendas miserunt; quibus
 datis, Rex postridie urbem occupavit.

Anni insequentis exitu cruentum & 1676.
 atrox praelium, prope Urbem *Scanorum*
Lundinum, commissum est. Is enim
 Borealium mos est, hybernâ quoque
 tempestate in Campum proficisci; cum
 flumina & ipsa maris aestuaria gelu ob-

firmata opportunum exercitibus transi-
tum præbeant. *Danus* urbem *Scaniæ*,
Malmogiam, olim *Danicæ* ditionis, sed ab
Carolo Gustavo, *Suecorum* Rege, anno
1658. subactam, per aliquot menses
arctâ obsidione clauferat. Ad obsidio-
nem liberandam *Suecus* tandem cum ex-
ercitu viginti millium accurrit. Primâ
luce ad hostis Castra pervenit; & sini-
strum cornu adortus est. Acriter ali-
quandiu pugnatum; at tandem cesserunt
Dani. Equites in fugam coniecti; pedi-
tum pars maxima cæsa; Tormenta capta.
Interim dextro *Danicæ* aciei cornu, cui
Rex ipse cum Fratre *Georgio* Principe præ-
fuit, sinistrum hostis cornu aggrediente,
omni pertinaciâ pugnatum est. Prælium
in aliquot horas anceps erat; tandem verò
Sueci, impetum non ferentes, in fugam
præcipitantur. Capta non modo hostis
tormenta; verùm & sua recepta. Cam-
pus *Danis* occupatus. Alteri cornui sui
colligendi facultas data. Hinc atrocior
pugna renovata; neque ante noctem di-
rempta. Ita pari utrinque cæde disces-
serunt; cum ante Solis Occasum sua *Sueci*
Tormenta

Tormenta recepissent. Rex *Danorum* per omne prælium, non modo Imperatoris expeditissimi, verum & militis officio perfunctus est. Undecies propriam cohortem in hostem duxit; & Frater Princeps *Georgius* nimis acri pugnandi ardore in confertissimam hostium aciem inVectus, ab hoste obsessus, ægre tandem se ad suos recepit. Si quis hujus truculenti prælii fructus fuit, penes *Suecos* fuisse videtur, quòd obsidionem liberassent. Alioqui plusquam decem hominum milia nulli emolumento jugulantur. Quamquam & proximâ æstate eadem belli alea jacta sit. Mense Quintili, iterum profligatâ sinistrâ *Danorum* acie, Rex ipse Jul. 23.
1677. dextræ Præfectus rem inclinatam in integrum restituit. Hæc terrâ gesta; at mari fortuna in *Danos* proclivius inclinata. Paulò enim ante, circa ejusdem mensis initium, Classibus quoque concursum. *Suecica* triginta sex navium; *Danica*, viginti quatuor; Diu de venti beneficio luctantur, quod ab hoste occupatum, cum *Danus* occupare non potuit, per mediam hostis aciem perrupit; Duce

Fuella

Juella Classis Admirallo, viro pariter rei maritimæ peritiâ, & virtute bellicâ inclyto. Neque modo hostium ordines rupit; sed ventum iis præripuit. Et quanquam longè numero impar, eâ virtute & arte rem gessit, ut viginti & unâ hostium Navibus deletis, cæteris in fugam versis, victor in portum redierit spoliis navalibus onustus. Per idem forte tempus urbs *Stetinum*, *Pomeraniæ* caput, *Brennoburgo* obfessa, in sui defensione *Crequianam* & ferè *Saguntinam* constantiam superavit. Ante oppidum confedit Jul. Idibus; & quòd permunitum esset, solito atrociori oppugnatione adortus est; longè tamen majori impetu ab obsessis repulsus. Excursiones indies factæ; opera continenter turbata; ignes munitionibus subjecti; Castrorum Fossæ aggere expletæ. Omnia tentârunt, quæ ab hominibus expectanda fuissent, jurejurando adactis se prius mortem quàm ullas deditionis condiciones subituros. Quamplurimæ intus munitiones extructæ, ut exterioribus captis, Urbs alteris interioribus oppositis defensa esset; & ipsis ædium ruinis in turrium altitudinem

altitudinem aggestis, quæque domus Arx
 facta sit. Ita multarum urbium obsidi-
 ones in unâ hosti obtulerunt. Hostis
 munitiones adversas circumstruxit; his
 Tormenta septuaginta amplius imposita,
 quibus ingentes ollas pulvere sulphureo
 foetas die noctuque in urbem explosère.
 Unde funesta undique incendia; Urbs
 brevi tempore in cineres redacta, & suis
 ruinis sepulta. Interim major in oppi-
 danis quàm militibus animi firmitudo.
 Si quis de deditioe verba faceret, mox
 transfixerunt. Ipsum Præfectum, ne
 quas condiciones aut mitteret aut accipe-
 ret, jurejurando adegerunt; ipsique suâ
 vice custodias & præsidia egerunt. Fama
 est, cum oppidano cuidam stationem in
 muris tenenti Uxorem & Liberos sulphu-
 reâ olla interfectos ab servo nunciatum
 esset, eidem, ut decoram eorum sepultu-
 ram curaret, imperasse; se stationem non
 relicturum; facilius suam pro patriâ mor-
 tem obire, quam de suorum nece nun-
 cium accepisse. Demum *Brandeburgus*,
 cum nulla auxilia obseffis summissum iri
 intellexisset; & urbem suis ruinis sepul-
 tam

tam transfugæ nunciâssent; misericordiâ commotus honestas iis deditiois conditiones ultro misit; posthæc, si abnuerint, extrema omnia comminatus. Ipsi, gratiis Electori pro summâ suâ benignitate relatis, obsecrârunt, ne quam deditiois mentionem ingereret, quippe se jurejurando, ne faciant, devinctos; neque tamen in extrema reductos tam generosi Victoris clementiam desperaturos. Portis itaque diruptis hiatum aggere oppleverunt; muris sæpius per cuniculos sulphureos ad sexaginta pedes quassatis. Hostis per hiatum impetum fecit; Oppidani sua pectora pro mœnibus opposuere; adeoque præter spem resistunt, ut hostem retro in ruinas exturbent, perterritos & trepidantes in ipsa castra insecuti. Hiatus iterum iterumque aggere in altum congesto implent. Hostis tot præliis & oppugnationibus defatigatus à *Dano* auxilia sibi summitti impetravit. Hi cum accessissent, *Brennoburgus* opera omnia universæ virium omnium incursum comparata habuit; abstinuit tamen, virorum tam fortium misertus. Eos itaque denuo minis aggressus

aggressus est, ni dederint, extrema omnia passuros; se hæcenus honestissimas conditiones permisisse. Diu immoti restiterunt; Dum sulphurei pulveris caritate inermes facti, Legatos de deditioe paciscendâ miserunt. *Brennoburgus*, generosi maximè spiritûs animique Princeps, ultra quod petierunt, permisit. Iis non modo privilegia à *Sueco*, cui belli jure accesserunt, concessa reliquit; verùm vetera ista, quæ sub suis Principibus, *Pomeraniæ* Ducibus, habuere, summâ indulgentiâ renovavit. Piscandi quoque libertatem, nullo vectigali superimposito, in decem annos dedit; neque quicquam victis imperavit, nisi ut incolæ Ecclesias Parochiales ædificarent. Ipse Cathedralē se propriis impensis extructurum pollicetur. Victoriā profectò tanto Imperatore digna; non modo corpora, sed animos devicisse. Ast hominum magnanimitatem complexus est; tales subditos sibi optavit, non dubitans eos fidem inexpugnabilem præstituros. Obsidionis initio tria militum millia fuere, præter immensam civium multitudinem; qui
autem

autem post deditionem excefferunt milites, ij non amplius ducenti fuere interfecti ad duo millia & trecentos; cæteri vulneribus à profectione detenti; quot autem Oppidani perierunt, cum ii maxime urbem defendissent, eorum census ex militum numero putandus est. Hostilis exercitûs plusquam dimidium occiderunt; ipse hostis duodecim millia interempta fatebatur. Cædes, ut quæ maxime unquam facta ex ultimâ veterum Annalium memoriâ, traditur; qualis tamen inter hostes, qui utrinque eo animo congressi sunt, aut vincere, aut pulchrè mori.

Jan. 15.
1678.

* Isle of
Rugen.

Proximo anno varia & mutabilis Belli fortuna fuit. Primo vere comes *Coningsmarkus*, Exercitûs *Suecici* Imperator, repentinam exscensionem in **Rugiam, Danicæ* Ditionis Insulam, fecit. Quæ cum noctu tentata sit, sine quâvis ab hoste belli securo molestiâ Equitum duo millia, Peditum tria in terram exposuit *Coningsmarkus*, & Castris positis *Danos* in prælium, cum vix hostem in Insulâ esse crederent, provocavit. Quod ubi commissum,

sum, accidit, ut primo circumactu *Danorum* Imperator *Rumerus*, globulo confossus, in utriusque exercitus conspectu decideret. Hinc *Dahis* tumultus & trepidatio; *Suecis* alacritas & fiducia. At funestissimum *Danicæ* rei contigit, quòd, cum exercitus ex variis nationibus conscriptus esset, Duces de Imperatoriâ potestate inter se pugnarent; Quo *Suecis* animadverso, eos, validâ impressione factâ, extra ordines excusserunt; tum fractos & quidem attonitos, acrius irruentes in fugam conjecerunt. Capta tormenta & impedimenta. *Danorum* septem millia fuere; verùm, cum insulâ inclusi essent, aut capti aut cæsi omnes; nisi Ducum pauci, qui cymbis arreptis se fluctibus permiserunt. Hâc maximâ præter spem fortunæ benignitate, ita *Suecis* creverunt animi, ut mox ante *Christiansstadium*, Oppidum permunitum, in *Blekingiâ*, Provinciâ juris *Danici*, cum Apr. 15. omnibus copiis considerent; quam tandem post longam obsidionem, & omnem expugnandi apparatus, deditone ceperunt.

Hic

Hic autem *Suecicæ* fortunæ, tam prope ab initio, exitus. Mense enim insequente *Danus* & *Brandeburgus*, variis in locis, exscensum repentinum in *Rugiam* Insulam fecerunt. *Sueci* hostium frequentia & multitudine perterriti in oram maritimam confugientes, * *Sundin* *Pomeraniæ* cymbis & paronibus trajecerunt. Pars magna fluctibus absumpta; amplius mille hominum capti; equorum ter mille. *Brandeburgus* extemplo *Sundin* insequitur: Urbem antè obsedit; & altero post mense (quanquam ad extremum *Coningsmarkus Crequianâ* constantia contra coluctatus sit) deditione occupavit. Inde postremò † *Viritium* profectus obsidione per deditionem cepit. Ita jam *Pomeraniæ* omnis potitus; hæc enim Urbs ultima in illius potestatem pervenit.

* *Stralsund.*

† *Gripswald.*

1679. Anno insequente, incursione in *Prussiam* factâ, *Suecos* triplici prælio fudit; & pene deletò omni hostis exercitu, è provinciæ finibus cum atroci fugientium cæde ejecit. Rebus *Suecicis* jam pene in desperationem delapsis, rursus assurgit Rex *Christianissimus*, nullam se foederis nuper inter

inter *Europæ* Principes percussi rationem habiturum inquiens, nisi Rex *Sueciæ* in easdem Pacis conditiones accipiat. Proinde postulat, ut *Brandeburgus*, quas urbes *Pomeraniæ* acceperat *Sueco* restituat; sicut ipse à se captas in *Flandriâ Hispano* restituerat. Obsistit *Brandeburgus*; insistit *Gallus*; &, ni statim fiat, in illius Dominia incursum. Interim, dum de Pacis conditionibus tractandi facultas esset, pactæ sunt ad sex menses eodem Intercessore Induciæ. Cunctante *Brandeburgo*, & Induciarum tempore exacto, in *Marcomannos Brandeburgicæ* ditionis, expeditionem fecit. Quo factò *Brandeburgus* ante belli fociis desertus, & hosti impar solus, libenter oblatis pacis leges accepit; nisi quòd solam urbem *Stetinum*, quæ tanti constitit, in tot laborum præmium retinere colluctatus sit. Nihil remisit *Gallus*, sed restituenda omnia, ne ungulam quidem relinquendam. Ita Princeps maximus, necessitate adactus, post tot belli labores nullum aliud operæ præter ipsos labores pretium retulit.

Jamque *Danus* in Bello solitarius super-
fuit; & quanquam eodem tempore per
Legatos cum *Suecis* de pace tractaret,
colloquium sine exitu fuit. *Gallus* enim,
ni statim Bello absisteretur, Exercitum
è *Marcomanniâ* in Comitatum *Oldenbur-*
gensem, *Danici* juris, depopulatum profi-
cisci jussit. Quo non tam pacem pepi-
git, quàm imperavit. Ita Rex maximi
spiritûs eâdem, quâ *Brennoburgus*, necessi-
tatis lege constrictus, quâ animi irâ &
indignatione deditiones pactæ sunt, fœ-
dus percussit. Cæterum hi duo fortissi-
mi in Bello Principes, & jam propriâ
virtute Orbis Aquilonaris Domini, post-
hæc atrocius in socios quam in hostem
invehuntur; codicillis emissis, quibus
sua cuique perfidia perjurique pietas ex-
probratur.

Feb. 22.
1679.

At in hâc Belli societate Fœderati non
modo sine Sociorum suffragiis, verum
contra eorum obtestationes continenter
factas, paciscuntur. *Brandeburgus* enim
per Legatos *Ratisponam* missos, quâ urbe
Imperii Comitia celebrantur, per Religi-
onis, per Gentium, per Belli, per Fœ-
deris,

deris, per Imperii jura paci sine suo consensu initæ obtestatus est. Id enim per fœderis sacramentum non licere; penes conventum esse, quicquid pactum est, rescindere; se exercitum viginti & octo mille hominum in *Germaniam* pro Jurisdictionis Imperialis defensione deducturum: Turpe esse jam fracto & penè victo hoste, conditiones tam abjectas & iniquas accepisse. Comitia diu assensum distulêre, tandem verò ipsa quoque necessitatis imperio succubuêre. Idem ad *Belgas* irâ incensus in hæc verba scripsit; se, dum calamitosam Rerum vastationem per Dominia suæ ditionis, quæ in Circulo *Westphalico* sita sunt, intueatur, non tam hostem, qui bellum intulit, culpâre, quam sociûm destitutionem, quorum gratiâ hæc omnia sibi acciderunt, execrari: Qui cum se oppressum intellexissent, non modo nulla summisserunt auxilia, sed socio Belli hosti planè prodito, pacem inierunt. Ita omnis Belli moles, cujus ipse pars nulla fuerat, nisi quòd miseræ eorum conditionis misertus pereuntium subsidio subvenisset, in se incubuisse.

buisse. Eorum imprudentiam se mirari; quod nequaquam solliciti, sed potius spectaculo læti, ipsius ruinam conspexissent (quanquam summis laboribus, periculis, impensis eos ab præsentē interitu servasset) tanquam dignam operis & officii tam malè collocati mercedem: Sibi nausæ & stomacho esse, de singulis, quæ, quòd ipsos perire nollet, passus est, conqueri; Quâ scilicet rerum desolatione, ipsis eorum exercitibus inspicientibus, Ducatus *Clevenfis*, & *Marcomanniæ* Provinciae, *Ravenspurgæ* & *Mindæ* Urbes, ipso longinquis in Aquilone bellis occupato, devastati: Se de his rebus crebrò per Legatos, per literas conquestum; saltem ut nisi auxilia ab iis impetraret, amicos haberet, qui miserum consolarentur. Ipsos contrà, quasi insolentiores aut propriâ astutiâ, aut Socii, imò Soteris, miserâ facti, Responsi honorem abnuisse. Cæterùm si quod sit hominis grati officium, homines mercenarii nesciunt; sat eruditi sunt lucri æstimatores. Secum itaque reputent, an ipsum omnes belli impensas solvere par sit; in quod bellum

bellum modo, ne ipsi penitus interirent, se ipse implicuit: Non satis putant eum Perfidorum causâ Terras amisisse, nisi ærario ad imum exhausto in summæ paupertatis luctu sit posthæc victurus? Se tam fœdas indignitates non laturum ne nesciant, has literas dari ægre à justâ suâ Indignatione impetrâsse; semper se eorum technas in memoriâ habiturum. Fœderis ab iis impiè violati Jura & Religionem postulaturum; & nisi submisè & honorificè Dignitati suæ satisfecerint, se sibi & Posteris tanti sceleris ultionem servaturum: Interim Deum Optimum Maximum supplicari, ut eos posthæc à Bellicis angustiis, & hostilibus incurSIONIBUS incolumes tueatur; ne serò nimis, quæ sit imprudentia, discant, socios fidos, à quibus servati sunt, illulisse.

Quid ad hæc *Belgæ*, nisi putidè se beneficia magna ab eo accepta grato animo recolere; præsentem illius vicem, tanquam si sua sit, dolere; verùm eos excusaret, implorare, quod pacem in eas conditiones, quas pacti sunt, iniissent; id solum rerum necessitate adactos fecisse; ni-

mis grave belli onus; populum stipendia solvendo non esse; denique nisi datâ pace, Commerciorum lucra in alias terras migratura. Illius itaque veniam deprecantes omnia posthæc fidei & amicitiae officia eidem præstituros pollicentur. His responsum; Hæccine *Belgica* fides, Jura omnia, humana, divina, unâ necessitatis lege conculcasse! Quorsum Juramenta? Quorsum Fœderum Religiones? Quorsum invocata Numinis ultio, si quâcunque rerum conditione obligare celsâssent? Quâ aliâ de causâ fidei humanæ Religionis Sacramentum adjectum est, nisi ut nulla fraudi quovis excusandi obtentu facultas detur? Si quoties rerum Necessitas obtendi posset, irrita fiat omnis jurisjurandi Religio, mehercle non alius pretii sunt alia omnia, quàm Amantium (ut aiunt) Juramenta. Quæ autem sit ista tam dura Necessitas, ut Diis omnibus dominetur? Scilicet belli angustiis & difficultatibus premebantur. Quasi Bellum quid aliud sit, quàm periculorum, laborum, vectigalium onera & æumnæ. Annon eâdem necessitate Socii omnes, solum, quod
 2
 eorum

eorum subsidio pervenissent, laborarent?
 Et nisi ante eandem subire secum statu-
 issent, non esset quod Bellum inirent.
 Verùm si quis Sociùm suam necessitatis par-
 tem excusserit, durius in aliorum humeros
 incumbit; quantum minuitur Sociorum
 numerus, tantum crescit cujusque onus.

Ita, dum omnes se subduxerunt, pe-
 nes hunc unum Principem & *Danorum*
 Regem, solum quòd fidem ad ultimum
 præstitissent, omne Belli periculum de-
 volvitur; quod tamen ipsi neque susti-
 nere neque vitare poterant. Ita quidem
 se Principi excusatos habuere, quòd se è
 belli periculis, illius ruinæ pretio, rede-
 missent: Quanquam ultima apud eos
 Necessitas in Lucri ratione putetur. In-
 ter arma non tam bene mercaturæ vaca-
 bat. Cum itaque totum Orbem ipsi in
 Bella & Discordias pertraxissent, quis pe-
 reat sociusne an hostis, sui nihil referre
 putant; modo ipsi ampliora quæstûs
 compendia adipiscantur. Tam profana
 res est Imperii Democratici licentia, ut
 omnia, nullâ pudoris, nullâ Religionis
 ratione, habitâ, audere sustineat. Cum

enim in multos crimen divisum sit, dum universi peccant, sunt singuli infontes. Quisque perinvitus & reluctans rem fieri voluit; sed pars melior majore victa est. Qui alioqui fieri posset, ut cum Patriâ suâ pene amissâ omnis *Europa* in arma concurrisset, Fœdere inter se inito, se ea nunquam nisi iis in integrum restitutis exuturos; Jurejurando dato, neminem nisi communi omnium Consensu pacem icturum: Hi tamen, simul ac se alienis laboribus satis incolumes perspexissent, omnium primi socios, ipsorum modo causâ bello implicitos, derelinquant. Cæterum eâ fraude factum est, ut quæ necessitas ab ipsis falsò obtenta esset, cæteros reverâ oppressisset. Quippe sine eorum Auxilio Bello *Flandrico* prorsus impar *Hispanus*. Neque Imperator, *Hungarico* jam Bello distractus, sine utriusque auxiliis utrumque bellum sustinere valuit. Cum itaque hi cum hoste pacisci adacti sunt, fracti sunt omnes Societatis consortes; & qui mansere, hosti adeo prorsus obnoxii, ut, quas conditiones ipse imperaverit, sint subituri. Ipse autem nihil minus quàm victoriarum
2 omnium,

omnium, quas obtinere, præmia victis restituenda iussit. Ita illustrissimum Imperatorum Par ineluctabili necessitatis telo ictum, è bello animis invictis, sed indignatione fauciatis, excefferunt.

Hæc communis in Fœderatos omnes mala fides; at propriè in *Hispanos* multò fœdior. Quippe per fœderis leges *Trajecti* ad *Rhenum* seu *Mastrici* Oppidum icti *Hispano* erat obventurum; verùm *Belgæ*, pace primum à se pactâ, sibi à *Gallis* traditum acceperunt. *Hispanus* sibi ex fœdere dedendum postulat. Illi æquore surdiores ad omnes querelas obmutuere; tandem verò, quasi verberibus icti & laceffiti, rupto pertinaci decem mensium silentio, responderunt; Magna sibi stipendia ab *Hispano* pro nuperâ in *Messinam* expeditione deberi; Tum quoque *Aurantia* Principi ingentem Pecuniæ vim pace *Monasteriensi* majoribus suis ab *Hispano* pactam nondum fuisse persolutam. Ad hæc; *Hispanus*, non è fœderum fide aut dignitate esse, eorum obligationem rebus tam alienis & longinquis abrogari. Id si fiat, incassum icta omnia;

nia; nullam enim Rempub. esse, quin quæ in finitimos rationes aliquas non falsidatas, aut nunc aut olim habuerit. Verum se tantum ab crimine de pecuniis repetundis abfuisse, ut Principi annum quinquaginta mille coronatorum stipendium ultro solvisset; eidemque centena millia qualibet Classis Nummariæ profectione dedisset; & si placeret, daturum stipulaturus. Si quæ sint stipendia pro expeditione nondum solutâ, debiti rationes modo exhibeant; ipsum soluturum; denique, monet, ne nugis & ludicris sanctissimas fœderum leges irritas factum irent. His aliquid obnunciatum est, nunquam autem in lucem emissum; verum quicquid fuit, Legatus *Hispanus*, antequam abiret, summâ animi indignatione rei iniquitatem detestatus est. Et cum mos Gentium sit, Legatis discedentibus munus aliquod magnificum largiri; ipse oblatum cum sputo aspernatus Fœdifragos cum pecuniâ suâ justæ Numinis ultioni devovit.

Verum omnium maximè dolendum est, & fœdissima quidem in fœdus macula,

cula, quòd *Lotharingus*, qui inter primos Fœderi accesserat, è pacis beneficio exclusus esset. Quippe Vir maximus omnes Pacis conditiones nisi restituto paterno Imperio vel audire dedignatur. Cum enim Fœdere inter Imperatorem & *Gallum* percusso, Ducatum quidem ei restitui paciſcuntur, modo *Nanceium* urbs, ipsum *Lotharingiæ* Caput, & Ducis sedes, *Gallicæ* Ditionis maneret; Dein vias Leucæ dimidium latas ex *Galliâ* in *Nanceium* sterni, è *Nanceio* in *Germaniam*, easque sub unius *Galli* imperio fore: Quibus conditionibus Dux hostem in ipsâ Patriæ viscera validissimâ Arce munitum accepturus erat, & Patriam omnem *Gallorum* incursionibus nudaturus; Quippe si exercitus istâ viâ transiret, sibi integrum non esset, per Pacis leges impedire. His *Lotharingus*, cum militari indignatione; se quicquam regiâ majorum dignitate cessurum putant! Patriam potius nunquam conspecturum. Et per legatos malle, edixit, omni imperio exui, quàm quod integrum à majoribus acceperat, concisum & imminutum posteris tradere;

tradere: Precarium & prorsus Tributarium esse Regnum alterius nutui obnoxium. Conditiones tam iniquas nunquam ante, nisi desperatis, aut impositas aut acceptas. Itaque crebrò ipsum Imperatorem, Conventum Legatorum *Noviomagensem*, Comitia Imperialia, contra pacem obtestatus est. Et quo tempore signati sunt & mutuò dati pacis codicilli, præsens in Conventu ipsius Legatus libellum obtestatorium coram exhibuit.

Ita Vir magnus, pari animi moderatione & magnanimitate, exilium honestum maluit, quàm Imperium servile. At tanto Imperatori omnis Terra non modo Patria est, sed & Regnum. Viro forti pro sceptro gladius, galea pro diademate, ipsum pectus Cohortes Prætorianæ. Quis enim Regum ampliori gloriæ & dignitatis fastigio quàm ipse vixit? Quis tantâ potestate enituit? Quis majora gessit? Ita profecto Orbis *Christiani* salus ab eo pependit, ut omne *Europæ* Imperium, si minus adipisci, saltem meruisse visus sit. Sic procurante immensâ Numinis Providentiâ, ut unius infortu-
nio

nio omnis *Europa* servaretur, & forte perpetuâ servitute liberaretur. Ipse enim ita potestatem *Ottomanicam* fregit, ut posthæc nulli *Europæ* formidini futura sit. Ita major Imperio amisso Imperator factus est; quo nobilius sit multa conservâsse Regna, quàm unum administrâsse.

Denique, singulari animi moderatione, prudentiâ & virtute maximos Regum *Europæorum* Titulos in se cumulavit; Princeps maximè *Catholicus*, *Christianissimus*, Fideique Defensor Inviçtissimus.

FINIS LIBRI SECUNDI.

Reverendi

Reverendi admodum in CHRISTO Patris,
SAMUELIS PARKERI,
EPISCOPI non ita pridem *Oxonienſis,*
De REBUS ſui TEMPORIS
COMMENTARIORUM
LIBER TERTIUS.

E Fœderatis unus omnium ex bellis belli fructum cepit *Aurantius*. Ipſe enim Conjuratione *Loveſtenianâ* non ab ſummâ rerum modo, quæ penes Majores fuerat, ſed ab omni Reip. adminiſtratione ejectus, eandem cum Patribus dignitatem, & quidem ampliorem, adeptus eſt.

Guilielmus, eo nomine ſecundus, hujus Principis Pater, (qui nomen patrum ſacro fonte accepit) annis quatuor & viginti natus, ſæculi quinquageſimo, immaturâ morte, neque ſine veneni ſuſpicionē,

spicione, excessit. Ipse enim, cum Factio Democratica in *Hollandiæ* Provinciâ in dignitatem suam moliri cœpisset, Urbem *Amstelodamum*, mense Julio exeunte, inopinatò aggressus, factionis Principes in Carcerem *Lovestein* dictum, coniecerat; (unde postea factioni nomen) mox, ineunte Octobri, morbillis è vitâ tollitur. An veneficâ manu, an fato suo, (cum temere nimis in Principum morte veneficii fama jacta sit) puto temerarium definire. Conjurati ejus morte in libertatem restituti, cum jam neminem, qui eorum conatibus obnifum iret, haberent, consulta omnia in exitum perducere festinant. Princeps enim uxore gravidâ decesserat; quæ quanquam prolem masculam enixa sit, tamen antequam adolesceret, nedum ad maturam ætatem perveniret Infans, quicquid animo volvebant, confectum habere rati sunt. Primum itaque Infante in fasciis vagiente, fœdus in hanc præcipuè conditionem cum *Cromvellido* percussum; modo ne *Aurantiis* in majorum dignitatis fastigium restituatur: Mox *Celsitudinis* Titulum ab eodem Ordinum decreto

decreto abrogari placuit. Tum militaria Signa & Tropæa à majoribus ab hoste in bello capta, & in publicis per urbes locis suspensa ubique sublata; ne quod superesset Genti *Aurantia* meritorum monumentum. Verùm Magnæ *Britannia* Rex, anno seculi sexagesimo per *Bataviam* ad paterna Regna proficiscens, pro Nepote apud Ordines intercessit, ut iisdem honoribus, quibus majores, ornaretur. Ipsi simulate annuerunt; id, quam primum in annum ætatis decimum octavum adolevisset, se facturos polliciti. Principis Mater in Patriam cum Fratribus profecta filium in *Joannis Devitsii* curam & disciplinam tradidit; quo virum in Factione principem tantæ fidei gloriâ & honore devinciret. Anno sexagesimo sexto bellum inter *Belgas* & *Munsteri* Episcopum gestum est. De *Belgici* Exercitus duce disceptatur.

Aliæ Provinciæ *Aurantium*, sedecim jam annos natum, (potissimum *Zelandia*, quæ semper integerrimam *Aurantiorum* Genti fidem præstitit) si minus in Imperatoris Officium ob ætatem, saltem in illius

illius titulum & honorem, elegerunt. Una restitit *Batavia* Provincia; quæ omnibus potentior, exercitûs præfecturam *Turino*, Duci quidem celeberrimo, sed viro extraneo, tradi voluit.

Anno insequente ferme adulto, cum *Aug.*
jam ad decimum & octavum ætatis an-^{1667.}
num Princeps appropinquasset; Edic-
tum, quod Perpetuum appellârunt, de
abrogandis Gentis *Aurantiæ* Officiis sci-
vère. Hæc tria sunt.

Summa in Rep. Præfectura: in omni bello cum terrestri, tum maritimo, quamdiu quisque vixerit, Potestas Imperatoria.

Hæc solo Ordinum arbitrio conferri placuit; nemini in vitam permittenda; neque omnia uni, sed in plures singula partienda.

Lex jurejurandi religione sancita; neque quis in publicam administrationem accipiendus, antequam jurejurando se eidem obsequium præstiturum devinxisset. Quâ unâ lege, omnem *Aurantii* Auctoritatem in perpetuum sustulerunt. Populo ad tantam indignitatem fremente,

P

Principi

Sept.
1668.

Principi sedes in Generalibus Comitibus permissa est, ut ipsum quoque ejusdem juramenti religione illigarent, Zelandia hæc *Bataavorum* in virum Principem procacitate permota, ipsi ultro istius Provinciae Procerum Principatum detulerunt. Quo delato honore, summam potestatem, cum in ipsâ Provinciâ, tum in Generali Ordinum Concilio consecutus est.

Accidit anno post septuagesimum secundo, ut Rex *Christianissimus*, foederatarum Provinciarum fines ingressus, repente, & spe prius, in ipsa Gentis viscera penetrasset. Urbes enim, quas *Batavi* plurimum annorum obsidionibus ab *Hispano*, ceperant, uno quasi alterove die expugnavit. Ad suas ipse victorias obstupuit; factum vix credidit, quod fecit; neque se in prælium cum hoste, sed in liberam Terræ possessionem pervenisse putavit. Neque profectò ea res mirabilis. Quippe à Conjuratis (penes quos in id tempus rerum summa erat) militum delectus dilati; ne fortè *Aurantie* Principi potestas Imperatoria sit obventura. Dein tandiu cum Gallo de

pace per nugas tractârunt, ut ipse tandem omnes conditiones aspernatus, repentino impetu, antequam bellico apparatui accingi poterant, cum ingenti exercitu in eorum fines irrupisset. Ibi munimenta per longam pacem semirutâ; Armamentaria non ad dimidium plena; miles belli rudis & inexpertus, disciplinæ & exercendi insoletis; neque qui stationibus sufficerent, quorum propugnationi destinati erant.

Funeſtissimè autem *Batarvis* evenerat, quòd eodem tempore cum *Anglis* bellum per mare gerentes, delectissimas copias in Classem misissent; multo Imperii per mare quàm terram avidiores. At maxima labe, quòd nullus Exercitui Imperator præesset. Inde omnia confusè, sine ordine, sine consilio gesta. Hiscæteræ Provinciæ percussæ *Aurantium* Imperatorem postularunt. Una diu restitit *Batarvia*; tandem verò multitudine expugnata, cum in imperii dignitatem admiserunt, sub quatuor tutoribus ex se delectis, penes quos omnis belli potestas foret. Princeps imperium, quaecun-

que, accepit; & confestim ad exercitum profectus est. Censu capto, milites non amplius decem & septem mille fuere. Quo tempore Urbs *Wesalia* arctè ab *Gal-
lis* obsessa est. Præfectus subsidia ab novo Imperatore petit, ipse Rem ad Tutores defert. Ipsi militiæ imperiti; neque quicquam per se temere definire ausi; Ordines deliberatum mittunt. Interim urbs capta est.

Ita cum trimestri spatio *Gallus*, captis per fines munimentis, locos interiores, & minus munitos, esset pervasurus; *Batavi* exercitum in Provinciæ suæ tutelam, quasi de reliquis aut desperatum aut nihil curatum esset, retro ire jusserunt. In his Patriæ cladibus populares (ut solet) tumultus exciti. Hominum vana affingentium undique fit concursatio; insani mulierum ploratus; matronæ criminibus passis in publicum effusæ; manus in cælum supinæ; Denique communis omnium in Magistratus, qui rem tam segniter gesserant, ira & indignatio. In his præcipuè passi sunt *Devitfi* fratres, qui diu omnem ferme Reip. administra-
tionem

tionem invaserant. *Foannes* potissimum, natus major, Dictatoris potestate sibi arreptâ, Consulta quatuor animoolvebat: Primum, *Angliam* adeo per mare profligandam, ut posthæc non *Leges Batavis* dederit, sed ab ijs acceperit: Dein, *Aurantiorum* Gentem omni potestate exuendam: Tum, unam *Hollandiæ* Provinciam sex aliis fœderatis imperaturam: Postremum, se omnia in *Hollandiâ* pro arbitrio facturum. Ita vulgò per jocum Rex *Hollandiæ* appellatus est. Cùm verò *Angliam* primum delendam censuisset, ipsius potissimum consilio Bella navalia in *Anglos* Annis 1665, 1666. mota. Eiusdem quoque præcipuè consilio & ductu latrocinium *Chatamense* anno insequente perpetratum. Neque ante de pace cum *Anglis* tractare voluit, quàm Rex *Christianissimus*, Provinciis Flandricis victis, *Batavis* minari visus sit. Verùm tempestate præteritâ, nihil ipse nisi de *Angliâ* delendâ meditatur. Regem itaque *Christianissimum* occulto per Legatum, cui *Mombas* cognomento, sollicitavit, ut iunctis viribus *Angliam*, Expeditione ex im-

provisio factâ, expugnarent. Quâ tantâ hominis perfidiâ Rex *Christianissimus* in iram & odium permotus, rem omnem *Angliæ* Regi indicavit.

Hinc fœderis inter Reges initium; cum anno post millesimum septuagesimum sexcentessimum septuagesimo secundo, alter *Batavos* per mare; per terram alter invasit. Quo bello deletum est Regnum *Devitsianum*. Populus enim crebris *Galli* victoriis indies in furorem accensus, omnem in fratres *Devitsios* culpam contulerunt. Primum Juvenes quatuor temere fortes *Johannem* jugulare conspirârunt; & vicesimo primo Mensis Junii die, horâ noctis undecimâ, è Senatu domum redeuntem adorti, tot vulneribus confoderunt, ut, velut re peractâ, suæ quisque fugæ & salutis consulerent. Tres evaserunt; quartus, nomine *Jacobus de Graef*, captus & securi percussus, magnâ animi constantiâ supplicium tulit. Verum *Devitsius*, quanquam multum sauciatus, cæsus tamen non fuit; sed difficili curatione salutem redintegravit. Interim alia fit in fratrem *Cornelium* conjuratio. *Guilielmus*

lielmus quidam *Ticklaerus*, Chirurgus, ante è factione maximè seditiosus, an ultro, an mercede conductus, indicium *Aurantii* Primicerio detulit; *Cornelium* se, promissis ingentibus præmiis, in cædem Principis subornasse. Vir erat non modo nullius famæ, sed Rabula turpissimus. Nihilominus (ea est Tumultuum infania, & ad omnia timenda proclivitas) solo illius indicio delatus, in carcerem *Hagæ-Comitis* rapitur, & criminis postulatus exulare jussus est. Verùm Populus ad poenæ lenitatem fremit; neque nisi capitis supplicio sibi satisfactum iri voluit: Quocirca, ne vivus excedat, carcerem circumfederunt. Fratrem *Johannes* fortè inviserat, ut ultra oppidi agros in exilium asportaret. Aliquot horis tumultuatum est; tandem effractis carceris foribus, Oppidani cubiculum conscendunt; præcípites per gradus, calcibus incussis, agunt; & in plateas deductos millenis plagis confodiunt. Neque tamen in morte expleta vulgi ignobilis ultio. His non satis, nisi cum ludibrio occidisse. Cadavera nuda in patibulum suspendunt; Tum ar-

rus in frustula discerpunt; quæ non parvi
vænière; Tum visceribus exenteratis, ut
Laniones pecora, bacillis utrique lateri
antrorsum injectis, distenta aperuère.
Fuère, qui frustula igne tosta devorârunt.
Fama est Oppidanum quendam cor abri-
puisse, & sale conditum coram amicis
in convivium vocatis posuisse. Ita in-
fœlices hosce fratres, quos aliquot annos,
ut si Dii essent, coluère, in dapes *Thy-*
estæas non per ultionem (istuc enim vi-
tium generosum & magnum nescio quid
sapere forsan videatur) sed per ludibrium
apparârunt.

Cæterum, ut est plebis natura novita-
tis per fas & nefas avida; sæpe tamen in-
cidit, ut etiam tumultuando rem restitu-
ant. Sic jam vindictâ, an potius im-
manitatis lasciviâ, in Proditores expletâ,
rabidi tandem *Aurantiæ* Principem respexe-
runt, non ante se, quàm is in Majorum
dignitatem evectus sit, facessere commi-
nati. Primus in *Dordraci* Urbe impetus;
quæ urbs *Aurantiorum* familiæ ut erat olim
insensissima, ita nunc prima se in illius
subsidium erexit; & Principem in re-
rum

rum summam, *Edicto perpetuo* abrogato, postulavit.

Hos secuta est Urbs *Harlemum*; tum *Delphi*; mox *Lugdunum*; tum *Amsteldamum*; & *Roterodamum*; maximæ in Provinciâ Urbes. His ipsi Ordines adacti, ut, *Edicto* abrogato, Principi dignitatis pristinæ potiri liceret, edixere; Potestate item datâ, quos vellet, Magistratus ab Officio amovendi. Ita tandem ægre in singulis urbibus motus compositi: Summa rerum potestas *Aurantiæ* Principi, non in vitam modo, ut ante, sed hæreditario Jure in Posteris delata est. Ita *Gallo* proximus, è Bello Victor excessit. Faxit Deus, imperio tot præliis & periculis parto diu & decorè fruatur.

Præter has in *Europæis* Gentibus Belli clades, è rupto triplici fœdere ortas, aliæ quoque gravissimæ calamitates, præcipuè tres istæ, evenere; *Turcarum* & *Tartarorum* in *Poloniam* Incurfio; *Messanensis* in *Hispanum*; *Hungarorum* cum *Austriaco* conflictus: Singula permagno Orbis *Europæi* periculo. Primum cum Barbari Reges ferme omnes *Christianos* mutuis bellis occupatos

cupatos perspexissent, tempus haud alienum duxere *Poloniam*, quæ ut multa jam secula steterat adversus eorum conatus propugnaculum, ita eo semel expugnato facilis aditus in omnem *Europæum* Orbem patefieret. Verùm hōc tempore ibi jacebant omnia. Rex imbellis, & imperio impar; Nobilitas in factiones dirempta; Ærarium inane; denique nulla foris auxilia speranda. In unius tamen magni *Sobieski* exercitūs Imperatoris fortunā, virtute & fortitudine inventa sunt omnia. Acciderat, (ut Viri tanti gesta paulo altiùs repetam) ut anno seculi sexagesimo septimo *Tartari* cum *Cosacis* Regni fines cum ingenti exercitu ingressi, omnia, populis ad internecionem occisis, vicis & urbibus incensis, (is Barbarorum in Bellis mos est) devastarent. Iis occurrat cum exiguā manu *Sobieski*; at hostium multitudine circumventus est, & re frumentariā interclusus, milite simul & fame obsessus; nulla in fugā, pene nulla in prælio spes, vix in virtute: Tentavit tamen Vir invicti animi, qui seipso Duce (ut in omni prælio solet) eo impetu

petu in hostem irrupit, ut mox fractis ordinibus permagnâ strage in fugam conjiceret; quo eum pavorem victis incussit, ut mox pacem ab eo in honestissimas *Poloniæ* Regno conditiones impetrarent. Verùm anno seculi septuagesimo secundo, reliquâ *Europâ* bellis flagrante, *Ottomannus* ex inopinato *Poloniæ* fines ingressus, Urbem *Camenesiam*, *Podoliæ* superioris caput & arcem, sæpius ab iis ante tentatam, nunquam captam, intra duodecim dies deditione cepit. Quo tempore Imperator *Sobieski* in *Tartaros* fœdifragos expeditionem fecerat, quos magnâ cæde fugavit. Hostium duodecim milia ipso prælii loco occisa. Interim antequam rediret, *Poloniæ* Rex *Michael* pacem in turpissimas leges cum *Ottomanno* & *Tartaro* percussit. Utrique annum Vectigal solvendo se Tributarium fecit; magnam *Ukranie* partem; omnem *Podoliam* hosti permisit. Quo nunciato fremit & indignatur *Sobieski*; maximâ quâ poterat celeritate, exercitum prope Regis timidi aulam admovit; in Comitibus fœdus turpe & iniquum abrogari rogat; Non

Non ferendum, Majestatem Regni invictissimi cuiusdam esse, nedum *Christiani* Orbis hostibus, stipendiariam : Se, si modo Exercitum sexaginta millium Regni Ordines appararent, Barbaros utroque è cunctis finibus abacturum. Interim ipse cum exiguo exercitu in fines ire contendit; & cum trans amnem *Boristhenem* exercitum hostilem ad quadraginta mille castra posuisse ei nunciatum esset, alterumque majorem ex *Asia* mox profecturum, ipse omni celeritate fluvium transivit; hostem in Castris adortus est : Diu pugna ob virium inæqualitatem atrox & anceps; tandem verò hostis fractus est; & pene ad internecionem cæsus; qui enim pugna occisi non sunt, amne perierunt. Neque enim è quadraginta millibus, amplius quinque millia hominum superfuere. Quâ unâ victoriâ utrumque Exercitum devicit; Alter enim Asiaticus nuncio tantæ cædis allato trepidus se recepit. Ipso Victoriæ momento nuncius de Regis *Michaelis* morte affertur; quasi in virtutis præmium & fortunæ auspici-um cum hoc uno in Patriam beneficio
Diadema

Diadema sibi meruisset. Ita insequentis anni mense Maio, Ætatis suæ quinquagesimo primo Regni Comitiis Rex electus est. Quo facto, ante Inthronisationis solennia, ipse se retro in hostem accinxit. Cæterum Proceres & Senatores, quanquam exercitum sexaginta millium polliciti fuissent, ita factionibus inter se exarserunt, ut nihil ad exitum perduxerint. Ipse cum Exercitu decem & sex millium in fines hosti obviam iturus contendit. Eâ autem hyeme, cum Hostis ei non appareret, plerasque *Ukranie* & *Podolie* urbes, ultimo fœdere Barbaris concessas, recepit. Anni insequentis initio, hostis cum exercitu ducentorum millium fines incurrit; & primùm Urbem *Sleucam* cum sexaginta millibus adorti sunt; verùm magnâ cædere pulsi, urbem *Leopolim* contendunt: in quam urbem Rex Reginam cum Liberis suis convexerat, ut populi animos obfirmaret. Rex castra opportuno loco mille passuum ab Urbe posuit; insidias in sylvis & dumetis abdidit; nihil prætermisit, quod Imperatoris prudentis & periti erat. Non amplius quatuor
mille

mille hominum in aperto agro habuit. Cum his hostis adventum opperitur. Quo veniente, militem secum aut vincere aut mori hortatur; & mox signo dato, & ter nomine *Jesu* invocato, ipso Duce concurritur. Barbari, partim pugnandi ardore attoniti, partim insidiarum metu ex silvis exilientium fluctuantes, quanquam primo impetu strenuè confecerunt, tamen incursione non modo à fronte, verum ab utroque latere ita perturbati sunt, ut multis millibus occisis, cæteri in effusam fugam dati non ante constiterint, quàm in suorum castra se recepissent. Aliquot post diebus copiae ex *Lithuaniae* Ducatu *Leopolim* pervenerunt; Rex cum exercitu decem & quinque millium (cæteris in urbium præsidia relictis) hostem, quàm maximis itineribus potest, insequitur. Hi urbem *Buckzaez* circumfederant. Nuncio verò de Regis adventu allato, repente obsidionem solventes, retro *Trembowlam* cedunt, & ante oppidum confidunt. Rex fortè per literas urbis Præfecto se quam celerime subsidio adventurum pollicetur; capto

capto nuncio literæ interceptæ sunt; ex quibus lectis tantus per castra pavor, ut mox magno tumultu egressi, profectione fugæ consimili, *Tartaris* à latere stipantibus, se versus *Caminiecum* receperint. Primo cursu iter decem & quinque leucarum confecerunt; neque se ante incolumes putant, quam Castra intra *Caminieci* munitiones & Tormentorum ictum posuissent. Nec hic tamen Regi insequendi finis; magnis itineribus *Caminiecum* contendit. Quo nunciato, *Turca*, relicto urbi valido præsidio, exercitum trepidantem *Boristhenem* transduxit. *Polonus*, novissimum Agmen insecutus, magnum ex iis numerum interfecit. *Turcæ* verò nocte & interdiu, indefesso itinere, profugère; neque ante, quàm *Danubio* superato, substiterunt. Rex pontem super *Boristhenem* ab hoste extructum cepit; quingentos carros ære, supellectile, & re frumentariâ onustos, interceptit; quod prædæ militi esse permisit. Ita prosperè confecto hujus anni bello Rex exercitum in hiberna deduxit; quanquam profectò non tam bellum quàm venatio videatur.

videatur. Sanè res nova & inaudita fuit, exiguam quatuor mille manuum exercitum sexaginta mille in fugam coniecisse: Tum dena & sex hominum millia, centum quinquaginta millia amplius coram se pavidos, ut pecudes, egisse: A binis tantis obsidionibus, solo terrore, in præcitem fugam arcuisse. Ipse profectò non memini tale facinus ab antiquis ducibus, quos *Græcia* excoluit, quos *Roma* mirata est, expeditum.

1676. Veris insequentis initio peracta sunt Inthronisationis solennia. Æstate mediâ, *Turcæ* & *Tartari* immensis numeris fines ingrediuntur; occurrit Rex cum exiguo Exercitu, hostis sæpe profligati contemptor; centum & quinquaginta hominum millia ingenti cæde, ut primùm venit, in fugam coniecit. *Turcæ*, tot jam claudibus fracti, per Legatos de Pacis legibus mittunt; eam Rex in has honestissimas permisit: Primùm, abrogandum esse ultimum fœdus cum Rege *Michaele* ictum; tum *Ukraniam* *Polono* restituendam; dein omnem *Podoliam*, unâ exceptâ *Caminieci* urbe; Captivos etiam mutuò redhibendos;

dos; Religionem *Christianam* ubique in locis omnibus, quæ *Turcæ* hujus fœderis pactione obtinuere, liberè exercendam; *Turcas* stipendiis ultimo fœdere sibi debitis jus omne remissuros; fœdus mutuæ defensionis in quoscunque utriusque hostes percutiendum; postremò, sacrum Sepulchrum in *Christianorum* custodiam restituendum.

Non aliàs unquam in conditiones honestiores à *Polono* cum *Turcâ* pactum est. Pace domi compositâ, paucis post annis, quam primùm exacta inter *Christianos* 1679. bella animadvertisset *Polonus*, Legatos cunctis per *Europam* Regibus mittit, qui belli societatem ab omnibus ineundam, in communem nominis *Christiani* hostem, sollicitarent. Eo insito animi odio in impios, & zeli ardore in fidem *Christianam* incensus erat; quasi in Terrarum Orbem in id opus extra ordinem missus esset, ut *Europam* à fœdissimâ infidelium Tyrannide liberaret. Quid per Legatos consultum aut gestum est, non accepi; nihil in exitum pervenit (cujus præcipuè ambitione & perfidiâ, non dicam) donec

Q

Turca

1683. *Turca* furiosâ in *Hungariam* incurfione commune plerisque periculum comminatus, concordiam, quam *Polonus* non potuit, ipse fecit. Tum Rex *Sobieski*, quasi occasione latus, solito promptiori alacritate in arma procurrit. Quæ autem & quanta in isto bello gessit, in belli *Teckliani* Commentariis ingenuè dicetur. In quâ maxima victoriæ pars ipse fuit; neque hostem magis fortitudine, quam sui metu subegit. Cum enim nuntiatum esset eum Ducem belli fore, ad illius nomen trepidatur, quâ aciei parte prælium inivit; hostis ne quidem vultum & oculorum aciem ferre potuit. Solâ præfentiâ fugam fecit; atque id unum cum cæteris ducibus indoluit, quòd post tam longinqua itinera confecta tam facilem ab hoste victoriam retulissent.

Quanquam ab eo tempore tam foede animis conciderunt Infideles, ut nulla de iis victoria (uti spero) difficilis sit futura. Nunquam ante tam prope ab interitu fuit *Ottomannorum* Imperium. Si quo successu magnus ille Christianismi Propugnator & Stator anno alapso prævaluit,

luit, currente pergat; spes est *Turcicam* Impietatem extra *Europæ* fines abigendam; & semel concussâ tantâ Imperii mole, suis ruinis perituram. Hæc in *Poloniâ* ex rupto fœdere triplici gesta.

In *Siciliâ* ex eâdem causâ coorta est Rebellionis Conjunctio, quæ ingentem hominum multitudinem immensis cædibus absorpsit. *Hispano* enim bellis, cum in *Flandriâ*, tum in *Cataloniâ* non admodum prosperè gestis occupato; Urbs *Messana*, an ultro, an foris sollicitata, amplissimæ in Insulâ auctoritatis, quatuor castris, & quatuordecim aggeribus munita, juxta oram maritimam sita, maximum Emporium, cum portu capacissimo, Navibus itaque & Commerciis opulenta, repentino impetu in *Hispanos* insurgit. Conjunctio primum in apertum erupit; mense sextili anno salutis humanæ 1674. Sacrilegio mox (ut in omni perduellione fit) firmata; omni Ecclesiæ supellectile direpto. Tum Homicidio, centum & sexaginta familiæ nobilis viris, solo familiæ odio & invidiâ occisis. Dein finitimos fere

omnes vectigales habent; ad sexdecim leucas rem frumentariam imperant; magnum rei bellicæ apparatus foris asportant; Legatos, qui auxilia peterent, undique in Regum aulas mittunt; omnia denique, perinde ac si libera Resp. fuissent & sui omnino juris, cum domi, tum foris, gesserunt. Confestim subsidio occurrunt *Galli*, exscensione factâ; & junctis cum urbe copiis proxima quæque castella expugnant. Verum terrâ & mari ab *Hispano* arctè obsessi, per omnem hyemem fame propemodum ad interitum premuntur. Vere insequente *Gallus* cum Classe & magnâ rei frumentariæ vi accessit. In pugnam provocat *Hispanus*; *Gallus* pugnam superior, magnâ tamen utrinque cæde, portum adeptus est; magnâ Incolarum lætitiâ, non modò quod valida auxilia, sed rerum omnium copiam famelicis advexisset. Regina Mater, eo tempore Imperii *Hispanici* potita, præcipuos classis Præfectos unâ cum ipso Insulæ Pro-Rege, irâ incensa in carcerem conjecit. Mense Martio Pestilentia magno cum furore in urbe grassata est; inde
Insulam

Insulam pervasit; eoque utriusque partis copias excidio fudit, ut in prælium non sufficerent vires. Novæ hinc utrinque accurrunt Classes. *Hispanus* Auxilia à *Germanis* terrestria; ab *Batavis* Navaliam postulat. Mercatores, genus hominum maximam partem lucri avidum, frumentum ex omni regione in urbem perduellem, quod ibi charioris vāniret, convehabant. Quod ubi *Angliæ* Regi nunciatum est, suis omne cum perduellibus commercium Edicto interdixit: Se nolle contra fidem Gentium & fœderum religionem subditos suos alienis perduellibus subsidio esse; neque aliter suppetias iis ferentes, quantum in se foret, pœnas luituros, quàm si in ipsum rebellarent. Dignum profecto Rege Edictum; quippe communis Regum omnium causa est, subditos cuiusque perduelles in ordinem & obsequium coerceri. Copiis utrinque in magnam multitudinem auctis, æstas omnis præliis & mutuis obsidionibus infumitur; Ancipiti plerunque *Marte*, nisi quod aliquantùm in *Gallos* inclinaverit Fortuna; ab iis ex inopinato captâ urbe

Augustâ; & dissipatâ per tempestatem *Hispanicâ* classe, cunctis navibus læsis, septem demersis. Tandem anno exeunte *Reuterus*, Ordinum fœderatorum jussu, cum classe *Hispanis* auxilio advolat. Insequentis initio adsunt *Galli*. Prœlium commissum; acriter pari utrinque damno pugnatum, nisi quod cum diu rei frumentariæ inopiâ laborâssent *Messinenses*, *Galli* naves frumento onerarias in urbis obsessæ portum deduxissent. Quæquam victoria non sit dicenda, eâ tamen potior fuit, cum allatâ frumenti copiâ urbem ab omnibus obsidionis angustiiis liberâssent. *Reuterus Hispanis* iratus discessit; paucis autem post diebus Ordinum jussu revertitur. Urbem per mare obsidione claudit; per terram *Hispani*: Prœlium navale insequentis anni mense Aprili cum *Gallis* commissum; multâ cæde dimicatum; *Reuterus*, multis vulneribus fauciatus, ex iis paulo post *Syracusarum* fato functus est. Ita felicissimè Viro fortissimo contigit, ut ipsâ morte omnem vitæ antea actæ gloriam illustraret, quòd post tot pro Patriâ fortiter & strenuè

nuè gesta, bello in Perduelles iusto vitam clausisset. Magna pars *Hispanicæ & Batavicæ* Classis inopinato *Gallorum* impetu oppressa est; tres prætorix naves, septem aliæ, cum sex actuariis incensæ. *Belgis* domum redeuntibus, *Galli* exscensione factâ, multa per insulam castella ceperrunt. Ita variâ fortunâ in seculi annum ab septuagesimo octavum pugnatum est; cum literis à Rege datis derepente redire iussi, rem omnem in classem convexerunt; simulantes se aliquid magnum copiiis omnibus ausuros. Quo facto Civibus Regis iussu aperuere. Hi suis defensoribus nudati, non aliter, quam si Civitas hoste capta & direpta esset, metu horrescunt. Multi classem *Gallicam* conscendunt; hi mox sempiterno exilio mulcantur; multi panico furore correpti *Venetias* aliasque *Italiæ* urbes maritimas nudi & inopes facessunt. His data est à Pro-Rege (Viro prudentissimo) in bona & possessiones revertendi facultas. Ita post quinquennale bellum multâ per insulam cæde confectum, res eodem, quo ante, jure stetere. Eadem subitæ hujus muta-

tionis, quæ aliarum omnium causa. *Gallus* non nisi simulatè de pace egerat, donec Rex *Angliæ* tandem hōc anno Fœderatis pro *Flandriæ* defensione accesserat; conscripto triginta millium exercitu, classe navium nonaginta apparatâ. Hæc ab ipsis Parlamenti Comitibus Regi roganti adjudicata, datâ omnium fide, se, quandiu bellum duraverit, vectigalibus largiendis non defuturos. Hæc *Gallo* nuntiata animi pertinaciam fregêre; se jam vidit, hoste superatum, & qui *Europam* præterea omnem non metuit, *Anglicæ* virtuti succubuit. Hinc brevi pax cum *Belgâ* & *Hispano* in qualvis conditiones pacta; & sic cum *Anglus* cum iis solis fœdus iniisset, omnis ab eo belli causa ablata est. Quo semel excusso, in fœderatos reliquos quas placuit pro arbitrio (uti diximus) pacis leges imperavit. Et cum novum exercitum sub idem tempus, quo *Anglus* bellum indixerat, in *Siciliam* misisset, & illi jam iussa exequi in procinctu essent, momento, post tot classes missas, tot exercitus, tantam rei frumentariæ vim, tot prælia terrâ marique per quinquen-

quinquennium gesta, omnia laboris & pretii merita abjecit; Concitato siquidem jam *Anglo*, Copiae navales non nimis longè à propriolittore occupandæ. Hoc certum est, ab uno *Anglo* per ea tempora totius *Europæ* fata pependisse: Bellum aut pacem, utrum vellet, dedit. Quandiu foedus triplex valere placuit, alta per *Europam* pax & quies; quam primum eidem remisit, Bellum undique exardet; vix Gens altera, præter unam *Britanniam*, belli expers. Ita per integrum sexennium, uno *Gallo* cæteris ferè omnibus pari, bellum infinitâ hominum excisione gestum est. Rex *Angliæ*, cum nullum alioqui bellorum finem fore animadvertisset, se pacis suasorem & arbitrum dedit. Non abnuvit *Gallus*; sed vana per Legatos postulando integrum triennium lusit; neque quicquam egit, nisi ne Legatio ad quemvis exitum perveniret. *Anglus* tantæ moræ, & quidem ludibrii, impatiens, ni mox bello absisteret *Gallus*, se bellum indicturum minatur; & quod minatur, strenuè in effectum dedit, magnâ exercitûs parte in *Flandriam* transvectâ. Quo
visa

viso omnis cunctatio præcisa est; & pax
 tandiu à *Gallo* dilata, ab eo in durissimas
 sibi leges (quippe omnia, quæ bello cepe-
 rat, redhibuit) accepta est. Ita enim op-
 portune naturæ beneficio Magnæ *Bri-
 tanniæ* insula sita est, ut non domi modo
 sed foris, si visum sit, imperet. Cum
 enim crebris & commodis portubus abun-
 det, ex portuum multitudine & com-
 moditate oriatur commercii & Mercatu-
 ræ consuetudo; è commercii ubertate
 navium vis & nautarum numerus; de-
 nique cum in his præcipuè copiis sit
 summa per mare potestas; Qui Oceani
 imperium tenet, suo arbitrio habet id,
 quocunque velit, convehendi, seque belli
 & pacis inter reges finitimos Arbitrum
 statuendi. Atque istæ *Θαλαττοκρατία* sin-
 gularis est *Anglorum* Regum prærogativa,
 quæ quasi constituat pacis *Europæ* Arbi-
 tros & Custodes. Opus non est impe-
 rio in externas nationes provehendo:
 Ditiones enim trans mare intutæ sunt,
 semperque Reip. oneri & sumptui; ta-
 men Oceani Domino ultra proprii im-
 perii fines, quæ sol oritur, quæ occidit,
 3 imperare

imperare fas est. Et quanquam Gentes
 exteras subigere nil sit necesse; tamen
 finitimos ab alienis incursionibus tueri,
 uberrimum profecto est Imperii Officium.
 Res multo majoris gloriæ esse videtur,
 hostem ab alienâ rep. prohibere, quàm
 vincere; neque tanti meriti esse decem
 regna subegisse, quanti sit oppressum
 unum liberâsse. Tam divinâ benevo-
 lentiâ erga genus humanum Regibus *Anglis*
 uti licet; ut neminem nocere opus
 sit, & cuique afflicto opitulari potestas;
 quo nullum in Terris aut majus im-
 perium aut melior imperandi ratio.
 Longè augustius Liberatoris quàm solius
 Regis Nomen.

Tertium denique, & quidem atrocis-
 simum Orbi *Christiano* à Bello *Hungarico*
 incubuit periculum. Nimis longa est
 rerum series, quàm ut gesta omnia nar-
 rentur. Sat erit expedire, quemadmo-
 dum ab eodem fonte, fœdere triplici vio-
 lato, initium cepisset. Imperatore *Ger-
 mano* bella in *Gallos* cum omnibus Impe-
 rii copiis gerente, *Hungarici*, id tempus
 opportunum se in libertatem vindicandi
 rati,

rati, in apertum bellum consurrexerunt :
 quod diu animis infederat, *Ottomanno*
 clam sollicitante, erupere. Belli causæ
 Religio & Libertas. *Cæsar*, modo arma
 exuerent, postulata permisit. At aliud
 erat, quod vellent. A *Turcis* itaque pec-
 cuniâ & subsidiis aucti, ubique trucidatione
 & laniatu grassantur. Clerum perinde ac pecora occidunt; nobilium ædes
 diripiunt; Ecclesias accendunt; omnia,
 quæ solent fœcis tumultus, audent. Tandem
 anno seculi septuagesimo octavo *Teckleium*,
 virum superbum & audacem, in Imperatorem deligunt.
 Hic se in *Turcæ* tutelam mox coniecit, omnium,
 quæ jusserit, executionem pollicitus; Neque
 se Pacem à *Germano*, *Ottomanni* injussu,
 accepturum. Eum primum modestiùs amplexus
 est *Turca*; Legato ad *Germanum* misso, ut
 postulata permitteret. Quod petiit, facile impetravit.
 Nihilominus *Hungaros* occultò adjuvare
 pergit. Id contra fœderis inter Imperatores
 pacti religionem *Germanus* conqueritur.
 Illi rem jurejurando inficiantur. *Hungari*
 interim magnis numeris aucti in apertum

apertum campum descendunt; Urbes &
 Arces circumfident. At Comite *Leslæo*,
 qui Imperatoris copiis *Hungaricis* præ-
 fuit, adveniente, prælium tentare non
 ausi, à provinciâ in provinciam profec-
 ti, raptim urbes & oppida diripiunt.
 Interim pacem per Legatos petunt. Hi
 leges pactas referunt. In duas factiones
 divisi *Hungari*. Alteri in oblatas condi-
 tiones pacisci placuit, suafore *Teckleio*;
 Altera uberiores postulandas, Authore
 Comite *Wessalini*, censuit. Hujus ex
 pacto vicit sententia. Veris insequentis
 initio redintegratum bellum. Pace cum
Gallo conventâ, Imperii copiarum bello Hun- 1679.
garico vacabant. Biennium inter prælia 1680.
 & inducias insumptum. Imperator in
 varia consilia distractus. *Gallus* enim
 rursus *Germaniæ* instabat. *Polonus* &
Moscorvus in fœdus adversus *Turcas* solli-
 citant. Minatur *Turca*, si icerit, se cum
 omnibus copiis in *Hungariam* irruptu-
 rum. Quo se verteret, Imperatori, un-
 dique circumcesso, incertum. Ad hæc
 fœdus *Moscorvus* cum *Turcâ* sancit. Pa-
 cis desiderium dum simulant *Teckleiani*,
 omnes,

omnes pacis ineundæ leges abnuunt. Ta-
 bes in *Germaniam*, gliscente Agrestium
 seditione, pervasit. Legationes à *Turcis*
 elusæ. Specie Legatorum speculatores
Viennam missi. Tandem post varias frau-
 des anno seculi octogesimo primo *Hun-*
gari ita seriò per internuncios de pace agere
 visi sunt, ut Imperator † *Sempronii* (urbs
 † *Oeden-* est in *Hungariæ* inferioris & *Austriæ* con-
burg. finio) Regni Comitia indixerit. Con-
 ventui ipse præsens Oratione Latinâ ad
 pacem cohortatus est; honestissimas Pa-
 cis conditiones se permissurum pollici-
 tus. Primùm Pro-Regem seu Palatinum
 sibi è Popularibus suis postulant. Ex-
 templo Comes de *Esterhafi* Palatinatûs
 dignitate inauguratur. *Teckleius* cum suis,
 ne res ad exitum perveniret, Pro-Regis
 Electioni interdicunt; simul & iniquissi-
 mas ab Imperatore pacis conditiones po-
 stulant: Præcipuè, ut annum Vestigal
Ottomanno pendere liceret. Neque mi-
 rum; cum Vir perfidus in eam legem
 fœdus cum *Turcâ* clàm percussisset. Nul-
 lâ itaque morâ in aperta arma junctis co-
 piis prorumpitur. Sub idem tempus
Gallus

Gallus arma in *Germaniâ* movere cœpit, ex inopinato oblessâ & captâ *Argentorati* Urbe, & occupatâ permunitâ *Casalsensi* urbe, *Montisferati* capite: Alterâ aditus patefactus in *Austriam*, in *Italiam* alterâ. Hinc Factiosi in Comitiorum conventu ita animis erecti sunt, ut aliis jam pacis legibus adjectis, quas Imperatori ratas habere integrum non erat, Comitia re infecta solvi niterentur. Quæ audacia ita bonos quosque permovit, ut mox summum Imperatori in conditiones ab se allatas obsequium & fidelitatem paciscerentur. Quod cum *Teckleio* allatum esset, inducias petit, ut ipse quoque de pace ageret. Actio in longum protracta, donec novo cum *Turcâ* fœdere icto Legatorum ab Imperatore credulitatem irrisit. *Ottomannus* interim ingentes belli Apparatus instruere pergit. Cui fini percontante *Germano*, per sacram Numinis Majestatem in eum non factos responsum est. Tandem vero ipse Rex *Christianissimus* per Legatum *Cæsareæ* Majestati belli in ipsum consulti arcanum aperuit; se propterea omnes copias è *Germaniâ* abductu-

ducturum; & auxilia triginta millium, si opus sit, in certas qualdam conditiones missurum. Interim totâ æstate in Patriam ferro, cæde, urbium direptione, omni belli civilis luctu & mœrore grassantur *Teckleiani*. His *Hungariæ* miseriis Imperator perculsus, per Legatum ferme supplex ab *Sultano* pacem exorat. At frustra; Majore *Vizierio* (cui prima rerum imperia sunt) in bellum urgente. Legatus contra, fœderis in viginti annos pacti religioni insistit. Id ratum in has leges fore respondet *Vizierius*.

Modo bellici apparatus jam confecti impensas Imperator *Ottomanno* solvat; tum annum Vectigalimposterum; dein

* *Comor-
ra.*

† *Raab.*

‡ *Ile of
Scuts.*

* *Comariæ*, † *Arrabonæ*, urbium, & ‡ *Citutorum* Insulæ in *Danubio* fiat deditio.

His rejectis, bellum caudâ equinâ suspensâ (ut Barbarorum mos est) indictum: Hinc tentatur *Teckleius*, an ullis conditionibus in pacem poterat inclinari. Hic nihil minus quàm *Hungariæ* Principatum sibi postulat; in Imperii Comitibus idem cum Principibus *Germanis* suffragium; Vectigal annum *Turcæ* à Clero Pontificio solvendum;

solvendum; Postremum, *Turcam* ingenti pecuniæ vi ab Imperatore in præsens molliendum. His quoque rejectis, *Teckleium* inter & *Turcam* in hanc summam pactum est; *Teckleium* sibi & posteris *Hungarici* Regni Jus habiturum; si quando stirps *Teckleiana* defuerit, penes *Hungaros* Regem eligendi arbitrium, cum *Turcæ* consensu, futurum: Stipendium annuum quadringentorum millium coronatorum solvendum; Libertates omnes *Hungaricas* semper ratas fore; *Turcam* eos ab omni hoste defensurum; *Teckleium* pacem cum *Germano* illius injussu nunquam initurum: *Jesuitas* omnes in exilium abigendos: *Ottomannum* denique se has pacis condiciones Jurisjurandi Religione sanctas facturum. *Teckleius* Rex factus confestim *Cassoviæ* regni Comitia indicit. Proceribus fidelitatis stipulationem imperat; atque (ut Clementia & Misericordia sunt maxima Regum ornamenta) ipse, Legato *Viennam* misso, se pro Imperatore Pacis Intercessorem pollicetur. Verum Imperator, spretâ hominis insolentiâ, honestiore fœdere Regibus finitimis, in pri-

mis *Polono*, se jungit. Jamque Exercitus ex hybernis in castra profiscuntur. Omnes gentes per *Africam*, *Asiam*, & *Europam Turcicæ* ditionis, è sedibus suis excitæ, unà cum immani *Tartaricæ* barbariei multitudine. Huic tanto Barbarorum furori solus *Lotharingiæ* Dux, *Austriacarum* copiarum Imperator, objicitur; quadraginta mille hominum, non amplius, constabant. Verùm immensâ multitudine oppressus, incredibili prudentiâ & fortitudine, ipso agmen novissimum in receptu cogente, *Viennam* se recepit. Mox vastatis agris, vicis undique incensis, Urbem accurrunt *Turcæ*. Urbs obsessa est, quæ quanquam muris & propugnaculis non perquam munita, *Starenbergo* tamen Defensore, erat inexpugnabilis.

Cæterùm cum sit Obsidio non hujus seculi modo, sed ex omni ferè hominum memoriâ maximè memorabilis, mihi fas sit rei tam præclare gestæ typum exhibere. Neque enim majoribus viribus aut odiis unquam pugnatum; utrinque pro summâ tam Religionis quàm Impe-

fii certatur. In unâ *Viennâ* Orbis *Christianus* obsidetur: neque in *Austriam* modo arma illata, sed in ipsam *Europam*; denique, nomen *Christianum*, si vicerit hostis, è terris funditus delendum. Sic enim in Belli denunciatione Barbarus ipse *Christianorum* Deo comminatur; se eum è terrarum orbe vi & armis abacturum; *Mahometis* sui imperium & cultum, ubi ortus soli, ubi occasus est, in omnes populos erecturum; Deum Crucifixum debellandum: Qui propterea (ea est Barbarorum insolentia) Cultoribus suis in auxilium, si audeat, obviam ire provocatur. Omnes denique terræ incolas, utrâ Religio summo Numini charior sit, rei exitu intellecturos.

Obsessis, (cum Orbis *Christiani* fata à suâ virtute præcipuè pendere cernerent; neque cuiquam extremæ miseriæ, nisi aut in morte aut in victoriâ, finem futurum;) quasi quodam desperationis Sacramento mutuò devinctis Urbem ad hominem (ut dicimus) propugnare juratum est. At secundum causæ Pietatem & Numinis favorem maxima omnium in *Starenbergi*

fortunâ & virtute fiducia. Ipse magnis periculis per omnem vitam nunquam læsus, nedum victus, conflictatus est; & usu didicerat, non minus periculum, quàm quod à naturâ accepit, timorem nescire. Sic autem res peracta est.

Decimo quinto Mensis Julii Hostis castrametatus est; passuum ducentorum intervallo ab urbis munitionibus. Hic fossa ducitur; (Lineam *Circumvallationis* appellant) & terrâ corbitis præaltis ingestâ stationem à tormentis tuentur. Dein propugnacula statis intervallis extructa. His mox tormenta superimposita, quibus proximo die continenter explosis, & ollis igneariis in urbem injectis, ingentes Ruinæ, præsertim Ædium Palatinæ & Cathedralis, stratæ sunt. Contra *Starenbergus* fossas murales vallo, loricâ interiori, & exteriori, muniit, (*Scarp* & *CounterScarp* vocamus) quibus hostem procul à muris arceret; atque in his præcipuum postea fuit Urbis propugnaculum. Die decimo septimo maximam vim in arctius contraxit hostis; tormenta omnia in duos Aggeres (*Bastiones* appellantur) &

& interjectum propugnaculum versa;
 Eodemque tempore oppugnatio tripartitâ
 acie cœpta est. Noctu & interdiu Tor-
 mentis effulminatur. Interea fossæ &
 aggeres ab hoste propius ductæ, & cuni-
 culi sub munimentis acti, quanquam
 crebris ab urbe eruptionibus impediti. Vi-
 cesimo tandem tertio die binis sulphureis
 cuniculis ignem admoverunt; qui cum
 exiguo detrimento diffantur. Vicesimo
 quinto, altero cuniculo incenso muri pars
 nudatur: Hinc utrinque in pugnam pro-
 cursum: Acre certamen & anceps; Tan-
 dem hostis magnâ cum cæde fusus. Po-
 stero die per literas sagittæ in urbem mis-
 sæ suffixas obsessis denunciatur, ni statim
 dediderint, Urbem, quam Deus fœderum
 violatorum Ultor excidio vovit, inter-
 necione delendam. Continentèr per cu-
 niculos, per tormenta, per incursum fit
 oppugnatio. Et quanquam hostis omni
 dimicatione cæde repulsus sit; tamen cum
 hominum multitudine abundaret, non
 tantum detrimenti, multis occisis, quan-
 tum in paucis obsessi, passus est. Quar-
 to Augusti, lorica exteriore per Cuniculi

explosionem labefactatâ, eam cepit hostis; at mox ingenti strage & trepidatione exturbatur. In dies munitionum pars aliqua cuniculis explosis capta; vi & armis recepta. Interiora valla inter muros, & exteriora ab obsessis ducta, ut externis captis hostis his novis propugnaculis arceretur. Tandem Sept. tertio *Turcæ*, post immensas suorum cædes, unum Propugnaculum Portæ prætentum (*Ravelin* appellatus) cuniculis dirutum ceperunt; altero postridie ad triginta passuum latitudinem excusso. Verum Aggere terreno utrique aggesto ab incurfione prohibentur. Per has Ruinas, ad ipsa mœnia cuniculos egerunt. Septembris sexto per Cuniculum strata est muri ruina triginta sex passuum lata. Obsessi, Urbe mœnibus nudatâ, Corpora opponunt; hostemque ruinis impeditum in Castra adigunt.

Nocte in munimenti lapsi locum terrena aggera suffecta. Urbe ultimâ jam necessitate pressâ, Sept. septimo. Exercitum *Christianum* appropinquare nunciatur. Quo nuncio *Turcæ* allato, oppugnatio multo atrocior,

atrocior, quàm antè facta est. Postridie per Cuniculos recentibus ruinis urbs patefacta; at quo ferociùs hostis urget, eo fortiùs repulsus est. Interim *Turca* in proelium accingitur; in quod initur exercitùs census. Ab Obsidionis initio desiderati 48544. Jam vero illuxit Dies maximè memorabilis Sept. duodecimus. Hujus primâ luce in hostium castra exercitus *Christianus* movetur. Dextrum Cornu duxit *Polonus*; sinistrum *Lotharingus*; mediam aciem imperii Principes, *Saxo*, *Barvarus*, *Waldeckus*, suas quisque turmas. Tardo gradu hostibus appropinquant. Qui propterea magno (ut visum est) ardore incurrunt. Acies stat immota. Dum ab hoste circumagitur, propius pergit; ita quovis circumactu coram se versus castra magis magisque recedere coegerunt. *Christianus* solum movendo urget; pugnat hostis, & cedit. Demùm tam firmâ & insuperabili in *Christianis* constantiâ, atque admirabili totius aciei ordine perterriti, *Turcæ* propèrè Castra petunt. In Castris aliquot horas acriùs dimicatur; tandem *Turcæ*,

audaciâ potius victi quàm clade, in fugam effulissimam, quâ data cuique via, convertuntur. Fama est, ipsum Majorem *Vizierum* fugientibus exemplo fuisse. Capta castra cum infinitâ rerum omnium copiâ. Res bellica in Imperatoris Armamentarium delata. Cætera in prædam militi concessa. Tanta autem Divitiarum vis erat, ut Miles ferme quisque gregarius à direptione opulentus excesserit. *Polono* obtigit *Vizierii* Tentorium; quo eâ nocte decubuit. Hinc & cæteris virorum principum (*Bassas* appellamus) Tabernaculis complures auri milliones (sic *Angli* dena centena millia numeramus) retulisse fertur; præter immensam ingentis pretii supellectilem. *Germani* prædæ minus avidi; sat se felices rati, quòd de repente præter spem ab excidio se ereptos, vix sibi credentes, stuperent. Unum hoc prælio memorabile fuit, quòd quo tempore pugna in aperto campo commissa sit, eodem acrius quàm antè urbis oppugnatio à *Turcis* urgeretur: An fiducia, an metu incertum; aut quòd se utrique simul viribus pares censuerint;

an potius ut, captâ urbe, castris victis se intra ejus munimenta reciperent. Hôc postremo insultu, perquam lata fit in muris ruina; at Tormenta mox in hiatu objecta hostem ab incurfione aliquandiu repulerunt. *Starenburgus Lotharingus*, quo in statu urbs erat, monet. Ipse mox subsidio Principem *Badensem* cum octo mille summittit. Hi *Tancas* hostis ab ista parte securos aggressi, & eruptione simul ex urbe factâ, à fronte & à tergo circumventos, in ipsis vallis sex mille *Fanisarios* occiderunt.

Hic obsidionis celebris ordo & exitus; quâ non illustriorem vidit ulla antea ætas; & fortè futura nulla similem visura est. Unam & alteram superius memoravimus, *Stetinensem*, & *Creguii Trevirenses*, quæ fortè pari luctatione pressæ, neque multo minori fortitudine propugnatae; nulla tamen urbs in parem periculi extremitatem redacta est, quæ aut non cessit, aut non capta sit. *Starenburgus* autem nihil humanum, nisi mortem, pati voluit. Muro sæpius nudatus, velut aperto campo, conseruit.

Neque

Neque sub exitum tam obsidio quàm prœlium fuit. Nec denique hostem modò à muris submovit, (quod obsessis victoriæ sat est) sed justo prœlio commisso, internecione obsidionem liberavit. Multa posthæc relatu minimè indigna bella infecuta sunt. Verùm omnium maximè memorabili finire mallet, quàm minora (quanquam magna fuerint) postea narrare. Hæc omnia de re bellicâ in unum congeffi, non tam Temporum ordine servato, quàm Argumenti. In his enim confecta est malorum omnium historia, quæ fœderis triplicis violatio Orbi *Europæo* intulit. Hinc discant superbi mortales, quàm exiguis rerum momentis res humanæ pendeant: quàm parvo igne (fatuus etiamsi sit) incendia ingentia excitentur.

FINIS LIBRI TERTII.

Reverendi

Reverendi admodum in CHRISTO Patris,

SAMUELIS PARKERI,

EPISCOPI non ita pridem *Oxonienſis,*

De REBUS ſui TEMPORIS
COMMENTARIORUM
LIBER QUARTUS.

LETHALIUM ſextum (de quibus ſupra) fuit Reſcriptum ab Rege elicatum, quo laxa nimis Sectariis permiſſa eſt Religionum licentia. Eundem malorum omnium fomitem indefeſſâ ſedulitate ſemper excoluerant Partes iſtæ Factioſæ, quarum ſæpe meminimus; at toties fruſtra tentatum jam nullo ferme labore obtinuerunt. Bellum quippe in *Belgas* jam decretum erat. Hoſtis Sectarios in perduelliones omni jam ante bello ſollicitaverat. Qui itaque nimium per ſe in tur-
bas

bas & discordias proclives, acrius semper, hoste instante, erupere. Id consilii datum est; huic malo optimum remedium fore, si iis ultro indulgeatur. Tam inexpectatâ & gratuitâ benignitate optimè demulceri. Id prudentissimos quosque Imperatores & Reges omni ævo fecisse. Ita *Constantinus* Magnus, etiamsi omni suppliciorum acerbitate *Donatistas*, istius sæculi Sectarios, insecutus sit, *Liciniano* tamen bello, rerum necessitate adactus, datis ad *Verinum Africæ* Vicarium literis, iis non libertatem modo permisit, sed damnatos ab exilio reduci iussit. Idem *Novatianis*, istis prisci sæculi *Puritanis*, suas Ecclesias, suaque Cœmeteria per Edictum *Basso Italiæ* Vicario datum ultro reliquit. Item *Honorius* & *Arcadius* Imperatores, quibus nemo præterea Imperatorum aut plures aut acriores leges in Schismaticos promulgavit, potissimum in *Donati* sectam, quam odio internecino insecuti sunt, & postremum è terrarum orbe deleverunt; tamen re jam penè confectâ, cum accidit, ut *Gothi* in *Africam* irrupissent; impendente periculo, Schismaticis, ne in hostium castra transirent,

Cod. Th.
de Hæret.
leg. 2.

transirent, ut non ita pridem *Gildone* rebellante fecerant, libertatem non petitam concessere. *Valentiniani* item majoris generosa indoles laudatur, quòd, Rescripto proposito, Sectariis omnibus permisisset, *ut unicuique, quod animo imbibisset, colendi libera facultas tributa sit.* Et quamquam Imperator erat prudentiâ celeberrimus, ea tamen in nullâ re quam generosâ hâc clementiâ magis celebratur. Sic enim eam in hæc verba laudavit Historicus. * *Postremò hęc moderamine principatûs inclaruit, quòd inter Religionum diversitates medius stetit: nec quenquam inquietavit, neque ut hoc coleretur, aut illud: neque interdictis minacibus subditorum cervicem, ad id quod ipse voluit, inclinabat; sed intemeratas has partes reliquit, ut reperit.* Ad illius exemplum à *Valentiniano Juniore* Rescriptum emissum est; quo ipsis *Arrianis* non minus quàm *Catholicis* cœtus celebrandi potestatem fecit; contra molientibus pœnâ læsæ Majestatis indictâ. * *Theodosius Magnus* Hæreticis, qui in fide dissentirent, procul ejectis, lege latâ præcepit *Novatianis* licere,

* *Ammian. Marc. lib. 13.*

Cod.
Theod.
De fide Cath.
leg. 4.

* *Socrat. lib. 5. cap. 10.*

† *Idem*
lib. 7.
cap. 12.

licere, cùm in fide consentirent, Collec-
 tas intra urbem agere, & Basilicis suis
 potiri. Idem fecisse notârunt reliquos,
 non Imperatores solum, sed ipsos Eccle-
 siæ Antistites. *Neque enim ante* (sit pe-
 nes † *Historicum probatum fides*) *Celesti-*
ni tempora Ecclesiæ ab illis ademptæ: Hic
primus eos in privatis ædibus Collectas cele-
brare adegit; cum Episcopatus Romanus ul-
tra sacerdotii fines progressus jam olim in
dominationem degenerasset: Institerunt ul-
 tra, Unum omnium *Maximum* Tyrannum
 in *Priscillianistas* capitali supplicio anim-
 advertisse: Cæteros Imperatores non
Christianis modò Hæreticis, verùm *Eth-*
nicis, Judeis, Manichæis, Apostatis, ut
 cuique visumerat, indulgisse: Hæc præ-
 cipua esse Codicis *Theodosiani* capitula;
 in hâc potissimùm moderatione tempo-
 rum istorum prudentiam exerceri: Sic
Balduinum, sic *Thuanum,* Viros, cum
 Ecclesiæ monumentis, tum *Cæsarum* le-
 gibus, versatissimos, censuisse: Ferrum,
 cædes, exilia, proscriptiones irritasse po-
 tius morbum quàm sanasse. Alia om-
 nia Regum Arbitrio subjecta, solam Re-
 ligionem

ligionem non imperari. Hanc unâ Numinis divini gratiâ infundi; ad eam cruciatus nihil valere; doctrinâ & institutione opus esse; mentes humanas invitari posse, non posse cogi: Vim Conscientiæ illatam in furorem verti, Ulcus esse, quod digitum non patitur. Id nimium expertos plerosque passim per *Europam* Reges. Hinc orta per *Germaniam*, per *Hispaniam*, per *Galliam*, superioris sæculi bella; hinc principum cædes; regna everſa; provincias devaſtatas; urbes direptas; quòd Religionis imperium sibi arrogarent. Quantas ruinarum moles *Franciscus* secundus, *Carolus* nonus, *Henricus* tertius sibi & regnis suis intulerunt? Quàm luctuosis & exitialibus *Germania* bellis pro oppressâ Religionis libertate exhausta est? *Hispania* in periculum venerat, ni *Ferdinandus*, qui *Carolo* quinto successerat, sub fratre bella omnia, quibus ipse præfuit, de re religionis malè cessisse expertus, Sectariis pacem & libertatem Edicto solenni permisisset. Hinc postea alta sibi & suæ ditionis provinciis quies & tranquillitas. Quis am-

bigat *Margaritam Parmensem Belgiam* in defectionem inclinatum indulgentiâ conservasse? *Albanum* contra durâ & præruptâ severitate perdidisse? Denique, ne exempla omnia, quæ immensa sunt, ingerantur; Triste modo Patris Optimi fatum Rex intueatur. Princeps erat summæ bonitatis & clementiæ; quo nemo unquam justius, nemo modestius, & quod in populo plus valet, nemo parcius imperavit: Hic tamen se à sacerdotibus impelli passus, & arma in *Puritanos* movens, eorum patientiam in furorem vertit; quippe audax & importunum esse hominum genus; qui si quid supplices petunt, neque impetrant, vi & armis extorquent. Denique, in sua solummodo tempora respiciat. Ex quo *Lex Uniformitatis* in Sectarios lata sit, cum annuis, pene cum mensuris conjurationibus dimicatum esse: Neque eos unquam iram & odium posituros, nisi Regiâ indulgentiâ victi emollescant. Quæ cum gratuita sit & à suâ solius benevolentia profecta, res dubia non est, quin beneficium, sic extra ordinem collatum, sit

fit supra modum devincturum: E Regiæ Majestatis dignitate non esse, officio fungi Carnificis; primùm *Neronem* se humano cruore ob Religionem maculâsse: Optimos quosque Imperatores, etiam si Gentilitiæ superstitioni maximè addicti, ab suppliciis in Viros Christianos semper abhorruisse: neque insitæ Indolis suæ bonitati & clementiæ convenire, subditos pœnis non necessariis divexari. Denique, proprium semper fuisse Regiæ Majestatis axioma, Vim pessimum remedium esse Ecclesiasticæ pacis conservandæ. Dissensiones nunquam per bella & proscriptiones, sed per Colloquia & amicas Collationes sanandas. Suæ itaque naturæ ductum sequatur; neq; se importunâ aliorum malevolentia transversum agi patiatur. Hisce atque hujusmodi dictis Rex victus, Martii decimo quinto, Edicto proposito suam cuique Religionis Licentiam permisit. Neque forte rem per id tempus alienam fecerat, nisi Factiosi ejus clementiam in conjurationem vertissent. Siquidem acerrimi Ecclesiæ defensores temporis, ut opus erat, semper cesserunt:

S

Quippe

Quippe quæ remedia in pace valitura, in bello forte nullius usûs. Quandiu omnia tranquilla foris habuit, arduum non tuit Schismaticos justâ legum severitate coercere. At tantum bellum, quantum designaverat, gesturus, hominum animos, quantum potuit, demulcendos cogitavit.

Verùm Factiosi rem eo tempore non male consultam in alienum exitum converterunt. Inde enim bina maxima omnium mala Regi illata sunt. Primùm, Bellum cum Parlamento civile excitum; dein, exercitus perduellium conscriptus, semper in procinctu ad arma. Ita ex infausto isto die eversa fuit omnis Reip. tranquillitas; neque prius hæsit Ruinæ inclinatio, quàm in bellum ferè civile erupisset. Primùm tumultuatur Parliamentum: non nunc, ut olim, de Ecclesiâ & Religione solliciti, sed ne quid ipsis in deterius eveniret. Una de suæ potestatis amplitudine cura jam agitur. Rem fieri non abnuunt, sed non nisi Auctoritate Parliamentariâ faciendam. Rex contrà, summam in Ecclesiasticis potestatem in solis *Angliæ* Regibus semper fuisse; neque

que unquam ante in litem vocatam; se itaque perpetuū jus suū vindicaturum. Nolle se leges æqui & iniqui irritas esse; neque hanc ipsā legem, cujus pœnas in tempus solummodo sustulit, à se abrogatam esse; sed belli necessitate (cujus ipse solus Judex & Arbiter) adactum factiosis animis molliendis studuisse: Denique, se Parlamento permiscendum in eandem rem, ut visum erit, consulere. Parliamentum contrà acriter instare, nullis *Angliæ* Regibus fas esse leges quascunque in momentum in suspensio habere; Eam prærogativam nunquam ante à Majoribus suis postulatam; Sycophantas esse, id qui ipsi suggesserunt: Si concedatur, summum Reip. Imperium eversum iri: Id enim in legum latrone, quæ in solis Comitibus exercetur, consistere. *Rex tandem Ordinum pertinaciâ victus propriâ manu indulgentiæ diploma coram arctioris sui Concilii proceribus, in præsens rei Testimonium, rescidit; & per Primicerium ad superiorem Senatûs Domum, quemadmodum gestum esset, nunciavit, ut in

• *Proc.*
• *Diar.*
• *Mart. 8.*
• *An. 1673.*

+ *Diar.*
Com. Feb.
 27. 1673.

eorum Archivis perpetua rei memoria conservaretur. Integrâ jam inde de hâc re consultatione ad Ordines rejectâ; Ipsi legem novam (quam *Levaminis* dixerunt) sancire pergunt; quâ unâ, omnes, quas ante in Schismaticos tulerunt, abrogantur †. Protestantibus omnibus dissentientibus, qui Ecclesiæ *Anglicanæ* Articulis de fide tantum, reliquis de Disciplinâ omis-
 sis, subscripturi sint, cœtus celebrandi facultatem fore: Eos omni multâ eximendos, quâ suam quisque Ecclesiam parochialem adire jussus est. Assensionem quoque Clerico præstandam *Lege Uniformitatis* imperatam; juxta & Fœderis solennis ejurationem in perpetuum tollendam: Eisdem impune licere cultûs divini ratione Synaxes celebrare. Concionatoribus suum cuique coeundi locum in Conventibus Comitatus trimestribus assignandum. De re simul Proceres cum Confessu inferiore consensere; de modo non ita. Indulgentiam cuique permitti suffragiis ter datis contenderunt; verum an ab ipso Rege, an ab Eirenarchis, variè utrinque disceptatur. Donec nimis quàm

quàm vellent moderatum *Sheldoni* consilium (de quo dictum est) solum ut Bellum in *Carolus* primum Parlamenti Auctoritate illatum, non licitum fuisse fateantur, rem in silentium compressit. Ita re infectâ Comitia irâ incensâ in Anni finem dilata. Interim Factionis rem toties jam ante frustra tentatam feliciter confecerunt. Quæ sic peracta est. Concilio factionum omnium indicto, cuique Conventiculi sui locus, quem quisque delegit, regiâ Auctoritate concessus. Hinc Sectariorum stationes perquam opportunè per omnem gentem dispositæ. Quadraginta aut Quinquaginta circiter Conventicula quovis Comitatu instructa. In his Censui Sectariorum actus; & *Londinum* in Generale quasi Concilium missus; cui exinde impunè licuit suam seorsum remp. tueri: Neque profecto causæ suæ viri seduli defuere. Indies auctus suorum numerus, ut plebis indoles in nova fertur; hinc quoque nova lustra sæpius confecta. Ita Religionis obtentu militum delectus ubique conscripti; suæ cuique turmæ dux præfi-

citur: Stationes passim hinc inde, ut maxime opportunum in subitas eruptiones visum, dispositæ; neque cuiquam inermi esse licuit. Omnia denique in præsens bellum disposita. Sic arctissimâ Sectariorum inter se concordia seditiones omnes ab eo tempore indies in remp. extructæ sunt.

Lethaliū ultimum, anno 1673. in Comitia Parliamentaria (queis nihil apud populum *Anglicanum* charius) erat perpetratum. Mos enim recentior fuerat, ab anno 1640. cœptus, qui dein in hanc diem invaluit, ut fato functis Senatoribus ipse Senatus rei indicium Cancellario deferret; quo facto diplomata ab ipso aliis in defunctorum loca deligendis sunt emissæ. Contra *Shaftoniensis* Comes, Summus *Angliæ* Cancellarius, cum quosdam è suis repentinâ & occultâ electione per municipia quædam obscuriora in Senatum accersi vellet, nullo indicio ad ipsos delato, antequam Comitia convenissent, sponte suâ Electionum diplomata promulgavit. Primo conventus die non exiguus comparuit hominum novorum numerus. Hinc
per

per Subsellia murmur, qui & unde sint ignoti isti. Re autem mox compertâ, confestim omnes ejecti sunt. Hinc ingens in Cancellarium ira & odium. Ipse culpam (si quæ fuisset) à se in Regem amolitur. Quod ad istud factum, jus Regium ex ultimâ Annalium memoriâ cognitum vindicari. Neque enim ante, quam imperante Parlamento perduelli, abreptum. Regem itaque veterem solum Majorum omnium Prærogativam, non ita pridem apertâ perduellione perditam, in pristinum redintegrare. Et nî maturè fecerit, antequam in longinquam consuetudinem abiverit, gemmam haud ignobilem Coronæ cum ignaviæ dedecore dediturum. Ipsi itaque sua modo monumenta pervolvant, nullum ante Perduellionem istam novæ consuetudinis exemplum comperturos. Quæsitum; & res, ut dictum, comperta. Nihilominus in novo suo Privilegio tuendo persistit Senatus. Nullius hoc in argumento ponderis esse Regis Prærogativam; Si penes ipsum sit, magni in Remp. beneficii fore, ne clanculum (ut nunc factum)

per Cancellarios fiant Electiones. Neque enim res Regi prorsus ingrata fuit. Ipse enim jam Cancellarium in consultis omnibus suspectum habere cœperat; & de eo amovendo cogitavit. Neque profectò tam ipsius Juris quàm Partium disceptatio fuit. Cancellarius ob Dignitatem maximâ erat in proprio, scilicet *Dorsettiæ*, Comitatu Auctoritate, potissimum inter Sectarios, quorum ope in cunctis Senatorum Electionibus Viros sibi probatos deligi conatus est. Huic se semper opposuit *Stranguaius*, Vir antiquæ & illustris familiæ, summâ opulentia juxta & fidelitate celebris. Hic sub *Carolo* primo per omnia bella summâ fortitudine meruerat: Omnia pro Rege, quæ vir fortis potuit, & fecit, & passus est: Per omnia tempora in officii constantiâ infractus & integer; Regiæ causæ, etiam cum victa jaceret, propugnator audax & imperterritus. Idem quoque familiari erga omnes morum urbanitate maximè popularis; unde propterea nemo in suâ provinciâ plus valuit; itaque illius Arbitrio Senatorum Electiones plerunque

runque peractæ. Hujus tantæ Auctoritati cum Cancellarius in occursum ire nollet, illudere hõc artificio tentavit. Cum enim per eosdem fortè dies quatuor Senatores, ejusdem Comitatus municipiis delecti, fato functi fuissent, ipse clanculo in demortuorum subsellia è suis suffecit. Hinc *Stranguaio* ira & indignatio: Et cum non minori in Comitibus quam inter populares Auctoritate diu valuisset; quamprimum hâc de re conquestus est, omnem Senatum in Cancellarium, plurimum jam ante odio illigatum, concitavit. Aliquandiu obluçtatus est Cancellarius; cæterum tot hostibus undique circumventus, cedendum, quàm optimè poterat, præsensit. Ducis *Eboracensis* è longinquo in se animum infensum noverat. Principi diu displicuerat Cancellarii administratio: indoluit in tantam potestatem evectum. Hujus maxime omnium iram metuit Cancellarius, quem hostem novit, qui non solebat arma, nisi post devictos hostes, deponere. Maxima spes in Regis *clementiâ* diu fuerat; cum itaque eum in alienum animum

mum à se verti advertisset, munimento
 suo nudatus de dediti~~one~~ cogitare cœpit.
 Denique cum se jam acerrimè ab Senatu
 peti~~um~~ cerneret, qui nihil nisi eo ab omni
 Reip. administratione amoto Regi deferre
 vellent, amoto nihil denegare: Cum etiam
 Codicillos delatorios in caput apparari ac-
 cepisset; hinc certis Ruinæ suæ impen-
 dentis præsagiis ductis, & rebus in Aulâ
 prorsus desperatis, apertè ad Sectariorum
 partes confugiens, easdem querelas cum iis
 ubique effudit. In primis in *Pontificios* in-
 vehitur; nisi maturè contra provisum sit,
 Protestantium Religionem perditum iri.
 Omnia in *Romam* spectare. Se potius vitam
 quam Religionem perditurum. Omnes
 proinde hortari, quibus sua omnino cordi
 sit Religio, ut uno impetu secum in Idolo-
 latras consurgant. Neque se nescium esse,
 quin sit rem Aulicis maximè ingr~~atam~~ fac-
 turus; neque ambigere, quàm sit ex omni
 dignitate propterea amovendus. Verùm si-
 bi esse animi salutem totius orbis Imperio
 potiore~~m~~. Quanticunque constiterit vic-
 toria, *Romam* (per se salva jam steterit *Car-*
thago) debellandam. Eâque fortunâ hisce
 argumentis

argumentis rem suam in populo gessit, ut mox eum excoluerit & complexus sit ut unum Patriæ Patrem, & tanquam liberatorem cœlitus delapsum. Mox enim ingenti Nobilium globo stipatur; & quanquam heri in inferiori Confessu delatus est, nemo jam perinde inter eosdem popularis. Neque defuere Theologi, qui publicis scriptis eum ut unum Religionis Conservatorem celebrârunt, rem non minoris gloriæ quam periculi perfecisse; cuius famam perinde ac *Mulieris Evangelicæ* in omnia secula perennaturam pollicentur. Inter hos tumultus, antequam è dignitate excessit, binas leges scisci procuravit. Alteram in *Pontificios*, quâ omni Officio cum civili tum militari, nisi in certas conditiones, & illorum opinioni adversas, interdicti sunt: Alteram generalis Amnestiæ. Quâ latâ (erat enim longe uberior quam quæ unquam ante concessa est) ipse mox (ut forensi nostro sermone dicitur) *stetit rectus in curiâ*; ita ut posthæc nullus ei præteritorum quicquam sit objecturus. Cum nondum integrum annum rebus præfuerat, omni in aulâ imperio

imperio exutus est. In Cancellariatûs dignitatem pervenerat Nov. 17. 1672. inde ejectus ejusdem mensis nono anni insequentis. Id Officii post amotum *Clarendonensem* Comitem obtinuerat *Bridge-mannus*, Vir per omnem vitam integræ in Regem fidei, Judex incorruptus, æquâ simul & peritâ legum administratione insignitus. Per *Cromwelliana* tempora, sublatâ justâ Fori Auctoritate, à Causis orandis cessit. Quanquam autem publicè siluit, privatim Regiis à Consiliis fuit; neque pauci fuere, quos à temporum injuriâ conservavit. Redeunte unâ cum Rege Justitiâ, ipse per omnes dignitatum gradus tandem in magni Sigilli custodiam evectus est. Neque nisi semel, quantum novi, deliquit; in re Ecclesiasticâ ab aliis transversum actus. Vir modestus grandi simul & blandiente Ecclesiasticorum quorundam supercilio victus in Ecclesiæ jura commisit. Hujus enim præcipuè auctoritate ad *Henoticon* suum conficiendum, quod *Comprehensionem* dixerunt, usi fuere. Alioqui semper sincerus erat Ecclesiæ *Anglicanæ* & fautor

fautor & filius. Ita autem accidit, ut eo tempore Creditores Trapezitas (quorum utriusque æs regio ærario interceptum) in *Regia subsellia* citassent; ut sibi, quod ipsi mutuò acceperant, solveretur. Trapezitæ Cancellariæ Curiam appellârunt. Nempe si accepta fuisset eorum appellatio, ejus Fori auctoritate interdictum esset alterius Judicio. Ea enim est Cancellarii potestas, ut aliis omnibus Foris suo Arbitratu interdicat. Verùm *Bridgemanus* appellationem tam iniquam, rei indignitate in iram commotus, non sine infamiæ notâ abjecit. *Shaftoniensis* hominis audaciam ad Regem defert. Regi ipsi Opprobrium potissimùm illatum queritur. Id clausum eidem ærarium exprobrare. Quippe ni fecerat, Trapezitas solvendo fuisse. Suam postremò, non eorum, causam fore. Aliquandiu itaque eos Regiâ suâ auctoritate in annum tantum tueatur; quo tempore ærarium iis sua sit debita persoluturum. *Bridgemanum*, si Regi rem tam æquam flagitanti abnuerit, indignum esse, cui Rex summam secundum se potestatem permittat.

permittat. Se quidem, si penes se esset, miseris istis Asylum præstiturum. Hinc *Bridgemannus* molliter amotus; & in ejus locum *Shaftoniensis* suffectus. Hic statim promissa perfecit; Trapezitas se appellantes complexus, missis in reliqua fora Interdictis (*Prohibitiones* vocamus) ne quid in eorum causâ judicare pergant. *Shaftoniensis*, cum se è dignitate suâ brevi dilapsurum sentiret, interdicta sua omnia ipse rescidit.

Quamdiu ipse rerum imperio præfuerat, omnia prosperè & sanctè gesta fuisse prædicat. Concione quam ad Comitia habuit quinto *Feb.* anno 1673. Reip. de summâ Regis prudentiâ & bonitate gratulatur; quòd, cum bella externa gerat, Gens omnis omni pacis copiâ perfruat. Quòd Rex Imperii lenitate subditorum omnium animos sibi devinctos teneat. Quòd nihil nisi publica tranquillitas & omnium inter se concordia domi sit culta. Regem inter & Parlamentum amicitiam plusquam conjugalem intercessisse, nullo unquam divortio dirimendam. Tuta esse omnia. Nullum iniquis suspicionibus, ne quidem calumniis,

niis, locum superesse. In uno Rege Religionem, Ecclesiam *Anglicanam*, suum cuique jus, æquam legum administrationem, Comitiorum dignitatem, denique quicquid vitam beatam efficit, integrum fore. Quid ergo superest *Anglo* cuivis cordato optandum, nisi ut in multos annos tam boni Regis Imperium prorogetur; nec unquam foedus triplex Regem inter Parliamentum & Populum dirimatur.

Quamprimum autem aulâ absistere iussus est, urbem *Londinum* confugit, indies peristylum, perinde si quæstus causâ Mercaturas fecisset, suis stipatus profectus est. Imo trahens corde suspiria, Quæ (inquit) cives, rei *Anglicanæ* in præsens desperatio! Id unum nunc agitur, ut sublatis legibus omnia Aulicorum arbitrio & libidini subjiciantur. Id consilii *Papistas* & *Gallicos* stipendiarios monuisse. Penes hos omne Reip. Imperium: se diu, at frustra, restitisse. In aulâ queri aut gemere crimen esse; ipsum propterea depulsum; & nisi maturè cautum sit, eos serò nimis Patriæ opitulaturos. Quo res spectant, ex recenter gestis com-

pertum esse; contra Gentium jura violatum Fœderis triplicis Sacramentum, solum ut Belli Societas cum Rege *Galliæ Papistico* in *Belgas* Protestantes ineatur. Bellum, nullo misso Caduceatore, in Fœderatos, ante gestum quam denunciatum. Licentiam Religionum permissam, non quod ulla sit in teneras *Protestantium dissentientium* Conscientias misericordia; sed ut *Jesuitis & Sacrificulis Romanis* porta in *Angliam* aperiatur. Uno Regis Arbitrio omnem legum vim tolli. Si enim ei fas sit eandem in momentum relaxare, fas erit relaxationem in omne ævum prorogare. Propterea Parliamentum id pessime tulisse: & quanquam solito majori pertinaciâ Rex obluëtatus sit; tandem tamen Parliamenti indignatione victum abrogationem simulare adactum; quippe sublata erga Protestantes indulgentiâ, eandem, quæ ante, in hanc usque diem licentiam *Pontificiis* patere. Ad hæc quam immani & inauditâ injustitiâ subditorum fere omnium bona, clauso regis ærario, direpta fuere! Quæ juris ratio in Imperio isto futura est, quo talia patrantur?

Denique, non temerata modò privata subditorum jura, sed ipsas Parliamenti libertates esse tentatas; cum contra jus & consuetudinem novi Senatores in demortuorum loca, insciente Parlamento, suffecti sint, ut Aulicis & *Gallicis* stipendiariis aditus in Senatum struatur. Rem itaque solito majori irâ & indignatione Parliamentum tulisse; & præ aliis, qui præcipuâ in Regem fidei celebritate fuere, qualis ipse *Stranguaius*, Vir ab omni factionis suspitione integerrimus. Hinc materiæ factis querelis ministratum; Hinc cæcus & panicus pavor populo incussus. Hinc quasi urbs direpta esset, per plateas hominum trepidatio & ploratus. Ita brevi urbs ab omni erga Regem obsequio non modo pertracta est; sed in ipsâ quasi nova & aliena instituta respublica. Delectus est magnus Senatus. Hi in ænopolio prope peristylum confederunt. Dein certis intervallis per urbem dispositi sunt minores conventus. Hi variis officiis perfuncti. Quidam Senatores, quos in factionem inclinare compererant, vino & ebrietate confirmant. Epistolas com-

T mentis

mentis refertas per singulas undique Provincias consperferunt. Denique in hōc uno consensere omnes, ut præterita omnia *Shaftoniensis* consilia & facta ab ipso suisque nunc tam acriter damnata, in Regis Ministros, qui eo depulso rerum summam tenuere, potissimum Ducem *Eboracensem*, cujus præcipue consilio amotus erat, cumulerent. In his seditionum Scholis & Academiis maximâ celebritate fuit confessus in ænopolio ad insigne *Henrici Octavi* adversum *Templariorum* ædes. Hi cæteris multo audaciâ Superiores, quod plerique Leguleii fuere. Quod hominum genus, jactatâ legum scientiâ, fiduciam inde aliis rerum minùs peritis addiderunt. Eoque tandem arrogantia ab iis deventum, ut in publicum proficiscentes se tæniolâ viridi pileo circumductâ, tanquam Societatis tesserâ, designarent. Ex hac Scholâ præcipui duces, in perduellionem, quæ postea insecuta est, prodire.

Quid quod & insimul Libri famosi & maledici magnâ crebritate in vulgus evolârunt. Hos inter impudicos calumniatores maximâ famâ fuit spurcus quidam,

cui cognomento *Marvellius*. Hic ut inhonestius ab adolescentiâ vixerat, ita cum singulari naturæ petulantia esset, Satyristæ Officio in Factionis usum perfunctus est; non tam sale, quàm fæce talis; mediocris nisi in malevolentia ingenii. A Patre abdicatus, ab Academia pulsus, posthæc conscientiam vilioris, quàm antè famam, decoxit. Vagus, pannosus, & famelicus Poetaster, ænopolio quovis vapulans, fuste & calce indies petulantiaæ pœnas tulit; Tandem Miltono (cui propter similem ingenii malevolentiam aliquantùm placuit) procurante, fit *Cromwellii* Secretarius à subsecretis. Quâ dignitate lætus *Carmen gratulatorium* in Tyranni laudes evulgavit; cum verò Panegyricum longo incubitu excludere laborasset, Satyram in Reges omnes, jure constitutos, enixus est. *Cromvellium* solem esse; cæteros Monarchas ignavos, ipso *Saturno* cursus tardiores conficere, & radios nocentiores in terram vibrare. Si singulis Imperium in ipsum *Platonis* annum prorogetur, Regem neminem quicquam beneficii Orbi Terrarum allaturum

rum. Unum esse omnibus institutum subditos in servitutem subjugare. Nul- lum hostem præter cives ultro laceſſunt. Bella in exteros inviti, &, quòd adaſti, ſuſcipiunt, ſuis ſponte inferunt, neque priùs abſiſtunt, quàm ut victos & cap- tivos tractare fas ſit. Neque Bella Ci- vibus modo, ſed Diis immortalibus in- dicere; Eſſe omnes *Babyloniciſ* poculis inebriatos; pro *Antichriſto* adverſus Ag- num militare; Meretrici *Romanæ* infer- vire. Opus Domini hòc ſæculo à Sanc- tis ſuis, ſub *Cromwellii* ductu & auſpicio cœptum, non modo deferere ſed im- pedire.

Verùm reſtituto Rege homo miſellus in priſtinam inopiam rejeſtus, munici- pio quodam, quo ipſius Pater *Presbyte- riani* miniſtelli officio funſtus eſt, & in perduellione egregiè meruerat, ſe in Se- natum deligi procuravit, quo vitam ſu- ſtineret. Mos enim antiquus fuerat, ut delectis in Senatum impenſæ ab ipſo mu- nicipio, à quo legati, ſolverentur; qui- nis ſolidis indiem impenſis. Hic mos è longinquo antiquatus eſt, cum homines
generoſi

generosi tam vile stipendium quasi erogatam in pauperes Eleemosynam spreverint. Hic tamen in victum potumque exegit; quanquam in istâ tam turpi paupertate nihilominus insolens & superbus. In Comitibus omnibus Regii negotii Hostis; utpote è conjuratis, qui, numero circiter sexaginta è perduellionis reliquiis, se Sacramento quodam ab initio devinxerant, Regis rebus negotium facessere; imprimis se nunquam suffragium vectigali largiendo laturos. Quanquam nihil in confesso isti homines valere, summo contemptu & opprobrio excepti; adeò ut si nihil boni vellent consulere, mali nihil possent; iis enim vix unquam loqui sine sibilis permissum est; neque ipsi Poetæ nostro sine verberibus. Quâ causâ crebrò vapulans tandem tacere didicit; foris autem, cum id impunè poterat, majori animi malevolentia exarsit, & libellos famosos ore impuro indies in ipsum Regem eructavit.

Si quando illius adjumento Sectariis opus esset, ipse mox se è caveâ suâ, an Gladiator, an Fera, perinde est, in Am-

phitheatrum coniecit. Quanquam nunquam acrius depugnavit Bultuarius quam juxta sui ipsius Sepulchrum, libro paulo ante mortem confecto, cui titulum fecit; *Commentaria de Incremento Papismi & Imperii Tyrannici in Angliâ*. Quo cum longâ rerum serie Pontificios reip. evertendæ diuturnas excubias fecisse, & scelus meditatum, nisi Factio intervenisset, siccis lachrymis lamentetur; Sermone exorsus est ab his ipsis septem Lethalibus jam memoratis, quibus Reip. ruinam non fuisse effectam proximè ad miraculum accessisse in hanc summanam proloquitur.

Fœdus triplex contra jus Gentium fœdissime violatum; Belli societatem cum *Gallis* in *Batavos* initam, rem esse perinde perfidam & periculosam: ab omni crimine immunes esse *Batavos*; pacta omnia in pacem conventa summâ (uti semper) cum religione præstitisse: Etiam in ipsâ vexilli demissione plusquam opus officiosos fuisse. Causas Belli undique quæsitæ; ne minimam investigatam; denique, id pene sine obtentu susceptum; multaue hujusmodi. Virum

Virum acutum & felicem pro Amicis Advocatum! qui ipsum Regem, Regni Ordines, Concilium sanctius, Primores quosque officio in rep. perfunctos laceravit, ut suorum in remp. merita celebraret. A tam manifesto mendacio orationem exorsus est. Quicquid enim ab aliis secretò peractum sit; *Shaftoniensis* Comes unus omnium publicus ejusdem concilii Auctor & Persuasor erat. Per ipsa viarum compita divulgatae sunt orationes ad Comitiam Parliamentaria habitae; altera Februarii quinto, altera Octobris insequentis vicesimo septimo (quae tredecim tantum ante dies, quam è Cancellariatûs dignitate excidisset, dicta est; viz. Octob. vicesimo septimo, exutus quippe est Nov. nono) quibus acerbissime omnem *Anglorum* Gentem in *Carthaginis* excidium pene exprobravit. Alterâ Perjuros fuisse *Belgas* fœderis ruptores. Vexilli jus non modo per Oceanum abnuisse, sed cunctis Regum per *Europam* aulis, ut tollatur, contendisse. Infitum esse iis *Anglorum* odium, cum æmulatione, tum indole. Bellum esse

nonnisi vel hujus vel illius gentis extinctione finiendum. In alterius excidio positam esse alterius salutem. Bellum denique nisi *Batarvis* prostratis in omne ævum perennaturum. Propterea ut summâ prudentiâ à Rege fuit susceptum, ut summâ fide à Comitibus rogatum, hortatur, ut quod communi suffragio cœptum est, eodem omnium ardore ad exitum perducatur. Si quis ante abstiterit, quisquis fuerit, turpissimam facturum Patriæ prodicionem. Alterâ, Regem sperâsse se comitia isto die cum pacis confectæ tessera convenire; quod fecerat, nisi hostis superbus, contumax & iniquus, excomposito in omnes pacis conditiones conspuissent. Ipsum tam æquas postulâsse, ut ipsi Legati, qui fuere Pacis arbitri & fidei ultrò citròque datæ stipulatores, palam sint professi, nisi in eas pacisci placuerit, se irritò conatu consulturos. Primum Regiam Majestatem nihil amplius sibi vindicâsse, quam veterum majorum jura jam inde ex ultimâ Gentis memoriâ iis in mare *Britannicum* delata; neque enim maris sui imperio detricto, quenquam post-

hæc

hæc ipsius insulæ regem futurum : Deinde, Nepoti suo *Auriaco* Principi dignitatem, quam à Patribus acceperat, restituendam : Huic solos *Lovestinianos*, *Barchinam* istam *Carthaginis* factionem, restitisse : Tum Mercaturæ jura, potissimum in *Indiâ Orientali*, juxta pacta inter utramque gentem fœdera, ut conventum est, valitura. Ad hæc tam justa & modica postulata Factionem *Lovestinianam*, quæ ut ab ipsâ Nutrice odium in *Anglos* sempiternum hauserant, ita id in posteros ut unum Officii in patriam pignus sunt tradituri, nil nisi contemptum & petulantiam opposuisse. Non modo libellos eâ Sermonis contumeliâ ipsis pacis arbitris obtulisse, ut planè palam proferre pueret; sed oblatis omnes Pacis conditiones non sine indignationis rictu contempsisse. Quo facto, confestim misso in *Angliam* Caduceatore, se omnia in pacem tentasse; quas Rex censeret leges utcunque iniquas, accepturos; at irritò incepto, cum nihil nisi bellum in se paratum perspexissent; adeoque à Rege ad Populum eâ sermonis procaciâ, & alienâ temporis ratione provocasse,

câsse, quasi cum ipsis, non cum Rege, de pace & bello ageretur; neque tam de bello foris, quàm de rebellionem in *Angliâ* meditari. Porro; consilia illorum omnia in unum exitum spectare, ut *Anglis* ereptâ omni Maris possessione, ipsi soli per Oceanum, seu, quod perinde habent, omnem terrarum orbem dominantur. Neque in obtentum pacis cum iis ineundæ in Religione concordiam vadimonium fore. Compertum esse à primâ hominum memoriâ eandem lucrî rationem religionum dissidia in pacem perduxisse; verum sine exemplo esse, Religionem controversias, ubi de lucro, multo magis de imperio disceptatur, diremisse. Denique, non gloriæ bellum esse, non pro divitiis aut imperio dilatando, sed pro aris & focis bellum susceptum. Si victi fuerimus, in posterum in patriâ nos non liberos cives sed captivos victori fore: Quandiu Mare possidemus, nobis (ut semper fuit) adversus hostes munimentum esse; eo erepto, quemque portum in ergastulum mutari. Si quo itaque patriæ, libertatis, suæ cujusque familiæ amore ducuntur, bellum

Bellum non in diem differendum; alio-
qui forte sero nimis opitulaturos.

En jam Advocati nostri *Marvellii* mo-
destiam! Qui cum Gentis excidium hœc
uno bello in *Batavos* gesto posuisset, eo-
dem halitu *Shaftoniensem*, qui unus id
suasit, unum Patriæ Conservatorem lau-
daret. Pulchrum profectò & opimum
mendacium! haud tamen, quantum est,
hominis verecundiæ indecorum.

Dein iisdem ærarium clausum in hæc
verba exprobrare pergit. Remp. ingenti
ære alieno, ad usque vicena centena li-
brarum millia & amplius fuisse constrictam.
Huic solvendo suffecisse vectigalia
à Parlamento eâ de causâ imperata. Sed
quasi rem impiam rati essent quicquam
in æquum impendi, quum ærarium li-
berare polliciti essent, id immensâ pri-
vatorum pecuniâ onustum clauferunt, ne
forte in alienos usus à sacro isto bello,
seu quasi *Cruciatû* in *Batavos Expeditione*,
quam animo concepissent, impenderetur.
Rem clam inter *Conjuratos* (uti vocat *Au-
licos*) peractam, ne quavis sceleris prodi-
tione quicquam à malevolentia magni-
tudine

tudine delibetur. Derepente itaque Edicto Cal. Jan. 1671. proposito immensam pecuniæ vim, quam privati ærario mutuatam dederant, manifesto latrocinio ab possessoribus ablatam; innumerabiles familias publico peculatu omnibus fortunis exutas: gentem omnem tam inauditâ tyrannide attonitam de suo cujusque jure in posterum desperare. Nihil inter homines, quam rerum creditarum solutionem impeditum a Creditoribus, cum sint solvendo, turpius existimatur. Facinus autem inauditum esse, regiam Majestatem recter tot opimis Vectigalibus ditatam, solenni Edicto Latrocinium meridianum in subditorum fortunas fecisse. Atqui si fuit istoc facinus, ut dicit, inauditum; si meridianum Latrocinium; ex homine quæro, in cujus mentem primùm venit? quis consuluit? quis persuasit? quis effecit? quis denique effectum, ne justâ illâ pensione, quam non solutam Conjuratis exprobrat, expietur, molitus est, nisi Comes *Shaftoniensis*?

Pergit Vir inficetus, sic Conjuratis expedire visum esse, quî omnis hominum
fides

fides prius domi violanda sit, experiri, ut majori fiduciâ eandem foris violare pergant. Justitiæ quandam speciem videri, omnes sive cives, sive hostes, perinde haberi. Latrocinio itaque domi peracto, Bellum Piraticum in *Batavos* cœptum esse. Ipsos enim, ab ic̃to pacis fœdere, religiosè in fide mansisse, suæque Pietatis conscios, adeoque omni ab *Anglis* metu securos, liberam per freta *Britannica* mercaturam fecisse. Nihilominus ingenti ex *Asiâ* & *Hispaniâ* classi redeunti clam extructas fuisse prope Insulam *Vectim* à Conjuratis insidias; quanquam tam imperitè comparatas, ut prædâ simul & fide concidissent. De *Batavicâ* fide satis jam ante à *Shaftoniensi* dictum. At tam infesto in ipsam Patriam odio Poeta miscellus commovetur, ut *Belgis* adulantiùs excusatis, omnem eorum astutiam penes populares suos esse contendat. *Anglos* semel à fide deliquisse fateor; at id suis imperantibus factum. Neque Regem ante assensisse, quàm fœderis religionem à *Batavis* ruptam persuasissent. Non enim unquam defuit querelis materia.

teria. Quicquid pacti sunt, nihil præstiterunt. Quæ itaque hujus hominis modestia, bellum nullâ causâ susceptum vociferari, cum ipsi, quos ut Patriæ Conservatores excoluit, indixissent? Neque sanè iniquum erat, quanquam ab iis indecorè cœptum, istis autem postea amotis, honorifice & gestum, & confectum: Pactis omnibus, quas Rex *Angliæ* censuisset, in pacem legibus, juxta & præstitis in bellum impensis, ad tercentena librarum millia. Quo fœdere in hunc usque diem devincti eosdem amicos atque inimicos nobiscum habuere.

Postremùm permissam Religionis cuique suæ facultatem laceffit. Hôc uno ausu priscum *Titanie* prolis scelus renovatum asserit; Religionem tot jam ante legibus munitam, nudam hostibus expositam; *Papistis* juxta & *Sectariis* facultatem datam in Ecclesiam *Anglicanam*, quæ tanti constitit, utrinque Obsidium moliri. Neque Ecclesiam modo, sed Imperium eversum. Nemini per Regni leges (quas *Fundamentales* vocant) fas esse, quicquid legibus ratum sit, ut irritum fiat,

fiat, imperare. Id si Rex ipse fecerit, fore in Remp. Parricidium. Hanc itaque maximam in Conjuratis fuisse audaciam; qualis nunquam ante ex omni hominum memoriâ specimen habemus. Nunc autem uno exemplo experiri placuit, an Regibus Populus *Anglicanus* tantam in leges auctoritatem sit permisurus; Ut si impunè fiat, nihil Populi Comitibus in Parlamento legibus ferendis opus foret: In id unum Conjuratos intendisse, ne Regiæ potestatis licentiæ quâvis Ordinum moderatione intercedatur, sed quicquid placuerit, legis vim haberet.

An Tyrannidem affectâssent Conjurati, proculdubio *Marvellius* ipse, qui si minus Conjuratori à Secretis fuit, erat tamen pro priscâ cum iisdem amicitia in occultissima Seditiosorum consilia admissus. Index maximè idoneus erat, qui testimonium in amicos & dominos diceret. Quo autem præcipuè collimatum, ex ipso rei eventu compertum est: Exercitu Rebelligum mox comparato, qui cum opportunum videretur, jura sua & libertates ab impotenti Regum dominatione vindicarent. Id quod

quod postea præclare tentatum est, quamquam exitu caruisset. En interim effrenatam hominum insolentiam! ut ipsi Anarchiam molientes, populum Tyrannidis metu perterrerent. Cæterum hujusce temulenti scurræ perfidia alios omnes superavit, qui rem nunc tanti sceleris tam vehementer incularet, quam ante jure omni, divino, humano, cuique integram esse libellis omni acerbitate scriptis contendisset. Hic præcipuus Sectariis Conscientiæ libertatem vindicasset, qui eandem ab Rege impetratam, modò odium & invidiam ipsius Imperio faceffat, Neronianæ tyrannidis inculavit. Rem paulo altius repetam, quòd Sectariorum Conjuratio inde cœpta sit, quam postea per fraudes, per mendacia, per occultas latebras, in Perduellionis fastigium perduxêre.

Accidit anno circiter seculi 67, cum res *Anglicana* pestilentia, incendio, & belli cladibus prostrata esset, ut Sectarii pro more suo novam Seditionis pestem patriæ inferre conarentur: Libellis indies in plebem evulgatis omnem Schismaticæ rabiei

rabiei licentiam sibi postulantibus: Iniquas & impias esse omnes de re Ecclesiasticâ leges; naturæ jure suam cuique in Religione libertatem esse; neque summum Numen tantam Regum arrogantiam in suo superno Conscientiæ regno perlaturum. Ad hæc, Regiæ Majestati de numeris suis minitantur; neque enim tam imbellem aut ignavam esse *Puritatorum* Gentem; quin suas in Sacris liberatas ab omni Tyrannide defendere & tueri & possent & vellent: Se semel, neque ita pridem, viribus suis jugum grave excussisse; sibi caveat Rex, ne tantam Virorum fortium multitudinem temere in se concitet. In his præcepui fuere *Carolus Worstlæius* Ordinis Equestris, & *Johannes Owenus* D. D. *Worstlæius* olim *Cromwellio* à Secretioribus Consiliis fuerat; magnus idem Domini sui Adulator; inter eos qui Diadema regium Tyranni capiti imponere voluissent. Rege autem revertente se ultro ab omni reip. administratione abdicavit, & quanquam aditus eidem in Regis consilia pararetur, ipse, qui Tyranni servitium non modo

U

tulit,

tulit, sed exosculatus est, iusto suo Regi inservire, imo ne quidem parere dignatur. Fuit enim ex *Independentium* (uti vocantur) classe; quæ hominum Secta Monarchiam (nisi in uno *Cromwellio*) neque in Rep. neque in Ecclesiâ patitur: Sed omnem omnium rerum potestatem penes populum esse; ad populum adversus Magistratus provocandum; ipsius majorem esse quam Regum nempe à se creatorum Majestatem; Reges itaque Dominis suis obnoxios; & si Dominis placet, Imperio exuendos: In Ecclesiâ nullam esse Sacerdotum auctoritatem; nullam Sacrorum Ordinum vim; nulla successionis jura; sed cuique, quem sibi placuit, non tam Sacerdotem, quàm nescio qualem Sacellanum eligendi potestatem esse. Quid mirum, si homines, qui nullum imperium, nullas quoque leges ferre potuissent? Cum itaque per id tempus præsens rerum status his omnibus angustiis languere videretur, ab hisce undique concursus est, ut, dum fatiscerent Imperii Vires, ipsi Veterem suam libertatem sibi restituendam extorquerent.

Quâ

Quâ semel datâ, ipsi vires suas cum hoste tot rebus adversis fracto conferere non timerent. Id quod postea factum est, uti dicitur, cum (Deo concedente) ad Conjuracionem *Otesianam*, quâ omni impetu remp. adorti sunt, pervenerimus. Interim eodem tempore, quo *Worstlæus* suum, Libellum alterum emisit *Johannes Owenus*, cui Titulus, *Apologia pro Conscientiæ Libertate*. Hâc suscepto suorum Patrocinio summam *Independen-*
tium erga Regem fidem non erubescit laudare; & pro suâ modestiâ, cum sit ipse regio *Caroli* primi sanguine oblitus, omnibus à fratribus accusationes diluere. Quamquam autem horrido & scabro sermone, nullo judicio, nullo rerum pondere, inauditâ denique mentiendi licentiâ scripturiat; ad populi tamen judicium res perinde habet. Modò enim scribatur, bene, an malè, verè an falsò, modò inquam, omnino scribatur, causam feliciter propugnatam existimat. Hic à primâ ætate indefessus Perduellionis Auctor & Advocatus. Inter ipsos Parricidas Regii sanguinis hostis teterrimus, qui scelus, ante
U 2 factum,

factum, omni impetu hortatus est; factum coram ipsis Regicidis pro concione laudavit. Ut opus, quod divinis auspiciis in Patre cœptum est, in Sobole perficiant, ipse Dei Vates monuit & iussit. Quippe supernæ Majestati placuisse, non modo imperium omne Stuartorum familiæ abrogare, verùm neminem posthæc in *Angliâ* regnare passurum. At de Perduelle celeberrimo plura dicere nunc non juvat, ut qui sim fortasse omnem viri improbi historiam mox conscripturus.

His Hostium incursionibus inter alios ipse rebus tam arduis tractandis nimium adolescens memet objeci. Aliud esse monui Reges Conscientiæ libertatem Subditis ex indulgentiâ permittere, aliud Subditos eam ut sibi jure debitam postulare. Si verò Regibus fas sit indulgere, rem tamen maxime periculosam esse plures Religiones in eâdem rep. fovere. Quamque cuique bellum indicturam; singulas reliquis hostes fore; Ecclesiæ legibus constitutæ, universas Religionum multitudinem bellis materiam civilibus præstare: compertum

pertum omnium seculorum experiētiā non ante de Religione dissidia stetit, quam itum sit in arma: Rarò Remp. *Christianam* bello civili arsisse, quod Religionis specie non esset incensum: Bella ista acerbiori odio & crudelitate gesta, quàm quæ de libertate civili suscepta; quòd sua cuique Religio sit omnium charissima; antiquiora delubra quàm suum cuiusque domicilium; aras præstare focis, & laribus pulvinaria. Proinde acriori animi ardore pro eo, quod pluris habuere, pugnatueros: Semper esse bella Religionis causâ internecina: Si in gentes *Europæas* respiciamus, (ut, postremis hisce seculis, bellis funestissimis exaruerunt) ea omnia ex dissensionibus de Religione motis prodiisse; neque usquam ante extincta quam aut eversâ rep. aut perduellione devictâ: si unam *Galliam* intueamur, quam infandis stragibus *Calvinianistarum* audaciam & feritatem luebat, Imperantibus *Henrico* secundo, *Francisco* secundo, *Carolo* nono, *Henrico* tertio, *Henrico* quarto, *Ludovico* decimo tertio! Ut vix dum adultâ ætate *Francisci*

eo nomine secundi, specie libelli supplicis in Regis vitam insidiati sint; ut prodicione *Meldensi Carolum* nonum deridente adorti; adeo ut nisi *Helvetii Arte* simul Animique robore prope ad miraculum Regem medium inter hastarum septa exceptum stipassent, mediatum facinus perfecissent; Ut posthæc aperto *Marte* variis præliis, exhaustis ingenti hominum excisione *Galliæ* viribus, pugnatum est; Ut imperante *Henrico* tertio, conjurati regni Primores Sectam ad arma in Regem concivere; Neque enim iis sat virium, nisi horum subsidio, in perduelliones fuisse: Quoties magnatibus bella movere placuit, Sectarios ubique in arma fuisse paratos: Et quanquam multis præliis ad ingentes numeros cæsi sunt, mox tamen repullulante hydrâ bellum acrius renovatum. Ut postea *Henricus* quartus nihil Factioni cedendo obtinuit; Ut acrius illorum animos inflammavit; Ut beneficia in Factionem cumulando ipse in *Calvinismi* suspicionem à *Pontificiis* suis vocatus est; unde sceleratæ *Ligæ* species & obtentus. Ita dum utrique Factioni

favet,

favet, neutram devinxit; sed dum dubius inter utramque stetit, hostis utrinque incubuit; ut, quanquam *Henrico Navarreo* in coronâ sibi vendicandâ in primis suppetias tulêre; tamen quamprimum ille fidem *Romanam* complexus est, ostenderunt se opitulatos *Henrico ut Calvinistæ, non ut Regi*: Si quid ipsis indulserit, in jus proprium verterunt: Edicto *Nannetico* in bellorum indictiones abusi sunt. Hinc in *Ludovicum* filium belli exordium; neque ante ab armis abstiterunt, quàm *Rupellæ* expugnatione, copiis omnibus exuti in Regis potestatem venêre.

Ad hæc qui Conscientiæ libertatem, ut sibi ex jure debitam, à Regibus postulant, id unum agunt, ut eversâ normâ, quæ in præsens rata est, sua in illius locum substituatur. Cum enim sit sua cuique Religio una omnium integerrima, quâ Conscientiæ lege illius libertatem petere imperatum est, eâdem ejusdem augmentum per terrarum orbem, quantum in illis est, procurare obligantur. Non itaque ante isto conatu abstituros, quàm

suam Religionem in rerum summam evexerint. Hæc & ejusmodi multa de Regum jure in Conscientiæ provinciâ differui. Nihilominus quanquam tale sit Regibus imperium; iis tamen pro arbitrio decedere fas esse: hujus varia in omnibus historiarum monumentis extare documenta; ea tamen rarò a Principe quovis prudentiore, nisi belli angustiis adactus sit, concessa; & mox periculo superato ablata: Bello itaque *Belgico* jam exacto, istos serò nimis indulgentiam ab Rege hostis securo postulâsse.

Verùm de Subditorum jure, quod sibi vendicant, ab Regis imperio in re Religionis exempto, differui, id si ratum habeatur, omne Imperii jus eversum iri: Quippe Religione nihil magis in illius stabilitatem aut ruinam valere. Si pacifica sit, si ingenua, si moderata, si pudica, si mansueta, si ex officii Conscientiâ summis potestatibus obsequiosa, maximè Regum interesse subditorum animos talibus disciplinis emollire. Sin pro Religione lymphata rabies; si superstitio prava credulitate fœdata; si tetrica, si dura, si acerba, si iniquis

iniquis de Deo opinionibus imbuta; denique, si talis, qualis eorum nimium comperta est, datâ his docendi, quod quisque velit, libertate, *Pandoræ* pyxidem aperiri. Si enim universa sit libertas petita, & nullis limitibus circumscripta, altera in rep. potestas erit Regiâ, non æmula modo, sed inimica. Quid enim: Sintne Reges Divini Numinis Vicarii? Quid illius vices sanctiori lege quam Conscientia in Terris gerit? An penes eos sit lites de æquo de iniquo definire? Longè antiquius ipsius Conscientiæ judicium, quod secundum Deum summum tribunal est. Possintne isti leges de honesto ferre? Quid unâ Conscientiâ ad fidem & virtutem stabiliendam plus potest conferre? Possintne isti scelera mulctis & suppliciis castigare? Quid vehementius urit, quam Conscientiæ tædæ & flagella? An denique solum sit in *Reges Dei* Imperium? Nulli præterea Domino Conscientia se subjugari patitur. Imò verò non pari modo, sed & superiori, quàm Reges, Auctoritate imperabit Regina Conscientia. In exterius gesta illorum
est

est animadversio: Hæc occulta mentis cogitata, quæ humanum imperium recusant, in suâ potestate & ditione tenet. Hinc quoties subditorum in mentem venerit Regibus bellum indicere; hujus Conscientiæ, quæ omnis imperii expers est, Sacramento, in bellum evocantur. Hâc duce ad arma itur. Hujus nutu & consilio omnes populi furores in Religionem vertuntur. Sacra omnia fanaticâ rabie violantur. Quò sua cujusque vocat Conscientia, effrangi sequuntur. An Reges interficiunt? Proceres occidunt? Ecclesiæ pacem discindunt? Perjurii Religione se devinciunt? Omnia jussit Conscientia. Denique, quicquid volunt & optant, illius imperio ratum sanctumque habetur. Si itaque in integrum (ut aiunt) Conscientiæ libertas postuletur, nullum planè Regum imperium; quisque sibi pro Rege. Quippe Regum sit in homines imperium; ipsum autem in hominem sit sua cujusque Conscientia; idem ergo homo & hominis Conscientia. Itaque si nullum sit Hujus, neque Illius in Reges officium,

Sublato autem universali liberæ Con-
 scientiæ jure, postea solum in certas quas-
 dam leges postulandum est; non itaque
 ipsam Conscientiam in Regum jussa op-
 ponendam, sed Legem, quâ quid prius
 in contrarium, quam quod jussum est,
 imperatur: Ad id unam Legem Divinam
 valere: Legem ergo afferant Sæclarii sacro
 codice promulgatam, quo institutis in
 Ecclesiâ *Anglicanâ* ratis obsequium præ-
 stare vetitum est. Si nequeant, obsequi-
 um esse præstandum. Sublata ergo est
 toties decantata Conscientiæ libertas; &
 solâ eâ de re jam agitur controversia, an
 quicquam à Deo interdictum Ecclesiâ
Anglicana injunxerit: Omnem autem
 litem jam ab iis illatam in paucis quibus-
 dam cultûs ritibus versari: An fas sit crucis
 signaculo in fronte baptisati designato Bap-
 tismum celebrare; an superpelliceo in-
 duto sacris operari; an de Sacrà Cœnâ
 flexis genibus, participare; aliaque hu-
 jusmodi, quæ si ineptiæ sint, sunt (ipso
Calvino judice) tolerabiles, nusquam au-
 tem sacro codice inhibita, propterea le-
 gibus humanis subjecta: Et si minus
 forte

forte delicatulis placeant, non tamen tanti esse, ut Ecclesiæ paci & auctoritati anteponantur. Magnum quid esse oportere, quod legitimam Secessionis ansam præbeat; ut olim ad *Donatistas*, qui mortem obire, quàm in Ecclesiam reverti malle se dicerent, *Optatus* in hanc rem: *Nulli dictum est, nega Deum, nulli dictum est, incende testamentum; nulli dictum est, aut thus pone, aut basilicas dirue. Istæ enim res solent martyria generare.* Et ad eisdem Sanctus *Augustinus*, scil. ad *Fanuarium*; *Quod neque contra fidem catholicam, neque contra bonos mores injungitur, indifferenter est habendum, & pro eorum, inter quos vivitur, societate servandum.* Hæc una lex omnibus semper fuit; res parvas in lites & schismata non suffecisse; sed quicquid imperatur, nisi lex sit manifestò impia, officii authoramento præstandum. Hæc unâ lege Ecclesiam & Remp. semper stetisse. Eâ sublatâ nullum imperii jus & potestatem fore: Id enim in his solis versari. Ad hæc, causas quas in Schismatis sui defensionem obtendunt, esse tantum in belli colorem quæsitæ;

quæsitæ; inprimis magnum istuc effatum, nihil in cultu Divino licere, nisi ab ipso Deo jussum: Id non modò gratis, sed falsò dictum: Nihil enim de cultu *Christiano* à Deo institutum, præter bina Religionis Sacramenta: Cætera omnia Ecclesiæ arbitrio permittenda; si quid valeat isthuc decretum, non minus in se, quam in Ecclesiam valiturum, cum ipsi suâ cultûs ratione, perinde ac nos nostrâ, utantur. Idem de cæteris obtentibus demonstratum; De libertate *Christianâ*, de scandalo in Infirmos; de dubiæ & nutantis Conscientiæ auctoritate; hæc omnia, quantacunque sint aliâs auctoritate, fasces suos Regum imperio submittere. Hoc jure secundum manifestum Deum antiquius nihil esse; minora itaque ista, si hoc intercesserit, prorsus evanescere.

Istis denique neque integrum neque modestum esse quicquam Indulgentiæ ab Rege implorare; esse recenti læsæ Majestatis crimine constrictos; Libertatem qualemcunque à talibus petitam non in religionem sed perduellionem spectare; si iidem fuerint, qui ante, apertos esse Regii

nominis hostes; si resipuerint, novæ fi-
 dei pignora, saltem indicia ingenuè ex-
 hibento; Istâ forte modestiâ Indulgenti-
 am Regis esse eliciendam; alioqui contum-
 eliam eidem inferre, tam insipidum
 insulsumque eum rati, ut hostibus aper-
 tis se rursus in conjurationes colligendi
 facultatem permittat; Id planè factum,
 si in cœtus & conventicula se pro suo
 cujusque arbitrio sociare licuerit; Cogni-
 tum enim, qui sint præcipui Duces, qui
 Concionatores; veteranos esse omnes Re-
 giæ causæ hostes; unâ insanabili libidine
 Reges in ordinem cogendi insanire; sub
 specie libertatis tuendæ res novas moliri;
 neque ante abstituros, quàm Sceptrum
 Regale vi & armis extorserint; Religio-
 nis rem non esse, sed Imperii; an ipsi
 Regibus, an Reges ipsis obsequantur;
 Effatis suis populum esse Regibus superi-
 orem; in eos imperium & animadver-
 sionem habere; versâ rerum ratione Re-
 gem subditis subjectum, subditos impe-
 rare. Quid enim aliud sonat istuc mag-
 num omnium Axioma; Regni cujus-
 que Ordinibus non modo licere Regum
 licentiam

licentiam Vi comprimere, sed id authoritatis ab ipso Deo delatum se accepisse; & ni utantur, perditos fore populi libertatis sibi commissæ Proditores; Quid istuc; Regem legi, legem populo esse subjectam? Principi remp. opprimenti aut Ecclesiam Dei vastanti resistere licere? Si perstiterit, bello insequi? Victum, quo placet, supplicio ulcisci? Denique, si in subditos victoria inclinaverit, esse prosperum belli exitum Divinæ voluntatis indicium; Et quicquid Perduelles subditi in Regem commiserint, id Providentiæ ductu monitos fecisse? Hæc Sectariis omnibus esse communia; in primis *Presbyterianis & Independentibus*, qui, ut maximâ hominum multitudine abundant, ita præcipui sunt, qui Conscientiæ libertatem sibi arrogarent: Celeberrimos utriusque Sectæ Theologos, non pro concione modo, sed libris evulgatis ista omnia docuisse; si negaverint, paratum ex ipsis scriptis recitare; quod postea, cum inficiari non pueret, abunde factum est. Si permixta sit iis cœtuum libertas, fore quemque conventum, ubi talia dogmata populo

populo venum exponuntur, quæstuosissimam perduellionis Officinam. Denique, quicquid postea fecerunt, facturos prædictum; neque profectò qui ipsos homines novit, ei vaticinio aut divinatione opus est, quid essent facturi, denunciare. Ubi congregantur Aquilæ, omen est, ibi mox fore Cadavera. Frustra obnituntur Theologi sui; cum quò majori studio scelera sua celatum eunt, eo latius patefacta sunt. Cum itaque nemo innocens, nemo doctus, nemo sobrius è factione esset, qui causam tueretur; tandem inficetum hunc in scenam emiserunt; qui cum seria omnia in ludicrum & ludibrium verteret, populus, ingenti risu excitato, Morionem simul contempsit, & plaussit; sic per ludibrium Deo, Religioni, Ecclesiæ, Regi, communi hominum modestiæ factum, gravissimam omnium controversiam comicâ & obscânâ levitate isti eluserunt. Neque enim quicquam seriò scriptum est, præter Regiæ Indulgentiæ laudes ob Conscientiæ libertatem Sectariis concessam. Hanc omni lætitiâ & Regi & Regno gratulatur. Hinc prospera

spera omnia utrique prænunciat; hoc uno consilio stabilitum Imperium; sublata dissidia; jacta sempiternæ pacis fundamenta; si qui contra venirent, eos hostes non reip. modo sed ipsius Regiæ Prærogativæ esse; hujus esse jus præcipuum in re Religionis pro clementiâ indulgere; leges civiles semper valere; Ecclesiasticas Regis arbitrio subjacere; Neque melius potestate suâ uti posse, quàm leges in teneras conscientias relaxando. Hic ipse idem est, qui ut Regi odium & invidiam affricaret, alibi eadem indulgentiâ Religionem proditam, remp. eversam, leges ludibrio factas, Tyrannidem denique affectatam clamat. Istuc planè factionis ingenium est rebus omnibus in reip. perniciem abuti; calidum & frigidum ex eodem ore spirare, ut utrumque maxime nocere visum erit.

Ab hoc fonte orta est rei *Anglicanæ* labes; libertate enim istâ semel datâ, prono & præpete casu ruina in ruinam fit. Primum subditis rebellibus cedendo, ut labefactata Imperii Majestas, ita iis aucta perduellionis audacia. Neque e-

nim ut amore datam interpretantur, sed vi & metu extortam; se itaque nullo beneficio Regi devinctos noscunt; nisi maturè dedisset, quid ipsi possint & valeant, expertus didicisset: Verùm libertate jam partâ, seu potius restitutâ, sibi nunquam posthâc ignavè servitutem imponi patientur. His illecebris (populo enim dulcius nihil quam libertatis nomen & umbra) plebeculam undique in suas partes tam frequentem pellexerunt, ut mox ingemuerit Gens tota, & fanaticam se esse mirata sit.

Porro, huic Argumento explicando eò diligentius incumbendum censui, quòd, ut res sit maximi in vitâ humanâ momenti, ita nondum vix satis ab ipsis sapientibus intellecta. In hunc præcipuè scopulum Politicorum plerique offenderunt; qui cum ferè sint ipsi de Religione mediocriter solliciti, sollicitudinem inde aliis struere importunum arbitrantur; Populo, inquiunt hi, semper usu venit suis in Religione ineptiis sibi placere; permissâ suâ cuique superstitione, eâ, ut ludicris suis pueruli, tranquilli lætābuntur;

buntur; at si impediveris, Crabrones
 tutius irritare. Hinc crebrò bella civilia,
 quod vulgi imbecillitati non indulgeatur.
 Modo quietis esse liceat, quiescent ipsi;
 at Superstitio vexata in rabiem exarde-
 scit; Religio doctrinâ, non vi prove-
 henda; quæ si illata sit, fictam Pietatis
 speciem exterius extorquebit, at nullum
 nisi Atheismum & religionis odium edu-
 cet foetum. Displicet, quicquid coactum
 est. Hæc popularia esse novi; magnâ-
 que inter Historiæ Scriptores existima-
 tione, neque modo viris levioris famæ,
 & Religioni forsan minùs addictis, sed
 gravissimis, in primis magno *Thuano* ipsi
 recentioris historiæ patri, placuisse, qui,
 pro ingenii candore, istam imperii in re-
 bus Ecclesiasticis moderationem omni
 paginâ collaudavit. At non vidit vir
 alioqui acutus aliud esse religionem vi
 cogi; aliud vi, aut defendi aut repelli.
 Cogendam non esse fateor, quæ nisi vo-
 luntaria sit, nulla erit. Verum si nova
 se in cujusvis Principis fines ingesserit,
 si Principi non placuerit, eam vi & ar-
 mis abigere licebit. Si sincera sit; in-

ermis, ut primis sæculis fides *Christiana*, pergat; sin armis utatur, erit aperta perduellio. Nihil itaque periculi à Religione, utcunque oppressâ, si sit ingenua; si non sit, ut hostis repellenda. Istuc autem Sectarum omnium crimen fuit, quòd vetiti se bello contra Regum iussa tuerentur; quibus debellandis non religioni vim, sed vim vi opposuerunt. De Religione nihil cogitur; sola resp. ab hostili incursione defenditur. Sentiant ipsi, quid velint, modo flammas in alienos fines non intulerint; sin ausint, suæ temeritatis pœnas luere merentur. Si Rex quivis in alienas terras invaderet, solùm ut suam victis religionem imperaret; id quidem foret vi religionem cogere; neque sane licere puto. At Religionem, quam jam ante Reip. Auctoritas amplexa est, & legibus ratam esse iussit, adversus novam tueri, non est alios in religionem meam vi compellere, sed à vi illatâ defendere. Atque isthæc una fuit belli ratio in omni rep. inter Reges & Novatores. Hi primum aggressi sunt, quos cum finibus suis principes bello

bello arcere vellent, non eorum religioni vim intulerunt, sed ne vim suæ inferant, prohibuerunt. Ista prima & præcipua est belli de religione ratio, non religionem meam armis promovere, sed alienam impedire.

Altera est, cum Reip. Auctoritas in Ecclesiæ subsidium leges, quas vocant pœnales, delictis contumacibus edixerit. Eâ potestate fidei *Christianæ* initio opus non fuisse fateor. Cum enim aliâ nullâ illecebrâ quàm sincero religionis amore homines in Ecclesiam invitarentur; cuius tunc temporis sat pœnæ fuit, è Societate, quâ unâ vitam beatam esse consequendam rati sunt, in inferni fines excludi. Primis itaque seculis præclare ad Ecclesiæ disciplinam sufficeret Excommunicationis pœna. Quid enim potuit plus terroris hominum animis inferre, quàm sempiterni supplicii, imo instantis, metus; quod Excommunicationis sententiam certissimè secuturum existimabatur. Cum verò Imperatores & Reges in Ecclesiam postea migraverint, eamque ingentibus privilegiis cumulâ-

rint, tales Duces pariter secuti sunt impii cum piis; nisi quod isti rem majori ardore agere viderentur, non quod Ecclesiam, sed quod Aulam secuti sint; Imperatoris, non *Christi* cultores. Hinc ortum novum Principibus Officium, ne quid detrimenti propter se Ecclesiæ obveniret. Relictâ ergo suâ Ecclesiæ jurisdictione in omnes, qui verâ Religione ducuntur; ipsis imperiali gladio, quos non potuit Ecclesia spiritali, ab Ecclesiâ arcere placuit. Quippe improbi, illius sententiam quanquam nihili haberent, quandiu tamen se *Christianos* professi sint; (perinde Scandalo, ac si integerrimi fuere) his supervenit Imperator; & quos Ecclesia ejecerat, quod ipsa non poterat, ipse amovit. Eosque ut Cives contumaces, non ut *Christianos*, suppliciis, ut visum, castigavit. Ille à *Constantini* temporibus legum pœnarium usus in re religionis invaluit: Quæ semper Ecclesiæ sententiam secutæ sunt, nunquam antecesserunt. Hinc ingens ista legum Imperialium de re Ecclesiasticâ moles; Hinc Codices Imperatorum *Theodosii*

desii & Justiniani ; Hinc per Orientem *Basilica*, per Occidentem *Capitularia*. Atque hæc unica Ecclesiæ ab Imperatoribus defensio fuit, non leges simpliciter & propriè Ecclesiasticas ferre, sed ab Ecclesia latas tueri, & pœnarum sanctionibus ratas reddere.

Ignoscat mihi benignus Lector importunam hujus dissertationis prolixitatem. Garrula & in ploratus proclivis est recentis miseriæ recordatio. Ante oculos versatur dira tempestas, quâ Patriam tantum non absorptam vidimus. Videor mihi omnia Naufragii pericula videre; Navim nunc in scopulos allisam, nunc fluctibus haustam, huc illuc ab unâ morte in alteram jactatam, tandem vero etiam, spe omni salutis abjectâ, miraculo quodam incolumem in portum projectam. A Ruinâ tam prope absumus, ut non periisse vix credamus; neque sine horrore in periculi magnitudinem retro intueamur. Quæcunque autem fuimus perpeSSI mala, ex infausto hoc consilio provenerunt omnia. Reip. hostes annos duodecim machinâ conficiendâ laborâs-

sent, antequam in mœnia eam recipi obtinerent. Quo facto rem suam jam satis confectam rati omnia audere pergunt; & confestim contractis undique præsidis, in bellum civile erumpitur. Quippe eo die, quo data est ista Sectariis libertas, ab iisdem bellum, quod vocant, *Papale* indictum est. Et simulato isto *Papismi* metu & odio in Remp. maximè in Ecclesiam machinati sunt. Cæterum semel sublato eâ de re clamore, novos indies terrores credulæ plebi incusserunt. Et per sex integros annos continenter de *Romanorum* incursionibus undique trepidatum; dum tandem Conjuratio *Otesianâ* scelus in apertum eruperit. Ita tamen omnia ad civiles tumultus comparata habuere, ut si forte isto tempore non contigisset ista infausta Conjuratio, ipsi aliam antea confecissent, primo Comitiorum die in populum evulgandam. Quod in suo tempore (si Deus vitam concesserit) memorabimus. Interim ii, quorum fraude & importunitate extorta est libertas, Regis clementiam in calumniam verterunt, & machinâ intus receptâ,

ceptâ, ipsi illius Artifices eam *Romanis* esse confertam primi exclamaverunt.

Bina fuerant verborum incantamenta, quæ tanquam pocula *Circeæ* homines in belluas immutarent, *Papismus*, & *Gallicismus*; quæ verba si quis tenui murmure in inferiori Confessu dixisset, repente seria omnia consilia in rabiem convertuntur. Viris alioqui sobriis, vel semel audire satis erat ad insaniam. Istis autem demptis, in aliis omnibus hætenus se, quâ par erat modestiâ, erga regiam Majestatem gessissent. Atque ut erant ipso Conventûs initio, nullâ ætate nullum Parliamentum majore erga Regem fide & obsequio inclaruerat; ita ut à primâ fidelitate penitus desciscerent, nullis fieri potuit præstigiis; & si forte ad tempus fremerent, ubi tamen iracundiæ tempestas conciderat, ad se juxta & officium redierunt. Quod in nullâ re magis quam vectigalibus imperandis ostenderunt. Vix enim abierat Sessio, quin grandi & æris & animi liberalitate, quam Regi rogare placuit, pecuniæ summam tribuissent. Et suâ fortè munificentia

centiâ Regem non omnium parcissimum quodammodo prodigum esse docuerunt. Quippe Vir suo ingenio nimium liberalis, immensis divitiis auctus, sibi temperare non potuit, quin plus æquo liberalitati suæ indulgeret. Neque puto quicquam tam Regem læsisse, quam immensum istuc duorum millionum & dimidii vectigal, quod anno Sexagesimo quarto in primum bellum *Belgicum* imperarant. A quo tempore permagnis impensis sine inopiæ metu assuetus, nunquam postea cautiorem, & moderatiorem liberalitatem discere potuit. Verum ad rerum seriem.

Oct. 20.
1677.

Cum Dux *Eboracensis*, per Delegatum suum, Ducissam *Mutinsensem* desponsasset, Regem libello supplici orant, ut Nuptias innuptas esse juberet. Hinc Comitia in sex dies dilata, ut, quàm indecorè se rei alienæ ingessissent, secum cogitarent. At primo conventûs die eadem Petitio non redintegratur modo, sed argumentis impellitur & roboratur. Tale matrimonium si fiat, Religioni periculo fore; Regis subditis Protestantibus dolori & Scandalo; inde Regem cum sociis & fœderatis

deratis *Pontificiis* iri devinctum; Diu compertum, istiusmodi matrimonia *Papismo* incrementa dedisse; Hanc rem *Pontificiis* jam nimium animos auxisse; se nolle populi *Anglicani* cultum, qui maximus est erga Ducem *Eboracensem*, imminutum; Miserum esse gentem ab isto metu nunquam fore tranquillam; centum jam annos eodem perterritam; Denique Ducissam magnas Affinitates in Aulâ *Romanâ* habere. Rex subridens, *Orat. 30.* se non *Papam* esse respondet, qui Matrimonium, jure gentium peractum, infectum esse juberet; seque mirari, cum Dux non ita pridem Ducissam *OEnipontensem* nuptum sollicitâset, eos nunquam intercessisse; Libera certè esse, si quæ alia, regię stirpis principibus matrimonii jura. Quo responso, incensi præcoci admodum consilio, & quasi seditione ortâ, hæc tria de rep. suffragia tulerunt. Primum, ne antè teruntium Vectigalis *Orat. 31.* tribuendum, quàm depulsis Consiliariis *Pontificiis* Religio salva & incolumis stet. Tum publicas supplicationes placandæ Numinis iræ & *Papismo* arcendo

indicendas. Postremum, exercitum, quem Rex habuit exiguum, esse dimittendum. Dilata deinde Comitia in septimum Januarii; & *Shaftoniensi* jam amoto, Nuptiarum solennia peracta sunt.

Die septimo Januarii 1674. habentur Comitia. In his Rex se hactenus nisu irritò *Batavos* in pacem tentasse conquestus est; eos autem cunctis pacis ineundæ conditionibus illuisse; dumque de eâ serio tractare simulant, omni Belli apparatu fervere. Monet itaque mature hosti occurratur; se classem bellè paratam habere, modo ne nautis desint stipendia; quæ si sibi solvendi facultas detur, polliceri se ab hoste pacem, quam ipsi honestam censerent, relaturum. Alioqui *Belgas*, quas superbæ genti placuerit, inermi conditiones imperaturos. Idque unum hosti animum à pace alienum fecisse, quòd nunciatum sit ex *Angliâ*, Parliamentum nullas bello suppetias allaturum; quâ inani spe sublatâ pacem, quam optarent, se facile adepturum.

Isti, quicquid de bello & pace dixerit, nihil nunc pensi habuere; ante omnia
Reli-

Religionem cordi esse. Eam majori periculo à *Pontificiis* objectam quàm sit Resp. *Batavis*. Primum itaque Supplicationem indicendam. Tum suum cuiusque jus & libertatem à Tyrannide vendicanda: Id, nisi amotis infidis Consiliariis, qui in præsens rerum summam obtinere, non sperandum: Denique cum tantus undique sermo sit (ex composito ab ipsis concitatus) de Conjuratone *Papisticâ*, se Regem orare, ut copiarum militares per omnem Gentis Comitatum, præsertim *Londini*, sint in prociectu ad arma.

Ad hæc Populus stupere & mirari; eoque acrius percelli, cum se tanto periculo prope esse audirent; ceterum unde ortum, & ubi jactum, prorsus latuisset. Hostem neminem, qui in justum bellum suffecerit, domi viderunt, nisi singuli quingentos trucidarent. Quippe non major est *Romano-Catholicorum* numerus, si cæteris omnibus conferatur. Neque ut Armatos plueret, metuebant. Nullum hostem itaque, qui tam propè immineret, nisi ex terrâ transmarinâ profectus

fectus sit, cum animadvertissent, ingenti de *Gallicâ* Exscensione formidine trepidatur. Quâ præcipuè fraude populo illud, quod causam *Gallicam Pontificiæ* semper conjunxissent. Quasi altera consilia, altera vires sit suppeditatura; & si quid causæ *Pontificiæ* opus esset, id *Gal-*
lum vi & armis confecturum. Quo commento (utcunque enorme sit) populum aliquot annos eâ trepidatione tenere, ut vix *Annibale* ad portas confidente, par esset insanientium tumultus. Et profectò cum tam familiariter longo tempore hisce mendaciorum portentis assuevissent; hinc erat, quod primo Conjurat[i]onis *Otesianæ* indicio, omnes ejusdem fabulas tam promptâ credulitate arriperent; cum quicquid ille attulerat, jam diu fuerat expectatum. Imo ipsam Regiam Auctoritatem histrionix suæ quodammodo interesse impulerunt: Edictis ab eo indies eorum importunitate missis, quæ & *Pontificios* ab urbe & milites ab *Gallicis* stipendiis imperarent. Nempe hos exercitum esse, qui, nisi maturè dimittatur, aliquando, si visum fuerit, sit
in

in patriæ excidium rediturus. Neque profecto minorem formidinem ab ipsis *Anglis* quàm *Gallis* concitârunt; eosque propterea in *Galliam* missos, ut militiæ assueti in patriam cum armis infestis reverterentur. Cum itaque Rex manifestam secessionem in Comitiiis à se jam factam, omniaque consilia in odium & invidiam tracta cerneret, pacem (cujus summam superius exhibuimus) in magis honorificas, quàm per eos liceret, conditiones pepigit. Quo facto Comitii dilata sunt à Martii vicesimo quarto in decimum Novembris insequentis; inde per varia intervalla in decimum tertium Aprilis, 1675.

Interim Factiosi sedulo rei incumbere; seditiones undique spargere; populum pravis doctrinis fascinare; factionis vires dilatare; denique, id unum moliri, ut plebis suffragia, ubi opus esset, sibi ad novam in Comitii electionem devincerent. Hæc sat fecisse rati, ubi tandem Comitii convenissent, mox consilia omnia litibus, rixis, controversiis miscere; ut cum nihil consilii istis confidentibus esset

* Proce-
rum E-
phemer.

esset in exitum perventurum, Rex novum Parliamentum indiceret, in quo suffragiis se longè superaturos non dubitarent. Consilium Regi cognitum est; ab eo ut caverent viri integri, in Concione, quam primo Comitiorum die habuit, vehementer hortatus est. At hoc serius factum. Contagio nimium increbuerat. Mox in Procerum confessu disceptatur * (quod nunquam antè) an Grates Regi pro Benevolâ Oratione sint pro more habendæ. Habendarum vicit sententia; resistere tamen Factiosi; & ne deesset averfationis suæ posteris monumentum, suam quisque dissensionem scripto suo, cujusque nomine, in Tabulas Memoriales retulerunt. In Inferiori Confessu nihil aliud agitur, quàm dimitte-
tendos, qui in præsens Regi à consiliis fuere: Severiora constituenda *Pontificiis* supplicia: Mitius cum *Nonconformistis* agendum: Regis subditos in *Galliâ* stipendia merentes revocandos: *Ærarium* melius administrandum: Apparatum navalem instaurandum: Denique, novanda omnia. Apertis istis reip. evertendæ

conatibus opposuere alii novum Fidelitatis
 jusjurandum, quod omnes, qui quovis
 in rep. officio fungerentur, aut posthac
 in Comitibus Parliamentariis considerent,
 obstringeret; “ Arma in Regem quo-
 “ vis obtentu movere nefas esse; tum ex
 “ animo ab impio isto dogmate abhor-
 “ rere, licere in Regis Personam aut ab
 “ eo delegatos ejusdem Auctoritate pug-
 “ nare; Nec denique se Regiminis sive
 “ Civilis sive Ecclesiastici mutationem
 “ tentaturum.” Hinc complures dies
 contentione absumpti; nunquam ante acri-
 us utrinque dimicatum. Minor Factio-
 rum numerus; quanquam fuere extra
 ipsos complures, qui ad illos, ne fortè Pro-
 cerum Privilegiis fiat detrimentum, acces-
 serunt. Quâ litis mutatione, eam de-
 mum dimitti effecerunt. Sic enim in
 Memoriali suo, * ne ipsa quæstio in li-
 tem veniret, tradiderunt. “ Nos hu-
 “ jus regni Proceres Nobilitatis jura &
 “ Parliamenti consuetudines denuncia-
 “ mus solâ Quæstione allatâ, an jusju-
 “ randum præstandum sit, labefactari.
 “ Quippe jus suffragii in comitiis non
 Y “ a cer-

* Ephem.
 Proc. A-
 pr. 21.
 1675.

“ à certis conditionibus pendere ; sed
 “ hæreditatis lege obvenire ; neque ali-
 “ am illius jacturam fieri posse, quàm
 “ quâ sublata est nobilitatis dignitas ;
 “ eam solo læsæ Majestatis crimine de-
 “ lendam ; per itaque Majorum statuas,
 “ per familiæ dignitatem testantur, se
 “ Nobilitatis privilegia, vel in litem
 “ vocari nunquam passuros.” Tam-
 que animosè restiterunt, ut tandem om-
 nis Senatus, aliâ lite inter ipsos Confes-
 sus à Factiosis ex composito injectâ,
 cum concertandi fastidio, tum libertatis
 retinendæ cupidine, ne fortè eo exemplo
 antiqua jura novis vinculis in arctius con-
 stringantur, decreverit, ne in posterum
 de novo quovis juramento in Comitibus
 præstando feratur. Neque fortè malè
 consultum est ; nulla enim cura in viris
 Nobilibus quàm de pristinis Nobilitatis
 prærogativis aut antiquior esse debet,
 aut laudabilior esse potest ? quippe si se-
 mel cœperit levissima novandi ratio, nun-
 quam futurus est innovandi finis. Ni-
 hilominus tamen isto jurejurando nul-
 lum erat suis juribus periculum ; nihil
 enim

enim novi juratum est, quàm quod antè *Juramento Fidelitatis* jurassent. Cùm vero *Presbyteriani*, istius jurisjurandi religione licet obstricti, fraude istâ Regis Authoritatem ab ejusdem Personâ fecerendi, in *Carolum* primum rebellâssent; civi cuivis bono reique pub. amanti grave nequaquam videri posset, viam ab eâdem perfidiâ, per datam novi Sacramenti fidem, præmunire. In quem finem legem jam rogatam unice intendisse cum optimè intellexissent Factionosi, propterea ista apertura, quâ in remp. invadant, ut sibi semper integra sit, conflictati sunt. Idem enim Juramentum ab ipso Regis reditu cuiq; quodvis in Rep. officium functo & imperatum fuisse, & à nobilium plerisq; præstitum nemo nescivit; minime omnium Factionosi. Ii enim maxima potissimum militiæ officia obierant, ut nihil opus esset jam contra venisse, nisi quid ulterius secum intus statuissent. Monarchiam imminutam vellent, in suæ & plebis potentiæ incrementum; eam itaque novis legibus adversus suos conatus muniri non tulere; & cum idem belli con-

filium animo voveretur, quod in *Caro-*
lum primum tam prosperè gessissent, ne
 sibi ipsa conjurationis porta jurejurando
 interclusa esset, id erat quod metuebant.
 Litem in præsens usui isti inservire vel-
 lent, ut esset Regiis negotiis impedimen-
 to; in id enim consilii jam maximè in-
 cubuere homines, ut nihil consulti in
 Comitiiis in effectum perveniret, quo
 Rex Parliamenti pertæsus ipsa Comitia
 abrogaret. Quod si fieret, non ambi-
 gunt se suosq; in proxima Comitia esse
 deligendos. Propterea fuit, quòd non-
 dum sopitâ de Nobilitatis juribus lite,
 vetus bellum inter confessus de Privilegiis
 & Prærogativis renovassent. Conflictus
 quidem magnus & atrox, omniumq; quæ
 in Comitiiis gesta sunt, maxime memo-
 rabilis. Prius *Skinnerum* inter & *Ber-*
nardistonum anno 1668. cœptum, in an-
 num & dimidium exarsit, antequam ex-
 tinctum est. Hoc autem ut magis diu-
 turnum, ita pluribus præliis & asperio-
 ribus odiis gestum; ut Confessus ipsi suæ
 dignitatis obliti ferme ad arma perveni-
 rent. Cum se suffragiis de juramento
 præstando

præstando in Procerum comitiis victos cernerent Factiosi, neque se diutius ob- sistendo esse, quin in legem transiret, novam hanc litem inter Nobiles & Plebem iniecêre, ut, dum huic acriùs intenti essent, altera è manibus dilaberetur. Atque ultra spem evenit; ita ut litem non differri modo, sed abrogari placeret; cum enim novâ hâc contentione vehementius incendi cœpissent, factum est istuc omnium decretum de Quæstione abrogandâ, ne bello externo impetiti internis perderentur. Neque enim de re exiguâ jam mota est controversia; sed de ipsâ Nobilitatis Arce, de ipso Appellationum jure, quod ex ultimâ Annalium memoriâ summa fuit Nobilitatis prærogativa, neque unquam ante in quæstionem vocata. Res sic à Factiosis in utroque Confessu gesta est, judicatâ in Cancellariatûs foro lite inter *Sherleium* Medicinæ Doctorem, & *Faggum* inferioris Confessûs Senatorem; utrosque Fanaticos. *Sherleius*, adversus quem lata sententia, summum Procerum tribunal appellavit. Citatur causæ dicendæ *Faggus*.

Re ab eo ad Inferiorem Confessum delatâ, vetitum est, ne compareret. At ipse comparuit ; & temporis dilationem forensi actioni impetravit. Interim *Sherleius* ab Inferiori Confessu carceri devovetur ; & ab eorum Lictore captus, ab altero Procerum, qui in factione maximè invaluit, vi & tumultu liberatur, discripto sententiæ codicillo. De vi suæ Auctoritati illatâ conqueruntur in Inferiori Confessu Factiosi ; Socii, quos in Superiori habuere, rem jure factam reclamant. Isti responsum ; esse contra Jus Parliamentarium ; neque ferendum, suffragiis latis ; decrevere. Proceres contra se nunquam à jure suo discessuros vovent ; frustra fore ulteriorem luctam ; esse Decretum sempiternum ; *Jus esse Procerum extra omnem controversiam positum in causis Appellationis Judicandi, etiamsi quis alterutrius Confessus liti intersit, ne per momentum fiat Justitiæ aut mora aut intermissio.* Decretum huic contrarium edixit alter Confessus. Ita jam satis æstuante discordiâ novæ aliæ indies à Factiosis allatæ sunt Appellationes. Lis in rixam

&

& jurgium gliscit; hinc in opprobria & convitia, postremò in iram & odium. Præcipuum autem crimen, quod alter alteri exprobrant, id fuit, quod ex composito mutuam inter Comitiam pacem & concordiam corrupissent; ut in posterum frustra fiant conventus. Hoc autem unum erat, quod ipsi vellent, ut Regem ad Comitiam abroganda provocarent. Ille Consilii haud ignarus cunctari. Illi eò magis incandescere, dum tandem Confessus sibi utrinque mutuis colloquiis interdixissent. Ita rep. quasi in duo imperia divulsâ, uterque Confessus, interrupto omni inter se commercio, seorsim decreverunt. Litem judicant Proceres; Inferior Confessus Jurisconsultos, qui causam coram iis egerant, unâ cum ipsa Appellante in custodiam tradiderunt. E custodiâ emitti jubent Proceres. Ita quisque, qui alterutri obsequitur, certo carcere obsequii pœnas luebat. His tantis certaminibus & Reip. lacerationibus Rex interponit; & ut ad se referatur, rogat, seque incorruptè judicaturum pollicetur; litem non arduam esse, sed ex

composito à viris seditiosis in utroque confesso agitatum monet; idem quod ipso Sessionis initio ante monuisset: Nisi horum Consultis omni studio obviam eatur, posthac sublatum iri omnem Comitiorum usum & auctoritatem: ut itaque abjectis hujusmodi rixis, uni Reip. saluti in posterum invigilarent, hortatur. At frigidâ injectâ furentiùs exardescit flamma; & è Comitiorum ædibus in Populum erumpit; utroque Confesso, libellis in publicum evulgatis, ad eum quasi provocante. Omni spe pacis jam intercisa, dilata sunt Comitia à Junii nono ad Octobris insequentis decimum tertium. Quo die cum convenissent Comitia, Rex importuniùs orat, ut saltem dilatis de re controversâ altercationibus, primùm reip. consulerent; sibi imprimis vectigal navibus ædificandis opus esse. Ad hæc Factiosi querelas & gravamina acerbiùs insusurrare: De *Atheismi*, *Gallicismi*, & *Papismi* incremento conqueri; Hæc prius corrigenda; & iram Numinis Divini supplicationibus placandam, quàm de rep. consulere liceret.

At

At pars melior vicit, imperato Navibus viginti maximæ formæ extruendis vectigali ad tercentena librarum millia. Ubi verò in Inferiori Comitiorum Conventu *Or.* 19. consulta in prosperum exitum spectare viderentur, derrepente *Sherleiana* Causa in Superiori renovata est; & asperiori quàm ante animorum contentione agitata. Nunc enim non de Senatorum Privilegiis, sed de ipsis Civium Libertatibus certatur; lite in istam Quæstionem mutatâ, an quod omnino sit Procerum Senatum Appellandi jus. Nullum esse inferior Confessus Edicto in publicum emissio decrevit. Si quis fecerit, jurium & libertatum Subditorum *Angliæ* proditorem esse, & Proditionis supplicio multandum. In superiori Confessu in varias sententias disceptatur. Cordatiores controversiæ dilationem in sex septimanas hortantur. Prius de magnis & arduis Regni negotiis consulendum; in primis rei navali vectigalibus opus esse: Mature Classem emittendam; alioqui omnia & domi & foris ruitura: Incredibili reip. detrimento consilia de rebus publicis tamdiu

diu hisce privatis litibus fuisse dilata : Istis semel peractis, has postea expedire, ut visum erit, licebit.

Cæterum cum Factio litem *Sherleianam* nunquam silendo in Superiori Confessu protraxisset, eadem rursus Sociorum industriâ in Inferiori exarsit : usque dum omni inter Confessus spe pacis sublatâ, Factiosi in Superiori Confessu Regem Libello supplice de Comitibus abrogandis orandum censerent. Primum, quod lex & consuetudo crebras conventuum evocationes imperarent. Tum quod iniquum videretur paucos homines omnem Populi *Anglicani* potestatem per tot annos in se solos arripuisse. Postremum, compertum esse diuturniorem ejusdem Conventus prorogationem semper in discordias & seditiones abiisse. Id quod jam factum esse, lite inter *Sherleium* & *Faggum*, se inquiunt nimium expertos ; quo fit ut consulta omnia in irritum recidant. Cum verò vicissent Negantium Suffragia, ne Rex adeatur, Factiosi disensum suum in Libro Memoriali testantur. His tantis motibus à Factiosis in
utroque

utroque Confessu concitatis, Rex rei indignitate commotus Comitia in annum & tres menses differri jussit. Decimo quinto Feb. Anno 1676. Die ad conveniendum edicto, habita sunt Comitia. Rex pro more comiter & benignè, sed aliquantò vehementius ad concordiam hortatur; ne vetera diffidia renovari partiantur; putidas esse lites, & Senatûs gravitati indecoras; à Factionis allatas, ut iis reip. tranquillitatem turbarent. Primum autem remp. curæ esse debere; neque ante de re aliâ consulendum, quàm integram istam & incolumem conspexissent: Se bona omnia polliceri, modò inter se convenirent; Leges, quasunque modestè in tutiorem Religionis & Libertatum custodiam rogarent, sciturum. Denique, Dei hominumque fidem obtestatur, se culpæ expertem fore, si postea discordiis & seditionibus inter semetipsos publica commoda interirent: Sin pergant, se ejusmodi furores non diutius laturum. Factionis, cum vix in Comitiorum ædes rediissent, momento quasi ex insidiis orti in ipsa Comitia imperum fecerunt,

fecerunt. Quippe eâ dilatione ultra annum prorsus solutâ, per leges *Angliæ* annuos ad minus esse debere Comitiorum Conventus; diutius itaque dilatos abrogari. Officii que esse ut se ultro abdicarent. Eodem tempore aditus omnes ad Senacula ingens plebis colluvies infedit. Hæc ex vico excita, vulgò *Wapping* dicto, qui omni populi sæce, bajulis, nautis, naviculariis, laniis, sutoribus, coriariis, restiariis, omne genus Fabris & Mechanicis, ad immensam hominum frequentiam, incolitur. Horum tumultu & licentiâ ad ipsas utriusque Senatûs fores Demagogi (sic enim *Gracchos* & *Saturninos* appellamus) terrorem & formidinem incussum fore rati, sibi ut audacius intra debacchari liceret, persuaserunt. Et si forte vicissent, adfuisset multitudo, quæ undique per Urbem furibundo clamore & boatu Comitia abrogata denunciâssent. Iste enim Factionis mos erat, frequentia hujusmodi hominum conciliabula convocare, cum iis de rep. consilia inire, & conviviis interesse, ut meraciori vino perluti ardentius

ardentius insanirent. Queis artibus cœpta & concitata erat in *Carolus* primum Perduellio; cujus vestigiis hi tam arctè institerunt, ut cum acuminis tum sapientiæ inopiam prodiderint. Tardienim & hebetioris ingenii nihil novi excogitare, sed omnia ad exemplum agere; &, prorsus fatui, tam cognito & recenti hominum memoriæ insito inhæsisse. Quæ una res, meâ saltem opinione, remp. ab altero exitio conservavit, solummodo quod paucis ante annis interiisset. Cæterum Factiosi his tantis suorum præsidiiis tecti, antequam quicquam ad Parliamentum referri paterentur, de jam factâ ejusdem abrogatione egerunt. Proceres tam acerbè hanc hominum audaciam tulêre, ut mox iis culpæ veniam deprecari imperarent. Ipsi cum Obsequium detrectarent, in Carceris *Londinensis* custodiam eorum quatuor (non dum enim plures prodierant) traduntur; in his Comes *Shaftoniensis*. Hi in annum captivi fuere; neque ante in libertatem restituti, quàm in genua provoluti, Culpæ veniam impetrâssent. Procerum

terum exemplo socii & conscii in inferiori Confessu perterriti repente, quasi armis abjectis, ab ipsâ Quæstione abstiterunt. Viâ tumultibus tam opportunè obseptâ, non modo pax summa & tranquillitas, sed mens sobria Senatui restituta est: Vectigali sex centum librarum millium navibus triginta extruendis imposito. Quod tamen cum Rex in ipsis prope manibus haberet, ægre nec sine magnâ luctâ conservavit. Mox enim fata est inter Confessus de Privilegiis & Verborum formulis Controversia. Hanc Factiosi utrinque in quantam poterant contentionem protraxerunt. Cui cum Proceres nullum finem futurum cernebant, suæ potestati cedendum mallerent, quàm reip. in tantâ rerum necessitate non opitulandum. Quam à Jure suo cessionem, ne in exemplum abiret, in Libro suo Memoriali (quibusdam obluçantibus) memoriæ tradiderunt, Aprilis 16. Neque enim lis ante per Factionis contumaciam ad finem pervenit. Quod ubi factum vidissent Factiosi, Regem, Senatum, Gentem in Bellum cum Rege

Rege *Gallorum* potentissimo impulerunt. Et bellum quidem erat, non modo non injustum, sed pium & necessarium, & bonis omnibus comprobatum; in quod Rex jam ante suâ sponte animum inclinasset. Proximæ ad Mare *Britannicum* sitæ sunt Provinciæ *Flandricæ*. Hæ quandiu ditionis *Hispanicæ* fuissent, *Angliæ*, ut Arx interjecta, ab externo hoste munimento fuere. In has repentinis & infestis excursionibus *Gallus*, captis compluribus oppidis & urbibus, penetraverat. Victori qui opponeretur, deerat hostis. *Hispano* exiguæ ad bellandum vires; deerant enim cum milites, tum militum stipendia. *Batavus* longâ bellorum serie exhaustus, se non diutius suffecturum conquestus est. Ab anno 1665 *Anglus* per mare attriverat: Ab anno 1672. per terram *Gallus*. Pactis cum *Anglo* induciis, anno 1674, ab eo tempore cum *Gallo* non admodum prosperè compluribus præliis pugnatum est. Vectigalia immensa in militum stipendia exacta; neque enim sui modo exercitus sumptus sustinuit, sed Sociorum stipendia.

stipendia ad dimidium solvit. Unus erat *Anglus*, qui rem eo usque inclinam & pene perditam restituendo esset. Mature autem obviam eundum; alioqui provinciam, quæ jam defendi potuit, posthæc esse expugnandam. Regi itaque placuit bellum tam justum, tam necessarium, se ante susceptum velle respondit, nisi defuissent bello impensæ, quas si modo ipsi afferrent, id se non in diem dilaturum. Illi, *Opulentiam Persicam* polliceri; ne verò teruncium largiri: Rex, se non ante indicturum quàm vectigal in militum stipendia ad sex centena librarum millia imperâssent. Illi,

Maii 21. rem in præsens, neque dare, neque negare; sed in proxima Comitia differre. Quibus habitis, non ante pecuniam largiri fas esse decreverunt, quàm sibi de icto cum *Belgis* Fœdere, & Bello suscepto renunciatur: Quo factò, se tum demum de Belli ratione consulturos; & si Rex in eas fœderis conditiones, quæ sibi placerent, icerit, auxilio venturos.

Maii 28. Rex hâc novâ & inauditâ contumaciâ incensus, se tantam indignitatem nunquam

quam laturum dixit : Jus belli & pacis penes se unum esse ; ad eos nihil attingere ; nunc primum novo exemplo arreptum, Regi non modo fœdera, ut iis visum esset, sed fœderum condiciones imperasse : Si semel tulerit, posthac non Regem, sed servum fore ; Comitiorum imperio obnoxium ; cum subditis tum exteris nil melius quàm Regis Umbram, & inane nomen futurum. Hinc Comitia per varia intervalla in alterum annum dilata ; ubi convenissent, Rex primum se fœdus, in quas leges sibi placeret, cum *Batavis* fecisse concionatur : Tum vectigalia belli impensis paria postulat ; neque minores copias satis in bellum esse quàm classem nonaginta navium, & exercitum triginta ad minus militum. Id si cito curarent, bellum se prospere gesturum non dubitare ; verùm copiis dimidiatis se nunquam suscepturum. Nihilominus ipsi non per-
Jan. 18.
1678.
Jan. 29.
 gunt modò, sed longe majori audaciâ Regiæ dignitati detractum eunt ; nullas pacis condiciones à Fœderatis ineundas, nisi Fœdere *Pyrenæo* pactas. Tum omne
Z
cum

cum *Gallis* commercium interdicendum, non Fœderatis modò, sed ipsi terrarum orbi decernunt; cæterùm de pecuniâ in belli impensas nihil relatum. Rex jam tantæ proterviæ impatiens, ne pergant, minitabundus monet; neque diutius cunctandum ostendit; aut nullâ morâ postulatis suis injectâ faciant, aut se bellum mox dimissurum. Ita tandem quod auxilii jam integro anno in bellum ab ipsis cœptum postulaverat, ægre ab invitis extorsit; Classe Nonaginta Navium apparatâ, Exercitu triginta militum delecto, & Vectigali in dena centena librarum millia in belli impensas imposito. Quicquam mallent Factiosi quàm bellum dimitti; sic enim Regi fidem semper mentiti sunt, primùm ut magnis promissis in bella impellant; tum bello constrictum juxta & pecuniæ inopem in prædam hosti tradant. Quod eodem tempore, quantum in ipsis, peractum est. Dato enim isto ad bellum inchoandum vectigali, mox omni cum *Gallis* mercaturæ in Triennium interdictum iri placuit; quâ lege Rex plus

in Portoriis sublatis perdidit, quàm vetigali lucratus est. Præterea enim quòd Rex *Galliae* Interdictum, interdicendo omni commercio *Britannico* in decennium, ultus sit; Gravióra Portorià mercibus *Gallicis* sive terrâ natis seu manufactis imposita erant, quòd plerunque non tam vitæ humanæ ului, quàm luxuriæ & voluptati inservirent; cujusmodi sunt vinum, vini spiritus, sericum, linum, quorum Portoria in singulos annos ad trecena circiter librarum millia aestimantur. Ita tamen rem novâ jam primum fraude gesserunt, ut utrumque eâdem lege sanciretur; adeò ut si Rex alterum acceperit, alterum perderet. Ei enim integra non erat dividendi potestas; totam aut jubeat, aut vetet, necesse est. Hòc primum tempore ut cœpit ista legum ferendarum ratio, quâ res contrariæ aut diversæ eâdem lege sunt constitutæ; ita & desiit; Rex enim eidem proximis Comitibus interdixit. Neque id modò tum primùm tentatum, sed legem aliam novi generis de re vestiariâ rogârunt, ut solis laneis iisque domi natis,

Maii 23.

in dimidium cujusque anni, uti liceret; quo magna fieret non rei portoriae modo, sed ipsius mercaturae jactura; propterea ab inferiori Confessu (quantum in ipsis) scitam Proceres abnuerunt. Jam verò bello incæpto, & fœdere cum *Batavis* in honorificas conditiones ic̃to, cujus hæc summa; Perpetuam fore Magnæ *Britanniæ* Regem inter & *Ordines Generales* pacem & amicitiam: Utrosque eosdem amicos atque inimicos habituros: Arma non nisi communi assensu ponenda, neque pacem seorsim ineundam: se junctis viribus Reges *Catholicum* & *Christianissimum* in concordiam adducere anxios: Primum à *Gallo* restituenda *Hispanis* omnia *Flandriæ* loca bello capta; tum omnia *Ordinibus* & *Germaniæ* principibus, in primis Urbem *Friburgum*, reliquasque Urbes & Oppida *Brisgoiæ* Regionis; Dein *Lothoringiam* integram & illibatam suo Duci restituendam: Si pacis conditiones, quas Magnæ *Britanniæ* Rex obtulerit, alter Regum recusaverit, eum vi & armis cogendum. Rex lætus rem tam bene consultam ad Parliamentum

mentum retulit; ipsi mox, præter spem *Maii* 4. omnium, foedus sibi nequaquam placere, neque è regni commodo esse decreverunt. Ad hæc Rex irâ & indignatione incensus biduo post per Nuncium, ut absistant, iussit. Ipsi nihilominus persistunt, & de pravis Consiliariis penè in ipsius Regis contumeliam repetito ploratu conqueruntur. Rex magis exandescens, vix quicquam præterea respondit, quàm quod an insanirent, rogaret; tam inauditam eorum audaciam esse, ut, quo nomine appellet, se nesciret. Hinc Comitia in sesquimenssem dilata.

Verùm quo tempore *Batavi* jam Magnæ *Britanniæ* Regem in Belli societatem pertraxissent, quasi conjuratione cum Factiosis factâ, cum *Gallo* de pace seorsim ineundâ tractârunt. Et cùm eodem tempore de Foedere Quadripartito inter *Imperatorem*, *Hispanum*, *Anglum*, & *Ordines* tractaretur, *Ordinum* Legato in id opus in *Angliam* misso primùm defuit potestas; tum longâ injectâ morâ præscriptæ tractandi leges; ita tempus protractum, dum *Gallum* inter & seipsos

conventum fuisset. *Gallus* enim belli ab *Angliâ* apparatu jam planè cognito, *Batavis*, quos belli diu pertæsos nove-
rat, ultro pacis ineundæ leges in Con-
ventum *Neomagensem* summisit. Cæ-
teri Fœderati ad conditionum fœditatem
fremuere; solus *Batavus* dicto audire vi-
sus est. Hinc mox cœpta nova rerum
facies, cùm qui primi in bello fuerant,
iidem primi in pacem sollicitarent. Fru-
stra itaque Fœderati de primo suo fœdere
conqueri; & de postremo suo Rex *An-
glie*; quibus utrisque nefas pacem sepa-
ratim pacisci: cùm pacem in quas-
cunque leges, modò viverent, vellent
Batavi; & belli socialis fœdus, post-
quam accesserat *Anglus*, quoquo modo
corrumpi *Gallus*. Rebus autem sic foris
stantibus, cùm domi accesserit per Facti-
osos ab Rege secessio, res Fœderatorum
hòc novo vulnere labefactata in ruinam
versâ est. *Batavi* enim spe subsidii ab
Anglis jam per simulationem abjectâ,
pacem meditatam maturare festinant;
Gallus rem præcoci consilio cœptam, ne
qua foret animi mutandi facultas, in
exitum

exitum perducere. Hâc planè ludicrâ *Maii* 23.
 rerum mutatione Rex *Angliæ* irritatus
 ad Comitia conqueri ; & increpare Bel-
 lum importunis eorum precibus pri-
 mùm inchoatum, nunc in sui non mo-
 dò, sed Principum omnium Fœderato-
 rum injuriam ab iis ludibrio factam :
 Tantæ ingloriæ levitatis in suis se pu-
 dere ; & quicquid evenit, se culpæ
 expertem fore : Quæ pax futura sit dis-
 soluto fœdere, ægre inter tot principes
 redintegrando, monere : Si *Batavi* fidem
 mentiti seorsim paciscantur, eos nostræ
 inconstantiae excusationem habituros.
 Vestris enim promissis vos nunquam
 belli stipendiis defuturos, antequam Rex
Christianissimus in justam pacem cogere-
 tur, illectos icisse responsuros : Jam ve-
 rò cùm consilia omnia in lites & dissidia
 de Religione mutata perspexerint ; ne-
 que nisi iis compositis (quanquam nul-
 lus sit unquam eorum finis) quicquam
 vectigalis tribuendum : Cùm præroga-
 tivam Regiam postulatis vestris audaci-
 bus, quæ ferre nefas, violatam accepe-
 rint ; Quid mirum, inquit, si omni ab

Angliâ Auxilii spe abjectâ, à cuius penè unius nutu, quandiu domi per vos concordia steterit, spes omnis *Europæ* & fortuna pependisset; dum pax foret impetrabilis, quas poterant leges impetrarent. Quo tamen semel facto, Fœderatos undique prorsus dissipari: *Hispanum Flandriæ* non suffecturum; neque utroque sublato, *Imperatorem Germaniæ*; nedum pares hosti fore *Lotharingum, Danum, Brennoburgum*; sed, quas victis leges imperare placuerit, accepturos. Itaque si *Europæ* pax, quam prope in manibus habuissent, auferretur, esse penès se solos crimen futurum. Ab iis primùm labem cœpisse; quâ cœptâ, mox Fœderatos omnes, alium in alium, lapsuros: Aut itaque eos nunquam bellum iniisse oportuit, aut diutius gessisse. Ut verò res ab iis gesta est, omni *Europæ*, cùm ludibrio, tum fraudi esse. Antè pro se quisque pacisci poterat; nunc singulos in prædam victori exponi, imperata facturos. Neque eos socios modò, sed seipsos prodidisse: Quippe Regem potentissimum, justâ ultione
jam

jam antè incensum ; huic se pares non fore à fœderatis solitarios, nedum domi divisos. Denique quicquid ærumnarum aut sibi aut sociis oboriatur, se quidem suam miseriæ sortem ; omnem verò rei infamiam ipsos laturos : saltem aliquantisper cunctari hortatur. Omnia in pacem spectare ; pactas jam esse à bello inducias, quas pacis pactione non ambigit fore finitas ; modò interim sibi constent & armis ; neque enim nisi Armatis honorificas conditiones expectandas ; nondum itaque Classem & Exercitum dimittendos ; neque se, nisi confectâ pace, dimissurum. His dictis ipsi *Maii 27.* mox aut bellum extemplo inchoandum, aut exercitum dimittendum Regi, eodem die denunciant. Ipse ante tempus induciarum exactum id se nunquam permissurum edixit ; pecuniamque in stipendia postulavit. Isti proximo confectâ *Maii 30.* die universas copias primo quoque tempore dimitti vociferantur. Hinc *Jun. 4.* Rex graviùs irasci ; iisque novam proterviam exprobrare de copiis *Flandriam* trajectis ; se non tam fœdè in socios com-

Jun. 7.

commissurum, ut urbes & oppida suo
 præsidio tradita ante dimittat, quàm ip-
 sis novas copias ad ea tuenda mittere li-
 ceret; id enim esset non modò loca,
 sed fidem & vadimonium deserere. Hinc
Flandricis copiis stipendia in mensem
 prorogata. Iis dimissionem acriùs rur-
 sum petentibus, Rex adhuc lubricâ &
 fluctuante pace, neque classẽ, neque
 exercitum, utcunque fremant, se dimis-
 surum respondet; sempiterno Genti *An-
 glicanæ* opprobrio fore exiguo lucri
 compendio rem tam incertam & peri-
 culi plenam experiri: sine exemplo esse
 arma ante exuerẽ, quàm res pace con-
 fectâ in integrum restituta sit: Dimissis
 copiis hostis, quas velit leges, imponet;
 & si placuerit, quo tempore exercitum
 dimitti intelliget, pax mox primo quo-
 que tempore dimittetur: Hujus facultas
 semel amissâ nunquam postea revocanda.
 Perinde quippe inermem & victum
 esse: Rem *Europæam*, tanto labore con-
 servatam, quasi uno momento eorum
 ignaviâ perditum iri: Se verò socios
 nunquam deserturum, sed aut justam
 pacem

pacem aut bellum initurum; Denique, vectigalia imperent necne, se rem hactenus tam prospere gestam, si consilio nequeat, armis confecturum. Comitia *Jun. 15.* contra Vectigal solvendis exercitûs stipendiis, neque quicquam præterea, imponi decernunt. Interim verò re plùs indies in pacem inclinante, Rex nihilominus exercitum non dimittendum monere pergit; *Hispanum*, etiam confectâ *Jun. 18.* pace, *Flandriæ* propugnando non fore: Nisi *Anglia* eidem præsidio sit, nudam cuivis hosti prædæ futuram; se eam nullâ lucris ratione, quicquid constiterit, derelicturum; Eam, nisi hactenus defendisset, antehac certò captam fuisse: Advertant modò unam *Ostendæ* Urbem *Gallici* juris esse; & classem quadraginta navium in portu tam commodo, ipsisque *Thamesinis* ostiis opposito, confidere; Quid non largiri volent, ut hostem tam infestum longius amoverent? Advertant, quantæ Gentis *Anglicanæ* gloriæ fuerit, quadraginta dierum spatio exercitu triginta millium, & classe nonaginta navium instructis; hóc uno temporis puncto

cto omnem *Europæ* fortunam fuisse mutatam. Si itaque Coronæ suæ Majestatem domi; si apud exteros in negotiis potestatis celsitatem curæ haberent; si bellum in Piratas *Algerinos* eo tempore gestum prospere confici optarent; si quam sibi vitæ superstitis tranquillitatem vellent; si, ut aliquam in Parliamentis posthæc fiduciam haberet, curarent; fisco suo non in tempus sed in perpetuum solita vectigalia addicere oportere; novo addito proventu trecentarum librarum millium; alioqui Regem *Angliæ* necessariis Imperii impensis nunquam parem futurum. His nihil aliud responsum est, quàm se summam rogatam nunquam duros. Dandam suffragantur 145. non dandam 202. Isto numero Cordatos jam superaverant Factiosi. Nihil itaque ultra factum, quàm quod vectigal sexcentarum librarum millium Exercitui dimittendo tribuerent. Quod tamen ægre & non sine magnâ luctâ in exitum perduxerunt; satis indies solitis inter Confessus Controversiis, quæ consulta omnia impedirent. At tandem
 vectigali

vectigali 25 Julii rato, dilata sunt Comititia in Mensis Augusti primum; hinc in vicesimum nonum; inde in Octobris primum; Quo tempore Rex Conjurat[i]onis *Otesianæ* indicium Parlamento detulit.

FINIS LIBRI QUARTI.

INDEX RERUM.

A

- Æ** Qualitatis-Possessionum cultores, pars sex-viralis
cœtûs, *pag. 47. lin. 26.*
Ærarium exhaustum, & magnâ æris alieni mole
obrutum, 119. 20. clausum, 120. 25. *us-*
que ad 123. 20.
Æria Arcefiæ urbs à Marefcallo de Humiers capta, 156. 23.
& 157. 1.
Albanus feveritate Belgas ad defectionem impellit, 256. 3.
Albemarlæ Dux Salopiam, Coventriam & Bristoliam
adversus perduelles munit, 17. 22. conjurationem ex
Schismaticorum concionibus ortam frangit, 80. 21. &
81. 10. ejusdem cum Belgicâ classe pugna, 87. 25. *us-*
que ad 88. 23.
Aldenus (Philippus) vetus perduellis Vernono regiarum
partium tribuno conjurationem in urbe Dublinensi agi-
tatam aperit, 78. 26.
Alexander, miles in exercitu Cromvelliâno veteranus, con-
jurationis princeps, 82. 8. in Cromvelliânâ perduellione
strenuus, 83. 11. in Monumethanâ rebellione equitum
tribunus inter primos terga dedit, 83. 15.
Algerinos Angli & Belgæ classibus fœderatis persequuntur,
74. 22.
Amboinæ crudelitas Belgica, 125. 17.
Amnestia. *Vide lex.*
Anabaptistæ in Lincolnienfi Comitatu. 13. 2. pars sex-
viralis cœtûs, 47. 24.
Anni mirabiles, 22. 23.
Appellandi jus, 326. 18.
Aquisgranensis pax inter Hispanum & Gallum, 139. 21.
Arcadius. *Vide Honorius.*
Argentorati urbs à Gallo capta. 239. 2. Argentoratensis
episcopus, &c. 170. 15.
Atheifinus. De ejus incremento conqueruntur factiosi.
328. 22.
Athollensis Comes in pugnâ adversus perduelles clarus,
98. 23.

Atkinsonus

Atkinsonus literarum inter conjuratos comportator. 70. 14.
Audleus unus ex perduellis exercitûs præfectis. 64. 21.

Audomarum. *Vide* Aureliæ dux.

Augusta Trevirorum obsessa & dedita, 152. 3. *usque ad* 154. 6.

Aurantia Princeps cum Condæo pugnat, 145. 4. *usque ad* 147. 6. Dux exercitûs fœderati in Flandricis provinciis. 148. 22. Condæo urbi à Gallis obsessæ auxiliari incassum conatur, 155. 22. Trajectum Mosæ in inferiori Germaniâ; & Carolegium frustra obsidet, 156. 15. & 158. 5. & 164. 9. Audomari obsidionem solvere nititur sinè successu, 163. 12. Luxemburgum Montium obsidentem adoritur, 177. 20. & 178. 1. Conjurazione Lovestenianâ ejicitur, 206. 3. Aurantius Gulielmi filius ne ullâ dignitate potiatur, obstat Cromvelli, 207. 21. pro Aurantio apud Ordines intercedit Carolus II. 208. 6. Aurantius in Johannis Devitsii curam à matre traditur, 208. 15. in suum titulum & honorem à Provinciis, potissimum Zelandiâ, unâ resitente Bataviâ, restituitur, 208. 22. *usque ad* 209. 2. omni mox autoritate exuitur, 209. 24. postea in Zelandiâ procerum principatum, & summam potestatem in Generali Ordinum Concilio consequitur, 210. 6. ab omnibus tandem provinciis Imperator eligitur, 211. 20, 23. & summam rerum potestatem, non in vitam modò, sed jure hæreditario obtinet, 216. 15. *usque ad* 217. 12.

Aureliæ Dux Audomarum Artesiæ urbem capit. 163. 11. & 164. 4.

B

BAinsius, Bakerus, Bampfeildus perduelles, 62. 2. & 53. 2. & 86. 23.

Balduinus. *Vide* Thuanus.

Barchina factio Regio nomini infensa, 126. 25.

Baro unus ex perduellium præfectis, 64. 21.

Barrowus, è Puritanâ factione, suspensus, 57. 26.

Bataviæ provincia Turino exercitûs præfecturam tradere voluit, 209. 2. Batavi. *Vide* Belgæ.

Belgæ cum Anglis perduellibus consilia miscent; Anglos perduelles excipiunt; & ad summa reipublicæ imperia quosdam evehunt, 80. 11, 13, 16. & 83. 5. Belgarum fides, 125. 11. *usque ad* 126. 12. & 134. 16. & 199. 8. *usque ad* 201. 7. & 202. 23. Belgarum & Gallorum

Gallorum foedus adversus Anglos pactum, 87. 10. Belgæ falsos rumores de navibus Anglorum deletis emittunt, 88. 25. & 89. 4. altero proelio commisso, fugiunt, 89. 5, 10. Belgæ, per ipsum pacis ineundæ & à se petite tempus, classem Anglicanam in portu furtim adoriantur, 106. 4, 8, 11. Belgarum duces cum Anglorum ducibus comparantur, 107. 17. Belgarum cum Anglo & Suecò adversus Gallum foedus, 113. 7. Belgæ classem Regiam Chatamiæ in portu desidentem invadunt, 122. 6. Belgarum classis Smyrnenfis, 123. 10. odium in Anglos, & superbia, 124. 16. & 126. 22. respublica qualis sit, 124. 13. Belgæ pacem Magnæ Britanniae Regem orant; & obtinent, 134. 21. *usque ad* 135. 26. Belgarum foedus cum Anglo, 170. 60. cum Gallo, 171. 4. novum cum Anglo foedus, rescissâ omni cum Gallo pactiōe, 174. 11. Pax inter Belgas & Gallum mox inita, indignantibus tum foederatis tum Anglis mediatoribus, 175. 8, 10. Belgas inter & Munsteri episcopum bellum, 208. 19. Belgæ cum Gallo tractant de pace seorsim ineundâ, 341. 18.

Bellum in Belgas cunctis utriusque confensus Ordinum suffragiis coeptum; & belli causæ, 74. 15, 17. bellum anceps cum Gallis & Belgis, Ruperto Principe & Albernariæ Duce classis Regiæ præfectis, 87. 10, 20. alterum cum Belgis, foeliciori exitu, 89. 5. navale inter Anglos & Belgas cruentum; ducibus hinc Eboracensi, inde Reutero, 128. 19. *usque ad* 134. 16. Bellum inter Suecum & Brennoburgum de Pomeraniæ provinciâ, 182. 4. inter Danum & Suecum ad Mòlgaviam, 184. 2. *usque ad* 185. 11. inter eosdem navale, 185. 18. inter Belgas & Munsteri episcopum, 208. 19. Bellum Hungaricum, 235. 18. *usque ad* 250. 19. Belli adversus Gallum causâ, 335. 2. *usque ad* 336. 15. Bellum adversus Gallum à Parlamento coeptum; in id tamen impensâ nihil datum, 338. 3, 11. Belli & pacis jus penes Regem unum, 337. 1. Bellum cum Parlamento civile excitum per factiosos; & de autoritate Regiâ & Parliamentariâ disceptatio orta, 258. 12, 21.

Bernardistonus. *Vide* Skinnerus.

Beverningus Ordinum Legatus, 171. 12.

Blakius classis perduellium præfectus, 52. 3. cum Trompio comparatus, 107. 25.

Bloodus, & Bondus, perduelles, 60. 4, 5.

Borellus Belgarum legatus ad Magnæ Britanniae Regem, 136. 9.

Brandenburgicus Elector foederi Anglorum accedit, 128. 7. & 144. 1. Dux exercitus foederatorum adversus Suecos, 148. 19. junctis cum Dano copiis, Suecorum fines invadit, 182. 22. Volgastiam Pomeraniae citerioris urbem per deditionem occupat, 183. 2. obsidet & capit Stetinum, 186. 10. & 189. 5. profligatis Suecis, occupat Sundin, & Viitium; in Prussiam incurrit, & Suecos triplici proelio fundit, 192. 11, 16, 20. Legatis Ratisponam missis, paci sine suo consensu initae obtestatur; & scriptis literis ad Belgas queritur, 194. 24. *usque ad* 197. 20.

Bridgemannus, post Comitem Clarendonensem, Cancellarius factus; & tandem molliter amotus, 268. 5. *usque ad* 270. 3.

Britanniae Magnae situs commodus, 234. 5.

Brunnopolensis Dux foederi Anglorum accedit, 143. 25.

Buchanani Libellus de jure regni apud Scotos, legi vetitus, 77. 14.

C

CAlvinianistarum audacia infandas in Gallia strages excitavit, 293. 22. *usque ad* 295. 15.

Camaracum *sive* Samarobrinam Hannoniae urbem capit Rex Gallorum, 162. 26. & 163. 9.

Carolegium, Belgii arx, ab Aurantio obsidetur; à Duce Luxemburgensi liberatur, 164. 8, 17.

Caroli I. mandata ad filium Carolum II. per Sheldonum deferenda, 44. 1.

Carolus II. apud Ordines intercedit, ut nepos Aurantius ad suae familiae honores restituatur, 208. 6. Carolo II. reduce, quanta regni foelicitas, 1. *usque ad pag.* 4.

Carrus, unus ex perduellis exercitus praefectis, 62. 8. & 64. 25.

Castalensis urbs à Gallo occupata, 239. 3.

Celestinus Papa primus Sectarios in privatis aedibus collectas celebrare adegit, 254. 6, 8.

Chamberus, perduellis, 61. 4. & 62. 1.

Charnocus, perduellis; Henrico Cromvellido ut à sacris esset, à Johanne Oweno commendatus: à conjuratis Hibernicis Londinum missus: mutato in Clarkum nomine, conventiculo Londini diu praefuit, 62. 3, 5, 11.

Christianostadium in Blekingia Danici juris provincia oppidum à Suecis capitur, 191. 20, 25.

Clarendoniæ Comes à Shaftonienſi impetitus exilio multatur, 111. 12.

Colus, conjuratus, 57. 6. & 82. 6.

Comprehenſio. *Vide* Henoticon.

Concio Regis habita ad Parliamentum de rebellionē ſep-
tentrionali, 71. 16. hortatrix ad concordiam, 331. 6.
de iſto cum Belgis ſœdere, 337. 14. de bello inchoato
conquerens, 343. 3. *uſque ad* 345. 15. de dimiſſione
copiarum, 346. 8. & 347. 9.

Concionatores Schiſmaticorum maximè omnium ſeditioſi,
80. 20. & 81. 10. quinque milliaria exulare juſſi, 85.
23.

Condei Principis cum Aurantiæ Principe pugna, 145. 4.
uſque ad 147. 6.

Condæum urbs à Gallis capta, 155. 14.

Coningsmarkus Suecici exercitûs imperator Rugiam ex-
pugnat, & Danos proſigat, 190. 17. *uſque ad* 191. 17.
Sundin urbem à Brandeburgo obſeſſam defendit, 192.
14.

Conjuratio de arcibus Londini & Vindeſorii occupandis
inita, & detecta, 7. 21. & 8. 12. Conjuratio Fanati-
corum, 12. 10. Ceſtriæ cœpta, 13. 8. à Jellico Tre-
mulo detecta, 13. 24. à Comite Derbienſi compreſſa,
14. 1. Conjuratiōem per literas è ſingulis Comitati-
bus miſſas patefactam Rex ad Parliamentum refert, 16.
12. Conjuratio ſex-virialium Schiſmaticorum, 47. 22.
aperitur, 49. 11. & 52. 7. Conjuratorum alii plectun-
tur, alii veniam deprecantes obtinent, 49. 15. Conju-
rationis principum nomina, 49. 16. & 52. 10. & 53. 1.
Conjuratorum confeſſio, 52. 23. & 53. 1. Conjurato-
rum ſiſtæ de lanienâ Papiſticâ literæ, 50. 15. Conju-
rationis verba, & ſœdus de rege occidendo initum; &
quomodo eadem Conjuratio frustrata eſt, 53. 7, 15, 23.
& 54. 20. & 53. 12. Conjuratiōem factioſi de novo
moliuntur, & eorum libelli, 57. 4, 10. Conjuratio Hi-
bernica Dublinienſis ab Aldeno patefacta, 59. 17, 20.
Conjuratorum nomina, 59. 26. *uſque ad* 62. 7. Con-
juratorum Hibernorum cum ſuis ſociis Londinenſibus,
Scotis, & Batavis, per Charnocum & alios internun-
cios, conſortium, 62. 5. Cauſæ belli ab eis denuncia-
tæ, 62. 17. *uſque ad* 64. 4. Conjuratiōis teſtes & in-
dices, 64. 5. Conjuratorum exercitui præfectorum
nomina, 64. 20. Conjuratio in plagis Angliæ Boreali-
bus circa nemus Farlienſe prope oppidum Leeds, Tho-

mā Otesio duce, Radulpho & Samuele Otesis indicibus, detecta, 67. 5. & 68. 4, 7, 8. Conjuratiōis præcipui architecti Presbyteriani Bartholomæi festo ejecti, præ aliis Richardsonus; conjuratorum aliorum nomina, 69. 11, 13, 16. Conjuratiōem præfecto Eboraci Smithsonus & Greathedus indicant; Rex ad Parliamentum defert, 70. 25, 26. & 71. 3, 16. Conjurati cum Belgis sua consilia communicant, 80. 1. & 83. 5. Conjuratio nova ex seditiosis Schismaticorum concionatoribus orta; Albemarlæ Ducis vigilantia occupata, 80. 20. & 81. 10. Conjurati Londinum incendere statuunt, Lillianā ad id prædictione impulsī, 81. 21, 26. Conjuratiōis duces morte plectuntur, 82. 5. Conjuratio Scotica. *Vide* Scoti. Tekeliana, 181. 22. Otesiana, 181. 23. & 349. 5. Lovesteniāna, 206. 3. & 207. 6. Pa-pistica, 317. 11. & 319. 17. Messanensis. *Vide* Messanensis.

Conscientia. *Vide* Libertas.

Constantinus Magnus Liciano bello adactus Donatistas ab exilio revocat: Novatianis suas ecclesias relinquit, 252. 8, 14.

Convocatio sive Synodus Cleri Regii diplomatis auctoritate convocata; quædam in Liturgiâ, pro variâ temporum ratione, immutanda censet, 23. 3, 18.

Cooperus (Ashlæus) Comes postea Shastonienſis, delegatorum in Gazæ Regiæ præfecturâ princeps, 111. 6. in proditiōis crimen vocatur, 112. 8. *Vide* Shastonienſis.

Cormackus, Coxus, perduelles, 62. 1.

Cotterellus (Carolus) in prælio adversus Batavos occidit, 130. 15. *usque ad* 131. 21.

Crequius Mareſcallus, ad solvendam Augustæ Trevirorum obsidionem accurrens, à Lotharingæ Duce & fœderatis superatur, 151. 26. *usque ad* 155. 3. cum Starenbergō pugnam conferit, 166. 12. & 167. 1.

Cromwellius cum Ordinibus fœdus eâ lege percutit, ut Aurantius omni dignitatis titulo exuatur, 207. 23.

Cromwellius (Henricus) unus ex perduellis exercitûs præfectis, 64. 23.

Cromwelliani exercitûs Duces sexaginta, 6. 17. Cromwellianæ factionis Duces decem & quinque in Walliâ capti, 15. 18.

Crookshancus & Mac-Cormacus, duo perduellium duces & concionatores, prælio adversus Drummondum commisso, occidunt, 96. 5.

Danversius,

D

- D**Anversius, Catabapta, perduellis, 9. 21. & 49. 17.
 Danus Brandeburgo suppetias adversus Suecum affert, 148. 24. Suecorum fines incurrit, 182. 22. Wifmariam Ducatus Meckelburgici urbem occupat, 183. 6, 20. Malmogiam Scaniae urbem obsidet, 184. 2. *usque ad* 185. 11. cum Sueco navali praelio configit, 185. 20. & 186. 8. cum Brandeburgo in Rugiam exscensum facit, 192. 4.
 Darrellus veteranus sub Carolo I. tribunus Belgas in Suffolkiae littora exscensum facientes arcet, 109. 5, 10, 15.
 Derbiensis Comes Conjuratorem Cestrensem comprimit, 13. 25.
 Desburius (Johannes) perduellis, 86. 26.
 Devitius. *Vide* Vitfio.
 Deyellius & Drummondus Scoti, Cromvillianis temporibus extorres, in Muscoviam confugiunt; Carolo II. postulante reduces in patriam, adversus Scotos conjuratos mittuntur, 90. 26. *usque ad* 92. 1. Drummondus cum centum equitibus adversus trecentos perduelles pugnat, 96. 2. Deyellius Ogilvio & Regis periclitantibus auxiliatur, 96. 15. Deyellius & Drummondus in Regis concilium asciti, 98. 10.
 Digbeius Comitis Bristoliensis filius in navali adversus Batavos praelio occidit, 129. 9, 12, 26. & 130. 1, 14.
 Dolmannus, perduellis, 86. 23. & 110. 1.
 Drummondus. *Vide* Deyellius.

E

- E**Boracensis Dux, magnus Angliae Admirallus, adversus Belgas pugnat, 78. 7, 25. & 108. 10. & 128. 21. & 131. 21. *usque ad* 133. 5. in Shaftoniensem Comitem insensus, 265. 17. Ducissam Mutinensem desponsat; unde in Comitibus querelae, 314. 15. *usque ad* 316. 5.
 Edicto Nannetico abutuntur Calvinistae, 295. 10. Edictum perpetuum adversus Aurantiam familiam, 209. 8. abrogatur, 217. 1.
 Elizabethae Lex adversus conventicula, 76. 3.
 Enthusiatarum turba quadragenaria sub Vennero duce, 10. 6.

Epistola

Epistola Millenex Anabaptistæ ad Jellicum Tremulum
13. 10.
Evantius, perduellis, 82. 6.

F

Factiosi ex vico Wapping Parliamentum obsident, 332. 6.
factiosi quatuor, veniam deprecari abnuentes, in carcerem Londinensem traduntur, 333. 21.

Faggus. *Vide* Sherleius.

Farliense nemus, prope oppidum Leeds; ubi Boreales perduelles in armis comparuere, 67. 23.

Fayus Philippoburgum urbem obsessam defendit, 159. 15.
ab Hermanno Principe Badensi gladio gemmato donatur, 161. 9. à Rege Brisaci præfecturam accipit, 161. 15.

Fisherus, Flintus, perduelles, 70. 4. & 82. 6.

Flandricis copiis stipendia prorogata, 346. 6.

Focarium tributum, 123. 24.

Fœdus Solenne Scoticum, 95. 7. Fœdus inter Gallum & Belgas adversus Anglum, 87. 10. Fœdus triplex inter Anglum, Suecum & Belgas adversus Gallum, 113. 5, 15, 18. & 128. 6. Fœderis triplicis violati, & fœderis cum Gallo adversus Belgas icti causæ, 124. 9. & 126. 17. Fœdus inter Imperatorem, Hispanum, & Belgas, adversus Gallum; Principes, qui ei fœderi accesserunt; & fœderatorum exercituum Duces, 140. 22. & 142. 5. *usque ad* 144. 9. & 148. 13. Fœdus inter Anglum & Belgas, 170. 6. & 174. 12. inter Belgas & Gallum 171. 4, 24. & 173. 15. & 175. 9. & 177. 8. inter Germanum & Polonum contra Turcas, 242. 1. Pyrenæum, 337. 26. Fœderis cum Belgis icti conditiones, 340. 8. rejectæ à Parlamento, 341. 2.

Foukesius, unus è perduellis exercitus ducibus, index conjurationis, 64. 8.

Furstinburgenfis Princeps, 170. 17.

G

Galli Regis potentia, 127. 23. *usque ad* 128. 18. res prospere gestæ in Batavos, 140. 16. Galliarum Rex Flandricis Provinciis, uxoriæ dotis jure, bellum indicit, 113. 9. inter Suecum & Brandeburgum inducias obtinet, 192. 25. & 193. 12. expeditione in Marcomannos factâ,

- facta, in leges pacis accipiendas adigit Brandenburgum, & Danum, Oldenburgenſi Danici juris Comitatus populationem minatus, 193. 13. *uſque ad* 194. 13. in ipſa Fœderatarum Provinciarum viſcera penetrat, 210. 11. Galliciſmus & Papiſmus, 313. 5. de utriuſque incremento conqueruntur factioſi, 328. 22. Gandavum urbs Flandriæ ab Humierſio capta, 165. 6. Georgius (Princeps) cum fratre Daniæ rege Malmogiam obſidet, 184. 15. Gibbus, Gibſii fratres, Gladmannus, perduelles, 62. 8. & 53. 2. & 15. 7. Graef (Jacobus de) Johannem Devitſium jugulare aggreſſus ſecuri percutitur, 214. 20. Graius Scotici tumultus dux Turnerum captivum abducit, 93. 20, 25. Gratiarum formula blaſphema à Robinſono uſurpata, 94. 23. Greatheadus, Lamberti olim tribunus vicarius, conjurationis index, 70. 26. & 71. 2. Guinenſe Belgarum facinus, 125. 21. Gul'elmus Aurantiæ Princeps, Amſtelodamum aggreſſus, factionis principes in carcerem Lovelſtein conjicit; morbillis obit, non ſine veneni ſuſpicionem, 206. 9, 13. & 207. 4, 9. Guſmannus Puysardum urbem propugnat, 165. 26. Guſtavus (Carolus) Suecorum Rex Malmogiam Danis eripit, 184. 4.

H

- H**Amiltoniæ Dux cum Drummondo Scotos perduelles proſternit, 97. 4. & 98. 21. Harmatagius, Holbeco ejectus, copias conjuratis promittit, 70. 7. Harrifoni parricidæ ſupplicium prodigio notabile, 21. 21. Hartus, Heinſius; perduelles, 62. 1. & 15. 7. Henoticon ſive comprehenſio, Eccleſiæ Anglicanæ peſtis, 35. 5. auctoritate præcipuè Bridgmanni conficitur, 268. 23. comprehenſioni obnititur Sheldonus, 30. 22. & 32. 3. Hermannus Princeps Badenſis, 160. 16. Hidus (Laurentius) ad Ordines legatus, 175. 19. *uſque ad* 176. 21

Hindus,

Hindus, conjuratorum unus, culpam agnoscit, & poenam deprecatur, 53. 3.

Hispanus legatus pro Belgis sponsor & intercessor, 134. 23.

Holmesius contra Belgas pugnat, 125. 22. & 132. 14.

Holmesius tribunus octogenarius ob Monumethanam rebellionem patibulo plectitur, 8. 7.

Honorius & Arcadius Schismaticis libertatem, ne ad hostes transirent, concesserunt, 252. 18. & 253. 1.

Humiers (Marescallus de) Æriam capit, 156. 23. & 157. 1.

Duci Eboracensi charus, 157. 7. junctis cum Marescallo

Scombergo viribus Trajectum ab obsidione liberat,

157. 10, 15. & 158. 2. Urfsidungum, & Gandavum

capit, 164. 19, 24. & 165. 5.

Hungarorum cum Austriaco conflictus, 217. 24. Hungaricum bellum, 235, 18. usque ad 250. 19.

Hypras capit Marescallus de L'Orge, 165. 10.

I

Jellicus Tremulus, conjurationis Cestriensis index, 13. 8, 24.

Jephsonus, tribunus perduellis, Parliamenti Hibernici senator, laqueo plectitur, 61. 15. & 65. 4.

Independentium secta, 290. 4, 20. & 47. 24.

Ingolsbius (Richardus) eques, unus ex perduellis exercitus præfectis, 64. 23.

Johannes Jacobus, fanaticus apud Albam Capellam concionator, suspensio plectitur, 15. 12, 21.

Jonesius (Theophilus) eques, unus ex perduellium ducibus, arctius cum Ludlowo epistolarum commercium habuit: conjuratorum consilia aperit, 64. 11, 25. & 65, 10, 23, 25.

Juëllus Danicæ classis Admirallus, 186. 1.

Juramenti, à præfectis & militibus exigendi, formula, 19. 5.

Juramentum concionatoribus fanaticis imperatum, 85. 26.

De juramento Fidelitatis novo exigendo disceptatur, 321. 1. usque ad 324. 10.

K

Kellenensis comes pugnat adversus perduelles, 98. 23.

Kelfius (Thomas) Kenrickus, Kingus; perduelles, 86. 26. & 15. 7. & 62. 2.

Lackeius

L

- L** Ackeius Presbyteriani Schismatis ministellus perduellis, suspenfus, 61. 22.
 Lambertus, 70. 26.
 Laufonus classis Regiæ præfectus adversus Algerinos, 74. 24.
 Lermontius, futor primùm vestiarius, dextri pòst perduelliani cornu præfectus, 96. 23.
 Leslæus Comes Hungaricis Imperatoris copiis præpositus, 237. 2.
 Levaci arx & oppidum, ipsum Brabantiae ostium, inopinato insultu à Mellaco expugnatur, 165. 17, 19.
 Lex Elizabethæ adversus fanaticorum conventicula renovata & aucta, 76. 3, 8. Lex amnestiæ, 3. 8. Lex Ordinum Regni quadruplex contra perduelles lata, 18. 8. Lex Levaminis, 260. 4. Lex in Pontificios, & lex amnestiæ, per Shaftoniensem procuratæ, 267. 16. Lex de re vestiariâ rejecta, 339. 25. & 340. 5. legum ferendarum ratio, quâ res contrariæ aut diversæ eadem lege constituuntur, 339. 19. Lex Uniformitatis. *Vide Uniformitas.* Lex Comprehensionis. *Vide Henoticon.* Leges fœderis à Vizierio postulata, & ab Imperatore Germaniæ rejecta, 240. 13, 19. inter Teckelium & Turcam, 241. 4.
 Libelli famosi, 73. 15, 21. *Vide Marvellius.*
 Libertas Conscientiæ Schismaticis permiffa, 55. 16. contra eam argumenta, 55. 22. de eadem disputatio, 292. 14. *usque ad* 296. 13.
 Liga scelerata, 294. 25.
 Lilburnus, 70. 25.
 Liliana prædictio, 81. 24.
 Linckia arx expugnatur, 157. 8.
 Linlithquensis Comes adversus perduelles pugnat, 98. 23.
 Litcottus, Lockerius; perduelles, 15. 7. & 49. 17.
 Londini incendium, 101. 1. à perduellibus decretum, 81. 21. ubi primùm cœpit, 103. 25. De eodem variæ sententiæ, 101. 21. *usque ad* 103. 20. Londinum marmorea ex ligneâ, 105. 1.
 L'Orge (Comes de) Turini nepos in sui avunculi occisi locum suffectus; cum Germanis dimicat, 151. 7, 18.
 Marefcallus de L'Orge Hypras capit, 165. 9.
 Lotharingus, 142. 5. & 143. 1. & 204. 12. *usque ad* 205. 12.

- exercitus foederati ad Mosellam dux, 148. 17. pugnat cum Turing, 144. 16. *usque ad* 145. 2. vincit Crequium, 151. 26. *usque ad* 155. 3. exercitu Imperatorio Philippoburgum obsidet, 159. 7. è pacis beneficio excluditur, 203. 1. Austriacarum copiarum Imperator adversus Turcas, 242. 7.
- Lovesteniana Conjuratio Aurantium ab omni reipublicæ administratione ejicit, 206. 3.
- Ludlowus omnium Conjuratum princeps, 9. 1. & 49. 17. & 50. 13. conjurationis Hibernicæ curam Philippi Aldeni fidei committit, 59. 15. eligitur, ut exercitui præfit, 64. 20.
- Lundinum Scaniae urbs; prope eam atrox proelium, 183. 23.
- Luxenburgus Dux Philippoburgo opitulatur, 159. 4. Carolo regium ab Aurantii obsidione liberat, 164. 12. Montium obsidet, 177. 19.

M

- M**Ac-cormaeus. *Vide* Crookshancus, Malmogia Scaniae urbs, à Carolo Gustavo subacta; à Dano obfessa, 184. 3.
- Marcomanniam Brandenburgicæ ditionis invadit Gallus, 193. 13.
- Margarita Parmensis Belgas indulgentiâ continet, 256. 1.
- Maridenus, olim Overtoni Sacellanus, præcipuus inter conjuratos; ad confessum Londinensem perduellium legatus; proscriptus; mutato in Raphsonum nomine, viginti annos ingenti conventiculo Londini præfuit, 69. 16, 20, 25, 26.
- Marvellius spurcus calumniator libellos famosos evulgat, 274. 23. & 275. 1, 4. De eo lege, 275. 7. *usque ad* 288. 15.
- Massejus (Edvardus) eques, unus eorum, qui exercitui perduellium præerant, 64. 22.
- Maximus Imperator in Priscillianistas capitali supplicio animadvertit, 254. 12.
- Mazarenus, & Melvinus eques, inter perduellis exercitus præfectos, 64. 20, 21.
- Mellacus Levacum expugnat, 165. 17, 19.
- Mercaturæ cum Gallis interdictum, 338. 25. unde Regi damnum accrevit, 339. 1.
- Messanensis incursio in Hispanum, 217. 23. conjuratio, à Gallis

- Gallis adjuta, 227. 12, 19. & 228. 9. *usque ad* 231. 21. pestis, 228. 15.
 Michael Poloniæ rex, 219. 17. moritur, 220. 24.
 Mideltoniæ Comes Scotiæ Prorex, 92. 17.
 Milesius, perduellis, 82. 6.
 Millenex Anabaptista ad Jellicum Tremulum epistolam mittit, 13. 6.
 Miltono procurante Marvellius ipsi ingenii malevolentia similis fit Cromwellii Secretarius à subsecretis, 275. 12. adversus Miltonum & regicidas scribit Zeiglerus Lipsienfis, 103. 10.
 Monasterienfis Episcopus, 144. 6. bellum inter eum & Belgas, 208. 19.
 Moncæi proelium cruentum, 85. 14.
 Monkus Trompium navali proelio superat, 108. 2.
 Montecuculensis Comes, dux Imperatorii exercitus ad Rhenum in Alsatiâ, 148. 15. de Turino victoriam reportat, 149. 3, 26.
 Montisfrosanus Comes furcâ triginta pedes altâ à Scotis perduellis suspenfus, 99. 13.
 Montium urbs in Hannoniâ à Luxenburgo obsessâ, 177. 20.
 Mulier Cicestriensis ore partum effudisse fertur, 22. 1.
 Munsteri episcopus. *Vide* Monasterienfis.

N

- N**Anneticum editum, 295. 10.
 Navailensis Dux, exercitus Gallici in Cataloniâ adversus Hispanum præfectus, Puysardum urbem in justas condiciones adigit, 165. 23. & 166. 8.
 Neomagi sive Noviomagi urbe in Geldriæ provinciâ deliberatum est de pace inter Gallum & Foederatos Principes, 148. 7. conventum de pace inter Gallos & Batavos tractandâ, 169. 7.
 Nero humano cruore ob religionem fuso maculatus, 257. 3.

O

- O**Gilvius eques cum Scotis perduellis proelium conferit, 96. 10.
 Opdamus Belgicæ classis imperator, 78, 17. ab Eboracensi Duce victus, 108. 6.

Ormondia Dux, Hibernia Pro-rex, Dublinensi conjurationi obviam it, 60. 7.

Osnabrugensis Episcopus, 144. 4.

Ossoriensis Comes, Ormondia Ducis filius natu maximus; febre correptus mortem obit, 178. 12. *usque ad* 181. 14.

Otesius (Thomas) centurio, conjuratorum dux; (Radulphus) artium magister, & (Samuel) ejus frater natu minor, perduelles; sed delatores, parati jurare in suum patrem Otesium, qui facinus confessus regis misericordiam imploravit, 68. 4, 7, 8, 10, 14. Otesiana conjuratio, 181. 23. & 349. 5.

Overtonus Anabaptista tribunus, & Hullæ præfectus, 69. 16.

Owenus (Johannes) inter factiosos præcipuus, 62. 4. & 289. 17. libellum emittit de conscientia libertate, 291. 9. De eo plura, 291. 23. *usque ad* 292. 12.

P

Packerus, perduellis, 15. 6.

Palatinus Princeps, 144. 8.

Papistica laniena rumor à conjuratis Schismaticis confictus, 50. 15. Ejus causâ Pontificii variis in locis, præsertim in comitatibus Vigornienfi & Varvicensi, in custodiam conjecti, 52. 1. Papale bellum & Papismi metus à Sectariis simulatur, 312. 8. Papismus. *Vide* Gallicismus.

Pax inter Gallum & Fœderatos Principes, Magnæ Britannia Rege suasore & intercessore, tentata, 148. 2. inter Gallos & Batavos, eodem se mediatorem offerente, 168. 21. & 169. 14, 20.

Pearsoni fanatici Devonienfis cryptâ ingens armorum vis abdita, 12. 19.

Penrius, è Puritanâ factione, suspensus, 57. 26.

Perduellionum, uti hydræ, capita repullulant, 8. 18. perduellium natura ingrata, 4, 8. eorum quatuor genera, 5. 9. Senatus Londini constitutus, 5. 19. conventiculum Westmonasterii captum, 15. 3. perduelles ex Cromwelliano exercitu præfecti viginti passuum millia Londino abesse jussi, & nisi inermes, tam in Hiberniâ quàm in Angliâ, prodire in publicum vetiti, 15. 23. perduelles fugitivi regicidæ in vicinis Gallia & Batavia litoribus parati, 17, 26. perduelles profugi in Provinciis Fœderatis aut

- aut alibi commorantes intrà trimestre spatium redire in patriam iussi; perduellium nomine evocatorum nomina, 86. 20, 23.
- Peste ducenta hominum millia pereunt, 77. 23. ejus causa, Parliamenti Comitia in alterum annum dilata, 78. 1.
- Pestis Messanæ grassatur, 228. 25.
- Petreus. De eo ad patibulum transeunte prodigium circumfertur, 21. 23.
- Philippoburgum urbs à fœderatis obfessa, & honestis conditionibus dedita, 156. 18. *usque ad* 160. 1.
- Philippus, perduellis, 53. 1.
- Præli licentia coercenda, 20. 4.
- Presbyteriani. *Vide* Schismatici. Presbyterianorum conjuratorum aliarumque factionum Schismaticarum articuli, 68. 18, 22. Presbyterianorum Londinensium ministellorum supplices ad Regem adversus Uniformitatis legem libelli, 25. 22. Presbyterianorum ante S. Bartholomæi festum ejectorum conciones valedictoriæ in publicum emissæ, 58. 10. Presbyteriani ejecti præcipui conjurationis architecti, 69. 11.
- Priscillianistæ capitali supplicio affecti, 254. 12.
- Privilegia inter Parliamenti confessus disputata, 334. 12.
- Prodigia variis in locis confecta, 21. 1.
- Protestantium subditorum conciliatio in Comitibus rejecta, 113. 21.
- Puritanæ factionis socii Penrus & Barrowus, 57. 26.
- Puyfardus urbs Navailensi Duci deditur, 165. 25. & 166. 7.
- Pyrenæum fœdus, 337. 26.

Q

Quintæ-Monarchiæ sectatores, 47. 25.

R

Rathbonus, Readus; perduelles, 82. 5. & 15. 8.

Reuterus Belgicæ classis præfectus adversus Algerinos designatus, in Guineæ litoribus (quò furtim Ordinum jussu se subduxerat) Anglos adoritur, 74. 26. & 75. 1. Reuteri navis prætoria à cymbulâ (per jocum *Fanfan* dictâ) duobus parvis sclopetis instructâ invaditur, 89. 18. Reuterus ab Anglis, omni prælio, in fugam versus, 108. 13. Reuterianum scelus, 126. 4. Reuterus cum Anglis prælio navali decernit, 128. 22.

- Hispanis adversus conjuratos Messanenses auxilio veniens, ex vulneribus obiit, 230. 4. 23.
- Richardsonus, Theologiæ doctor, Ecclesiæ Ripponensis præfectus, princeps inter conjuratos, turpis ebrietate & libidine; proscrip- tus, exul mortem obiit, 69. 13, 18, 24.
- Rigfus, concionator Presbyterianus, olim Blakio perduellium classis præfecto à sacris, postea cerevisiæ coctori à secretis; conjurationis index, perfidusque sociorum suorum accusator, 52. 11.
- Robinsonus minitellus, & Johannes Wellsius seditionis concionator, Jacobum Turnerum à perduellibus captum vexant, 94. 2, 14, 15, 18. gratiarum formulâ utitur, 94. 23. blasphemia Robinsoni patibulo plectitur, 97. 23.
- Rugia Danicæ diuionis insula à Coningsmarko invaditur, 190. 19.
- Rupellæ expugnatio, Calvinianorum bellorum finis, 295. 13.
- Rupertus Princeps Palatinus, classis Regiæ præfectorum alter, Gallis it obviâ, 87. 21.
- Ruvignius Galli Regis legatus paci cum Belgis tractatâ intercedit, 139. 14. usque ad 140. 6.

S.

- S**Almonus, Cromvellianus tribunus, captus, 17. 14.
- Samarobrina. *Vide* Camaracum.
- Sanderus, Sanfordus centurio; perduelles, 82. 5. & 60. 4. & 64. 5.
- Sandovici Comes in navali adversus Batavos prælio occidit, 129. 9, 16, 20.
- Schismatici. *Vide* Presbyteriani, Sectarii. Schismaticorum adversus Uniformitatis legem conatus, 24. 21. iis non defuerunt in utroque Senatû confessu, ne quidem inter Episcopos, amici, 29. 25. erga Schismaticos Regia indulgentia in intermittendis pœnis per legem impositis, 30. 9. Schismatici legis abrogationem postulant, 30. 19. Schismatici, quod auctoritate non possunt, fraude moliuntur; & novam conjurationem cum perfidis quibusdam in Ecclesiâ Anglicanâ theologis in-eunt; legemque comprehensionis, uno fortè & altero Episcopo & quibusdam presbyteris duobusque leguleiis adnitentibus, sancendam poscunt, 31. 15, 19. & 32. 3. Schismaticorum cœtus sex-viralis, sex factionibus constans;

flans; Presbyterianorum, Independentium, Anabaptistarum, Tremulorum, Quintæ Monarchiæ sectatorum, & Æqualitatis possessionum cultorum, 47. 22. eorum conjuratio aperitur, 49. 8. Schismatici insolentiores facti, quod Rex bello Belgico implicaretur, lege adversus conventicula renovatâ & in Angliâ & in Scotiâ reprimuntur, 75. 16. & 76. 5. & 77. 12. gente pestis & belli calamitatibus laborante, in patriam conjurant, 79. 21. & 80. 19. legum adversus eosdem observatio Rescripto Regio imperatur, & conventicula coercentur, 113. 25. & 114. 1, 21. Schismaticorum patroni & fautores de Comitibus abrogandis consulunt; quo frustra tentato, discordias inter Ordinum Confessus de privilegiis & prærogativis movent, 114. 23. & 115. 2. De eorum audaciâ querelæ apud Regem; & adversus eorum concionatores Rescriptum, 117. 6, 15. Schismatici legum executione exanimati in latibula sua se abdunt; mox Comitibus dilatis, fiunt petulantiores, 118. 15, 18.

Scombergus (Marescallus) cum Marescallo d' Humiers Trajectum ab Aurantio obsessum liberant, 157. 10, 15.

Scottus, è perduellis exercitûs ducibus unus, conjurationis index, 64. 7.

Scotus, Scoti parricidæ filius, perduellis, 86. 23.

Scoti sacrificuli è parochiis ejecti populum ad perduellionem concitant, 90. 5, 18. Scotos Deyellius & Drummondus reprimunt, 90. 25, 27. inter Scotos perduelles & Regium exercitum prælium, ad duo passuum ab Edinburgo millia, committitur; & post variam utrinque pugnam rebelles sternuntur, 95. 26. *usque ad* 100. 26.

Sectariis permissa licentia nimis laxa; & ejusdem causæ exemplis confirmatæ, 251. 4. & 252. 4. *usque ad* 258. 7. eam licentiam in alienum exitum convertunt, 258. 8.

Sectariis omnibus indulgentia Regiâ tandem auctoritate concessa, 259. 20. *usque ad* 261. 12. Sectariorum seditiones, 261. 13. *usque ad* 262. 7. eorum libelli, & contra Regiam Majestatem minæ, 288. 21. & 289. 7.

Seditionum confessus è leguleiis maximus in ænopolio ad insigne Henrici VIII. adversum Templariorum ædes, 274. 11.

Semplerus & Wellius sacrificuli & præcipui conjurationis Scotiæ authores, se primi dant in fugam, 97. 24. & 98. 7.

Senef villa, in Flandriæ provinciis, prælio inter Aurantium & Condæum commissio clara, 145. 5.

Sex-viralis coetus. *Vide* Schismatici.

Shaftonienſis Comes, Cancellarius, indicio ad Senatum non delato, electionum diplomata promulgat; odium & iram indè ortam à ſe in Regem amolitur: apud Regem ſuſpectus; tandem à Cancellariatu amotus; antequam amoveretur, leges duas ſciſci procurat; alteram in Pontificios; alteram generalis amneſtiæ, quâ ſe tueretur, 262. 17. & 263. 4, 5. & 264. 2. & 265. *uſque ad* 268. 1. Bridgemanno ſucceſſerat in Cancellariatu, 270. 4. Ejus concio ad Comitiam, 270. 15. *uſque ad* 271. 10. aulâ abſistere juffus, variis rumoribus & querelis Londinenſes commovere ſtudet, 271. 12. *uſque ad* 274. 22. ad carcerem Londinenſem mittitur, 333. 23.

Shapcotus tribunus, perduellis, 60. 1.

Sheldonus (Gilbertus) Episcopus primùm Londinenſis, Archiepiſcopus poſtea Cantuarienſis, 35. 10. *uſque ad* 47. 10. legis de Uniformitate latæ executionem neceſſariam argumentis probat; ejusque abrogationi obnititur, 27. 3. *uſque ad* 28. 17. & 30. 22. Episcopi cujuſdam Comprehensionis legi faventis perfidiam facetè reprehendit, 33. 8, 20.

Sherleius medicinæ doct̃or, & Faggus inferioris Confessus ſenator, utrique fanatici; litigant in Parlamento, de Appellandi jure, 325. 21. *uſque ad* 328. 15. & 329. 6. *uſque ad* 331. 4.

Skevingtonus (Johannes) eques, unus ex perduellis exercitus ducibus, 64. 24.

Skinnerus Comit̃is Shaftonienſis cliens; & ejus cum Samuele Bernardiſtono equite controverſia, 115. 6. *uſque ad* 117. 3. & 324. 19.

Sleddus, Scotus Miniſt̃ellus, è parochiâ quâdam Devonienſi ejectus; inter fanaticos Anglos & ſuos populares nuncius, 70. 8.

Smithſonus, Lilburno olim tribunus vicarius; conjurationis index, 70. 25. & 71. 2.

Sobieskii Imperatoris geſta, 218. 11. *uſque ad* 224. 11. & 226. 19.

Southamptoniæ Comes moritur, 110. 22.

Spraggus (Edwardus) Belgas arcet, 108. 25. & 109. 5. adversus Trompium dimicans in mari mergitur, 132. 23. *uſque ad* 134. 17.

Starenbergus geſtis heroicis præclarus, 168. 9. & 243. 26. & 244. 1. cum Crequio prælium conſerit, 166. 12. orbis Chriſtiani adversus Ottomanicum jugum deſenſor, urbem Viennensem fortiter tuetur, 167. 21, 24.

Stetinum

- Stetinum Pomeraniæ caput à Brennoburgo obsidetur; strenuè ab oppidanis defenditur; tandem honestis conditionibus deditur, 186. 16. *usque ad* 190. 15.
 Straffordiæ Comes; adversus quem, Skinnero duce, tumultuatum est, 115. 12.
 Strangius inter conjuratos primarios, 49. 17.
 Stranguaius fidelitate & opulentia celebris, Shaftonienfi Comiti se opponit, 264. 13.
 Streaterus, Stubsius; perduelles, 15. 6. & 53. 1.
 Subditorum jus, 296. 15. *usque ad* 304. 11.
 Suecis malè cum fœderatis pugnatum, 155. 6. Suecus proelio navali cum Dano configit, 185. 20. Malmogiæ obsidionem solvit, 184. 7. & 185. 11.
 Sundin Pomeraniæ urbem à Coningsmarko defensam occupat Brandeburgus, 192. 11, 15.
 Surinami quid Belgæ fecerint, 125. 17.

T

- T**Annerus, unus è perduellis exercitûs ducibus; conjurationis index, 64. 7.
 Tartarorum & Turcarum in Poloniam incurfio, 217. 22.
 Teckleius Hungarici belli imperator delectus, 236. 13. sub titulo regis comitia Cassoviæ indicit, 241. 18. Teckliana conjuratio, 181. 22.
 Tesseræ perduellium, vox *fœdus*, 97. 19. viridis pileus, 274. 20.
 Theodosius Magnus, hæreticis, qui in fide dissentiebant, procul ejectis, Novatianis in fide consentientibus suas basilicas permittit, 253. 24. & 254. 1.
 Thompsonus, subtribunus perduellis, suspensus, 60. 3. & 61. 24.
 Thuani & Balduini opinio de hæreticis minùs severè tractandis, 254. 21. Thuano placuit in rebus Ecclesiasticis moderatio, 307. 15.
 Ticklaerus (Gulielmus) chirurgus, in Aurantii cædera à Cornelio Devitio subornatus, 215. 1.
 Tongus centurio veteranus, inter conjurationis Schismaticæ principes, 52. 10. & 53. 1.
 Trajectum Moia ab Aurantio obsidetur, 156. 15. ab obsidione liberatur, 157. 15. & 158. 5.
 Tremuli, pars sex-viralis coetus, 47. 24. soli ex Schismaticis oblitterunt legi adversus conventicula renovata,
 76. 19.

76. 19. eorum plurimi in Anglicanas Americae colonias
 aucti, 77. 5.
 Trompius cum altero regiae classis globo strenue confi-
 gens, à suis relictus, se furtim noctu subducit, 89. 11.
 Blakio par, at triplici proelio victus, & à Monkio su-
 peratus, 107. 25. & 108. 2. cum Spraggo decernit,
 133. 18. *usque ad* 134. 11.
 Tuckerus, perduellis, 82. 5.
 Turcae incurrunt in Poloniam, 217. 22. Viennam obsident,
 242. 15.
 Turini pugna cum Lotharingo, 144. 16. *usque ad* 145. 2.
 cum Montecuculensi ejusdem pugna & obitus, 149. 3.
usque ad 151. 1. Turino exercitus praefecturam pro-
 vincia Bataviae tradere voluit, 209. 3.
 Turnerus (Jacobus) ordinis equestris, tribunus militum in
 Scotiam missus ad comprimendam Scotorum factio-
 nem, captivus deportatur à Graio quodam perduellium
 duce; à Robinsone & Wellfio concionatoribus vexa-
 tur; morti à perduellium concilio addictus, per solerti-
 am tandem evadit, & ad suos revertitur, 92. 9. *usque ad*
 100. 16.
 Twinius typographus, ob libellos famosos, furcâ ple-
 xus; tres alii typographi in carcerem conjecti, 74. 5, 7.

V

- VAlencenarum urbs in Hannonia munitissima à Rege
 Gallorum capitur, 162. 1, 23.
 Valentinianus uterque, major & junior, sectariis omnibus
 libertatem indulserunt, 253. 3, 20.
 Vanessus, unus ex Batavae classis praefectis, 131. 21.
 Vennerus victor, cum quadragenaria enthusiastarum tur-
 ba, 10. 5.
 Vernonus regiarum partium tribunus, 58. 26. & 59. 7.
 Vexilli jus Anglis debitum, 136. 1. *usque ad* 139. 13.
 Vienna obsessa à Turcis, & liberata, 242. 15. *usque ad*
 250. 19.
 Viritium Pomeraniae urbem capit Brandeburgus, 192. 16.
 Vitfio (Johannes de), vir è Sebo natus, turpissimus Crom-
 vellii adulator, inexorabilis regum hostis, unus omnium
 inter Anglos & Belgas bellorum author, 110. 3, 20.
 Ejus responsum ad Borellum de vexilli jure, 136. 13.
 in ejus curam Aurantium Princeps Mater tradiderat,
 208. 15.

208. 15. eum juvenes quatuor jugulare conspirant,
214. 13. eundem Jacobus de Graef jugulare aggressus
securi cæditur. 214. 20. in Cornelium Devitium con-
juratio, 214. 26. Devitii fratres, cum diu omnem
terme reipublicæ administrationem invasissent, tandem
Hagæ-Comitum dilacerantur, 110. 20. & 212. 25. &
213. 3. & 215. 16. *usque ad* 216. 14. Devitiorum
factio regio nomini infensa, 126. 25. fœdifraga. 134.
25.

Uniformitatis lex, 23. 3. adversus eam factionis mur-
mura, 24. 12. ejus executionem suadet Sheldonus, 26.
19. & 27. 3. eam abrogare tentant Presbyteriani, 30.
19. de eâ in partem derogandâ Rescriptum Regis pro-
mulgatum, 55. 14. contra ejus abrogationem argumen-
ta, 55. 22.

Volgastia Pomeraniæ citerioris urbs à Brandeburgo occu-
patur, 183. 2.

Ursidungum Hannoniæ oppidum à Marefcallo d' Humi-
ers capitur, 164. 19, 24.

W

Walcottus (Thomas) centurio veteranus, dux conju-
rationis de Rege & Eboracensi Duce, cum è No-
vo Emporio Londinum redirent, trucidandis; in fur-
cas actus; moriens Regi minitatur, 66. 14, 16, 20, 23.

Wallia perduellionis peste infecta, 14. 15.

Warrenus subtribunus, perduellis; Parliamenti Hibernici
senator; laqueo plectitur, 60. 3, 16. & 61. 14.

Weilkfius, perduellis, 15. 6.

Wellius. *Vide* Semplerus.

Wellsius. *Vide* Robinsonus.

Westcotius, perduellis, 82. 6.

Wesalia à Gallis obseffa, & capta, 212. 4, 10.

Wessalinus Comes, 237. 12.

Wismaria Ducatus Meckelburgensis urbs à Dano occu-
patur, 183. 6, 20.

Worflæius (Carolus) equestris ordinis, inter factiosos
præcipuus: olim Cromvellio à secretioribus consiliis;
libellum emittit, 289. 16. & 290. 3, & 291. 7.

Z

Z Eiglerus Lipsiensis in suo adversus Miltonum libro videatur quodammodo Londini incendium prædixisse, 103. 12.

Zelandia Aurantiorum genti semper fida, 208. 23. Aurantiæ Principi procerum principatum defert, 210. 3.

F I N I S.

ERRATA.

PAg. 17. lin. 13. lege præcipuum p. 29. l. 17. l. confederint. p. 35. l. 16. l. confecissem p. 55. l. 18. l. Quà re ibid. l. 20. l. Indulgentia p. 57. l. 7. l. à Colo p. 60. l. 18. l. Bataviâ p. 106. l. 6. l. LIBER p. 113. l. 10. l. Princeps p. 125. l. 21. l. meminere p. 126. l. 6. l. obsedissent. p. 132. l. 6. l. gerenda p. 134. l. 19. l. terrâque p. 154. l. 4. l. reluctante p. 163. l. 11. l. Artesia p. 164. margin. l. Guislain. p. 169. l. 17. l. gerendi p. 181. l. 5. l. Cùm esset his p. 190. l. 2. l. fuere; p. 197. l. 15. l. Deo Opt. Max. supplicare; p. 202. l. 11. l. soluta, p. 211. l. 10. l. quarum p. 218. l. 2. l. Poloniam invadere. p. 224. l. 13. l. Inthronizationis p. 226. l. 26. l. elapso p. 235. l. 11. l. nemini p. 236. l. 18. l. occultè p. 237. l. 24. l. circumfesso, p. 258. l. 3. l. fuit p. 263. l. 5. l. siqua p. 280. l. 17. l. conspuisset. p. 289. l. 16. l. præcipui p. 322. l. 22. l. potest: p. 337. l. 18. l. triginta millia p. 338. l. 13. l. triginta millium p. 351. l. 6. l. Artesia p. 353. l. 13. l. Regem rogant, ibid. l. 29. l. Malmogiam p. 354. l. 16. l. Brunopolensia p. 356. l. 19. l. Eliciniano p. 357. l. 1. l. Catapaptista,

